

JOSEF ŠNEJDÁREK

CO JSEM PROŽIL

MELANTRICH A.S. PRAHA

1939

BYL JSEM POŽÁDÁN, abych napsal něco o sobě.

Snad se mnohé, co jsem tedy napsal, bude zdát neskromné. Ale žádná pomoc. Chtěl jsem se držet co nejbližší pravdy.

V Praze v létě 1938.

DĚTSTVÍ

Pamětní deska, hlásající, že „Zde se narodil Josef Šnejdárek“, je přibita na jednom mlýně na Jičínsku. Vůle byla dobrá, skutečnost jiná. Narodil jsem se v N a p a j e d l í c h na Moravě; musíte-li to vědět: 2. dubna roku 1875.

Když mi byly čtyři roky, zjistil jsem, že v Napajedlích nezastavují rychlíky. Rozhodl jsem se zakročit. Jednoho dne jsem si stoupl mezi koleje a máváním čepice jsem přiměl vlak k tomu, že zastavil – ovšem až těsně přede mnou.

Strojvedoucí sestoupil s lokomotivy, přehlédl ihned situaci a vyřídil celý případ tím, že mi dal pohlavek, až jsem sletěl s náspu.

Žádné vyšetřování, žádné řeči, žádné hlášení. Tento strojvůdce mi utkvěl v paměti jako jeden z nejrozumnějších mužů, které jsem v životě potkal.

Záměna Napajedel s Jičínskem není ovšem nahodilá.

Jelikož jsem záhy ztratil matku (bylo mi 15 měsíců, zajímá-li to čtenáře), byl jsem dán k babičce, jakmile jsem dosáhl věku školou povinného. A babička vlastnila velký jičínský mlýn u rybníka.

My jsme vůbec jakási mlynářská rodina. Otce, mlynáře, zanesl osud – podporovaný neklidnou krví – z Čech na Moravu; a odtud, když má mladá krásná matka, Marie Šnejdárková, zemřela ve věku pouhých dvaadvaceti let, do Bulharska, Vídně a bůhvíkam ještě.

Můj otec, Josef Šnejdárek, zemřel za světové války, dožil se 80 let. Byl jsem jeho jediným dítětem. Znovu se neoženil: žil s mojí matkou tři roky a byl 40 let vdovcem. O mých osudech věděl a měl radost, že jsem se stal důstojníkem.

Naposled jsem ho viděl roku 1898.

ŠKOLY

Do obecné školy jsem chodil v Jičíně, kde byl můj dědeček V o n d r á k starostou, a v Železnici. Mezi oběma obcemi je kraj, který se dosud nazývá „Na Šnejdárku“. Jsou to pole, která patřivala naší rodině. Odtud také pocházel můj otec.

T e n t o Josef Šnejdárek se narodil v Jičíně.

První tři třídy reálky jsem si odbyl v Trutnově.

CHCI SE STÁT PAŠOU

Když mi bylo 13 let, rozhodl jsem se, že se stanu tureckým generálem, čili pašou. K tomu účelu jsem ovšem musil jít do Cařihradu.

Měl jsem hliněnou kasu, do které jsem si spořil peníze, tu jsem si vyprázdnil do kapes. Potom jsem ze školního atlasu vytrhl mapy Dolních Rakous, Štýrska, Krajiny, Přímoří s Istrií a zemí balkánských. A tak jsem se vydal na cestu, bylo to 11. října. Rozumí se, že jsem nikomu nic neřekl, jelikož jsem se obával, že by mě moje rodina do toho Turecka nepustila.

Když jsem přijel do Vidně, vzal jsem si drožku, aby mě vyvezla na silnici, která vede do Terstu.

Drožkář mě vyvezl do Triester Strasse, tu jsem tedy z drožky vystoupil a nastoupil cestu pěšky do Terstu.

Trvalo 18 dní, než jsem se do Terstu dostal. Na cestě jsem přenocoval u dobrých lidí, pro které jsem si vymyslel a kterým jsem vyprávěl vždy jednu a tutéž historku:

„Jsem sirotek, mám známé v nejbližším městě (to město jsem vždycky našel na mapě) a jdu k nim.“

Velice jsem se obával četníků. Byl jsem přesvědčen, že všichni po mně pasou a že mají úkol, aby mě zas přivedli domů. Také jsem se jim zdaleka vyhýbal.

Jelikož jsem viděl, že ve Štýrsku nosí všichni muži kalhoty se zelenými lampasy, koupil jsem si takové kalhoty, abych nebyl nápadný.

Jednoho dne zase, když jsem zdaleka spatřil a podle jeho chocholu poznal četníka, začal jsem na sousední louce dělat kotmelce v předpokladu, že četník, když uvidí chlapce hrajícího si na louce, jistě v něm nebude podezřívati uprchlíka zdaleka.

A tak jsem se pomalu přiblížil Terstu. Poslední noc jsem strávil v úzkém kanálu pod silnicí na výšinách Občianských u Terstu.

Zuřila bora. Větrem hnané kamení lítalo s hladké silnice, v noci přišel dešť. Spal jsem v úzkém kanálu a probudil jsem se teprve, když mě voda již skoro unášela.

Druhý den ráno bylo krásně. S výšiny, na které stojí Občinský obelisk, spatřil jsem Terst a po prvé v životě moře. Bylo tmavomodré a zdaleka mířily lodi k přístavu.

Nechal jsem na sobě uschnout promočené šaty a sestoupil jsem do přístavu, abych se na ty lodi podíval zblízka. Měl jsem hlad. Koupil jsem si u pouliční kuchyně polentu.

Tato kuchyně nebyla luxusní a nebylo talířů. Kdo chtěl polentu, dostal ji na dlaň. Natáhnu tedy dlaň a prodavačka mi vyklopí velikou lžiči polenty na dlaň.

Ale v tomtéž okamžiku již byla polenta na zemi. Zbavil jsem se jí co nejrychleji, abych si nepopálil ruku. Pamatuji si ještě, že jsem si znamenitě pochutnal na slanečku v oleji. Stál mě i s chlebem 10 haléřů.

V Terstu se mi velmi líbilo. Nezapomněl jsem však na svůj plán, státi se v Turecku pašou, a vydal jsem se po dvou dnech na další cestu, kterou jsem zamýšlel začítí naskrz Istrií a Dalmácií.

Ale osud chtěl jinak. První den jsem se dostal až za město Capo d'Istria. Druhý den, bylo to o polednách a měl jsem za sebou již hodný kus cesty, když jsem se zastavil v jedné osterii při cestě, abych si tam koupil kousek chleba.

Tu zastaví před osterií osmahlý, vysoký muž v kroji Istriianů, složí se dvou mezků náklad prutů vinné révy a vstoupí do osterie, kde si poručí víno. Pak se se mnou dá do hovoru. Co jsem, kam jdu atd.

Posloužil jsem mu svou osvědčenou historkou. „Jsem sirotek, jdu do Zaderu, kde mám příbuzné.“ Muž na to: „Nechtěl bys jít ke mně? Já mám jen dvě malé dcerušky a chtěl bych mít také chlapce.“ Co jsem mu měl říci? Nechtěl jsem vzbudit u něho podezření a svolil jsem. Však já mu brzy uteču, řekl jsem si, protože do Cařihradu se dostat musím.

A tak jsme sedli na mezky a jeli. Brzy jsme odbočili se silnice, projeli nějaké vyschlé potoky, jeli kolem městečka na výšinách, až

jsme spatřili roztroušené domky ve vinohradech a konečně osamělý bílý vlídný domeček.

Když jsme před tím domečkem seskočili s mezků, vyběhla dvě děvčátka mého stáří, chopila se mezků a odvedla je do stáje. Na prahu na nás čekala pěkná tmavá žena.

Uvnitř domku byla jen jedna místnost, která sahala až pod střechu. Stály tam tři ohromné sudy s vínem. Při jedné zdi veliký krb s lavicemi kolem. Nad krbem řetěz a kotel.

V kotli se něco vařilo, vůně byla příjemná. Ve vinici byla malá kamenná budka, jakási strážnice. Tato budka mi byla určena za obydlí. Bylo tam dobré, měkké seno.

Se mnou tam bydlil Makako, ohromný zrzavý vlčák. Byl jsem upozorněn, že je zlý, což jsem však nezapozoroval, jelikož jsme se ihned spřátelili.

Než se mi naskytla příležitost k útěku, minuly tři dni. Nevím, jaké jsem udal rodinné jméno, ale řekl jsem, že se jmenuji Nikita.

Byli to hodní lidé, ale nemohl jsem u nich zůstat. Chtěl jsem přece do Cařihradu. A tak jsem jednoho dne utekl.

Ještě dnes zní mi v uších volání mého hostitele: „Nikita, Nikita,“ když mě hledal.

Ale pěšky jsem již dál nešel. Začal jsem se obávat podobných setkání. Vrátil jsem se tedy do Terstu, ubytoval jsem se v šestém patře v Lloyd's Hotelu a poslal jsem domů telegram, první to zprávu od té doby, co jsem byl upláchl.

Telegram zněl: „Buďte bez starosti Stop Jedu do Cařihradu, kde se stanu pašou Stop Pošlete peníze na cestu Konec Váš Josef.“

Peníze nepřišly, ale za tři dny byl jsem zavolan do hovorny hotelu. Čekal tam na mě můj strýc, který pro mne přijel, aby mě dovezl zase domů.

Nikdy jsem mu nezapomněl, že mi nedělal žádné výtky, nýbrž že byl ke mně vlídný.

Uplynulo 7 let. Absolvoval jsem kadetní školu a byl jsem důstojnickým zástupcem. Mnohokrát jsem myslel na svou příhodu v Istrii.

Hnětlo mě poněkud svědomí a chtěl jsem to napravit. Po vyjití z kadetní školy dostal jsem dovolenou. Rozhodl jsem se, že si zajedu do Istrie.

Nakoupil jsem tudíž stříbrné křížky a prstýnky, jakož i stříbrné hodinky a vydal jsem se na cestu.

V Terstu jsem si najal koně a jel jsem do Capo d'Istria.

Svou osterii jsem našel, odbočku se silnice také, jakož i městečko na vrchu, a konečně jsem spatřil domek ve vinici, který jsem hledal.

Den se schyloval ke konci. Stojím před domkem a volám. Z domku vystoupí muž a smekne. Řeknu mu: „Chtěl bych zde přenocovat.“ Muž odpoví: „Bude nám velikou radostí.“ Mezitím vystoupí z domu jeho žena a dvě krásná děvčata, jeho dcery, aby mě přivítaly.

Vstoupím dovnitř. Posadil jsem se s mužem na lavici ke krbu. Hovoříme. Vtom se vynoří zpod lavice mocná hlava vlčáka a začne mi lízat ruku.

Muž naproti vyskočí, jako by ho nožem píchl. Vztáhne ke mně ruce a volá: „Tys Nikita.“ Pes mě poznal, což utvrdilo muže v podezření, které pojal již od začátku. „Jsem,“ odpovím mu.

Večeře byla velmi radostná. Vytáhl jsem hodinky, křížky a prstýnky a bylo rozdělování.

Přijel jsem s úmyslem zdržeti se několik dní. Nemohl jsem však vědět, že děvčata budou tak krásná. Odjel jsem tudíž druhý den, abych uspořil zklamání sobě a snad i jiným.

KADETKA

Do reálky jsem po návratu z „Cařihradu“ už nesměl.

Místo čtvrté reálky jsem tedy udělal třetí třídu měšťanské školy. Do tohoto údobí spadá můj vstup do Sokola (1888, jednota Lomnice nad Popelkou).

Potom jsem vstoupil do pražské kadetky, neboť jsem chtěl být vojákem.

Kadetka byla dobrá instituce. Jak vojensky, tak sociálně. Učitelé většinou rozumní, všichni slušní. Rád vzpomínám na nadporučíka

M a ž u r á n a, Chorvata; na nadporučíka M a c h a n a, jenž – Němec – neprojevoval nejmenší zášti proti českým žákům. Hlavně vzpomínám na učitele taktiky, hejtmana generálního štábu R u d o l f a K r a u s e. Později, za světové války, byl známým generálem. (Nezaměňovat s jeho bratrem A l f r e d e m.) Rudolf Krause, hejtman gšt, byl velmi oblíben u nás žáků, hlavně u Čechů, pro naprostou svou spravedlnost.

V kadetce jsem se učil znamenitě. Pamatuji se, že jsem byl nejlepším šermířem. Velmi mi to posloužilo později v cizinecké legii, kde jsem měl několik soubojů, a velmi mi to neposloužilo v rakouských posádkách. Být mladý a umět šermovat – to svádí k různým kouskům.

Jediné, co jsem neuměl, bylo tančit. Na společenskou výchovu se kladla – právem – velká váha. Každý musil bezvadně jíst, umět mluvit, musil vědět, co ve společnosti s rukama a s nohama – a také se vyučovalo tanci.

PENTLIČKA = SLEČNA

Dívky jsme ovšem v kadetce neměli. Při nástupu k tanci dostal každý druhý na rameno stužku, „pentličku“ – čímž se podle manévrového námětu stal dámou.

V druhé polovině tanečních zase „dámy“ dostaly zpátky svůj mužný charakter, a dosavadní páni se stali dámami.

Před tanečními hodinami jsem se zpravidla schoval.

Nemohl jsem se zbavit dojmu, že je muže nedůstojné poskakovat do taktu.

Za dojem jistě mylný jsem pykal po celý život. Dosud tančit neumím – leda s nožem v zubech bojový tanec Senegalců. Tomu jsem se naučil při nočním táborovém ohni svých Střelců. Melodie bubnů a píšťal strhnou každého, i Evropana.

S tím ovšem na taneční parket nemohu – ale život mě ostatně do tanečních sálů ani mnoho nevedl. Přesto říkám, že každý muž má umět tančit. Moc se člověk musí namáhat, aby mu to neumění žena odpustila. Každá to odpustí, když člověka bliž pozná, ale právě tancem se to bližší poznání usnadní...

Už jsem řekl, že na profesory i německé mám nejlepší vzpomínky. Ještě musím jmenovat profesora F u n k e – h o, byl z Železnice. O nějakém týrání chovanců v kadetce nemůže být řeči!

„PRVNI ROČNÍKU“

Do kadetky jsem vstoupil ve školním roce 1891.-92. Stal jsem se podle prospěchu „prvním“ ročníku a v této vlastnosti jsem byl na příklad komandován jako zástupce kadetky do procesi o Božím těle. Baldachýn měl osm žerdí. Jedna z nich byla vyhrazena kadetce – prvnímu prvního ročníku.

Nesl jsem tedy žerd' tak horlivě, že jsem šlápl na zlatou ostruhu důstojníka, jenž kráčel přede mnou. Byl to pražský velitel sboru, Exc. Feldzeugmeister hrabě G r ü n e. Ostruha se ulomila a zůstala ležet. Později jsem četl, že jeden pražský Corpskmandant byl o Božím těle stižen záchvatem šílenství. Nevím, který to byl, ale nebylo to mou vinou. Tenkrát se nestalo nic.

CISAŘ V PRAZE

Zase jako „první ročníku“ jsem byl komandován, abych hlásit nástup chovanců – úřední název byl „Zöglinge“ – císaři, jenž přijel do Prahy.

Pamatuji si, že jsem hlásit nástup 48 kamarádů.

Císař mi podal ruku a pronesl obvyklé tři otázky: jak se mi líbí vojenský život, čím je otec a jak se vede pánům rodičům.

František Josef L byl tehdy velmi elegantní muž a hezký člověk. Uměl být velmi milý – měl dostatečnou praxi v císařském vystupování. Vždyť už tenkrát byl císařem skoro plných čtyřicet let. – Později ustrnul velmi na etiketě. Používal jí jako přehradu mezi sebou a lidmi.

Zpráva o císařově návštěvě kadetky ovšem přišla do novin se všemi podrobnostmi. O prázdninách jsem musil doma na vesnici ukazovat „ruku, kterou stiskl císař pán“ – jeden důstojník si mě dobíral, míním-li si vůbec kdy ještě mýt ruku císařem dotýkanou atd.

PO PRVĚ PORUČÍKEM

Konečně roku 1895 jsem byl z kadetky vyřaděn a přišel jsem do B u d a p e š t i. Tam jsem vedl asi rok život poručíka.

Potom jsem byl přeložen do Innsbrucku.

Když nadešla doba dovolených, odjel jsem do Itálie.

Dostal jsem se až do přístavního města Brindisi.

V té době byla zrovna válka mezi Řeky a Turky. Bojovalo se na Balkáně, zrovna naproti Brindisi.

PRVNÍ VÁLKA – S TURKY PROTI ŘEKŮM

Měl jsem za sebou čtyřleté vojenské studium v pražské kadetce a znal jsem nazpaměť všelijaká vojenská tažení. Řekl jsem si, měl bys příležitost zúčastnit se války.

Sešel jsem do přístavu hledat nějakou loď, která by mne převezla na protější břeh Jaderského moře do tureckého tehdy města Prevezza. Toto město bylo právě, jak jsem věděl z novin, obléháno řeckým vojskem.

Našel jsem malou dvoustěžňovou plachetku, jejíž majitel a zároveň kapitán byl ochoten mě převézt do Prevezzy, ovšem za slušný peníz.

Že prý je to nebezpečné přiblížit se k Prevezze, protože přístav jest blokován řeckými torpedoborci, které bezohledně střílejí do všeho, co se plaví.

Loď byla dobrá, vítr příznivý, a tak se nám podařilo dostat se za noci nablízko Prevezzy. Tam jsme zažili nepříjemný okamžik, protože jsme padli do světla projektorů řeckého torpedoborce.

Ale nespáttil nás, jeho světlo přes nás rychle klouzlo, a tak jsme šťastně přistáli.

Jak jsem vystupoval z lodi, shlukli se kolem mne zvědavě turečtí vojáci.

Turecký důstojník mě ihned zavedl do malé kavárničky v přístavu a pohostil mě několika šálky výborné kávy.

Dal jsem se předvésti veliteli města, který se jmenoval Feízi Bej. Přijal mě velmi mile, projevil radost nad tím, že chci bojovat v

řadách Turků, a pozval mne k obědu, kterého se zúčastnilo několik tureckých důstojníků.

Neobyčejně se všem líbily mé dva americké revolvery Colt.

Druhý den po půlnoci vyrazila turecká jízda, aby zjistila řecké posice. Dostal jsem velení hlídky asi 10 jezdců ozbrojených šavlí, karabinou a kopím.

Odloučil jsem se dosti daleko se svými jezdci od hlavního ležení, zakreslil jsem si všelijaké zajímavé věci z řeckých posic odpočívali jsme kolem poledne na malé výšině. Pod námi byla vesnička.

Chtěl jsem nenápadně zjistit, co v ní je. Nechal jsem tedy své jezdce za sebou a jel jsem sám do vesnice. Když jsem se přiblížil asi na 100 m, bylo na mne z vesnice střeleno, můj kůň zasažen se svalil.

Stál jsem rozkročen nad koněm, protože mi noha uvízla někde ve třmenu.

V tom se vyřítilo na mne z vesničky asi pět řeckých jezdců. Nechal jsem je přiblížit se a sestřelil jsem dva nebo tři. Při tom jsem však vystřílel celý bubínek svého Coltu.

Nabíjet jsem znovu nemohl, poněvadž jsem na to neměl kdy. Litoval jsem pouze, že jsem svůj druhý Colt před tím daroval Feizi Bejovi.

Měl jsem štěstí, že mě řeční jezdci nemohli šavlemi dost dobře dosáhnout, jelikož jim v tom překážel můj ležící kůň. Tu však vidím, jak se po mně žene svou šavlí zase jeden z jezdců.

Střelit jsem nemohl, ale instinktivně jsem zachytil ránu, mířenou na mou hlavu, prázdným revolverem. Šavle se mne tudíž nedotkla, ale zato se mi vryla do čela nějaká hrana mého revolveru a roztrhla mi čelo.

Vtom však již zasáhli moji kopiníci. Přišli mi na pomoc a vyřídili v několika okamžicích řecké jezdce.

V následujících dnech dostali Řekové posily. Přišel jim na pomoc slavný Botzari. Obléhali nás dosti těsně a střelili jsme na sebe jako na střelnici. Hlad jsme netrpěli, ačkoliv jsme žili jen z rýže, trochy chleba a kávy, v které ani cukr nechyběl. Byli jsme zásobováni rybářskými lodkami po moři. Jen koně neměli dost krmiva a chyběly nám obvazy pro raněné.

Zatím však Edhem-Paša skončil v Thessalii válku vítězně pro Turecko, mír byl uzavřen a Botzari se svými vojáky odtáhl.

V Prevezze se vítězství náležitě oslavovalo. Do města byly přihnány četné ovce a pekly se na tyči při otevřeném ohni po domech a po ulicích.

Pak jsem se s Turky a s Feizi Bejem rozloučil. Tento chlapík, černý, hubený a kulhavý (měl sedět někde v noze starou kulku) byl znamenitým vojákem. Byl z Malé Asie od břehu Černého moře. Skoro nemluvil, pětkrát denně se modlil a znamenitě střílel.

A tak jsem dostal první praktickou lekci ve válčení. Památku na ni nosím na čele.

Po návratu z dovolené mě posádkový velitel, plukovník Kaiserjäger arcivévoda Salvator, zavřel na 30 dní.

Když byl raport skončen, pozval mě na čaj.

Dal si vyprávět, kde jsem všude byl, co jsem dělal a jaké to bylo. Na konec se ke mně naklonil a řekl: „Zavřít jsem tě musel, ale – kdyby to šlo, já bych jel také.“

Arcivévoda Salvator, druhé jméno už nevím, se v Innsbrucku hrozně nudil. Tak se nudil, že chodil na nádraží a díval se útrpně na lidi, kteří do Innsbrucku přijížděli a závistivě na ty, kdož odjížděli.

PO PRVÉ AFRIKA

Roku 1896 jsem opustil rakouskou armádu a odjel jsem do Afriky, s cílem M a s s a v a, přístav v italské kolonii E r y t h r e i a při Rudém moři. Jako nedávno byla i tenkrát Massava v popředí zájmu. Jako nedávno byla i tenkrát italsko– habešská válka, ale tenkrát dopadla pro Italy zle.

Přijel jsem na hranice italsko-habešské zrovna po bitvě u A d u y, po utkání pro Itálii katastrofálním.

Italská správa byla nedůvěřivá ke všem cizincům a já se do Habeše vůbec nedostal.

Objel jsem proto tento úsek Afriky. Jel jsem do Tripolisu – jako turista; jako turista jsem jezdil s karavanami do vnitrozemí a s obchodními loďmi po Středozezemním moři. Po Oceánu jsem se dostal až do Senegalů a do Guiney.

Obchodní loď jede pomalu, ale je laciná. A je pomalá. To znamená, že člověk, jenž cestuje na její palubě, pozná opravdu kraj a lid.

Takto jsem cestovat dva toky. Jednou jsem v té době byl také v Evropě, uspořádat nějaké rodinné věci.

Po dvou letech začaly – přes skromný způsob života – docházet peníze. Zařídil jsem to tak, že došly ve Francii.

Teď byla na řadě další kapitola: *C i z i n e c k á l e g i e*. Pětiletou smlouvu s legií jsem podepsal v městě *L o n g w y*, staré to francouzské pevnosti při belgických hranicích.

Bylo to v lednu 1899.

Z Longwy jel transport do Marseille, kde je shromažďovací stanice pro nové cizinecké legionáře.

MARSEILLE A PO DRUHÉ AFRIKA

Při vjezdu do starého přístavu města Marseille je pevnost Fort *S a i n t J e a n*, jejíž mohutná věž vévodí okolí. Fort Saint Jean, pevnůstka Svateho Jana, je prastará. Stála už před Richelieuem.

Zde čekají odvedenci na lodní turnus. Transport do Afriky odjíždí průměrně každých 14 dní.

Pobyt v pevnosti zbaví mnohého ilusí. Četné pokusy o desertci to dokazují.

Za mého pobytu se pokusili o útěk dva. Udělali to nějak nešikovně, jelikož jeden si při tom zlomil nohu, druhý vaz. Zdi tmavé pevnosti, kudy tito dva chtěli utéci, jsou vysoké 25 metrů.

Pak přišla plavba přes moře.

Byli jsme nacpáni pod palubu jako sardinky. Leželi jsme na holé zemi. Celá výbava: jedna deka. Kdo prožil podpalubí, ví, co to je. Zejména, je-li loď stará. Mořská nemoc řádila.

Mně se vedlo celkem dobře. Můj žaludek byl zvyklý na dopravní prostředky toho druhu.

Po dvoudenní bouřlivé plavbě jsme dosáhli přístavu *O r a n*, kde jsme byli ubytováni v pevnosti Sainte Therése. – Saint Jean, Sainte Therése, – Svatý Jan, Svatá Terezie.

Fort Sainte Therése je rovněž stará pevnost, ale kdysi španělská a má krásný výhled na moře. I tam se pokusilo několik mužů o útěk, který se snad zdařil, protože jsem žádného z nich už nikdy neviděl. Je ovšem možné, že se jim také něco přihodilo.

LÉGION ÉTRANGÈRE: CIZINECKÁ

Přišel jsem k 2. pluku cizinecké legie.

Jsou vůbec jenom dva pluky. Mezinárodní úmluva, že jich nesmí být víc. A tak.

Ale dohromady je to na 30.000 mužů. V Africe a v Indočíně. V Indočíně, ti tam umírají na všelijaké nemoci, a tak se to doplňuje z Afriky.

Dostal jsem číslo 5.824.

Potom jsem se dověděl, že je to nějaká matematická zvláštnost. Před to se napíše jednička a za to sedmička, nebo opačně; a pak se to něčím dělí. Snad devíti. A pořád vychází totéž číslo. Nevím už.

Musím se přiznat, že dojem, kterého nabude muž ze severu, zvyklý na pořádek až úzkostlivý, je zde, v cizinecké legii na první pohled nepříznivý: příchozí nerozumí kázni v legii zvláště a v kolonii vůbec.

Kázeň, kterou zde najde, je směsí železné discipliny i pravidelnosti a nepochopitelné ležernosti; směsí barbarsky krutých trestů a nesrozumitelné volnosti.

Ta nenapodobitelná ležernost a občasná velká blahovůle se strany nadřízených, to je legie.

Tvrdost, zejména trestů, to je také legie. Vysvětluje se jednak tím, že ustanovení vojenských trestních předpisů ve francouzské armádě jsou ještě z dob Napoleona; hlavně však tím, že by mírné tresty vůbec neúčinkovaly na muže tak tvrdé, jati tvoří kádr cizinecké legie.

K tomu přistupuje, že posádky cizinecké legie jsou z valné části v odlehlých a divokých krajinách, kde nadřízený je se svými podřízenými sám a sám; že nemá k dispozici síly jiné než tu, která pramení v jeho revolveru a v bázni před přísným trestem; musíme uznati, že tyto tvrdé předpisy a tresty jsou nutné.

Po několikadenním pobytu v pevnosti Saine Therése jsme byli odvezeni vlakem do vnitrozemí, do města Saida, kde se nalézá 2. pluk cizinecké legie, u kterého jsem ztrávil 8 let.

Byla to výborná škola.

Naučila mě poznat prostého ‚vojáka z řady‘ a jeho potřeby. Tam jsem poznal hranice možnosti a únosnosti ve snášení útrap tělesných i duševních. A přesvědčil jsem se, že pro pravého muže není na světě nic nemožného.

Život ve francouzské cizinecké legii podobá se básni tvrdé krásy, básni psané krví. V ní vítězí ctnost, ať již v boji se zbraní v ruce, nebo srdcem, jež čelí vražedným bacilům. Ať již v boji proti vlastním nepotlačeným vášním.

Verše této básně mluví o útrapách, o krvi, o smrti.. a o nehynoucí slávě anonymních vítězů.

Sem se uchýlili princové i žebráci; ti, které život zklamal, i muži plní nadějí. Ti všichni se proměnili v jedno, v slavnou a tragickou cizineckou legii francouzskou, která od roku 1830 dobývá Francii kolonie. Její prapor byl ve světové válce vyznamenán dvanácti citacemi armádními, tedy nejvyššími. Jedinečný to případ.

Skvěle a jen za slávu sloužili zde i bezejmenní anarchisté, i muži, honosící se tituly z rodů královských. Na příklad Aage, princ dánský.

VELKĚ „PROČ?“

Proč já jsem opustil rakouskou armádu a proč jsem šel do cizinecké legie?

Těžko je po čtyřicíti letech rozlišovat prapříčiny a příčiny vedlejší.

V podstatě asi: touha po dobrodružství nebo vůbec po životě.

Paličáka, jakým jsem byl, nečekala v Rakousku kariéra. Pravda, kdo se podrobil, podvolil, sehnul, ten měl možnosti velké.

Po převratu jsem jako československý generál-legionář byl nejednou dožádán, abych potvrdil předválečnou národnostní loyálnost těm spolužákům z kadetky, kteří se stali generály rakouskými. Byli to hoši z českých rodin. Dobra. Potvrdil jsem.

Ale já byl paličatý. Čech.

Nebyl jsem aristokrat. Věděl jsem, co mě čeká: pětadvacet let hejtmanem – s paličatostí žádná válečná škola – červený nos, velký břich. Dobra.

Potom major „honoris causa“, zubem času. Nakonec „Vierkreuzerstück“. (To je přezdívka pro Verdienstkreuz, běžný metál, udílený jako náplast při pensionování.) Cylinder a paraple.

Věděl jsem, že mě čeká: v zimě hlídat ve skladu Pejačeviče (bílé letní kalhoty), v zimě počítat letní onuce. Dobra. To jsem nechtěl.

Jsem rváč. Jsem voják.

Rváč a voják patří na frontu. Když fronta nejde za mnou, musím za ní.

Taky mě mrzelo, že si v Evropě ke mně nechodili pro rozum, pro špiritus, jak vést válku. Když jsem byl poručíkem, vyznal jsem se ve všech válkách světových dějin.

Tak tedy: Légion. Afrika.

VOJÁKEM V AFRICE

AFRIKA

Afrika, pane, je krásná. Je teplá i mrazivá. Kdyby se tak člověk mohl mžikem přenést. Nebýt té dlouhé cesty... – Ale ještě jednou bych chtěl vidět Saharu.

Ovšem: někdy vedro, že se vlní vzduch. A potom se myslí po saharSKU. Pětapadesát stupňů Celsia.

Myslí se po saharSKU, ale platí tu Code Napoleon, vojenské právo z dob Napoleona. Vede muže k samostatnosti, poskytuje nezměrnou svobodu v určitých směrech, každému, i poslednímu vojákovi. Když však udeříš kaprála, třeba jenom málo, a ukáže se jediná kapka krve – dvanáct k u l e k. (Trest smrti zastřelením.) Každý caporal může cizineckého legionáře na místě zavřít na dva dny, seržant na čtyři. A

je mnoho možností, že i nevinný přijde do arestu, a že se v něm vzbouří krev.

Já si v takových chvílích říkal: „Dobra! Však já vás všechny tady budu jednou komandovat!“

Divoký Arab je poslední v abecedě nepřátel. Horší: ztráty na pochodech. Únava, slaná voda. To je nepříjemné.

Když někdo na pochodu nemůže dál, vezme se z jeho pušky závěr. Aby nepřítel nemohl zbraně použít. Flintu nést nemá kdo. Ležícímu se podá ruka a jde se dál.

Na zpáteční cestě se pak najde. Někdy je to mumie, kostra potáhlá vysušenou kůží. Ale obvykle je toho tam už málo. Moc supů a šakalů se táhne za expedicí. Nejhorší to bylo v letech 1900 a 1901, když se rozšiřovala moc na jih. Tak.

Zajat? Ne. To je nepraktické. Zajaté Evropany dávají svým ženám. Ty uřežou všechno, co se dá nožem uřezat. A aby to zajatec nepoztrácel, nacpou mu to do břicha, které za tím účelem rozpárou. Být zajat je nepraktické. Ale napřed, před těmi operacemi – bylo by těžké vyprávět to malým holčičkám – arabské ženy zajatce ulechtají k šílenství. Tak.

A ženy jsou vždycky na blízku svým bojujícím mužům. Za noci je ty ženy slyšet. Zpívají mužům válečné písně. Moc nepříjemné na poslech.

Ale zemi je třeba brát, jaká je. S národem zacházet, to znamená: znát jeho Knihu. Mám rád Mohamedány, protože ctí Koran. Koran, to je děsná přísnost, ale i děsná spravedlnost. Jako celá Afrika.

Kdo pozná arabský zákon, má rád Araby: jsou to kavalíři. Když přísahají, plní přísahu: lásky i pomsty. To mi zde v Evropě chybí. Tam člověk ví, na čem je. Jsi můj přítel – mohu ti věřit. Jsi můj nepřítel – víme oba, že záleží na tom, kdo střelí dřív a lépe. Zde v Evropě se v tom člověk mnohdy nevyzná. Moc nepříjemné. Tak.

Věrnost žen, to neznamená jen nepřátelský válečný křik, když člověk sedí a hlídá oasu. To je také záruka pro věrnost n a š i c h Arabů. Náš, francouzský Arab, je stejně věrný své ženě, jako Arab

povstalecký. Ale ženy našich Arabů, těch, co jsou s námi na Sahaře, sedí v Marrakeši nebo v Rabatu, v Casablance nebo v Siddi bel Abbés a jsou váženými osobnostmi, Francouzská vláda je chrání a živí – jako vdané i jako vdovy. Říká se jim „ben't ul beylik“, to znamená: dcery vlády. Ale to už se týká Tirailleurů, Afrických střelců.

PRAVĚ VÍTĚZSTVÍ TĚŠÍ I PO ČTYŘICETI LETECH!“

Zuavové jsou africká pěchota, složená z Evropanů a míšenců, narozených v Africe.

Spahiové jsou domorodá jízda.

Zuavové a Spahiové jsou elegány Afriky. To ovšem tvrdí Zuavové a Spahiové.

Jak to vypadá opravdu, to jsme jim jednou my, legionáři, ukázali.

Dobrá – oni jsou elegáni.

N á s, prapor a. pluku cizinecké legie, zavolali k společné parádě 200 kilometrů napříč pouští.

Byli jsme na minutu tam, kam nás velitelství nakomandovalo.

A každý z nás měl po dvou stech kilometrech pochodu pouští puky na kalhotách jako břitvy. Zuavové se na nás dívali jako na zjevení, Spahiové padali úžasem ze sedel. Dodnes nevědí, jak jsme to udělali.

My jsme poslední den v poledne neodpočívali. My jsme nechali na slunci rozžhavit „plecháče“ (misky na jídlo) a rozpáleným krajem jsme na skále žehlili kalhoty.

Satan nám hrál žehličky. Satanské horko.

Může z toho být švanda nebo kaffár.

KAFFÁR JE ZLÁ VĚC

Kaffár je zlá věc. Vlastně to není nic. Je to jenom něco, co se musí vybit. (Teoreticky: šílenství trópů.) Vyznačuje se tím, že legionář, kaffárem postižený, nesnese žádný rozkaz, nesnese subordinaci. Což ovšem mívá zlé následky ve společnosti, vybudované na kázni, jakou je cizinecká legie.

Člověk, stížený kaffárem, zbavuje se subordinace někdy tím, že si tento život, spočívající na subordinaci, vezme.

Oleandr je stromek – nebo bylina, v botanice se nikdy nevyznám – který má pěkné květy a který v Africe vždycky označuje vodu, kterou neradno pít. Když rozříznete větvičku oleandru, vyprýští vám kapka nebo dvě mléčné tekutiny. Když ji pořijete, dá vám smrt.

E r i c h, nebo člověk, který se pod tímto jménem v cizinecké legii skrýval, byl původně německý důstojník, v boji neobyčejně zdatný, který však kaffáru neuměl vzdorovat.

Chytil ho kaffár, Erich rozřezal několik větvíček oleandru, nakapal šťávu na kousek cukru, který mu dal kuchař u důstojnické kuchyně; což byl ovšem vlastně důstojnický ohníček, ne kuchyň v našem smyslu. – Erich cukr požil. Kdyby byl věděl, za jakých hrozných bolestí umře, byl by pravděpodobně volil smrt jednodušší.

Ať odpočívá v pokoji, jelikož jsem ho dobře znal. Velice jsem litoval, že jsem právě v době, kdy se stala tato věc, nebyl přítomen.

Kaffár není uznáván jako nemoc.

Je to něco, co se musí vybit. – Člověk přijde do legie. Je připraven na ohromnou disciplínu, kterou považuje ze začátku za samozřejmou. Protože však do legie přicházejí vyslovené individuality (kdyby nebyly, seděly by doma), nahromadí se za nějakou dobu tolik sebezapření, že musí jednou vybuchnout.

Vybuchne pod vlivem nějaké okolnosti – vedra nebo žízně nebo něčeho jiného – a za pár dní nebo i hodin je zase všechno v pořádku. Není to amok. Amok běhá, kaffár může sedět.

Kaffár je vzdor proti všemu. Neuškodí, dokud nepřijde do konfliktu s disciplínou. Sic vyhraje, jako v každém konfliktu, to, co je silnější.

A to není kaffár.

Nic není v legii silnějšího, než kázeň.

Zbývá jen, zalézt do sebe sama, mlčet a čekat, až to přejde.

ARÁB S FRANCOUZSKOU KRVI

Velký Kaid Atlasu, Si Madani el Glai, který je také pašou města Marrakeš čili Maroko, je hrdý na to, že pochází – nebo má mezi svými předky Francouze. V městě Fezu za hradem čili Kasbou Šerarda je starý arabský hřbitov. Na něm je kuba čili náhrobek tohoto předka.

Nápis na hrobce zní: Zde odpočívá můj drahý manžel – Ci git mon man chéri capitain du génie de l'armée Francaise, kapitán ženijního vojska francouzské armády...

Věc byla taková: kapitán patřil k francouzské armádě v Alžírsku a pro nějakou příčinu uprchl do Maroka, kde ho sultán ihned přijal k opevňovacím pracím, jelikož byl ženista.

Sultán dovolil za ním přivést i jeho paní, kterou byl nechal v Alžíru. Za krátký čas kapitán zemřel. El Glai se ujal mladé vdovy a včlenil ji do svého harému. A tak se dostala francouzská krev do rodiny Glauů, největšího berberského velmože jižního Maroka.

„PRÉ“, DEN VÝPLATY

Když někdo zavítá do kasáren cizinecké legie, obdivuje se pořádku, čistotě a hlavně klidu, jenž tam panuje.

K vůli úplnosti by bylo dobré, aby přišel jednou také v den výplaty. Výplata se jmenuje „pré“.

V ten den se u mnohých zase probudí d'ábel opilství s celým svým děsným doprovodem krvavých rvaček a i vražd. (Někdy se i čeká s vykonáním msty na „pré“, až k tomu bude patřičná „nálada“.) Po „pré“ je nadbytek práce pro poddůstojníky. Seržant je nejvyšší šarží v kasárnách, protože důstojníci i rotmistři bydlí v soukromí nebo ve zvláštních pavilonech. Odpovědnost za pořádek spočívá i v nejsvízelnější chvíli, při „pré“, na poddůstojnících.

V takové dny jsem nosil v kapsách u kalhot dva ostře nabitě browningy. (V p ř e d n í c h kapsách kalhot; ze zadní zbraň dost rychle nevytáhnete!) V levém rukávě jsem míval „kaučuk“, kus podobný našemu pendreku.

Pamatuji se nejzřetelněji na dvě „pré“.

Jednou v Tiretu jsem běžel na pomoc desátníku Tissotovi; zběsilý ležjonér ho vyhodil oknem z III. patra kasáren na dlažbu dvora, kde Tissot zakrátko umřel.

Po „pré“ přišel náhodou mezi ležjonéry americký novinář, kterého redakce poslala na reportáž o cizinecké. – Popíjeli. Napili se. Neradno pít o závod s ležjonérem.

Američan ani nevěděl, že ho legionáři svlékli z civilních šatů. Ani že „se“ přitom samozřejmě ztratila peněženka. Oblékli mu legionářský stejnokroj. Potom Američana nechali ležet.

Když se Američan probudil, spustil indiánský řev a tak dále. Musela zakročit přivolaná vojenská hlídka a musela přivést k rozumu „legionáře“, mlátícího kolem sebe. To se podařilo teprve, když ho zavřeli do vězení.

Z toho všeho pak bylo vysvětlování a vyšetřování. Ale taky velká reportáž.

Americký žurnalista byl rozumný člověk. Dobře to řekl:

„Legie je dobrá věc pro opravdové muže. Pro celé muže. Ne pro poloviční.“

Tak je nutno i posuzovat ležjonéry: přicházejí z nejrůznějších tříd, z nejrůznějších důvodů. Jsou to individuality.

Kdyby nebyly, nebyli by v legii.

Nelze schvalovat všechno, co dělají. Nelze se s tím ani ztotožňovat.

Na vzdory tomu je v cizinecké legii pro muže život pln jakéhosi kouzla; Aage, princ dánský, věnoval svému pobytu v legii celou knihu.

DETEKTIVOVĚ V SAHAŘE

Zločinci v cizinecké? Občas. Sprostého zločince legie vydá: lupiče a tak. To přijde listina a s ní fotografie. Ta koluje při nástupu. Každý ji vezme a musí se podívat na obrázek, na levého souseda a

potom na pravého. Když se pozná, tak se vydá. Leda, že by byl moc statečný...

Jednou jsem měl, ještě jako ležjonér bez šarže, službu u věznice. Někde venku, daleko. Naráz tam byl hluk. Otevřu kobku – měl jsem tam tři ležjonéry. Starého a dva nové. Na pryčně ležel ten starý. Svázaný jako balík. Potom jsem se dověděl. Ti dva byli švýcarští detektivové. S povolením ministerstva vstoupili do legií, hledali vraha. Dobrá. Podezírali jednoho, dali se s ním zavřít, když přišel do lochu, propašovali víno, opili ho. Ke všemu se jim přiznal, jak se chlubil. Tak, podepsali kvitanc, dostali ho spoutaného. Odjeli s ním na Siddi bel Abbés. Nedošli. Nevím.

Moc zločinců v Ležjonu není. Totiž: zločin? To se musí rozlišovat. Jsou věci opravdu nedobré: zabít dítě; zradit kamaráda, nedržet slovo. Opustit velitele. Neposlechnout rozkaz. A tak. Utéct. – Takový se ani nemusí vydávat, ten přijde z Ležjonu i jinak: do trestnice. Šest hodin denně chodit v kruhu, na zádech náklad. Písek. Kamení je ještě horší. Tlačí na záda. To se dlouho nedělá. Je teplo. Zkrátit si to může. Pokusí se utéct. To je potom dvanáct kulek.

Jináč v mnohých věcech – Evropa je Evropa a Afrika má svůj zákon. Ale rozhodně je v Africe víc vojáků a víc skvělých chlapů než zločinných.

JAK JSEM PO PRVĚ ČETL KIPLINGA

Roku 1902 vrátil jsem se z expedice.

Vyjelo nás 300 jezdců, vrátilo se nás 90.

Z těch no jich padlo 30, zbytek umřel na útrapy.

My, co jsme zbyli, jsme byli utábořeni v Ú d o l í s p í c í c h k a m e n ů jižně oasy Figuig. Je to malý kaňon, kde bylo hodně trávy. Byli jsme všichni úplně vysílení a kaňon se nám zdál velmi vhodný, abychom mohli v klidu zemřít.

V tom čase se nám klid zdál největším blahem.

V kaňonu tekla voda, potrava se nám přivážela a o koncert se starali hyeny a šakalové na pokraji skal. Tenkrát mne jednoho dne chytila prudká horečka. Lékař řekl, že se z toho asi už nevzpamatuju

a dal mě odnést do speciálního stavení. V něm leželi jen ti, kteří byli na odchodu z tohoto světa.

Kolem každého lůžka umírajícího (lůžko byla nosítka, postavená na zem) natahovali sanitáři plachtu, aby těm druhým uspořili neestetický pohled. Já jsem byl mezi těmi, co měli kolem sebe plachtu.

Pojednou se vzbudím, vidím plachtu a dostal jsem ohromnou zlost, neboť se mi to zdálo předčasné.

Vylezl jsem z nosítek a trhal jsem zuřivě plachtu, pokud jen mé slabé síly stačily. Doktor přišel a prohlásil, že je s mým výbuchem spokojen. Že je to dobré znamení. A bylo.

V tom čase nás navštívil misionář, který rozdával četbu. Já jsem dostal Kiplingův román „Bílý tuleň“. Je to malá knížka, kterou jsem četl asi dvacetkrát, a která má jistě podíl na mém uzdravení.

Po návratu do vlasti jsem si opatřil český překlad. Krásná knížka. Koupil jsem i ostatní Kiplingy pro své děti.

Kipling – zvířata, moc zajímavé. Jako poesie.

Ve skutečnosti – tak zvaný návrat k přírodě: nesprávně položený problém.

Návrat k přírodě nesmí znamenat: vzdávat se všech vymožeností kultury a civilizace. Nesmí znamenat pokles na úroveň zvířete.

Už ten Maugli v Knize džunglí je krásný jen na papíře. Stávají se případy, že samička čtvernožce se ujme dětského mláděte. Zvláště, když právě přišla o svá mláďata. Ale když takové „vlčí dítě“ najdete, není to krásný Maugli. Je to ubohé stvoření nečisté, s dlouhými drápy. Plné ran a jízev, jak ho máma vychovává nebo nosí v zubech, byť sebe opatrněji.

Chodí po čtyřech, jen občas si stoupne na zakrnělé „nohy“.

V Africe zvířata zajímavá.

NENÍ PES JAKO PES

Pes – arabsky ke l b – je zvířetem opovrhovaným.

Pes – arabsky s l u g h i – je zvířetem váženým.

Kelb je pes obecný, slughi je chrt.

Kelb žije na divoko. Patří někomu, ale pán se o něho nestará. Pes obstarává v osadě, obci, tábořišti, úlohu kanalisace. Sežere, co by jinak hnilo a páchlo.

Slughi je chrt africký. Písková barva, hladká srst, ohromná hloupost. Velmi hloupý. Ale je rychlejší než zajíc.

Slughi je vážen, protože živí svého pána. Jednou nebo dvakrát denně přinese Slughi domů zajíce. Pán se s ním rozdělí; Slughi dostane zajícovu hlavu.

Kelb spí na smetišti.

Slughi v posteli svého pána.

Není pes jako pes. Ani v Africe.

JAK SE LEGIONÁŘ DOSTANE K DATLÍM

V městě Saidě je každý den trh.

Mezi jiným zbožím tam stojí pytle plné datlí.

Legionáři po zaměstnání se procházejí na trhu a je samozřejmé, že dostanou chuť na datle. Peníze však nejsou. Ale na datle se přece dostanou. A to takhle:

Postaví se skupina legionářů před pytel s datlemi, a to jeden za druhým, přesně jeden za druhým. Za pytlem sedí Arab, majitel datlí, a bedlivě střeží svůj pytel. Tím spíš, že se mu tato řada legionářů, obdivující houževnatě jeho datle, příliš nelíbí.

Vtom ten poslední v řadě vrazí do muže, který stojí před ním, ten samozřejmě ztratí rovnováhu a vrazí do svého předchůdce a tak dále a muž, který stojí včele té řady zrovna před pytlem, aby neupadl, nemá jinou možnost, než se zachytit za pytel před ním stojící. Respektive za datle, kterými je pytel naplněn.

Padne tudíž do pytle, obě ruce vpřed, prsty široce rozevřené, nadává, Jak je smluveno, vytáhne ruce i s datlemi, které tam zůstanou vězet, a celá věc hrozí zakončit rvačkou. Výsledek ovšem je, že nějaké datle byly ukořistěny.

K úkolu muže stojícího v čele této řadě je samozřejmě vybrán muž, který má největší číslo rukavic.

SVĚTOVÉ DĚJINY

Roku 1881 se objevilo francouzské válečné loďstvo před břehy Tunisu, aby demonstrovalo moc své říše. – V pravý čas se v Tunisu vzbouřil kmen Krumírů, francouzsky Khoumirs; pravím, že v pravý čas a bylo to opravdu jako na komando. Neříkám, že to na komando nebylo.

Vzbouřili se. Dobra. Považdili moc Evropanů.

Zkrátka: státník Jules F e r r y, nevím, jakou měl tenkrát právě šarži v politice, ale byl to velký státník, provedl anexi Tunisu.

Ferry, to je ostatně ten pán s plechovým kloboukem; ale to je – jak by řekl Kipling – jiná historie.

Když francouzské vojsko vzpouru Krumírů pacifikovalo, zasedla v paláci Bardou, kde sídlil Bey, vládce Tunisu, konference, na které měl Bey podepsat listinu, že se staví pod ochranu Francie.

Bey tedy sedí za stolem, před sebou listinu, pero v ruce – jen podepsat. Francie ostatně celou akci podnikala snad na do- poručení Bismarcka, jenž chtěl Francii vymanevrovat z Evropy tím, že ji angažoval v Africe. A zároveň chtěl vypěstovat pěkné jablko sváru mezi Francií a Itálií pro dobu, až Itálie zmohutní.

Bey tedy má podepsat, ale italský přidělenec zrazuje. Přemlouvá, hrozí – oni tam byli Italové velmi početní – dokazuje, že podpis znamená konec samostatného Tunisu. Bey velmi váhal, protože italský konsul byl velký pán a měl tam dole velké slovo. – Napříč proti Beyovi, na druhém konci stolu seděl samozřejmě velitel francouzských vojsk, generál – na jméno si vzpomenu za chvíli. Měl dvě zvláštnůstky: předně mrkal, aniž to věděl, jedním okem; za druhé si pořád levou rukou opravoval límec, jako by ho škrtil.

Tak tedy za stolem sedí Bey a dívá se bezradně a tupě kolem sebe. Najednou se podívá na generála – namočí pero a bleskurychle podepsal. – Byl to opravdu konec samostatného Tunisu.

Později Bey vyprávěl v nejintimnějším kruhu: „Jak jsem mohl nepodepsat, když mi francouzský generál najednou naznačil: „Podepiš, nebo budeš viset!““?

MUŽ S PLECHOVÝM KLOBOUKEM

Jules Ferry tedy dobyl Francii Tunisu a vděčná Francie mu postavila pomník. Samozřejmě tak, aby ho lodi, které vjíždějí do hlavního přístavu, už z daleka viděly.

Stojí na konci velké avenue, ústící u moře, a Jules Ferry zaujímá samozřejmě malebnou posici, jak se hodí na dobyvatele. Ovšem jen v redingotu, ale dlouhé vlasy a ještě delší. vousy, až po zem, mu dodávají důstojného rázu. Ruku má v bok.

Někoho napadlo, byli to asi studenti, že by mu slušel klobouk. Kdosi mezi nimi byl znalcem dobrého tónu – a tak dali pořídit plechový cylindr, ale věrně podle módy pokrývek, které se nosily v letech osmdesátých: vysoký, úzký.

Celý Tunis chodil i nadále kolem pomníku a nikdo si nevšiml změny, která nastala.

Přišla však doba dešťů, a lep, kterým byl plechový cylindr připevněn, povolil. Klobouk se uvolnil a sklouzl, až ho zachytilo jedno ucho sochy.

Teď byl Jules Ferry ještě výbojnější, ba kurážnější s kloboukem na stranu.

Všiml si toho novinář, začala polemika, zda Ferry ten klobouk měl už od začátku, až se pomocí staré pohlednice zjistilo, že klobouk mít nemá.

LEGIONÁŘ HERR SCHMIDT

V posádce Geryville v provincii Oran byl mezi cizineckými legionáři Němec, mladík bledého vzezření. Při nástupu do legie řekl, že se jmenuje Schmidt. Jak si řekne, tak se to napíše. Francii je to jedno. Po pravém jménu se ptá teprve při naturalisaci, než dostane legionář po svých i letech občanské právo.

Potom musí říci, jak se jmenuje opravdu.

Tenhle řekl při nástupu, že se jmenuje Schmidt. Začal brzy postonávat.

Doktoři řekli, že je simulant. To se může stát.

Umřel. To se může stát.

Pohřbili jsme ho. To musí být.

Nějaký čas po jeho smrti byla na žádost německého vyslance v Paříži jeho mrtvola exhumována a převezena do přístavu Oran, kde právě kotvily dvě německé válečné lodi, „Gneisenau“ a „Scharnhorst“.

Když rakev s mrtvým Herr Schmidtem byla přivezena na oranské nádraží, očekával ji tam oddíl německých válečných námořníků pod velením vysokého důstojníka. – Vzdali poctu rakvi s mrtvým legionářem a odnesli ji s hudbou do přístavu.

Když sestupovali po příkré ulici do přístavu, vzdaly obě lodi poctu množstvím dělových ran a vlajky klesly na půl stožáru. Lodi pak ihned zvedly kotvy a odpluly.

Legionář Schmidt byl totiž Albert, princ Hohenzollernský.

To je cizinecká. Začneš jako syn maršálův a Hohenzollern. A skončíš jako Schmidt – ve špitále. Dobra. Ale jde to taky opačně.

BOJ U STUDNI EL MUNGAR

Druhá jezdecká rota druhého pluku cizinecké legie dorazila k studním El Mungar.

Bylo deset hodin ráno, slunce začalo mocně hřát, dnešní pochod byl u konce.

Rota byla na pochodu od druhé hodiny ranní a urazila již notný počet kilometrů. Vracela se z policejní cesty v údolí saharské řeky Ued Saury a měla ještě několik denních pochodů před sebou, než se vrátí do své posádky Dženan ed Dar.

Rota se zastavila, když byly její čtyři čety utvořily čtverec. Potom na krátký rozkaz velitelův, daný píšťalou, seskočili jezdci s ohromných svých mezků a zarazili do země před každou četu dva silné kolíky, napjali mezi ně provaz, odborně a hodně nízko při zemi, a přivázali k němu za přední nohu mezky.

Mezitím již začalo stavět pěší mužstvo kolem čtverce stany.

Velitel kapitán Vauchez a poručík Selchauhansen, původem Dán, sestoupili s koní.

Tři arabští jezdcí od pluku spahiů s červenými pláště odjeli ještě před tím, než se rota zastavila u R'diru (přirozená skalnatá nádržka, v které se shromažďuje dešťová voda), prozkoumat nejbližší okolí.

Asi zoo metrů od tábora byla skála několik set metrů dlouhá a dosti srázná. Na této skále leželo v tomto okamžiku asi z 80 tmavých Sahařanů s puškami namířenými na vojsko cizinecké legie.

Několik kroků za nimi v mělké prohlubině 180 meharů (běhoun zvlášť vycívaný pro boje). Tito mehaři leželi s krky nataženými vpřed a hlavami položenými na zemi úplně nehybně aby se neprozradili.

Krátký povel a 180 rychlopalných pušek chrlí smrt na nic netušící legionáře tam dole. Veliký počet jich padne, někteří klesnou pouze na kolena, někteří chtějí ještě vyskočiti, ale ti, kteří zbyli, chopí se svých rozestavených pušek a s nasazenými bodáky se bez rozkazu vrhají proti skále, odkud srší oheň. Marně.

Jíti dále proti tomuto ohni by byla nerozumná smrt a nerozumně legionář nebojuje. Zazní několik krátkých signálů z píšťal, dva zbylí poddůstojníci volají své legionáře zpět.

Na druhé straně R'diru jsou dvě nízké skály, kde množství balvanů skýtá jakousi možnost obrany. A za těmito balvany se chtějí legionářští poddůstojníci, kteří po pádu svých velitelů převzali velení, bránit a své životy draze prodat.

Za několik okamžiků vypadá situace takto: Dvě nízké skály, vzdálené od sebe asi 100 m, na každé skále asi 20 legionářů krytých balvany a střílejících na útočníka. Několik z nich je raněno.

Naproti nim na poněkud vyšší skále leží Sahařané a střílejí. Prostor mezi oběma stranami jest pokryt množstvím mrtvých a raněných. Někteří z nich se ještě pohybují a hledí se s napětím posledních sil po kolenou a po rukou dostat ke svým druhům.

Někteří z nich nařikají, většina však kleje, protože legionář málokdy nařiká.

Smrtelně raněného velitele a mrtvého důstojníka Selchauhansena odnesli si legionáři na jednu ze svých skal a skryli ho za mocný balvan. Kapitán Vauchez tam k sobě volá seržana Tisseranda a praví mu: „Umírám. Převezměte velení!“

Na druhé skále velel hrdinný jeden desátník, i t a l s k ý h r a b ě
Z o l i.

A nyní začal jakýsi souboj. Střelci obou stran byli mistrně schováni za své balvany a kameny a také mistrně stříleli. Museli dobře střílet, protože munice nebylo nazbyt a naděje na novou nebylo.

Byla to podívaná pro vojáka zajímavá: Na jedné straně tvrdí Sahařané, od útlého mládí zvyklí boji totálnímu a nemilosrdnému. Bylo jich 180. Na druhé straně cizinecká legie, první vojáci světa; těch bylo 40, mezi nimi i ranění.

Poznenáhlu přišel do boje jakýsi pořádek a přehled. Někteří Sahařané se pokusili doplaziti se k ležícím mrtvolám legionářů, aby jim odňali pušky a náboje a svými křivými noži prořízli hrdlo nějakému tomu raněnému.

Ale padlo několik dobře mířených ran legionářských a plížící se Arab se svíjel smrtelně raněn. Pak tyto pokusy přestaly.

Několik mezků se uchýlilo do prostoru mezi dvěma skalami obsazenými legionáři, jako by byli hnáni svým pudem. Protože někteří z nich měli náklad nábojů a jeden z nich nesl dva soudky vody, byl tento jejich čin posuzován bojujícími legionáři velmi pochvalně. Padly i poznámky o inteligenci mezků v porovnání s rozumem jejich jezdců.

Celkem však bylo patrné, že legionáři střílejí lépe než Sahařané. Každý z nás poznenáhlu přesně věděl, s kterého kamene nebo balvanu se na něho střílí, a věděl tudíž přesně, kam má střílet a před kým se má mít na pozoru.

Pamatuji se, že jsem měl před sebou gentlemana, který neznámých mi příčin po každé, když chtěl střeliti, vztyčil svou pušku. Tato puška pak pěkně klesala do směru k mému kameni a padla rána. Když se to dvakrát nebo třikrát opakovalo, zamířil jsem přesně asi tam, kde musela být jeho hlava, a měl jsem pak z toho směru pokoj.

Věděli jsme, že za denního světla se Sahařané nepokusí o zteč. Věděli jsme však také, že v noci, pod krytem tmy, tak jistě učiní. Pak dojde k boji zblízka, muž proti muži, v němž budeme míti proti sobě asi šestinásobnou přesilu.

Neoddávali jsme se tudíž žádným ilusím o svém konečném osudu.

Poslední fáze takových bojů v severní Africe bývá jednoduchá: Střílí se až do předposledního náboje. Poslední náboj zachovává každý sám pro sebe, když už nemá smyslu jej vystřelit na nepřítele. Nedoporučuje se totiž padnouti živ do moci Afričanů.

Ke čtvrté hodině odpoledne se náhle zeslabila nepřátelská střelba, až úplně přestala. Ústup nepřítele jsme nemohli zamezit, protože byl chráněn dlouhou skálou, kterou předtím držel.

Brzy jsme poznali příčinu ústupu. Zdátky se ozývaly pronikavé zvuky polnic, kterými pomoc oznamovala svůj příchod. Byl to kapitán de Susbielle, velitel pevnůstky Taghitu. Byl informován našimi třemi spahii, kteří, když se jim již nepodařilo nás varovati včas před přepadem, dojeli největší rychlostí až do Taghitu, aby o přepadu informovali kapitána de Susbielle.

Za krátký čas dorazil de Susbielle na bojiště.

První péče patřila raněným. Stráže byly postaveny a brzy plápolaly ohně v tmavé noci a připravována večeře. Pamatuji se, že to byla rýže, která se velmi rychle vaří, a čerstvé maso z mezků, pak byla káva, po které všechno, až na stráž a pohotovostní oddíl, únavou usnulo, a to každý za svým balvanem, hotov k obraně. Návrat nepřítele byl sice vyloučen, ale to tak spíše z legionářského zvyku.

Pamatuji se, jak desátník Erich, rodem Němec z oddílu de Susbiellova a výborný voják, chtěl podle své povinnosti rozdělit suchary mezi vojíny našeho oddílu, a nemoha vzbudit spáče, kteří, jak se zdálo, vysílení tam spali pod stanovými plachtami, zuřivě kopal do vztyčených podešví na zemi, až spatřil, že jsou to mrtví, kteří byli položeni stranou.

Druhý den vyšlo zářivé slunce. Mezi keři halfy byla vyhrabána dlouhá řada hrobů. Před hroby leží dlouhá řada mrtvol, asi 200 kroků opodál stojí oddíl legionářů. Mnozí z nich jsou raněni. Ti, kteří pro slabost nemohou vstát, sedí nebo leží na zemi. Vedle nich v plné zbroji oddíl domorodých vojáků kapitána de Susbielle. Přede všemi na koni kapitán de Susbielle sám, vedle něho trojbarevná vlajka druhé jezdecké roty cizinecké legie, vedle vlajky dva trubači.

Kapitán de Susbielle snímá tropickou přilbu a hlasitě se modlí za mrtvé. Neboť kapitán de Susbielle ze starého francouzského šlechtického rodu je katolík.

Legionáři se modlí s kapitánem. Mnozí z nich se modlili hlasitě naposledy ještě jako děcka a matka je při tom hladila po vlasech.

I domorodí vojáci se modlí. Zní to, jako by si bručeli jakousi temnou melodií. Kapitán de Susbielle končí modlitbu. Tasí svoji dlouhou, křivou šavli důstojníka spahiů, velí: „K počtě zbraň!“ a zdraví šavlí.

Trubači troubí „Aux champs“, trojbarevná vlajka se klaní až k zemi, vojáci cizinecké legie a domorodí afričtí vojáci vzdávají poslední čest padlým kamarádům.

To byl boj u El Mungar el Ašrek, což znamená u skály Orlího zobáku.

NEZABIJI-LI JÁ TEBE, ZABIJEŠ TY MNE

Moje rota, 300 mužů, druhá rota jezdecké cizinecké legie, dostala rozkaz zesílit posádku pevnůstky Taghit v údolí saharské vyschlé řeky Zousfany.

Měli jsme před sebou pochod asi 200 km, který se ovšem rozdělí na několik částí. To vše závisí na vodě. Pochoduje se nejvíce v noci, poněvadž ve dne jest přílišné vedro. V 9 hodin ráno musí být denní pochod zakončen.

Bylo to druhý den. Osedlali jsme mezky v jednu hodinu v noci. Jak je známo, jsou noci v Saharě chladné. Tato noc byla tak chladná, že se zvířata těžce sedlala, popruhy se musily stahovat zuby, poněvadž prsty na rukou zimou úplně zkřehly.

Aby bylo vidět na sedlání zvířat, zapálilo se několik keřů halfy (vysoká tvrdá tráva severoafrických stepí. Na tom ohni se zároveň ohřála již večer připravená černá káva. Pak jsme nastoupili pochod.

Vojáci vpředu zapalovali sem a tam nějaký ten keř halfy, aby bylo vidět na cestu. Je-li nepřítel nablízku, pak se ovšem pochoduje ve tmě.

Bylo krátce po východu slunce. – Tu se objevila na severu dlouhá temná čára, která se vlnila. Byly v ní sem a tam tmavé skvrny. Zdálo se, že se čára přibližuje, poněvadž skvrny se stávaly určitějšími.

Byly to prapory, a dlouhá čára byli jezdci. Čára se neustále prodlužovala. Je to přítel, nebo nepřítel? Zdálo se, že se čára blíží rychleji. Vtom již zazněl povel kapitána: „Formez la carré – Utvořte čtverec!“

V několika okamžicích je rozkaz proveden. Uprostřed koně a mezci a čtyři strany čtverce utvořeny ze starých, otužilých vojáků, kteří zde stojí klidně jako zdi.

Nasazené bodáky se blýskají v ranním slunci. Nábojnice otevřeny, aby se mohlo rychleji nabíjet, každá puška (opakovačky Lebel) zásobena na osm ran.

Nikdo nemluví, každý ví, co má dělat, až tanec začne. Jen koně uvnitř čtverce jsou neklidní. Sem a tam vstří některý legionář žvanec tabáku do úst.

Všude klid, oči upřeny na blížící se jezdce, které je nyní dobře vidět. Je to nepřítel, jsou to Doui Menia, kteří útočí. Tak asi očekávaly římské legie útok barbarů.

Teď přecházejí jezdci v cval. Je vidět jejich tmavé obličej, které tvoří temnou čáru. Postavy, zahalené ve vlající bílá roucha, sem a tam se zablýskne zbraň nebo třmen. Blíží se. Dávají se do trysku. Vtom zahřměl povel kapitána: „A 400 mètres – feu á répétition – commencez le feu.“ (,Na 400 m jednotlivě pálit – palte!“) A nyní to je, jako by peklo všechny čerty vychrlilo. Do rachotu rychlé palby mísí se řev útočících: „Allah, Allah,“ a výkřiky raněných.

Legionáři cizinecké legie, vojáci v tuctech bojů osvědčení, míří výborně. Jezdci padají s koni, válejí se pak ještě několik kroků. Koně klesají, na zemi se tvoří hromady, které přeskakují následující jezdci.

Zdi čtverce neprolomili. Třem jezdcům se podařilo mocným skokem přeskočit napřážené bodáky a dostat se dovnitř čtverce. Tam jsou v několika okamžicích ubiti.

Jeden z jezdců leží na zemi a míří karabinou na kapitána. Kterýsi legionář chytí hlaveň karabiny rukou, rána vyjde, dva prsty z ruky pryč.

Kapitán se směje. Arab jest usmrcen.

Dlouhá čára nepřátelských jezdců nemohla prorazit a rozdělila se. Schouleni na svých koních, jako šílení lítají nepřátelští jezdci podél stran čtverců a střílejí.

Jiní zase, ozbrojeni dlouhými háky, ženou se tryskem podél stran čtverce, pokoušejí se těmi háky vytrhnout legionáře z řady a utvořit tak otvory, kterými by mohli vniknouti do čtverce.

Sem a tam se tvoří hloučky jezdců, kteří se opět a opět se šílenou odvahou vrhají proti čtverci. Ten se zdá býti ze železa a chrlí oheň jako sopka.

Pomalu útoky ustávaly. Divoký řev Doui Meniů se změnil v melancholický nářek. Nepřítel se vzdaluje; je vidět, jak jezdci seskakují s koní a hledají s opravdovým pohrdáním smrtí mezi mrtvými a raněnými své drahé. Pak je naložili na koně, vyšvihli se do sedla a vzdálili se tryskem.

Ale v poušti neexistuje slitování s nepřítelem. Zákon je tvrdý:

„Nezabiji-li já tebe, zabiješ ty mne.“ Dobře mířená palba legionářů doprovází vzdalujícího se nepřítele a veliký je počet zabitých koní a bílých postav na zemi, z kterých se mnohé ještě hýbají.

Někteří koně zůstávají státi u svých zabitých jezdců, ale většina osířelých koní uhání za svými vzdalujícími se druhy.

Klidně sedají legionáři na zem, otvírají své polní láhve a osvěžují se vodou, která je všelijaká, jen ne čerstvá.

Ranění jsou obvázáni (je jich málo) a žertují vesele, jelikož Médaille Militaire (medaili za chrabrost s platem 100 franků ročně) mají jistou.

Tam vpředu leží na zemi asi 100 chomáčů bílých hadrů, špinavých a zakrvácených. Jsou to padlí Doui Meniové. Mezi nimi je jistě několik ještě živých, ale pomoci jim nelze.

Raněný Doui Menia se nenechá ošetřit nepřítelem, brání se zuřivě a zde nemá nikdo času nazbyt. Stane se s nimi podle vůle Allahovy. Po našem odchodu snad se ještě Doui Meniové vrátí, aby pomohli těm mezi svými, kterým se ještě pomoci dá.

Druhá jezdecká rota cizinecké legie se hotoví k odchodu. Nastupuje v dlouhé řadě. Kapitán velí: „Présentez les armes – K počtě zbraň,“ a zdraví sám šavlí.

Asi 50 m před frontou leží na zemi dvě postavy. Jsou to mrtví legionáři, padlí v tomto boji. Těm patřil tento poslední pozdrav.

Několik kamarádů přikročilo k mrtvým a zahrabali je do písku tak hluboko, jak jen možno. Pak se zase utvořil pochodový proud, střídavě jezdci a pěší, a kupředu směrem k Taghitu.

EMŠI BASSALAMA – ODEJDI V MIRU!

Bylo to v městě Saidě, v provincii Oranu.

Jeden seržant cizinecké legie dostal rozkaz, aby se příštího dne vypravil na cestu k jihu do En Sefry. Měl tam dopravit jistý počet Berberů s jižního svahu Atlasu, kteří byli zajati v nějakých bojích a ztrávili pak jako zajatci nějaký čas v Tadmitu v pracovních táborech.

Příštího dne byli zajatci přivedeni eskortou, s níž přišli z Tadmitu až do Saidy.

Důstojník spahisů, který eskortě velel, řekl seržantovi: „Zde vám jich odevzdávám osmnáct.“ Postavil je do řady; bylo jich sedmnáct. „Zde je ten osmnáctý –“ a důstojník hodil na zem pytel, v kterém byla uříznutá hlava, již v rozkladu. „Vzbouril se a musil jsem ho zastřeliti“ Náš seržant vzal věc svědomitě do rukou. Těm zajatcům, kteří měli nohy do krve rozedrané, dal dát kusy kůže, aby si z nich urobili sandály.

Dovolil zajatcům, aby si na smetišti sebrali staré krabice od konzerv, které jim potom sloužily za polní láhve. Tak se dali na cestu.

Pochod nešel příliš rychle. – Mezi zajatci bylo dosti raněných, kteří byli neschopni normální chůze.

Při jednom odpočinku spatřil seržant opodál klečícího starce, také zajatce. Přiblížil se a zaslechl, že stařec se modlí a prosí Boha o smrt.

Ptal se ho, proč. – Stařec odpověděl, že již nemůže dále a že by raději zemřel.

Náš četař jej dal naložit na velblouda.

Při dalším pochodu spatřili arabské ležení. – Několik zajatců prosilo o dovolení, aby se tam mohli zastavit a požádat o nějaký pokrm. – Bylo jim to dovoleno.

Z vděčnosti přinesli chudáci seržantovi jedno vajíčko, neměli jich více. – A pak to šlo několik dní, až přišli do En Sefry.

Když seržant odevzdával své zajatce posádkovému veliteli, nemohli se tito divocí bandité z hor ubránit pohnutí při myšlence, že ztratí svého velitele a budou mít jiného.

A někteří z nich slzeli, což se jim asi nestalo již od dětství.

Zajatci pak byli po etapách dopraveni až do prostoru Colomb Becharu a tam propuštěni na svobodu, protože většina jich pocházela z tamějších krajin.

Několik měsíců později lovili tři francouzští poddůstojníci gazely v roklích Atlasu, severně od Colomb Becharu.

Sedli si do stínu v jakési rokli, aby si odpočinuli. – Krátce poté padlo několik ran, dva poddůstojníci se svalili k zemi smrtelně zasaženi, na okraji rokle se objevily tmavé hlavy domorodců. Seržant X. nebyl raněn.

Se skal sestoupilo několik jezdců. Dávali seržantovi znamení, aby nestřílel, že nemají nepřátelských úmyslů.

Brzy byl obklopen asi desíti Berbery. Jejich náčelník přistoupil a řekl mu: „Znám tě. Byl jsi k nám dobrý, když jsi nás vedl z Tadmitu. Allah je spravedlivý. Emši bassalama – odejdi v míru! Svého koně si odved s sebou, jen náboje z pušky nech zde!“

OD LIDÍ K PLAMENĀKŮM

Minaerts byl seržantem cizinecké legie. Byl to Belgičan, chlap skoro 2 metry dlouhý. Konal výborně službu, i když byl opilý, což se mu někdy přihodilo.

Byl-li opilý, bylo to na něm znát podle toho, že chodil daleko vzpřímeněji.

To se dá konečně vysvětliti, ale vždy jsem se divil tomu, že přebral-li trochu, střílel daleko lépe, než když byl střízlivý.

Zúčastnil se expedice do Dahomeye, která se skončila tím, že Francouzově této země dobyli a krále Behanzina odvedli do zajetí.

Jednoho dne, když se Francouzově brodili jakousi řekou plnou krokodilů, byl jeden vojín chycen za nohu.

Seržant Minaerts, který měl v hlavě trochu šum-šumu (kořalky z rýže), vrhl se na krokodila a tak ho kopl, že tento postrach řeky pustil nohu z tlamy a zmizel.

Francouzově se po několika týdnech přiblížili k hlavnímu městu, které se jmenovalo Abomey. Tam sídlil král Behanzin, obklopen troskami své poražené armády.

Jeho poslední naděje spočívala na sboru amazonek, známém daleko široko svou udatností.

Bylo to pět set vysokých a silných žen, svému králi slepě oddaných a dobře vyzbrojených.

Francouzi útočí na Abomey. Došlo ke zteči. První, kdo přeskočil palisády kolem královských chyší, byl seržant Minaerts.

Před útokem dostali vojáci, jak zvykem, šum-šum, patrně aby méně cítili bolest, způsobenou ranami šípů a oštěpů.

Pro svou velikost a pro svou seržantskou hodnost činil si seržant Minaerts nárok na několik těch porcí šum-šumu.

Jen tak lze vysvětliti, co se stalo. Když seržant Minaerts přeskočil palisády, ocitl se uprostřed houfu zuřivých amazonek. Vystřílel na ně vše, co měl, a mlátil do nich pak puškou. Používal jí jako kyje, drže ji za hlaveň.

Jelikož lebky amazonek byly tvrdé, rozbil o ně Minaerts brzy pažbu, ale pokračoval v boji ozbrojen ohromným kyjem, který tam náhodou ležel.

Až sem je všechno v pořádku a důstojné správného vojína francouzské cizinecké legie.

Co však není správné, je to, že vojín cizinecké legie, a ještě k tomu seržant, v plném boji nekřičí „Vive la France“, nýbrž řve zplna hrdla „Vive la Belgique!“ to jest, „Ať žije Belgie!“

Vinu na tom ovšem nesly čtyři porce šum-šumu, a nikoliv nedostatečné vlastenecké cítění seržanta Minaertse.

To také uznal velitel expedice generál Doods, kterému tento zvláštní případ byl předložen.

Generál Doods byl znám jako muž logický. Nepřekvapilo tudíž nikoho, že vyznamenal seržanta Minaertse za chrabrost velmi cennou Médaillí Militaire a že jej potrestal za „volání, při kterém použil slov nepředepsaných,“ osmidenním vězením.

Setkal jsem se se seržantem Minaertsem po dlouhých letech v Paříži. Navštívil jsem tenkrát Koloniální výstavu a prohlížel jsem si zrovna slony, když se ke mně přiblížil ohromný muž. Poznal jsem v něm ihned seržanta Minaertse, ačkoliv úplně zešedivěl.

Vypravoval mi, že je již dávno v pensí a že, když mu bylo dáno na vybranou nějaké civilní zaměstnání, zvolil si takové, kde by se sešel co možná nejméně s lidmi.

Toto povolání se našlo v pařížské zoologické zahradě.

„Mám přiděleny slony,“ vyprávěl. „Je tam mezi nimi jeden poněkud zlý. Ale náhodou umím se slony zvláště dobře zacházeti. Naučil jsem se tomu v Cambodži.“

Ošetřím si své slony a pak jdu na procházku nejčastěji do těch ohrad, kde se probíhají antilopy a podobná zvířata. Pak se projdu u ptáků. V poledne obyčejně si lehnu na břeh jezírka, kde žijí plameňáci.

Lehnu si obyčejně do rákosí tak, abych viděl své plameňáky a co možná nejméně obecnstva.

Oběd a večeři si dávám přinášet sem a rozdělím se někdy se svým slonem a ptactvem.

Správa zoologické zahrady mi dovolila spat v jedné z těch krásných chatrčí, vystavěných pro antilopy. Učinila to velmi ráda, poněvadž tím uspoří na strážích – nehnu se odtud ani ve dne ani v noci.

Paříž mě nikterak nevábí a zde se cítím úplně šťastným.“

Rád jsem mu uvěřil. Minaerts vypadal skvěle a spokojeně.

Divočina a její obyvatelé jsou podle mé zkušenosti věc velmi sympatická. Starému Minaertsovi se podařilo najít tuto divočinu uprostřed Paříže.

ŠELMY A LIDÉ

Bylo to roku 1911. Mohamedánští obyvatelé města Fezu vraždili Židy.

Bylo to jedno z periodických vraždění Židů, jaké bývalo zvykem v Maroku před příchodem Francouzů.

Úzké uličky Mellahu, Židovské to čtvrti města Fezu, byly pokryty mrtvolami, raněnými, zakrvácenými předměty, koberci atd.

Z hlubokých obydlí židovských se draly výkřiky, volání žen o pomoc, divoká střelba a řev vrahů.

Zvláště zuřivě si počínali vojáci sultánovi. Někteří prchající židé a židovky se přiblížili k vysokým zdem paláce sultána Muley Hafida.

Muley Hafid stál s několika hodnostáři na zdi paláce a střelil na běžící židy. Zkoušel všechny možné pušky. Měl jich tam šestnáct.

Francouzská posádka, tenkrát ještě velmi slabá, nemohla zakročiti. Konečně se nám podařilo přiměti sultána k rozkazu, aby vraždění bylo zastaveno.

Šlo to pomalu. Vojáci sultánovi, omámeni hašíšem a zpiti krveprolitím, vraždili ještě dlouho dále, a nebýti slavného Bu Audy, velitele části sultánových vojsk a muže poměrně ušlechtilého, bylo by asi ze Židů mnoho nezbylo.

Konečně se nám podařilo za pomoci Bu Audy zachrániti několik set židovských rodin do ohromné zahrady sultánovy, obehnané vysokou zdí.

Tato zahrada měla podél svých čtyř stran klece pro divokou zvěř, kterou tam sultán choval.

Byli tam lvi z Atlasu, levharti, hyeny atd.

Židé se utábořili v zahradě, zatím co vražedná luza venku obléhala zdi. Obávali jsme se, že se bandám podaří vniknouti do zahrady a vraždit dále.

I napadlo nás, poskytnouti Židům větší bezpečnost tím, že jsme vypustili divokou zvěř do zahrady a na jejich místo do zamřížovaných klecí zavřeli Židy.

Stáli jsme stráž na zdech této zahrady, která se jmenuje Lagdal.

Měli jsme ovšem jedinečnou podívanou. V zamřížovaných klecích bledé, ustrašené obličejové vousatých Židů, plačících židovek a křičících dětí.

V zahradě pak na svobodě pobíhající šakalové, hyeny, lvi a jiné šelmy.

Zvláštní bylo, že se tato zvěř nechovala mezi sebou tak krvelačně, jako to činili lidé venku.

ZÁKON V ZEMI ŽÍZNĚ

V druhé jízdě rotě cizinecké legie sloužil bývalý důstojník jedné evropské armády. Jeho číslo bylo 824 a kousek.

V rovině saharské řeky Ued Saura rozprostíralo se velké ležení. Bylo to ležení zásobovacího transportu francouzských vojsk, operujících v západní Sahaře.

Leželo tam asi 5000 velbloudů v houfech, mezi kterými se táhly dlouhé řady složených jejich nákladů. Nablízku každého houfu velbloudů a nákladů seděli kolem malých ohňů s o k h r á r o v é a b a š a m a r o v é (pohaněči velbloudů a jejich velitelé, tito na koních) a vařili si čaj nebo pekli tenké placky na kusech starého plechu.

Topili velbloudím trusem, který je výborným palivem a pravým požehnáním v poušti, kde nic jiného není.

Sem a tam byly postaveny staré legionářské stany, patřící eskortě tohoto transportu.

Před jedním takovým stanem ležel voják číslo 824 a popíjel pomalu čaj, který si byl sám připravil. Měl na to plechovou nádobu, asi stejnou ve všech armádách světa, známou ve Francii pod jménem „gamelle“ a v Československu „esšálek«, nyní jídelní miska. Naplnil ji horkou vodou, hodil do ní trochu čaje a čaj byl hotov.

Do víčka této nádoby navrtal hřebíkem malou díрку a měl z ní výborné cedítka.

Několik kroků od něho seděli sokhrárové kolem svého ohně. Tu něco upoutalo jeho pozornost. Byla to krásná g u e r b a, ležící vedle jednoho sokhrára.

Guerba je kůže z kozy nebo z kozla, sešitá tak, že tvoří pytel, jehož chlupy jsou obráceny dovnitř.

Tento pytel je nejpraktičtější nádobou pro transport pitné vody v saharských stepích i v Atlasu.

Slušná guerba obsahuje 10 až 12 litrů.

824 uvažoval:

Do mé polní láhve, jaká je předepsána, se vejdu jen dva litry vody. Do této guerby se jich vejde alespoň deset. Protože přijdeme někdy k studnám, které obsahují vodu solnatou, z které je potom

úplavice, někdy k vodě dobré, sladké, mohl bych, kdybych měl takovou guerbu, naplnit ji, když přijdu k dobré studni, sladkou vodou, měl bych tak vody dost na několik dní a nemusil bych vůbec pít vodu solnatou, která kazí zdraví, vysiluje a způsobuje horečku.

Mému mezku by to bylo jedno, ponese-li o několik litrů vody víc, a vidět by to také nebylo (což je důležité, poněvadž předpisy jsou přísné), poněvadž by se tato guerba dala vtěsnat do mého polévkového kotle, který nese mezek.

Ale jak se dostat k vlastnictví této guerby? Peněz neměl a tabáku na výměnu za guerbu příliš málo.

Problém velmi nesnadný. Bylo nutno obelstít pohaněče velbloudů, což je v Orientě považováno za věc nesnadnější, než obelstít Řeka nebo Arména.

Podle názoru Arabů má tato chytrost sokhrárů původ v chytrosti kalifa Abu Bekra, čtvrtého následníka Proroka Mohameda, který byl také sokhrárem.

Po krátkém rozmyšlení 824 vstává a blíží se k sokhrárům krokem pomalým, nonchalantním.

Tam pozdraví, ptá se na jejich zdraví, na zdraví velbloudů a jak se má jejich „darek“ čili „dům“ (protože je nepřípustno ptát se na zdraví ženy, ptá se Arab, jak se má „dům“).

Pak nabízí sokhrárům několik cigaret, oni se děkují rukou položenou na prsa a nabízejí mu čaj, on jej s díky přijímá s rukou taktéž položenou na srdce.

Aby mohl čaj pohodlně vypít, sedá si na zem, ovšem že do samé blízkosti guerby.

Slunce pomalu zapadá a brzy je noc. Ohně hoří a osvětlují postavy sedící kolem ohně, tu a tam nějaký paprsek osvětlí hlavy velbloudů, ležící těsně vedle.

824 klade ruku na guerbu a konstatuje, že je plná vody. Rozvazuje opatrně provázek, který uzavírá její krk, a vypouští vodu pomalu do písku. Guerba se vyprázdnila.

Nyní přivazuje 824 ke guerbě jednou rukou tenký provázek. Při tom pracuje tak, aby jeho tělo zakrývalo guerbu. Pak vstává, loučí se obřadně se sokhráry, rozdává své poslední cigarety, aby upoutal

pozornost Arabů ke kouření a odvrátil ji od jiných věcí, a odchází pomalu do tmy směrem k svému stanu.

Jeden konec provázku je připoután ke guerbě, druhý konec odnáší v ruce. Ve svém stanu si lehne na zem a nyní začne to hlavní:

Pomalu se napne provázek a 824 souká opatrně guerbu k sobě. Guerba se blíží.

Za několik málo okamžiků jest guerba ve stanu a za dalších několik okamžiků je malý stan čísla 824 přenesen daleko od sokhrárů a guerba do bezpečí.

Plán se podařil. Má-li 824 umřít v Africe, nebude to alespoň na ohyzdnou úplavici.

Sokhrár neutrpěl zvláštní škody, poněvadž guerby jsou laciné a kamarádi sokhráři si vodou vždycky vypomohou.

Konečně: „mektúb“, jak říkají Afričané, čili „bylo tak psáno, tak se mělo stát“.

824 nejednal snad přesně podle zákona poctivosti, ale země žizně mají své vlastní zákony.

ATEKA A JEHO MEZEK

Muž, který vstoupí do francouzské cizinecké legie, nechá pravidelně všechno za sebou, i své vzpomínky.

Když přespí první noc v Africe v pevnůstce St. Therése v Oranu a ráno spatří před sebou mohutnou horu a na jejím temeni starou španělskou pevnost Santa Cruz, je to, jako by se mu otevřel pohled na nový svět.

V následujících dnech je dovezen do vnitrozemí do města Sidi Bel Abbés, nebo do města Saida, a tam dostane předměty, které budou tvořit celý jeho majetek.

Je to opakovačka Lebel na 8 ran, polní láhev, uniforma a tak dále. Především dostane své číslo, které se vtiskne na všechny jemu patřící řemeny a předměty. A to číslo bude nyní jeho jménem i příjmením.

Své opravdové jméno může pak zapomenout, chce-li tak, nikdo se ho nebude po něm ptát.

Voják cizinecké legie jízdni je na tom lépe, poněvadž mezi věcmi, které dostane, je také živý tvor; totiž kuň, je-li u jízdy, nebo

obrovský mezek, slouží-li v tak zvaných Compagnies Montées, nejbojovnějších to útvech cizinecké legie. Kůň nebo mezek se stane i jeho dobrým přítelem.

Ateka byl legionář z druhé Compagnie Montée. Býval důstojníkem ve španělské armádě, někde v Bilbao.

Jednoho dne byl poslán za trest do Melilla, španělské to pevnosti na břehu moře v Riffu, tam, kde se Riffáni baví střelbou do terčů, hlavně v pátek, který je jejich dnem svátečním.

Za terče jim slouží španělští vojáci posádky v Melille, které sem a tam spatří na hradbách.

Španělští vojáci jim to ovšem ochotně odplácejí. O zábavu je tedy postaráno.

Jednoho dne Ateka v Melille někoho zastřelil, uprchl na francouzské území a tam vstoupil do cizinecké legie. Dostal pušku, číslo a mezka.

Když se ho ptali na jméno, dal si jméno Ateka.

Pak šel na jih se svou rotou jízdních legionářů, aby vedl v Atlasu tvrdý život a plnil rozkazy svých představených.

Ateka miloval svého mezka, jak jen může milovat hrdý Španěl a tvrdý legionář, který zapomněl všechno kromě svého čísla.

Stávalo se, že sedával po celé hodiny před svým mezkem a že do něho mluvil, a mezek jako by mu rozuměl.

Atekův mezek byl dost nesnášenlivý a rád kopal své soudruhy, když tak v noci vedle sebe stáli, přivázání přední nohou za lano.

Zato pak býval trestán ranami od těch, kteří měli ve stáji službu. Aby uspořil svému milému, ale špatně vychovanému mezkou rány, Ateka se mnohdy hlásil dobrovolně do stájní služby a zbavoval se tak odpočinku.

Atekův mezek byl bílý. Jednoho dne dostala rota, kde sloužil Ateka, nového velitele z Francie.

Byl to důstojník, který přicházel rovnou ze školních lavic nějakého vysokého kursu a který proto myslel, že černí mezci patří dohromady, hnědí také, bílí také a že na tom barevném souladu závisí bojová hodnota druhé jezdecké roty cizinecké legie.

Nařídil přeskupit všechny mezky. Mužstvo však nemělo být přeskupeno, mělo zůstat v té četě, kde bylo zvyklé bojovat.

I vyčkal Ateka jednoho dne chvíle, kdy se nový velitel procházel dost daleko od ležení a kdy byl úplně sám.

Nemohl potřebovat svědků, poněvadž na to, co mu chtěl říci, byl vypsán trest smrti.

Řekl mu totiž:

„Mon Capitaine, dal jste mého mezka ode mne pryč. Já svého mezka mám rád, a neodvoláte-li rozkaz, zastřelím vás, mezka i sebe.“

Capitaine byl rozumný člověk.

Pochopil, že zde je něco, co nestojí ve školních knihách, že je to řeč, které by nerozuměli muži z okolí Paříže, ale že je to řeč mužů hor a stepí, kteří nemají už nic, než své číslo.

Vyhověl žádosti hubeného, opáleného muže, který před ním stál v pozoru, temné své oči naň upřeny, a poslal jej za mezkem, aby zůstali pohromadě.

Jednoho dne bylo ležení přepadeno divokou střelbou se sousední skály. Legionáři se hnali útokem proti střilejícím Berberům. Ateka byl raněn a zůstal ležet v bezvědomí.

Legionáři se vrátili do ležení a nechali Ateku ležet, protože nepozorovali, když se svalil.

Berbeři se vrátili a pokračovali ve střelbě na ležení. Při tom dva z nich si lehli za bezvědomého Ateku a používali jeho těla jako úkrytu.

Při tom kladli své pušky střelbou rozpálené na jeho tělo tak, že propálili místy Atekův oděv a také jeho kůži.

Ateka tím byl probuzen z bezvědomí. Ale nesměl se hnout, nechtěl-li mít okamžitě proříznuté hrdlo. Děkoval Bohu, když konečně Berbeři utekli a zapomněli mu rozpárat břicho.

Když pak byl zase mezi svými, zapáchal nejen spáleným oděvem, ale i spáleným masem, což bylo kamarádům podnětem k volání:

„Qui veut du cochon roti (kdo si přeje pečené vepřové)?“ Ateka skočil po posměvači s nožem v ruce a byl jen stěží uklidněn.

Jedné noci, bylo to v okolí Tailleltu, bylo do našeho ležení stříleno.

Rány padaly s okolních výšin. Z mužstva nebyl zabit nikdo, protože hned při prvních ranách legionáři zaujali předepsaná bojová místa v příkopu, který obklopoval ležení.

Bylo však zabito několik mezků, mezi nimi také mezek Atekův. Ráno byli zabítí mezci vyvečeni z ležení ven.

Ateka si vyžádal volno pro tento den. Vylezl si na skálu v sousedství a hleděl dolů do ležení. Jeho vyzáblou postavu bylo dobře vidět, i odstávající uši, které zdobily jeho hlavu.

Do ležení se už nevrátil. Patrně tam nebylo už nic, co by ho zajímalo, a tak byli škrtnuti ze záznamu druhé jezdecké roty týž den legionář Ateka a jeho mezek.

POCHOD O ZÁVOD SE SMRTI

Čtvrtá rota cizinecké legie stavěla silnici severně od opevněného tábora Guersif směrem k západu.

Jednoho dne byli tři legionáři pokousáni vzteklým psem. Bylo to v začátcích dobytí Maroka.

V celém Maroku nebylo Pasteurova ústavu.

Nejbližší Pasteurův ústav byl v městě Alžíru. I zavolal si sergent-major ty tři pokousané poddůstojníky a řekl jim:

„Máte rozkaz dostaviti se ihned do Pasteurova ústavu v Alžíru. Tady máte cestovní rozkaz. Jděte ihned pěšky do Tazy a tam se hlase u posádkového velitelství. Posádkové velitelství vás vypraví do Casablancy, do přístavu, tam vás nalodí a vystoupíte až v Alžíru. Tam se hlase ihned ve špitálu Dey. Teď dejte dobrý pozor; co vám řeknu: Víte, co je to inkubační doba?“

„Ne.“

„Tak inkubační doba při vzteklině je 40 dnů, to znamená, že za 40 dnů vypukne vzteklina u pokousaného, nebyl-li včas očkován. Tak vidíte, že nesmíte ztráct čas na cestě. A teď sbohem!“

Legionáři vzali pušky, každý 120 nábojů, suchary na několik dní, nějaké masové konzervy, naplnili své polní láhve vodou a dali se na cestu.

Byli ve velmi veselé náladě.

Kynula jim několikaměsíční volnost.

Byli šťastni, že mohli utéci práci na silnici, ačkoliv tato práce nebyla jednotvárná. O zábavu se postarali každou noc Riffani, kteří se svých skal stříleli do ležení.

Legionáři vždy střelbu opětovali. To býval každodenní program, který se končival obyčejně k půlnoci. Pak šli Riffani spat a legionáři také, až na strážě.

Mezi pokousanými byl jeden Němec, bývalý učitel. Dva druzí byli Španělé.

Když urazili několik kilometrů, spatřili staletý fíkovník. Lehli si na chvíli do stínu, a zatím co se Španělé bavili o nějakých dobrodružstvích, německý učitel přemýšlel. A to byla chyba. Kdyby byl nepřemýšlel, bylo by to dopadlo jistě lépe.

Jako bývalý německý učitel měl mapu v hlavě, i řekl si:

Z Guersifu do Casablancy je asi pět set kilometrů. Časy jsou neklidné, domorodci se bouří, není jisto, bude-li možno, aby transport jejich územím rychle prošel. Pak máme ještě několikadenní cestu po moři. A my máme k tomu všemu jen 40 dní k dispozici – a pak prý vypukne vzteklina.

Obrátíme-li se však směrem k východu a půjdeme-li přímo na nejbližší alžírské hranice, dělá nám to jen asi 100 km do nejbližší francouzské železniční stanice Lalla-Maghrnia. Z Maghrnie budeme za 2 dni v Alžíru.

I vzal několik kamíneků, vykreslil v písku jakousi mapu a na ní vysvětlil Španělům situaci a svůj úmysl nedostaviti se na posádkové velitelství v Taze, nýbrž namířiti přímo na východ, na Alžír.

Španělé se nechali lehce přesvědčit.

Že však cesta je povede takto divokými kmeny Beny Warrein a Beni Snassen, které oba patřily tenkrát k nejfanatičtějším nepřátelům Francie, a že právě z tohoto důvodu dostali rozkaz jíti směrem k západu, to ovšem učitel nevěděl.

A tak se dali tři legionáři na cestu směrem tam, kde vychází slunce, v noci se řídili podle polárky.

Asi o měsíc později přihlásil se u spahia, který zahalen v červený plášť, seděl před posádkovým velitelstvím v Lalla-Maghrnia,

opálený vyzáblý muž. Byl bos, polonahý a měl jednu ruku obvázanou špinavým hadrem. Byl na smrt unaven a vrhl se lačně na černou kávu, kterou mu spahi nabídl.

Předveden před kapitána-velitele, učinil toto hlášení:

„Já jsem Fritz Neumann, číslo matriční 1226. Byli jsme kousnuti s dvěma kamarády vzteklým psem a posláni do Fezu, pozdějším určením Casablanca. Ale protože cesta přes Lalla-Maghrniu je kratší, rozhodli jsme se pro tento směr. Pochodovali jsme několik nocí a dostali jsme se až na výši Taghitu. Tam jsme byli přepadeni Riffány, bránili jsme se, až jsme vystříleli všechny náboje. Byli jsme pak přemoženi, svázáni a hozeni do silosů. (Silos je díra v zemi, džbánovité formy, asi 3 metry v průměru a stejné výšky. Otvor silosu je velmi úzký jeho džbánovitá forma činí útěk velmi nesnadným. Používá se ho k úschově obilí a jiných zásob. Otvor pak se zacpe roštím a hlinou, na které se může cokoli zasítí. Tím zmizí každá stopa. Prázdného silosu se užívá za vězení.) Sem a tam jsme byli ze silosů vytaženi a trýznění ženami.

Konečně se nás ptali, co umíme.

Jeden z mých kamarádů byl námořníkem. Ten byl hozen zpět do silosu.

Druhý, obchodní příručí, byl také hozen zpět do silosu jako nepotřebný.

Protože můj otec je podkovářem a poněkud toto řemeslo ovládám, řekl jsem, že jsem podkovářem.

A tomu mám co děkovati, že jsem zůstal venku a byl dán k výpomoci jednomu podkováři. Bylo mi řečeno, že každý pokus útěku bude potrestán smrtí, a abych nemohl utéci k jinému kmeni, který by mě potom hájit jako svůj majetek, usekli mi prst.“

Při tom ukázal levou ruku, na které jeden prst opravdu chyběl. „Podařilo se mi však prchnout a nyní prosím, abych byl poslán co nejrychleji dále.“

Chudák byl poslán co nejrychleji do Alžíru, do Pasteurova ústavu.

O jeho dvou španělských družích se žádná francouzská posádka již nikdy nic nedověděla. Jistě, že sešli hroznou smrti v záchvatu vztekliny, každý ve svém silosu.

LEGENDA O MĚSTĚ GRANÁDĚ

V severoafrickém městě Tlemsen, Alžír, chovají v jedné mešitě velký klíč. Je to klíč od bran španělského města Granády, kterou Maurové s většinou Španělska kdysi vlastnili.

Maurové ze Španělska vypuzeni se uchýlili do severního Maroka. Obhájci města Granády se Španělům nevzdali, ale jejich král Bo Abdil (Bú Abdalláh) nepodmaněn odešel, a na znamení toho, že se nevzdává panství nad Granádou, odnesl s sebou klíč hlavní městské brány.

Granáda, jako mnoho jiných španělských měst maurských, zůstala po staletích ještě v paměti Arabů a je předmětem krásných, smutných básní. Slyšel jsem jednu:

„Jeden uprchlíků z Grandy žil v Tlemsenu. Zestárl, oslepl. Vyprávěl často svému synu, že na jednom kopci u Granády roste bylina čarovné moci, která slepcům vrací zrak...

Syn se do Granády vypravil, aby otci pomohl.

Hledal, hledal, přinesl mnoho bylin a jednu po druhé přikládal k starcovým vyhaslým očím. Ale bohužel zdálo se, že zázračná bylina mezi nimi není.

Syn již zoufal nad nezdarem daleké, těžké cesty, když pojednou slepý otec na něm žádal opánky, které nosil, když hledal na kopci za Granádou zázračnou bylinu.

Ty opánky si slepý stařec přiložil k očím a ejhle: zrak se mu vrátil. Syn bylinu sice nenašel, ale hledaje ji, zavadil o ni opánkem.

A tak zázračná a silná je moc svaté granádské půdy, že dotek byliny stačil, aby dal léčivou sílu i opánkům.“

ŠERM HLAVOU – VĚC DŮLEŽITÁ

Rána pěstí musí být položena na pravé místo, jinak nedá plný žádoucí účinek. Lepší je již rána hlavou, poněvadž, umíte-li s tím zacházet, někam jistě trefíte a svého protivníka na několik okamžiků položíte.

To se přihodilo jednomu mému známému, který – původem z Marseille – tamějším apačům (v Marseille se jim říká „Néri“) leccos odkoukal.

Procházel se jednou alžírským městem, když spatřil na střeše jednoho domu ženu, která zdánlivě hleděla do dálky, ale jednou rukou, ozdobenou těžkými náramky, mu dávala znamení, aby vstoupil do domu.

Byl krásný den, květiny voněly, muž byl mladý a žena krásně roslá. Marseillan tudíž vstoupil do domu.

Za chvíli žena naslouchá, zbledne, řekne: „Radži dží!“ – Můj muž přichází!

Navrhne Marseillanovi, aby se schoval pod divan. Můj známý odepřel, poněvadž muži schovanému pod divanem se dá – když ho vytáhnete ven – pohodlně uříznout hlava. Ale učinil, co učiniti měl: otevřel dveře. Vidí před sebou asi na deset metrů chlapa ohromných rozměrů, který nese v každé ruce džber vody. U pasu mu visel nůž slušných rozměrů.

Marseillan se okamžitě rozhodl pro ránu hlavou, jelikož viděl, že pěstí s takovou horou mnoho nesvede. Shrbil se podle klasických předpisů boje hlavmo, vyrazil prudkou ranou do prsou a černocho položil – – – Puzen svědomím, co se asi mohlo stát, vrátil se Marseillan za několik dní k těm místům; tam se s ulehčením dověděl, že černocho byl jeho bleskurychlým výpadem tak překvapen, že potom, když se vzpamatoval, uvěřil, co mu vypravovala jeho žena; že sice viděla, co se stalo, že si to však nikterak nemůže vysvětlit. Ale v žádném případě že útočník z jejího bytu nepřišel.

Rána hlavou, umíte-li s tím zacházet, vždycky dobře sedí.

NEZVĚSTNÁ V ULICÍCH KASBY

Slyšel jsem o jedné cizince, která se procházela úzkými uličkami Kasby, starého města Alžíru. Kasba jde do kopce. Bez kanalisace. Nepříjemné pro nos. A tak.

Evropanka zmizela na několik dní. Potom ji potkali, přivedli zpátky. Zmizela zase v uličkách Kasby. Úřady zpravily rodinu kdesi na evropském severu, aby si pro ni přijeli.

Nepomohlo. Vždycky odešla, vždycky ji Arabové obrali.

Vracela se do Kasby, přitahována něčím, co jí vzalo rozum. Narkotikum, nebo arabský muž. Je někdy sensací pro ženu.

Evropská žena průměrného Araba neláká. Vzdělaného, bohatého někdy, pro změnu.

Jinak si Arab, zejména z prostších nebo chudých vrstev, neví, co s Evropankou počít. Předstírá-li jí lásku, je to pro peníze.

Jednak se mu nelíbí, ale hlavně: Arab nemá tisíciletý trénink ve styku s ženou jako s člověkem. Neví, o čem by s ní mluvil. Žena je pro Araba předmět potěšení – a potom zase jdi zpátky do harému, nebo buď pomocníkem v boji o existenci.

KOUZELNÉ SLOVO: FESJAN – DŮSTOJNÍK

V „reservovaných čtvrtích“ marokánských měst bývají ulice rozdělené vraty od místa k místu.

Po západu slunce procházejí těmito ulicemi vojenské patroly. Pokoje žen, které žijí v těchto blocích, mají dveře na ulici. Hlídkující tudíž, než se výše zmíněná vrata zavrou, zaklepou na byty, aby zjistili návštěvníka této dámy. Opatření slouží k tomu, aby v případě loupežné vraždy (tyto dámy nosí obyčejně na těle spoustu zlatých a jiných šperků), měli snadnější pátrání.

Na volání a klepání hlídky se samozřejmě rozlétnou dveře a hlídka zjistí návštěvníka. Jen v jednom případě se dveře neotevrou, když totiž z hloubi pokoje zazní slovo „F e s j a n“ což znamená: D ů s t o j n í k. V tom případě nemá hlídka právo zjišťovat, ale postaví se do pozoru, salutuje u zavřených dveří a pokračuje ve své obchůzce.

Je to ukázka kázně: slovo Fesjan stačí. A n i k d o h o n e z n e u ž i j e.

STRÁŽ POD PALMAMI

Kapitán Serant, velitel jezdecké rotы cizinecké legie v městě Géryvillu v jižním Alžírsku, měl velmi sličnou ženu.

Byl na ni také patřičně žárliv. – Bydlil v

přízemním domku, před kterým stála řada vysokých datlových palm.

Jedné noci, vraceje se pozdě domů, s hrůzou zpozoroval, že na palmách sedí vojáci a pozorují, jak paní kapitánová dělá svoji večerní toaletu.

Protože se brzy potom měl se svou rotou odebrat na 15denní obchůzku v Atlasu, pověřil několik Arabů stráží u těchto palm. Arabové, ozbrojeni klacky, měli za úkol zabránit divákům, aby nelezli na palmy.

První noci, když již delší čas byli svědomitě stáli na stráž, slyšeli pojednou šustot v listí palm a spatřili, jak s každé palmy klidně leze dolů voják. – Vojáci totiž byli na své pozorovatelně dříve, než stráže na svých místech.

Pak byla uzavřena jakási dohoda. Protože se Arabové zavázali kapitánovi jenom k tomu, že zabrání vojákům lézt na palmy, zavázali se zase vojáci Arabům, že vylezou na stromy dříve, než se stráže dole rozestaví.

A takto byly obě strany spokojeny.

NŮŽ – SYMBOL LÁSKY

Představte si oasu někde na jižním svahu Atlasu. Na dvorečku obydlí z cihel, na slunci sušených, sedí žena na bobku a připravuje oběd. Dvoreček je obehnán zdi. Dřevěné uhlí hoří v kanunu, nádobě z červené hlíny. Na nádobě je posazen hrnek, v němž se vaří jakýsi pokrm ze zeleniny. V ruce drží žena malou palmovou větvíčku a rozdmychuje oheň.

Venku u zdi se potuluje muž.

Sleduje tuto ženu, manželku jiného muže, chce ji.

Žena to tuší.

Tu přeletí zeď nůž, vržený tímto mužem, a zabodne se někde na dvorečku.

Tento nůž je mužův posel. Znamená: „Chceš mě? Smím k tobě?“

Žena nůž poznává, viděla jej stokrát, když šla oasou a muže s nožem potkávala.

Ponechá-li si nůž, znamená to: přijď.

Hodí-li jej zpět přes zed', znamená to: nechci s tebou nic mít, odejdi.

Žena vezme nůž a hodí jej zpět. Ale desetkrát nůž přiletí a desetkrát jej žena vrátí.

Proč nezavolá žena svého muže? Muž je dole mezi palmami a pracuje u vodního kóta, aby palmy měly dost vody. A zase a zase padá k nohám ženy nůž a zase a zase jej žena vrhá zpět.

Stane se také, že žena, unavena padajícím nožem, jakoby hypnotisována, si nůž ponechá – – –

A nyní si představte step. Je noc, měsíc jen slabě svítí a na stanech kmene Ulad Nailu černě a červeně pruhovaných barvy nerozeznáte. Kolem stanů běhají polodivocí psi a monotonně štěkají.

Ve stanu na silném koberci spí muž. Vedle něho leží žena, nespí. Čeká milence, naslouchá. Tu slyší, že štěkot psů se proměnil v temné vrčení. Za několik okamžiků zdvihne se neviditelně okraj stanu a lehce, jako stín, vklouzne dovnitř po břiše lezoucí muž. V zubech dlouhý, ostrý nůž. Je to milenec.

Ted' vám řeknu, jak to máte udělat, když se chcete v noci přiblížit stanu a nechcete, aby vás roztrhali divocí a ostražití psi. Nuže, svléknete se do naha a lezete po čtyřech. Z tohoto neznámého zvířete dostanou psi strach, netroufají si ani štěkat, nýbrž vrčíce a kňučíce se vzdálí a nechají cestu volnou.

Nůž v zubech?

Ten přece nemusí být na psy!

GENERÁLA GOURAUDA PRVNÍ A POSLEDNÍ PORÁŽKA

Generál G o u r a u d, slavný francouzský vojevůdce a dnešní vojenský guvernér Paříže, měl tu znamenitou pověst, že nebyl nikdy poražen. Ať to bylo v boji proti mocnému králi S a m o r y, který vládl v nekonečných stepích a v pralesích mezi řekou Niger, Dahomejí a Mantám, ať to bylo v Maroku proti Muley Kebirovi (který mi daroval sedlo, což je však jiná historie), ať to bylo ve Francii za světové války, kde způsobil Champagni nepřítelům

takovou porážku, že mu dali přezdívku Gouraud le Bourrau, čili k a t. Gouraud vždycky byl vítězem.

Ale já jsem přece viděl generála Gourauda poraženého.

Bylo to v Maroku.

Byl jsem velitelem Kasby cherarda, velkého to hradu, který brání město Fez.

Byla mi oznámena inspekce generála Gourauda, velitele města.

Nastalo čištění. Všechny věci byly uvedeny do pořádku, totiž v soulad s vojenskými předpisy.

Na příklad: stoly ve vojenských kasárnách francouzských nemají pokrývek.

Protože ale na nepokrytém, drsném stole se špatně hrají karty, byly stoly pokryty příkrývkami s postelí. Tyto příkrývky musily nyní rychle zpět na postele.

Stanové plátno se výborně hodí k pokrytí špinavých stěn. To musilo zpět do skladišť, atd.

Přístup ženským osobám do vojenských objektů jest přísně zakázán.

Protože ale v Kasbě cherarda žilo těchto „ženských“ osob přes 100, musily dámy být upozorněny na nutnost přísného dodržování vojenských předpisů alespoň na 24 hodiny.

Měli jsme v Kasbě cherarda ochočeného kance. Jmenoval se Michael. Michael se pohyboval volně po všech ubikacích.

Bylo to zvíře velmi dobrácké. Mělo ale zvláštní vlastnost. Nesneslo totiž, když někdo nápadně pohyboval rukou.

Spatřil-li náš kanec někoho pohybovat rukou, přešel ihned k útoku. Tato jeho vlastnost byla pro vojáky jediným stálým zdrojem zábavy.

Jelikož stálo v předpisech že „chov zvířat“ je ve vojenských objektech zakázán, nařídil jsem, aby Michael byl pečlivě zavřen.

Den inspekce nastal.

Generál Gouraud prošel Kasbou a zrovna mi vyjadřoval svou spokojenost, když jsem najednou asi 100 m za ním spatřil Michaela.

Při vyjadřování své spokojenosti kroutil generál Gouraud nějak rukama, a to neměl dělat.

Viděl jsem to ihned na Michaelovi. Sotva jsem domyslí, byl Michael zde a Gouraud na zemi, nohama vzhůru.

Michael zmizel, zatím co Gouraud vstával a oprašoval se.

Nic z toho nebylo, protože francouzští generálové rozumějí žertu.

Generál Gouraud byl tenkrát po prvé a naposled poražen na hlavu.

MUŽ, JENŽ POKAZIL HRU „NA VÁLEČNÉ VÝPRAVY“

Generál Gouraud pochází z pluku pěších myslivců (Chasseurs á Pied), stejně jako bývalý president republiky Francouzské Poincaré. Bylo to na nich vidět zdaleka, protože president Poincaré nosil až do smrti bradku, která je tradicí u francouzských myslivců, a generál Gouraud ji nosí dodnes.

Když byl generál Gouraud mladým kapitánem, byl přeložen ke koloniální pěchotě a poslán do Afriky.

Podíváme-li se na mapu, uvidíme, že řeka Niger tvoří ohromný záhyb, na jehož nejsevernějším bodu leží město Timbuktu.

Ve stepích a pralesích u tohoto záhybu, jižně od města Timbuktu, vládl mocný černošský král S a m o r y.

Nevládl ani lépe ani hůře než jiní černošští králové: vybíral daně, sbíral ženy do svého harému, řezal hlavy, strožil veliké slavnosti atd.

Ale protože v jeho sousedství (ovšem asi na 1000 km daleko) byly francouzské posádky, přišel někdy do křížku s Francouzi. – Francouzi pak pořádali expedice proti Samorymu, který pravidelně unikl do svých pralesů a Francouzové se vrátili po expedici spokojeni, že Samoryho zahnali a potrestali tím, že mu vypálili několik vesnic a osvobodili několik jeho otroků. (Tito otroci se ovšem po odchodu Francouzů vrátili klidně k Samorymu, poněvadž se jim tam celkem nevedlo špatně.) Ti francouzští velitelé a vojáci, kteří se při takových expedicích vyznamenali, byli pak odměněni pochvalami a řády. Ti, kteří padli aneb zemřeli na nemoci (a bylo jich hodně), byli slavnostně pohřbeni.

A tak to trvalo dlouhá léta k všeobecné spokojenosti Francouzů i Samoryho.

Samory dlouhými boji s Francouzi získal slávu a ztloustl. Francouzští koloniální vojáci a důstojníci za několikaletých bojů se Samorym získali válečné pochvaly a řády.

Tak plynul v záhybu Nigru idylický život. – Vše tam šlo podle programu. Sem a tam vyrazila francouzská expedice, nato Samory zmizel v lesích, expedice se něčím vyznamenala a odtáhla domů. A Samory z lesů ven. Tak to šlo, až se objevil kapitán Gouraud.

Tento přísně vychovaný a na německých hranicích trénovaný důstojník od myslivců dokázat, že koloniálním věcem vůbec nerozumí. – Když přišel na místo svého služebního přidělení, dostal rozkaz, stejně jako všichni jeho předchůdci, aby chytil Samoryho.

A tu se stalo něco neočekávaného. – Kapitán Gouraud Samoryho totiž opravdu chytil. – Samory z toho byl celý udivený, když musil konstatovat, že Francouzově nezachovali pravidla hry.

Konec pak byl velmi jednoduchý. – Samoty se slavnostně podrobil, propustit všechny své otroky na svobodu (ale všichni odmítli odejít) a kapitán Gouraud byl povýšen mimořádně na majora.

Dlouho trvalo, než koloniální vojsko odpustilo Gouraudovi jeho „nepochopení“ koloniálního válečnictví. Leč generál Gouraud později na jiných bojištích a hlavně ve světové válce dokázal, že jest jedním z nejschopnějších vojevůdců francouzské armády.

Hlavně jsou o tom přesvědčena ta německá vojska, která v roce 1918 bojovala v Champagni proti Gouraudově čtvrté armádě a kterým Gouraud způsobil velkou porážku tím, že se mistrně vyhnul jejich dvoudennímu bombardování a přešel pak k protiútoky.

POSTAVY Z CIZINECKÉ LEGIE

V cizinecké legii sejde se množství originálních lidí. Jeden takový podařený exemplář byl markýz de S o m b r e u i l, potomek prince de Soubise, kterého pruský král Bedřich II. porazil v bitvě u Rossbachu.

Tento markýz de Sombreuil byl původně důstojníkem francouzské armády, pak sloužil v Egyptě v anglické armádě a potom se vrátil do Francie, promarniv tam obrovské jmění, a oddal se pití.

Jeho rodina ho konečně přiměla k tomu, že vstoupil do cizinecké legie jako obyčejný voják a posílala za ním na přilepšenou měsíčně 1000 franků.

Měl syna, který studoval v Saint-Cyru a měl se státi v krátké době důstojníkem. Tomuto synovi řekli, že otec je na dalekých cestách.

Markýz byl muž již šedivý, s tlustým, červeným nosem a zarudlýma očima pijana. Každý měsíc, když přišla jeho zásilka peněz, se opil a za to pykal 8 až 15 dny vězení.

Ve vězení nebyl sám, následovali ho tam vždy jeho dva sluhové. Platil si totiž mezi vojáky dva sluhy, kteří mu prali prádlo a oděv, jež si musí každý legionář udržovat v čistotě, a následovali jej do vězení proto, aby mu ze svých šatů ustlali na tvrdé prkenné pryčně lůžko poněkud měkčí.

Bylo veselo ve vězení po každé, když tam byt markýz de Sombreuil. Podplácel strážce, aby dodávaly do vězení víno a jiné lihové nápoje, a také svíčky, aby tam měl světlo.

První můj pochod v cizinecké legii byl ze Saidu do En el Hadžaru; bylo to v lednu. Předcházející den jsme dostali rozkaz k odjezdu na ostrov Madagaskar. Ztrávili jsme celou noc tím, že nám byla vydávána výstroj a výzbroj pro kraje tropické.

K ránu však přišel rozkaz, že se do Madagaskaru nejede, legie že se má naopak co nejrychleji odebrati na jih provincie Oranu, kde se čekaly nějaké nepokoje.

Vyrazili jsme tudíž časně zrána, v šatech z bílého plátna, určených pro tropy, ačkoliv padal sníh. Na rozdělení normálních šatů pro severní Afriku v zimě nebylo času. Pochodovali jsme tak v třesuté zimě, až jsme dorazili do En el Hadžaru. Tam jsme postavili ležení.

Na místech, kde měly státi stany, jsme musili nejdříve odhrabat sníh. Pamatuji se, že několik vojáků bylo při tom stíženo křečí, když se skrčili. Pak jsme zapálili s námahou ohně, abychom mohli vařit. Kolem ohně si sedlo všechno, vojáci, důstojníci, poddůstojníci, protože bylo zima všem.

Mnozí vojáci si propálili podešve. Bylo zvykem, že se vojíni sdružovali ve dvojice, jeden voják že nesl pro oba v torbě rýži, mouku atd., ten druhý pak konservované maso.

Ten den jsem obědval bez masa, protože kamarád, který mi maso nesl, po cestě zmrzl.

Při večerce bylo konstatováno, že chybí několik mužů, mezi nimi i vojín de Sombreuil.

Noc jsme probděli u ohně. Když jsme pak ráno stáli v řadách, připraveni k odchodu, nevyspalí a ne zvláště čistí, objevil se vojín de Sombreuil se svými dvěma sluhy. Byl svěží, oholený, šaty a řemeny čisté. Bylo vidět, že si ti tři muži znamenitě odpočinuli.

Vysvětlení bylo jednoduché: aby nemusil mrznout v ležení, zašel si de Sombreuil na nedaleké malé nádražíčko úzkokolejné dráhy, kde stály dva vagony halfy (vysoká stepní tráva).

De Sombreuil si koupil od strážce stanice právo upravit si lůžko ve vagonu trávy, odkoupil mu několik litrů vína, dal si je ohřát a ztrávil tak znamenitou noc, zatím co jeho kamarádi venku doslovně zmrzli.

Stálo ho to jen 2 měsíce vězení.

Jiná zajímavá figura byl Gle Gle Behanzin, syn krále Behanzina dahomejského. Byl to obrovský černoš, který dokázal usmrtit pět lidí člověka. Byla s ním těžká práce, když byl opilý. (S jeho otcem válčil seržant Minaerts.)

Jednoho dne přišel do legie na přehlídku generál de N e g r i e r, bývalý vojenský atašé v Petrohradě; prošel frontou legionářů a pojednou se zastavil před jedním Rusem. Postavil se před něho a zdravil jej vojensky s velikou úctou.

Rus se ani nepohnul. Generál zdravil opětně a pak mlčky odešel – patrně poznal nějakého velmi vznešeného Rusa, který však nechtěl být poznán.

Prohlížel jsem jednou vězení v Saidu. Na dveřích jedné z cel vidím na hřebíku pověšený rytířský kříž řádu Čestné legie.

Na mou otázku velitel stráže vysvětluje, že tento vězeň vždycky, kdykoliv vstupuje do své cely, nechává řád Čestné legie takto venku přede dveřmi svého vězení. Nechce připustit, aby kříž Čestné legie byl s ním společně zavřen.

Vězeň byl bývalý řecký důstojník, někdejší řecký vojenský přidělenec v Paříži.

Potkal jsem v legii jednoho Němce. Bývalého důstojníka německého ženijního vojska a profesora na odborných ženijních školách německé armády. Byl to člověk vysoce vzdělaný, kterého zahrnovalo do legií. Byl jsem seržantem, měl jsem svůj pokoj a chudák Němec trávil se mnou dlouhé chvíle. Velkou zálibu měl v šermu. Jelikož jsem dobrý šermíř, tak to šlo.

Sem a tam si vydělal nějaký frank tím, že dával německé hodiny na farmě Solan blíže města Saïdy (kde jsme leželi), nynějšímu generálu C a t r o u x, veliteli Alžírsko.

Jednoho dne přijde můj německý přítel celý šťastný a sděluje mi, že jeho paní nebyla tenkrát vlastně ani raněna, ale že se jenom – když po ní střelil – leknutím zhroutila. Tak jsem se dověděl příčinu jeho útěku z Německa. Ačkoliv my v legii jsme na to navzájem zvědaví nebyli.

Brzy nato z legie zmizel; útěk, ač těžký, se mu podařil, jelikož jsem dostal z Ameriky dopis, ve kterém mi psal, že se zakoupil na jezeře Michigan, a že je šťastný se svými koňmi a že „má pánaboha na každém stromě“. Zval mne, abych k němu přišel.

PŘEHLÍDKA U EL KHEIDERU

V jižním Alžírsku, blíže posádky El Kheider a za konečnou stanicí železnice, je rozsáhlá rovina. Jsou tam také ohromné šotty, čili slaná jezera, skoro bez vody, jejichž kůra z bílé soli leskne se jako stříbro a hraje ve slunci duhovými barvami.

V dálce je vidět hřbety Atlasu a na druhé straně ztrácí se zrak do rovin vysokých Plateaux.

Tato krajina byla vyhlédnuta k ohromné vojenské přehlídce, když se vláda rozhodla, že je na čase ukázat domorodcům lesk, cizím vyslancům moc a vojenským atašé sílu koloniálního vojska Francouzské republiky.

Přehlídku měl přijat osobně prezident republiky, tehdy Fallières.

Do El Kheidru bylo soustředěno velké množství vojska.

Živou pozornost domorodců upoutávali na sebe „červení“ Spahiové a cizinecká legie – hosté se nemohli vynadřovat na malebnost domorodých vojenských jezdců.

Dělostřelectvo přijelo na vlastní ose, Zuavové se ovšem vezli vlakem, jako obyčejně, a byli pak velmi uraženi, když jsme se jich plni účasti ptali, zda nedostali na jisté části těla puchýře od dlouhého sezení.

My, cizinecká legie, jsme ovšem přišli pěšími pochody, mnoho set kilometrů. Když jsme nastoupili k přehlídce, měli jsme na kalhotách puky jako břitvy.

Což dokáže jenom cizinecká legie.

Přehlídka se dařila znamenitě. Před ohromným stanem stáli čestní hosté, seskupení kolem presidenta Falliéresa, jenž se však úplně ztrácel, maje na sobě prosté černé šaty a bílou tropickou helmu. Nikomu neimponoval, protože kolem něho bylo jen zlato a nach na cizích uniformách.

Na konec si ho už z defilujících nevšímal vůbec nikdo, a hlavní pozornost na sebe soustředil carský ruský vojenský atašé, který měl nejkrásnější uniformu a byl ověnčen samými řády a šerpami.

Tohohle atašé si vyhlédli i arabští jezdci, kteří – počtem snad 10.000 mužů a koní – měli tvořit burácející a efektní závěr defilé.

Na neštěstí pocítil ruský atašé zrovna v kritickou chvíli neodbytnou touhu po ústraní a vytratil se za stan, k jehož zadní stěně si stoupl čelem.

Tohoto přeskupení si všimli vedoucí jezdci Arabů, změnili s dovedností arabským jezcům vlastní bleskurychle v prudkém cvalu směr a pestrý, lomozíci mrak deseti tisíců střílejících a řvoucích jezdců defiloval za zády nešťastného, bezmocného ruského atašé.

I jinak se defilé vydařilo.

Závěr však byl smutný. Nadšení jezdci tak zvané „nepravidelné“ to jest dobrovolnické jízdy se shlukli kolem vládního vlaku, aby střelbou a voláním doprovodili odjíždějícího presidenta. Přitom cválali podle vlaku a celá řada jich byla stržena pod kola.

SYN VELKÉHO STANU: LYAUTEY

Kde se o mně dověděl Lyautey, pozdější maršál?

Naše rota pochodovala pouští. Vůdce z pouště, Arab, ztratil cestu. Úmyslně nebo ne. Tak bychom byli večer málem bývali na tomtéž místě, kde ráno. Nedobré. Protože voda v děrách oasy stoupne za celý den jen o tolik, kolik se jednou ubralo. Taky opačně: pochoduje jen tolik vojáků pohromadě, aby voda stačila.

A večer byla na našem ranním tábořišti už zase rota jiná. – Moc zlé.

Ale včas jsme to zpozorovali.

Kapitán udělal chybu. Zastřelil Araba, který následkem toho nemohl už nic dělat, ani pomoci při nápravě chyby.

Já jsem zastával funkci topografa. Měl jsem zanešeny tři nebo čtyři směry. Podle toho jsme se dostali dál.

Lyautey se dověděl.

Taky o třech uprchlících. Sebral jsem španělskému handlíři koně. Bez sedla. Jel jsem za nimi. Přesvědčil jsem je, že kůň je rychlejší než člověk. A že střelím dřív, než oni. Vrátili se se mnou. O tom, že chtěli střílet, jsem nic nenapsal.

Vůbec vzpoury v kárné rotě a tak – to se nechápe správně. Většinou věc pudu sebezáchovy. Žádná romantika. – Nejsi dost rychlý, umřeš.

Lyautey – to je kniha pro sebe. Grandiosní kolonisátor. Otec francouzské severní Afriky. Všechno málo.

Jeho největší síla: že byl úžasný oportunist. Vystihl vždycky bod nejslabšího odporu.

Jeho největší moc: velkorysost. Imponoval Africe. Dala mu jméno: syn velkého stanu. (Velký stan – bohatý kmen; malý stan – chudáci.) Velkorysý. Ano.

Na Jižním Atlasu velká vzpoura. Od Mauretanie táhne k severu s obrovským vojskem E I H y ba, „Modrý prorok pouště“.

Lyautey měl málo vojáků. Moc málo.

„Velcí šerifové“ Atlasu, El Glai, El Gundafi, měli pochybnosti, zda svými prostředky zadrží sami nápor bez pomoci francouzského vojska, a Lyautey neměl koho poslat.

Měl jenom zbraně. Ale je možno dát rychlopalné moderní zbraně do rukou Arabů, podrobených teprve nedávno francouzské vládě?

Lyautey se neptal, zda je to možné či nemožné. Zbraně dal. Tisíce pušek, statisíce nábojů.

Kaidové v horách vojsko Modrého proroka zdecimovali.

Generál Mangin je na sever od Atlasu v krvavé bitvě potom dorazil.

Od té doby má obyvatelstvo Atlasu prvotřídní velbloudy. Jsou potomky velbloudů z armády Modrého proroka. Jejich páni setleli na bojišti.

Velkorysý. Znal lidi. Lyautey.

Přišel jsem do Maroka po prvé roku 1911 a byl to 14. červenec. Snadno pamatovat: velká přehlídka na státní svátek Dobytí bastily.

Mezi trupami vidím skupinu asi 500 jezdců. Nezvyklých. Vyzáblí, špičaté vousy, nad ušima chomáče dlouhých vlasů. Většina s krvavými cáry kolem hlav nebo údů.

Na nádherných koních. Defilovali bezvadně a stříleli, až to hřmělo. (Při arabských přehlídkách jezdcí v cvalu střílejí z pušek do vzduchu.) Co to?

„To jsou B e n i W a r a i n.“

Beni Warain, ohromně bojovný, nejkrvelačnější kmen Sahary, přišli v č e r a, aby se podrobili Francii. Po krutých bojích. Lyautey je skvěle pohostil a pozval je na defilé. K tomu účelu jim dal zbraně a munici. Tak se mohli účastnit slávy s patřičným hlukem a řevem. Chlapi byli šťastni; asi nevěděli, že byly obavy, aby zbraně neobrátili proti svým novým přátelům.

Lyautey šel k o l e m, když na přímé cestě bylo příliš odporu.

Jeho oblíbeným přirovnáním bylo: „Země se musí dobývat, jak se šíří skvrna oleje!“

K jeho předním strážím patřil vedle vojáka I é k a ř.

Jeho největší výhodou bylo, že znal duši moslíma, mohamedána. A že si jí nadmíru vážil. Což není nic zvláštního. Také si jich vážím od chvíle, kdy jsem je poznal.

Lyautey obnovil krásu a bohatství Maroka.

Je tam ctěn jako svatý.

Pohřben byl maršálským konduktem v Paříži a potom převezen válečnou lodí zpět. Leží, pohřben po moslímském způsobu v zahradě, kterou si sám vybral.

– – – V Maroku nezemřel. Odešel se svého místa, obětí politických intrik.

Jeho odchod byl hoden svého muže.

V den určený k odjezdu vjeli si na ohromné pláni u města Rabbat vstříc dva jezdcí na krásných koních.

Prvý z nich byl sultán marocký.

Druhý: Lyautey. Maršál. A tak.

Krátký stisk ruky. – Celé loučení.

Mluvil jsem s ním často. Dobře jsme si rozuměli.

Uměl se také smát.

Jednou se odpolední čaj v jeho arabském paláci protáhl trochu k ránu. Sedělo se ve velkém sále.

Náčelník Lyauteyova štábu si povšiml, že se něco děje ve vedlejším pokoji. Víte: arabské dveře, vyřezávané.

Volá – dveře se otevrou. V nich mladý důstojník. Po mořské nemoci.

„Co vás to napadlo jít zrovna tam, do maršálovy pracovny?“ Mladý poručík zkameněl. Potom říká:

„Pardon, vždyť je na dveřích nápis: ‚Cabinet du général!‘“

Lyautey se smál hodinu.

Cabinet čili kabinet znamená totiž jednak pracovnu, jednak – toaletu.

Ain Sefra, doslova Žlutý pramen, je oasa.

Lyautey tam byl jako plukovník. Jednou přišel do důstojnické jídelny a říká: „Pánové, poslyšte, co mi provedla Rosalie.“ Rosalie byla dáma, která prodávala víno, do devíti hodin večer vojákům, po této časové hranici pak aux messieurs les officiers.

„Rosalie mi řekla: ‚Poslyšte, plukovníku, jak to vlastně je. Nosí vaše ordonance vaše prádlo, nebo vy nosíte na dostaveníčka prádlo své ordonance? Máte podvlíkačky ze stejného hedvábí.‘ – Jistě jí neřád chtěl imponovat. Co jsem měl dělat. Daroval jsem mu jednu soupravu a řekl jsem mu: Tu máš, ale nestrkej mi po druhé svou špinavou kostru do mého čistého prádla.“

Za světové války jistí slavní, učení vojevůdci, neštěstí každé armády, rozhodli, že Lyautey je příliš slabý, než aby udržel celé teritorium francouzské Afriky. – Dali mu proto rozkaz, aby pustil vnitrozemí a bránil jen pobřeží.

Lyautey udělal pravý opak.

Nepustil nic. Udržel všechno. Uspořil ještě vojsko. Poslal je do Francie.

Mohl si to dovolit.

Většina arabských náčelníků ho zbožňovala.

Všichni se ho báli.

PO DRUHÉ V ŽIVOTĚ DŮSTOJNÍKEM: ODVELEN DO DŮSTOJNICKÉ ŠKOLY

Za sedm let jsem dosáhl v cizinecké legii hodnosti adjudanta. Adjudant, čte se adžydan, vlastně rotmistr. V legii trochu víc.

Na rozkaz maršála Lyauteye jsem nastoupil v Ain Sefra k ústní přijímací zkoušce do Vojenského učiliště v Saint Maixent.

Potom jsem byl odvelen do Marseille ke zkoušce písemné. Výsledek: „Obstál s blahopřáním komise“. Francouzský výraz pro „vyznamenání všemi hlasy“.

Komise mě pozvala na oběd. Byla „Bouillabesa“, slavná marseilleská rybí polévka. Jediné v životě, co si pamatuju, že jsem jedl. Kromě jednoho rýžového pudingu. Ale to je – jak říká Kipling – jiná historie.

Rybí polévka po sedmi letech Sahary, znamenité.

Bylo to roku 1906.

Saint Jean – Sainte Thérèse – Saint Maixant.

Je ještě jedna vojenská škola ve Francii, také „svatá“. Saint Cyre. V Saint Maixant je „svatořečení“ kratší. Trvá jeden rok.

Ale zato: 66 zkoušek. Pamatuji se na ně zejména pro zajímavý detail francouzské vyučovací metody. Hned po zkoušce se výsledek a klasifikace vyvěsily veřejně na chodbu. Každý hned za čerstvé paměti viděl, jakou známku dostal sám a jakou kamarád, zkoušený za jeho přítomnosti.

Žádné tajnostkářství, žádné zanášení do tajemného notýsku, se všemi nevýhodami každého zatajování.

Říkám to jako otec dvou dětí, jichž studium jsem sledoval. Naše školství by se mělo po této stránce podrobit důkladné revisi!

Ze St. Maixantu jsem si odnesl nejlepší vzpomínky na učitele i kamarády. Učitelé byli vzorem svědomitosti a elánu. S mnoha spolužáky jsem se radostně pozdravil ještě 1937 v Paříži. Někteří z nich zaujímají čelná místa ve francouzské armádě, mnozí jsou již mimo službu.

Z jednotlivých vyučovacích předmětů se obzvláště pamatuji na šerm, kde jsem pravidelně porážel na kordy své učitele; na jízdu koňmo a na své rekordy ve vrhu koulí.

Jednoho dne přijel na přehlídku generál J o f f r e, tehdy generální inspektor vojenských škol, pozdější slavný maršál a velitel francouzské armády za světové války. Věděl jsem: kolonjál, Timbuktu a tak.

Zkoušel několik posluchačů a také mne. Otázky dával plukovník, šéf jeho štábu, zatím co generál J o f f r e seděl v proutěné pohovce a poslouchal.

Za chvíli jsem pozoroval, že generál z mých duchaplných odpovědí a válečnických moudrostí neslyší asi nic, jelikož klidně usnul.

Za sedm roků nato, když nám řekli, že J o f f r e je generalissimem na východní frontě, jsem se následkem toho zarazil: jak může vyhrát válku, když ho v Saint Maixant nezajímaly moje názory na taktiku? Jak vidno, jsem se mylil.

Udělal to přece na konec dobře. Neboť šetřil francouzskou krev.

Byl jsem po celý rok v pořadí prospěchu prvním. Na konec roku potom třetím, protože nebylo dobře možné, aby jménem celé školy děkoval veliteli – cizinec.

Byl jsem jmenován poručíkem, přidělen k alžírským střelcům a přeložen na vlastní žádost zase do Afriky.

Po druhé v životě poručíkem. – Po prvé 1897, po druhé 1907.

Vlastně jsem ztratil – do postupu se tomu myslím říká – deset let. Mohl jsem to mít uspořeno, kdybych byl zažádal o propuštění z rakouské armády a kdyby bylo přišlo diplomatickou cestou potvrzení, že jsem důstojníkem. Nic jiného se v Africe neuznává. – Ale je s tím velké psaní a trvá to bláznivě dlouho. To se může táhnout i čtyři měsíce.

Těch desíti let nelituji. To se něco dělo. A něčemu jsem se naučil.

Třicet let po opuštění školy jsem byl jmenován „čestným předsedou Saint Maixant“. Zároveň se svým spolužákem Monivongem, králem Kambodže.

AFRICKÉ UVÍTÁNÍ

V jižním Tunisu leží město Kairuan. Je obecně známo, že každý mohamedán má jednou v životě navštívit hrob prorokův v Mekce. Nedostane-li se však k tomu, stačí, navštíví-li třikrát Kairuan, který je svatým městem.

V Kairuanu navštíví mešitu Prorokova lazebníka, který tam leží pohřben a má u sebe tři vousy z brady Prorokovy.

To bylo totiž tak:

Mohamedův holič si pečlivě uschoval tři vousy z brady Prorokovy. Byl to jeho nejdražší majetek.

Když po smrti Prorokově Arabové táhli na západ, aby rozšířili islam ohněm i mečem, táhl holič s nimi. Aby mu však nebyly ukradeny jeho drahocenné tři chlupy, zasadil si je do kůže mezi své vlastní, kde zarostly. Tak mu nemohly být ukradeny, protože je nebylo možno rozeznat od jeho vousů vlastních. (Patrně byl ryšavý jako Prorok.) Tak tedy byly vousy Prorokovy úplně v jistotě a zajistily svému nositeli velkou úctu a materiální výhody.

Našli se ovšem zlí jazykové, kteří tvrdili, že holič drahocenné vousy Prorokovy již dávno byl ztratil. Ale tyto hlasy byly v menšině.

Holič zemřel v městě Kairuan a nad vousy Prorokovými, tudíž i nad tělem holičovým, byla vystavěna mešita, která se stala cílem všech poutníků, jimž cesta do Mekky byla příliš daleká.

Ale toto všechno je jiná historie.

Chtěl jsem mluvit o něčem jiném.

V afrických posádkách je zvykem, že, přijde-li z Francie nový důstojník po prvé do Afriky, musí se podrobit jakýmsi formalitám, asi jako tomu je, když cestující po prvé překročí rovník.

I byl přeložen do Afriky mladičkový důstojník, který do té doby moc ze světa neviděl.

Vystoupil z lodi v přístavu Sousse.

Ze Sousse do Kajmanu vede pohodlná dráha. Přes to jej v přístavu očekával kamarád a prohlásil mu, že je pověřen, dovést mladého důstojníka bez pohromy do města Kairuanu, protože krajina mezi pobřežím a Kairuanem je prý velmi nebezpečná a Arabové v plné vzpouře.

Na čemž ovšem nebylo ani zbla pravdy.

Pak ochránce dovedl důstojníka k jakési bryčce, tažené čtyřmi mulami a doprovázené ozbrojenými jezdci.

Byla již noc, když dorazili k studnám Sidi el Hani, kde je rozměrná hrobka svatého stejného jména. Tato hrobka má jednu velmi prostrannou místnost.

V Sidi el Hani byl transport očekáván kamarády, kteří se přestrojili za Araby a přepadli bryčku. Strhl se hrozný boj, při kterém se moc střílelo, a mladý důstojník, kterému před tím opatrně sebrali revolver, byl zajat a zavlčen do hrobky.

Tam mu bylo oznámeno, že jako nevěřící bude usmrcen. Ale přijme-li víru mohamedánskou, že mu bude darován život.

Chudák mladík pod vlivem hrozného nočního boje zapřel víru svých otců a projevil ochotu přestoupit na islam.

Když někdo přijme víru křesťanskou, musí se podrobiti křtu, což je věc celkem velmi prostá.

Přijme-li však někdo víru mohamedánskou, není to tak jednoduché: musí se totiž podrobit obřízce jako u židů.

Jižjiž se brousili nože, pochodně plápolaly, mladík byl již k oběti odhodlán, když tu pojednou se strhl před hrobkou velký hluk a zuřivá střelba. Byli to zachránci, kteří přišli vysvobodit ubohou oběť. Ve skutečnosti to byli ovšem kamarádi, přestrojení za „hodné“ Araby.

Tito „hodní Arabové“ zahnali vzbouřence a odvedli osvobozeného do jeho bryčky. Pak se průvod dal znovu na cestu do Kairuanu a šťastně tam bez dalších útoků přibyl.

V Kairuanu čekal na mladého důstojníka paša města.

Nebyl to zase žádný paša, nýbrž arabský důstojník jeho pluku. Pověsil na krk mladému důstojníku krásnou hvězdu (byla z plechu) jako odměnu za přestálé trampoty a nebezpečí.

Našemu důstojníkovi bylo druhý den řečeno, že přijel do Kairuanu vlakem a v bezvědomí, patrně následkem velkého horka, kterému nebyl zvyklý, a že vše to, co se mu v noci podle jeho vyprávění přihodilo, byl sen pod vlivem horečky. Hvězda zmizela, takže neměl žádných důkazů.

Ale po každé, když potkal starého arabského důstojníka, připadal mu jaksi povědomý, a to v souvislosti s jakousi nádhernou hvězdou.

SVATÝ LUDVÍK V RÁJI ALLAHOVĚ

Bylo to v Tunisu. Dostal jsem po prvé do rukou „Salamambo“ od Flauberta. Když jsem přečetl první stránky, rozhodl jsem se, že si přečtu „Salammbó“ úplně, totálně, řekl bych stoprocentně.

Soudil jsem, že takovým způsobem je možno „Salamambo“ číst jen nablízku zříceniny Kartaga.

Myslím, že jsem byl u svého pluku čtvrtých tuniských střelců jediný, který si nikdy nebral dovolenou.

A proč bych také chodil na dovolenou?

Neměl jsem kam.

Byl jsem sám na širém světě.

Život důstojníka v severní Africe je namáhavý a pestrý, a to mi úplně stačilo.

Zpestřoval jsem si jej ještě tím, že jsem dobrovolně za své ženaté kamarády konal ty části služby, které byly nepříjemné, nebo nebezpečné.

A to bylo také příčinou, že jsem se později oženil. To je však jiná historie.

Vzal jsem si tedy dovolenou, odjel jsem do města Tunisu, a odtamtud do Kartaga.

Nad Kartagem se táhne vrch, na kterém stojí ohromná katedrála, zasvěcená sv. Ludvíku a vystavěná slavným kardinálem Lavigerie. Lodi ji vidí na velkou vzdálenost hlavně proto, že je celá bílá. Neuctiví kritikové o ní říkají, že se podobá hromadě sádra.

Nedaleko katedrály je museum starožitností, zvláště kartaginských. Toto museum bylo založeno misionářským řádem Bílých otců. Jeho správcem byl staříčkový Monseigneur D e l a t t r e.

Blízko katedrály stojí hotel St. Louis, Ubytoval jsem se tam. Pod sebou jsem měl zříceniny Kartaga a viděl jsem krásně „S“, které tvoří stan] kartaginský přístav. Nejlépe bylo toto „S“ vidět, když ve svitu měsíčním bylo bílé a okolní zem černá.

Poněkud dál moře, záliv Tuniský a na druhém břehu dvojí silueta hory Bu Kernin, na které se odehrávala část děje „Salammbó“.

Protože to bylo v létě, byl hotel skoro prázdný, takže jsem měl k dispozici nejvyšší verandu hotelu.

Prožil jsem tu čtrnáct krásných dní a cítil jsem, že „Salammbó“ skutečně „prožívám“.

Mnohdy jsem položil knihu, abych se vlastníma očima podíval na památky a předměty z dávných kartaginských dob, o kterých jsem zrovna četl, a šel jsem do blízkého musea.

Seznámil jsem se se staříčkovým Delattrem, který mi všechno ochotně vysvětloval. Viděl jsem tam mramorový basrelief Modré kněžny, jejíž dosti dobře zachovaná kostra, ověšená šperky, ležela v mramorové rakvi vedle. Kněžna byla nazývána „Modrá“ proto, že basrelief byl zhotoven z modrého mramoru, nanejvýš vzácného.

Do této kněžny, nebo spíše do jejího basreliefu se zamiloval jeden mladý mnich tak, že šíleného ho musili odvést, když nechtěl sál Modré kněžny opustit dobrovolně.

Viděl jsem tam rafinované šperky kartaginských dam, na příklad duté náušnice Modré kněžny, plněné voňavkami, které pak jemnými dírkami kapaly na ramena své nositelky, obdivoval jsem se krásným náramkům ze slonoviny, zakončeným zlatými hlavami buď orlími, nebo beraními a jiným šperkům, zhotoveným s vkusem dokonalým a za našich dob již dávno zapomenutým.

Na konci pohoří, na kterém stojí katedrála svatého Ludvíka, museum a hotel St. Louis, tam, kde toto pohoří příkře se končí a padá do moře, leží malé městečko Bu Said, což znamená městečko Lva.

Málokdy jsem viděl něco tak krásného. Vjíždíte-li po moři do zálivu Kartaginsko-tuniského za ranní polomlhy, stává se vám, že spatříte po pravé straně ve značné výši malé bělostné arabské domky.

Zdá se vám, že visí na nebi, protože kartaginská ranní lehká mlha vám zabraňuje vidět skálu, na které tyto domky jsou vystavěny, a mlhou proniká pouze bělostnost těchto domků.

Toto městečko Bu Said je sídlem bohatých Arabů, kteří tam žijí ve vilkách čistě maurského slohu, obklopených maurskými zahradami, které nemají pěšinek vysypaných pískem nebo kamínky, nýbrž cestičky pokládáné fajansovými deskami. Na těchto cestičkách se procházejí krásné ženy, nezahalené, poněvadž zdi jsou vysoké, oděné ve volná roucha z jemné ovčí vlny, barvy mléčné, na nohách jemnou obuv z kůže zlatem vyšíváné, zvoníce při každém kroku svými šperky a svými zlatými nebo stříbrnými khelchely (kruhy na nohou), na hlavě jemné, hedvábné šály, vkusně zatočené, krásně barvené. Černooké děti se prohánějí zahrádkami. Všechno čeká na otce, hlavu rodiny, který dlí tam někde v Tunisu a vrátí se pozdě odpoledne.

Tito bohatí Arabové pečlivě bdí nad tím, aby si žádný Nevěřící nezakoupil půdu v městečku Bu Said, aby tak zůstali mohamedáni mezi sebou a aby i vzduch, který dýchají, zůstal mohamedánský.

Na konci městečka Bu Said, který byl nejbliže mému hotelu, stála kubba Sidi Bu Said, která dala své jméno městečku vedle ní ležícímu.

Kubba, čili náhrobek, je stavba v podobě krychle, délky stran (ne výšky) asi 5 až 10 metrů, v které jsou pohřbeni muži, považovaní obyvatelstvem za svaté, ačkoliv islam svatých v našem slova smyslu nezná.

Pěčí obyvatelstva jsou tyto kubby vždy čistě bíle natřeny i v nejchudších krajinách a jsou charakteristikou zemí, obydlených mohamedány od západního pobřeží Afriky až hluboko do Indie, od zemí balkánských až k ústí řeky Niger a až k Zambezi na jihu.

Jsou stavěny vždycky na kopcích a na místech daleko viditelných, jako by chtěly hlásat do dálky co možná největší, že ti, kteří tam odpočívají, nejsou mrtvi, ale stále žijí v srdcích potomků.

Nedovedu si představit nic krásnějšího, než byla kubba Sidi Bu Said, zasazená do svého okolí vysoko nad modrými vlnami Středoziemního moře se střechem ze staré zelené fajanse a obklopená nejkrásnějšími asfodely, které jsem kdy v Africe viděl kvést.

Nablízku této kubby byla stará zeď, napolo zřícená, z které rostly, jak to v Africe bývá, dva mocné staleté fíkové stromy, dávající hluboký stín.

Na zemi bylo rozprostřeno několik rohožek, úzkostlivě čistých, ve staré zdi malý výklenek. Ve výklenku malý oheň z dřevěného uhlí, vedle výklenku pak na místech, získaných vylámaním několika cihel stály malé šálky na kávu.

Před ohněm bělovousý stařec, jehož hlava a ruce se zdály být řezány ze staré slonoviny, držel na dlouhé násadce měděnou nádobičku, v které Arab připravuje výbornou kávu, a to pro každého hosta zvlášť, přesně po jeho chuti.

Na rohožce o něčem diskutují dva nebo tři bíle odění Arabové se širokými tuniskými fezy na hlavách.

To byl obraz, který se mi objevil, když jsem po prvé spatřil kavárničku u kubby Sidi Bu Said.

Stal jsem se tam denním hostem, sprátelil jsem se se starým Kahuadžim, který mi pak jednoho dne svěřil „Pravdu“ o svatém Ludvíku, králi francouzském tak, jak ji přece musí znáti ti, kteří již několik set let bydlí nablízku jeho hrobu.

Bylo to jednoho odpoledne, když jsem přišel do kavárničky na šálek dobré kávy. V kavárničce nebylo hostů. Starý Kahuadži se mne

zeptal, jak chci mít svou kávu vařenou. Odpověděl jsem mu, že ji chci mít músahlú a pak safia, čili proceděnou.

Přinesl mi kávu a sedl si ke mně. Pak začal vyprávět:

„Co tam vidíš (při tom ukázal na katedrálu sv. Ludvíka), je hrobka vašeho krále, kterému říkáte svatý Ludvík. Já ti však říkám (a při tom se jeho hlas ztišil), že váš král tam neleží, ale že leží zde v kubbě Sidi Bu Said.

A to se stalo takto: Když váš král přitáhl se svým vojskem sem do mohamedánské země, aby nás obrátil na křesťanství, seznámit se po prvních bojích s naším sultánem, velitelem Věřících.

Poznal jeho dceru princeznu, zamiloval se do ní a požádal ji za ženu.

Náš sultán svolil k tomu jen pod tou podmínkou, že váš král přijme islam, víru hláсанou Prorokem (buď jméno jeho požehnáno).

Váš král k tomu svolil, uprchl z ležení křesťanů do ležení našeho sultána a dostal princeznu za ženu.

Rytíři křesťanští, když viděli, co se stalo, velice se zahanbili za čin svého krále a jeho útěk zatajili.

Prohlásili, že král zemřel morem. Na jeho místě pochovali s královskými poctami jiného muže, a tento muž leží tam ve vašem kostele svatého Ludvíka.

Váš král po smrti našeho sultána dlouho a šťastně panoval. A když jej Allah odvolal tam, kde Věřící tráví věčnost v rádkách, bylo jeho tělo pochováno zde v kubbě, která nese jeho jméno Bu Said čili Lev, neboť on byl panovník mocný a vítězný.“

Odpoledne jsem navštívil v museu Otce Delattra a řekl jsem mu, co mi vyprávěl starý Kahuadži.

Očekával jsem, že Otec Delattre se vznešeným gestem odmítne toto vypravování, které se přiči tomu, čemu jsme se my a naši otcové učili v hodinách dějepisu, a že nepřipustí možnost takové poskvrny památky Ludvíka Svatého, ani žádné pochybnosti o neomylnosti papežově a jeho soudu, který prohlásil krále Ludvíka za svatého.

Ale nestalo se tak.

Otec Delattre mi odpověděl:

„Také jsem o tom slyšel. A víte, že je možné a i pravděpodobné, že váš Kahuadži má pravdu?“

GENERÁL S PARAPLATEM

Byl synem maršála a původem Hohenzollern a skončil ve špitále jako ležjonér Schmidt.

Ale jde to i opačně.

Začneš jako neznámý Rollet a potom jsi Rollet známý a slavný od moře k moři. Právem.

Rollet začal v cizinecké.

Nenáviděl vlněné látky a miloval parapлата. To jsem zkraje nevěděl.

Jednou jsem ležel se svou rotou Tirailleurů na kopci Beni Valain. Prodlužovali jsme křídlo cizinecké. Najednou kdosi za mnou křičí: „Neviděl jsi raketu? K útoku! Tvůj směr bílý marrabout (hrobka mohamedánského svatého) na obzoru!“

Ohlédnu se, za mnou leží mužský v rozedrané plátěné uniformě bez distinkcí. Říkám si: aha, ležjonér zapomněl na předpis páně a nalil si.

Nahlas povídám:

„Tvůj směr tvá rota, nebo tě kopnu – někam.“ Teda j e m u jsem řekl přesně, kam. – V Africe se mluví jasně.

Na to on: „Já jsem svá rota, já jsem kapitán Rollet.“ Tak jsme se seznámili.

Brzy na to jsem dostal dvě ryby. To je vzácnost. Nechal jsem je usmažit. Jednu jsem snědl. Druhou jsem poslal Rolletovi. Zavolal jsem Spahi-ho (domorodý armádní jezdec) a řekl jsem mu: „cval!“ Bylo to šestnáct kilometrů. Tak trochu pouští. Za měsíc potkám Rolleta. Mračil se na mě. Potom jsem se dověděl, že Spahis držel rybu celou cestu za ocásek ve dvou prstech a tak dovezl Rolletovi jenom ten ocásek. Rollet si myslil, že jsem to udělal naschvál, že jsem mu poslal jenom ten rybí ocásek.

Rollet byl potom generálním inspektorem cizineckých legií. Je div, že se toho dočkal, protože měl riskantní záliby. Miloval deštníky a deštník si vzal i na západní frontu, kdy už byl generálem. Protože se vždycky potloukal v zákopech, nasadil si paraple na dlouhou stopku, aby mohl projít trančí. Od zajatců se nepřátelé dověděli, co

to je za plátěnou střechu, která se pohybuje nad první linií. Tak jakmile se ukázalo paraple, začali nepřátelé bouchat tím směrem. A Rollet si nedal vymluvit, že paraple je petice o kondukt. Tak co měli s tím bláznivým koloniálem dělat? (Pozor: bláznivý koloniál – nejvyšší pochvala!). Nechali poslat z Paříže dvanáct dalších paraplat a když Rollet šel inšpicírovat přední zákopy, vydalo se dvanáct ležjonérů-dobrovolníků s paraplaty na procházku po zákopech jiným směrem. Nepřátelé si patrně mysli, že jsme se zbláznili, ale přestali nám na Rolleta střílet. Dobrovolníci se našli vždycky. Protože nejvyšší zákon Afriky je: neopustit velitele živého ani mrtvého.

Generál Rollet – teď už je v pensi – žil dlouhá léta se svou láskou ve společné domácnosti. Nikomu to nevadilo. Afrika je zemí velké svobody. Legie také. Umiš střílet – umíš vydržet pochody a žizeň – na víc se nikdo neptá.

Přišel den, kdy se oslavovalo sto let cizinecké legie. 1892. Velká paráda a tak. Vláda s dámami. Moc parády. Moc pozlacených.

Nikdo si netroufal kapitánu Rolletovi říci, že nesmí se svou madame k banketu.

Až před polednem mu to řekli.

V poledne přišel Rollet na banket. Vedl si svou madame.

Šli rovnou od misionáře. Vzal si ji.

NEJKRÁSNEJŠÍ HLÁŠENI NA SVĚTĚ

Podle názoru Maurů je poušť Igidi nejhroznější částí Sahary a Maurové Regibat, kteří žijí mezi Seguiat el Hamra a pouští Igidi, jsou pravými d'ábly.

Francie vystavěla v této části Sahary, která hraničí na Rio de Oro, několik malých pevnůstek, které ovládají vzácné studny v této části pouště.

Tyto pevnůstky bývaly od sebe vzdáleny 100 až 300 km. Na severním okraji Igidi, tam, kde křižují 23°; severní šířky a 10° západní délky od Greenwicche, leží pevnůstka Anadžim.

Bylo to časně zrána.

Na strážní věži sedí voják, Arab, a pozoruje okolí. Sem a tam vstává a udělá několik prudkých pohybů, aby se zahřál, protože východ slunce přináší s sebou v této části Sahary pořádnou zimu, která trvá asi hodinu.

Najednou se zahledí upřeně na jih, pak něco zavolá do dvora, načež po žebříku vyleze k němu velitel stráže. Je to dlouhý, kosmatý Arab.

Velitel stráže se podívá naznačeným směrem a pak na dvůr, na kterém se již probouzí posádka k dennímu životu.

Dvůr pevnůstky je dost velký čtverec, podél jehož jedné strany leží bělaví velbloudi útlých údů. Tyto útlé údy jsou však z oceli, jelikož tito bělaví velbloudi jsou nejušlechtlejší velbloudí rasa, velbloudí mehara, běžci. Uprostřed dvora na zemi spí mužstvo posádky. Každý muž zahalen ve svůj burnus (vlněný plášť).

Zrovna se probouzejí a vstávají, berou na sebe řemeny s náboji.

Daleko na obzoru se objeví čtyři postavy mužů. Blíží se velmi pomalu, krokem velmi nejistým. Často se zastavují a lehají na zem, aby odpočívali. Každý z nich nese jakýsi balík a pušku.

Na povel svého velitele vyleze malá posádka pevnůstky po dřevěch do zdi zapuštěných a postaví se na bojová místa.

Nezdá se sice, že by jim mohlo hrozit nebezpečí od čtyř blížících se mužů, ale dělají to proto, poněvadž je to tak nařízeno jednou provždy, blíží-li se ozbrojení muži.

Zatím se čtyři cizinci přiblížili až ke zdi a hodili sebou na zem. Bylo vidět, že jsou úplně vysílení. Jejich balíky dopadly zároveň, pušky položili vedle sebe.

Když tak leželi na zádech, oči upřené na velitele pevnůstky, který stál na zdi nad nimi, podobali se spíše mrtvolám. Lícni kosti vyčnívaly z tváří, oči do důlků hluboce vpadlé, barva obličejů, původně hnědá plet arabských domorodců, byla šedivá.

Dva muži z posádky vyšli ven s velkou koženou kapsou, jakých se užívá pro napájení velbloudů, a přinesli jim vodu, kterou ležící Arabové postříkali. Pak jim pomalu podávali vodu malými vojenskými plecháči.

Mezi velitelem stráže a čtyřmi cizinci se rozpředl rozhovor:

„Jsme meharisté eskadrony meharistů Adraru, oddíl Sebkhā el Auidž. U studní Turine jsme byli přepadeni velikou přesilou Regibatů. Padlo nás 16, my čtyři jsme zůstali na živu!“

„Náš velitel lieutenant Gardel je mrtev a my jsme všichni raněni.“

Ranění meharisté byli vpuštěni dovnitř pevnůstky. Dovlekli se těžce na dvůr a tam jim byl vykázán klidný kout, kam se položili.

Ale dříve, než usnuli, postavili si jako ukáznění vojáci své pušky do pyramidy, jak káže vojenské předpisy, a mezi pažby těchto pušek složili svá břemena.

Byly to balíky ze stanových pláten a bílých bluz meharistů rozšiřovaly kolem sebe nesnesitelný zápach. Když jim bylo navrženo, aby balíky nechali venku před zdí, odmítli skoro zuřivě a prohlásili, že se od balíků neodloučí, a třeba-li, že budou spát venku, ale i s balíky.

V noci se vrátil velitel pevnůstky lieutenant de Susbielle a příchod čtyř raněných meharistů mu byl ihned hlášen. Nechal si je předvésti do své holé velitelské místnosti.

Privlekli se tam i ti čtyři muži, každý se svým zapáchajícím břemenem, a tam učinili francouzskému důstojníkovi své krátké hlášení, které patří mezi nejkrásnější na světě.

Znělo asi takto:

„Když jsme se blížili ke studni Turine, viděli jsme, že studně je obsazena povstaleckými Regibat, kteří na nás otevřeli palbu. Byli ve veliké přesile. Jelikož naši meharové byli žízňiví a nejbližší studně, jak víš, je příliš daleko, dal náš velitel lieutenant Gardel rozkaz k útoku na studni, obsazenou nepřitelem.“

Vtom se na nás vyřítili za našimi zády jiní Regibati, kteří se tam byli schovali v pískových dunách, když nás viděli se přibližovat.

Měli jsme velké ztráty. Leží tam 16 našich mrtvých. Regibati jim uřezali hlavy a svlékli je do naha. Zbylo nás pouze 5' lieutenant Gardel a my čtyři.

Bojovali jsme skryti za svými mrtvými mehary, v kterých uvázly kulky Regibatů, takže jsme byli všichni pouze raněni. Tak jsme bojovali ještě celý příští den. Chyběla nám voda, ale pili jsme krev zabitých meharů.

Lieutenant Gardel nám pak v noci nařídil, abychom se protloukli směrem na sever, což jsme také učinili, když jsme si předtím naplnili naše guerbas (kožené polní láhve) krví meharů.

Na začátku jsme šli dost rychle, ale pak jsme již nemohli, protože lieutenant ztratil mnoho krve a neměl sílu a my jsme byli všichni raněni. Před třemi dny zemřel.“

Lieutenant se krátce zamyslel, pak zavolal svého podvelitele a dal mu krátký rozkaz:

„Deset jezdců nasedat, voda a jídlo na čtyři dny.“

Pak se obrátil k tomu ze čtyř, který se zdál nejméně unaven, a zeptal se ho:

„Cítíš se dosti silný, abys nás zavedl tam, kde leží mrtvý váš velitel? Jedeme ihned pro jeho mrtvolu.“

A tu se stalo toto: Čtyři meharisti poklekli, každý k svému balíku, rozvázali je a zrakům přítomných se objevilo na kusy rozřezané tělo francouzského důstojníka.

V jednom balíku byla také jeho čepice, v druhém balíku dopisy a fotografie zaobalené do zakrváceného šátku. Pak se postavil do pozoru ten, který byl mluvčím těchto čtyř, a hlásil, ukazuje na rozřezané tělo:

„To je lieutenant Gardel. Když umřel, nesli jsme jeho tělo jeden po druhém. Na konec to však již nešlo, poněvadž jsme byli ztrátou krve vysílení a on byl těžký. Aby se nám jeho tělo snadněji neslo, rozřezali jsme je na kusy a zde je přinášíme, protože v předpisech stojí, že meharista nikdy neopustí svého velitele.“ Pak sáhl do nábojnice, vytáhl z ní malý kousek šedivého papíru, jaký slouží na balení patron, a podal jej de Susbiellovi.

Na papírku stálo tužkou psáno roztřeseným písmem:

„Podepsaný lieutenant Gardel potvrzuje, že meharisté Lakdar ben Larbi, Hamza ould Mohamed, Cherif ben Hassen, Mohamed ould Bou Amema se chovali hrdinně v bojích u studně Turine a nesli jej pak raněného, ačkoliv sami byli raněni a neopustili jej až do posledního okamžiku.

Zdá se mi, že umírám. Lieutenant Gardel.“

O hodinu později na prostranství před pevnůstkou bylo viděti řadu meharistů v plné výzbroji na skvělých velbloudech. Před nimi v čele lieutenant de Susbielle.

Asi 100 metrů dál vpředu stáli čtyři vychrtlí meharisté. U jejich nohou ležel balík ve francouzské trikoloře. Pak tasil de Susbielle svou dlouhou, křivou šavli a velel „k počtě zbraň!“

Meharisté vzdali čest nejen mrtvému, ale i čtyřem raněným. Na stěžni k pozdravu vztyčena vlajka Francie a pak defillovalo všechno s důstojníkem v čele před tím, co tam leželo na zemi, a před čtyřmi věrnými vojáky.

ALLAH ZNÁ PRAVDU, A JEDEEN Z VÁS LŽE...

U vchodu do mé malé pevnůstky byl velký balvan. Sedím na něm a dívám se dolů na step. Předě mnou se rýsují na obzoru obrysy hor Riffu a na východě vidím velmi jasně obrysy Solných skal.

Jsou to ohromné skály ze soli. Různobarevná země, v nich obsažená, je zabarvila na zeleno, na červeno, na modro, na fialovo i jinak.

Je poledne, slunce stojí vysoko na obzoru a Solné skály hrají všemi barvami. Je to podívaná čarokrásná.

Moje pozornost je upoutána malou karavanou oslů, která se tam dole pomalu pohybuje vpřed. Jak vidím, mají oslové těžký náklad a doprovázeni jsou několika muži pěšími a několika jezdci.

Vtom však také už vidím skupinu jezdců, která se vynořila ve směru od Solných skal a pohybuje se velmi rychle, jak se zdá, za karavanou.

Za chvíli karavanu dohání, obklopuje ji opatrně na větší vzdálenost a ihned slyším křik, jakoby hádku. Karavana se zastaví, padá několik výstřelů.

Je mou povinností, abych se do toho vmísil a zamezil krvavý boj.

Na mém stožáru vlaje francouzská trikolora a zde smím oficiálně střílet jen já.

Vedle mne stojí kulomet.

Dávám proto rychle vystřelit několik ran nedaleko těch tam dole, abych je varoval a upozornil, že jsem tu já, abych soudil, mají-li nějaký spor.

A vskutku, dvě tlupy dole přestávají střílet. Uvědomili si ihned, že jsem asi ten silnější, a brzy je mám nablízku pevnůstky Vypadalo to asi takhle:

Nalevo nějakých 30 marokánských oslů, krásná zvířata s černým křížem na hřbetě. Bylo ten kříž velmi dobře vidět, poněvadž pytle s nákladem ležely na zemi.

V pytlích byly kusy soli, usekané asi tam na východě. Trochu blíže na zemi seděli majitelé těchto oslů, asi 10 Marokánců Chleuhů, jak se dalo snadno soudit podle chumáčů kudrnatých, černých vlasů nad ušima.

Byli to mužové zdaleka, z jihu Maroka. Dva jezdci, patrně jejich náčelníci, seděli na zemi. Za nimi jejich koně s uzdou, visící až dolů, začínali se pást.

Jezdci měli karabiny, pěšáci několik starých dlouhých flint.

Napravo ode mne skupina jezdců pronásledovatelů. Pět pěkných koní, pět mužů, sedících na zemi, pět karabin opakovaček na klíně.

Červené špičaté fezy na hlavě (Marokáni jim říkají šešia) dokumentovaly, že jsou to jezdci Maghzen, čili sultánovi.

A uprostřed sedím já na své skále, za mnou kulomet a několik mých domorodých střelců.

Všichni mlčí, zraky upřeny na mne. Zdvíhám ruku a pravím:

„Proč pronásledujete tuto karavanu?“

Jeden z jezdců vyskočí, dá ruku na srdce, ukloní se a mluví:

„Pane, my jsme jezdci Maghzen, strážci Solných dolů a skal, které patří sultánovi. Tito muži (ukazuje rukou na karavanu) přišli v noci a naplnili své pytle solí.

Zpozorovali jsme je teprve, když se byli vzdálili. Pronásledujeme je, aby nám zaplatili to, co patří sultánovi. Domluvil jsem.“

Pak usedá.

Zdvíhám ruku směrem ke karavaně a volám:

„Mluvte vy.“

I vstává jeden z jezdců z jihu a mluví:

„My jsme z kmene Ben Jakuba. Sultán Ismael v dávných časech – Allah dej slávu a sílu jeho potomstvu – chtěl odměnit kmen Ben Jakuba za prokázané služby, dovolil mu na věčné časy, že smí bezplatně brát sůl pro svoji potřebu ze Solných skal sultánových. Domluvil jsem.“

Zmlká a usedá.

Teď byla dobrá rada drahá a přece musím jako francouzský důstojník a velitel vydat rozsudek důstojný a uspokojivý.

I dávám rozkaz přinést čaj a kávu ze stanu mých kočovných arabských kahuadží (kavárníků).

K tomu dávám přinést náš dobrý vojenský chléb, který je pro tyto Marokány velkou pochoutkou.

Vyhladovělí muži obou stran se s chutí pouštějí do jídla. Obličej se rozjasňuje.

Tu povstávám, tleskám do rukou na znamení, že chci mluvit. Všichni ztichli. Mluvím:

„Muži, jste mými hosty. Allah jediný zná pravdu a jeden z vás lže.“

Nebylo by Allahovi příjemné, kdybyste obelhali svého hostitele.“ Pozorují, že bojovné fysiognomie se rozjasňují. Tu mužové z karavany oslů začínají živou diskusi. Není jim rozumět, protože mluví jedním z černých nářečí berberských tam z jihu Velikého Atlasu.

Pak přestávají diskutovat, je vidět, že se na něčem usnesli.

Ten, který se zdá být jejich vůdcem, vstává, klade ruku na srdce, klaní se a praví hlasitě:

„Pane, ti jezdci tam (a ukáže při tom rukou na jezdce sultánovy), ti jezdci tam mají pravdu. Jsme povinni sůl zaplatit a platíme.“

Při tom hodil před sebe na zem několik měděných mincí, cenu soli, za kterou byli připraveni a odhodláni se pobít, ačkoliv to byla částka malicherná.

Všichni se smějí, jako by šlo o podařený žert, ukazující při tom své bílé zuby uprostřed černých vousů.

Sultánovi jezdci nasedají na koně, zdraví mě rukou, položenou na srdce, odjíždějí směrem k východu, a brzy mizejí na obzoru.

Muži z kmene Ben Jakuba ještě poněkud prodlévají. Necháávají pásti své osly. Zvedají pak zase své náklady soli na osly, zdraví a odcházejí, pobízějice křikem své osly k rychlejší chůzi.

EMBARKA BENT OMAR

Každý den ráno měl velitel J u s s u f ve zvyku projít pomalým krokem hlavní ulici Dželfy.

To byl čas, kdy se naň mohli obrátiti všichni: chudí i bohatí, mladí i staří, muži i ženy, s kteroukoliv žádostí nebo stížností.

Jde tak jednou při své ranní obchůzce a vidí dvě ženy, patrně matku a dceru, hořce plačící před domkem kadiho (soudce).

„Uaš bik? Co ti je?“ táže se děvčete.

Matka praví asi toto; „To je moje dcera, Embarka bent Omar. Měla muže, ten se s ní dal rozvést tímto kadim a opustil ji. Vrátil jí úplnou svobodu. Nyní však zase k nám přišel a domáhá se práv, kterých již nemá. Potvrzení o rozvodu jsme ztratily a přišly jsme zde ke kadimu prosit o nové potvrzení. Kadi nás vyhnal, řka, že bez peněz nic nevydá. A my peněz nemáme.“

I vstoupil Jussuf do soudní místnosti, v které za dlouhým nízkým stolem seděli na polštářích na zemi kadi a jeho písaři. I udeřil mocnou ranou svého biče tak na stůl, až se prach zvedl. Pak praví ke kadimu: „Vyhledej zápis o rozvodu této ženy a vyhotov okamžitě opis. Tento opis jí na místě odevzdej.“

Za několik okamžiků byl opis vyhotoven a dán ženám.

Ženy nejjistě obracely ten kus papíru v rukou sem a tam, takže si Jussuf pomyslil; Nebude dlouho trvat, a ztratí ten papír opětně.

Zavolal tudíž řemenáře sedícího a pracujícího naproti přes ulici a řekl mu: „Udělej okamžitě malou kapsu z kůže filali, jako je nosí na krku koně pro své verše z koránu.“ Když taška byla hotova, což bylo ihned, vložil Jussuf do ní potvrzení o rozvodu, dal ji mladé ženě a řekl jí; „Dej to zašít, pověš si to kolem krku a hled', abys to již neztratila.“

Pak odešel a na příběh zapomněl.

Večer téhož dne leží Jussuf na ploché střeše svého domu. Pod ním na dvoře hoří ohně, kolem ohňů sedí jeho jezdcí z Bureau Arabe

(Správy), pijí malými doušky kávu a vypravují si historky ze svého bojovného života. Tu se k němu blíží jeho sluha, klaní se a praví: „Hakem, jsou zde dvě ženy a prosí být k tobě připuštěny.“

„Nechť vstoupí,“ zní odpověď.

Dvě postavy zahalených žen vstupují, odkrývají tváře. Je to mladá rozvedená žena z dnešního rána a její matka.

Mladé ženě jest asi 16 let, její matce může být 30 let nebo i 50. Starší žena praví: „Hakem, tys syn velikého stanu (t. j. mocný a šlechtný), ty chráníš ty, kteří jsou mskin (t. j. chudé a slabé). Chraň moji dceru. Zde ti ji přivádím, je tvoje.“

Jussuf byl ovšem trochu zaražen. Po krátkém rozmyšlení zavolal sluhu a nařídil mu ženy ubytovati.

Dlouho bydlily obě ženy u Jussufa. Embarka, skvělá jezdčyně, doprovázela Jussufa koňmo na všech jeho cestách.

Vypadala jako mladý hoch. Nosila burnus (plášť) jako muži, své dlouhé vlasy schovány do kapuce. Jen její malé nožky v botách z červené kůže filali, zlatem vyšíváné, prozrazovaly snad, že to je žena.

Jednoho dne dostal Jussuf oznámení, že je přeložen na sever do města Cherchel na břehu moře. Bude to smutná zpráva pro Embarku, protože není možné ji vzít s sebou.

Toto dítě suchých jižních stepí by nevydrželo podnebí slanáho moře. Zahynulo by pravděpodobně plicní chorobou, jak se stalo již mnohým.

Zavolal si tudíž Jussuf starého Omara, vůdce gumu (arabských jezdců), a nařídil mu zakoupit v městě domek s čistým dvorem. (Domky jsou ze sušené hlíny a velmi laciné.) „Do špižírny pak nakoupíš velké džbány na olej, na olivy, na mouku, menší džbány na cukr, na svíčky. Naplníš vše.

O koupi domku dáš vystavit u kadiho dokument a jako majitele označíš Embarku bent Omar.“

Zbývalo již jen sdělit Embarce, že rozloučení je blízké. Bylo zajisté zvláštní, že se Jussuf, jehož energie a rozhodnost byla známa daleko a široko, nemohl rozhodnout, říci několik těchto slov mladé ženě, vlastně ještě dítěti.

A tak přišel den určený k odchodu. Embarka nic netušíc vyšvihla se na svého koně, aby doprovázela Jussufa jako obyčejně.

Pak Jussuf i všichni jezdci nasedli a dali se na cestu k severu. Konečně již nebylo vyhnutí. Bylo třeba se rozloučit s Embarkou.

V dálce se zdvihl malý kotouč prachu. Byli to jezdci, kteří přijížděti Jussufovi naproti, aby jej doprovázeli. Jussuf řekl:

„Embarko, tam se blíží jezdci, vyjed na tento kopec a podívej se, kdo to je.“

Embarka pobídla koně a odjela tryskem na určené místo.

Brzy ji bylo vidět na kopci, kde se bělost jejího pláště odrážela od žluté hlíny vyprahlého kopce. Stojí, hledí do dálky a zaclání si oči. Tu zavolal Jussuf k sobě starého Omara, podal mu ruku na rozloučenou a řekl mu:

„Odjízďím, chraň Embarku! Podávej mi zprávy.“

Pak provedl Jussuf hrdinný kousek.

Podíval se ještě jednou na Embarku, vrazil koni ostruhy do boku a odjel tryskem směrem k severu, k blížícím se jezdcům.

Embarka se několik okamžiků dívala za odjíždějícím jezdce. Pak pomalu klesala s koně a zůstala ležet u jeho předních nohou jako hromádka bílé vlny. Když však k ní dojel Omar se svými jezdci, stála již na nohou a pronesla – jak mu bylo později hlášeno – jediné slovo: „Mektúb.“ To jest: „Bylo to psáno.“

Uplynuly dva roky. Po celý tento čas dostával Jussuf pravidelně zprávy od starého Omara. Zprávy zněly příznivě. Embarka byla spokojena a žila ve svém domečku s matkou a bratrem. Starý Omar je navštěvoval a zásobil na rozkaz Jussufův vším potřebným.

Tu dostal Jussuf rozkaz k jakési služební cestě, která jej vedla přes Dželfu. Zpráva o tom, že Jussuf projede městem, se roznesla, a trh a ulice, kudy Jussuf měl projet, byly plny lidí.

Veliká skupina zahalených žen seděla opodál na zemi.

Omar s jezdci jel Jussufovi naproti a doprovázel jej.

Když projížděli tržištěm, vívalo jej hlasité volání mužů a „Ju, Ju, Ju, Ju“ – volání to žen. Mezi ženami pod stromem seděla postavička. Omar na ni ukáže rukou a řekne: „Sof (hle), Embarka!“

Jussuf zdraví rukou. Malá postavička odkrývá závoj, usmívá se a Jussuf se pomalu vzdaluje.

MOUCHY TSE-TSE A DÁMY ČERVENĚHO KŘÍŽE

Vracel jsem se z Tunisu do Maroka a vystoupil jsem s lodi v přístavě Casablanca. Hlásil jsem se u posádkového velitelství, kde mi řekli: „Přicházíte zrovna vhod. Protože cesta k vašemu pluku vede přes Fez, převezmete velení velkého transportu, který jde tím směrem. Transport odchází z Rabatu za dva dny.“

Do Rabatu bylo asi 120 km. Urazil jsem je za půl druhého dne, abych měl čas dáti svůj transport do pořádku.

Věděl jsem, že první moje etapa je dlouhá asi 30 km, nařídil jsem tudíž odchod z Rabatu na 5. hodinu ranní.

Prohlédl jsem si tu svoji kolonu. Byla rozložena při ústí řeky Bu Regreg na tvrdém písku. Můj transport se skládal ze všeho možného. Byla v něm jedna baterie koloniálního dělostřelectva, které má horská děla na mezcích. Tentokrát však byla děla a munice nahrazena mléčnými konservami, o které byla nouze ve vojenských nemocnicích v Meknesu a Fezu.

Pak jsem tam měl muniční káry, které nedopravovaly munici, ale malé bedničky. Byly v nich zlaté a stříbrné peníze, potřebné k udržování francouzského vojska, a určené pro posádky severního Maroka.

Měl jsem tam také několik vozatajských rot, opatřených dvoukolovými vozíky, tak zvanými „Araba“.

Vozíků o čtyřech kolech nebylo možno užívat na marokánských stezkách a cest nebylo.

K obraně jsem měl půl eskadrony spahiů v červených pláštích, a co se týče pěšího vojska, disponoval jsem dostatečným počtem pušek, jelikož se s mou kolonou vraceli dovnitř Maroka četní vojáci, kteří je byli před nějakým časem z rozličných důvodů opustili (nemoc, dovolená, menší posily a podobně).

To vše leželo na ohromném prostranství mezi městy Rabat a Salé.

Moje pozornost byla upoutána velkým, velmi elegantním zeleným stanem, nad kterým byla jako zvláštní střecha natažena velká zelená plachta.

Můj průvodčí, důstojník to z posádky rabatské, který mi odevzdával velení, mi na moji otázku odpověděl: „To je vlastně to

nejdůležitější z vašeho transportu, a jsem velmi rád, že nevelím já, poněvadž by z toho mohly být zatracené komplikace. Je to totiž stan dám Červeného kříže. Jsou čtyři a patří k předním rodinám pařížské společnosti. Byl jim přidělen jako průvodce, jako společník a – jako sekretář v jedné osobě markýz de Montalambert. Jak vidíte, c'est pas de la petite bière (francouzský výraz, znamenající: Není to slabé pivo). – Tyto dámy jsou guvernérovi neobyčejně doporučeny.“

Prohlížím si zvolna ležení, a tu již se k nám přiblíží s nonchalantním pozdravem pan markýz de Montalambert. Měl plavý plnovous (takový, jaký se tenkrát nenosil – patrně proto, aby dokumentoval, že je v divoké Africe) a byl velmi elegantní.

Představil se mi a hned přišel se žádostí. Přál si, aby odchod který byl určen na druhý den na pět hodin ráno, byl stanoven na hodinu pozdější, poněvadž je to pro dámy příliš časně.

Odpověděl jsem: „Markýzi, do etapy máme 30 km. Jest nutno, abychom tam dorazili před desátou hodinou. Musíme tam totiž dáti ještě před nocí zákopy do pořádku, poněvadž domorodé kmeny jsou v posledních dnech trochu neklidné a není vyloučeno, že nám pošlou několik kulek do ležení. Odchod v pět hodin ráno je tudíž nutný a nelze jej odložit.“

Druhý den ráno ve tři čtvrti na stojí transport v nařízeném pořádku připraven k odchodu. Všechny stany zmizely a byly naloženy na povozy.

Tam, kde bylo ležení, je holá pláň, na té se však skví v plné záři prvních paprsků vycházejícího slunce zelený stan dám Červeného kříže.

Volám markýze de Montalambert. Nelze ho najít. Patrně se schoval, aby se neoctl mezi kladivem a kovadlinou.

Zavola jsem nejbližšího poddůstojníka a nařídil mu, aby se přiblížil těsně k zelenému stanu a ty dámy vzbudil, ačkoliv bylo vyloučeno, že by ještě spaly a nevzbudily se při pekelném hluku kolony, při křiku v několika řečech, při řehotu koňů a mezků, hýkání oslů a hlavně při pronikavém řevu velbloudů.

Ze stanu bylo slyšet šustot a šepot, ale žádná odpověď.

Řekl jsem poddůstojníkovi, ať silným hlasem oznámí těm dámám, že za čtvrt hodiny bude jejich stan stržen i bez jejich svolení.

Poddůstojníci všech armád světa mají silný hlas i za okolností normálních. Vyzvete-li však takového francouzského poddůstojníka africké armády, aby mluvil silným hlasem, pak je to požitek.

Můj poddůstojník učinil své oznámení hlasem takovým, že překřičel i mezky a velbloudy, takže jsem byl přesvědčen, že dámy slyšely.

Také jsem s klidným svědomím po uplynulé čtvrt hodině dal pokyn strhnout stan.

Naskytla se nám pěkná podíváná. Čtyři polní postele systém Picot a v nich čtyři dámy v pyjama. Pokrývek neměly, jelikož noc byla velmi horká.

Pamatuji se, že pyjama měla barvy něžné a rozličné, jak se asi hodí pro výpravu do Afriky, připravenou v Paříži.

Na zemi ležely dvě služebné, černošky. Bylo tam také několik stolků, pokrytých voňavkami, krabicemi a tak dále.

Jedna z dám se v posteli vztyčila a přísně, což jí dosti dobře slušelo, se na mne obrátila s otázkou: „Co to má znamenat?“

„To znamená, madame“ – uctivě jsem smekl, jak to činí francouzský důstojník, když mluví s dámami a chce býti zvlášť zdvořilý – , „to znamená, že vám dávám ještě jednu čtvrt hodinu, abyste se ustrojily, sbalily svůj majetek a naložily do svých lefevrů (železné koloniální vozíky), poněvadž kolona nemůže na vás již déle čekati, aniž by ohrozila vlastní bezpečí. Nebudete-li připraveny za čtvrt hodiny, vyrazíme bez vás, čehož bych ovšem nevýslovně litoval.“

Vtom se objeví odněkud pan markýz a povzbuzen přítomností krásných dám až k hrdinství, zakoktal něco, co mělo znamenat, že protestuje proti takovému jednání a že si bude stěžovat.

A to neměl říkat, poněvadž jsem mu na to odpověděl:

„Markýzi, odpovědnost a tudíž právo rozkazovat zde mám já. Vy jste zde k tomu, abyste mé rozkazy odevzdal těmto dámám a vykonával je. Můj rozkaz zněl: Odchod v pět hodin. Řekl jste mi, že si budete na mne stěžovati. Abyste si tedy mohl stěžovati se vším pohodlím, nevezmu vás vůbec s sebou a nechávám vás zde. Tak si budete moci stěžovat u samého generálního guvernéra zde v Rabatu.“

Jak to ty dámy provedly, že za čtvrt hodiny byly připraveny k odchodu, nevím, ale fakt je, že jsme v určenou dobu skutečně vyrazili.

Jak jsem tak seděl na koni, přemýšlel jsem a napadla mě slova slavného anglického maršála Lorda Kitchenera, který svého času porazil Bury v jižní Africe. Ten, byv jednou tázán, co nejvíce ohrožovalo úspěch anglického vojska v jižní Africe, řekl:

„Byly to dvě věci: moucha tse-tse, která nás stála životy tisíců zvířat, a pak to byly dámy Červeného kříže, které se do všeho pletly.“

A dal jsem v duchu maršálovi za pravdu.

Co se týče markýze, litoval jsem, že slavný vojenský inženýr a vynálezce známého systému opevnění z konce 18. století měl potomka tak málo vynikajícího.

Dopoledne jsme dosáhli etapy. Jezdci byli posláni ven na výzkum, rozestaveny stráže, vyčištěny zákopy, postaveny stany, celý transport urovnán doprostřed ohromného čtverce, vytvořeného zákopy.

Ihned začaly vesele prskat ohně v polních kuchyních, vyhrabaných do země. Vůně bivuaku (ležení) příjemně působila na můj nos, slunce svítilo a dostavila se i dobrá nálada.

Vůně bivuaku je totiž směs všech vůní, vycházejících z osob, zvířat a z předmětů, ohňů, kouře, vařících se pokrmů atd., atd. Voják, který s malými výjimkami celý svůj život ztráví v bivuaku, se cítí doma a jakoby v bezpečí jen ve vůni bivuaku.

Jedinou nevýhodou tábora jsou miliardy dotěrných much, které najdete v každém bivuaku: jsou ve vzduchu, ve vašem obličejí, vašich ústech, ve vaší kávě.

Zelený stan jsem dal postavit doprostřed ležení na místo, které jsem pokládal za nejbezpečnější.

V pět hodin odpoledne přišla ke mně černoška ze zeleného stanu s pozváním na čaj. Podával se na bedně před stanem.

Byl jsem mile přijat. Dámy se na mě nezlobily.

Musil jsem vyprávět příběhy svého života.

Ovšem, že jsem je pozorně vybíral, abych jim neřekl něco shocking.

Slunce zašlo a nastala noc.

Ve francouzských leženích se užívá k osvětlení t. zv. fotoforů. Jsou to svícný tak upravené, že svíčka je chráněna před větrem skleněnou kouli, nahoře otevřenou.

Takový fotofor jsme měli na stole. Bylo to jediné světlo v ležení, protože jsem nechtěl poskytnout zbytečné terče banditům.

Náhle třeskla rána.

Fotofor se rozletěl na kusy.

Musil to být dobrý střelec.

Nikdo nebyl raněn, žádná z dám neomdlela, čaj se pil klidně dál.

Dámy Červeného kříže stouply značně v mé úctě. Dodržovaly také přesně hodinu odchodu.

Při dalším pochodu na Meknes a Fez zařadil jsem vozík koně dám Červeného kříže úplně tam, kde jsem jel já.

Cítil jsem se za ně odpovědný a mimo to jsem věděl, že kdybych snad jednu z nich po cestě ztratil, způsobilo by to ve Francii větší povyk, než kdybych ztratil celý ostatní transport.

Je zvykem pochodovat vždycky jen 50 minuta pak 10 minut odpočívat. Není to vlastně odpočinek, ale spíše zastavení pochodu, aby se mohlo všechno dát do pořádku. Při tom se prohlédnou náklady, uvolní nebo přitáhnou řemeny, narovnajjí sedla a podobně.

Jedna z mých dám, jedoucí na lefevru, použila těchto 10 minut pravidelně k tomu, aby se trochu prošla. Chápal jsem to, protože dlouhá jízda v takovém železném vozíku není věc příjemná. Ale bylo zbytečné, aby se při těchto procházkách ztrácela v křoví a v houštinách vysoké trávy poblíž cesty.

Měl jsem chuť vždycky za ní někoho poslat, ale neučinil jsem to, abych snad nebyl nediskretní.

Po jedné takové desetiminutové přestávce, když jsem již chtěl obvyklým pronikavým zapísknutím na svou velitelskou písňalu dát znamení k dalšímu pochodu, přiblížil jsem se k vozíku, a jak říká Schiller v „Písni o zvonu“, počítal jsem „své drahé“; shledal jsem, že jedna chybí.

Dal jsem hned prohledat keře v okolí a našli jsme dámu ležet na zemi asi 20 metrů od vozíku. Měla ránu na hlavě, na štěstí velmi povrchní, řekl bych zdvořilou.

Arab, který jí utrl zlatý řetízek s krku, ji uhodil právě jen tolik, aby nemohla křičet, začež jsem mu v duchu žehnal.

Dámy mi ovšem slavnostně slíbily, že již do tmy nepolezou.

Vyhověl jsem také jejich žádosti o koně, protože jsem upozoroval, že všechny tyto dámy, patrně zkušené jezdky z Buloňského lesíku, seděly na koni velmi slušně. Jízda na koni je celkem méně namáhavá než sedění na železných vozících, které byly vynalezeny pro kolonie, poněvadž jsou skoro nerozbitné, ale ne proto, že by byly pohodlné pro pařížské dámy.

S vozíky „Lefevr“ to bylo tak:

Když starý generál Duchene formoval svou expedici na ostrov Madagaskar, která se skončila dobytím tohoto ostrova a odvezením královny Ranavalo do zajetí, vyžádal si od ministerstva války nerozbitné vozy. Jeden poctivý plukovní zbrojmistr, jménem Lefév, model takového vozu opravdu sestrojil, a protože to byl prostý zbrojmistr bez vyššího vzdělání, byl tento vůz skutečně nerozbitný.

Z expedice madagaskarské se nevrátily pouze ty vozy „Lefevr“, které tam pohltilo bahno řek, takže ministerstvo války disponovalo potom velkým počtem těchto vozů a prodávalo je za laciný peníz na všechny strany.

Další pochod na Fez a Meknes se skončil bez zvláštních příhod, až na to, že jsem jedné ze svých dám dovolil zdvojnásobit etapu do Fezu, aby tam dorazila o den dříve. Přijel pro ni ke mně z Fezu její bratr, kapitán Spahiů. Přivedl s sebou pro ni dobrého koně a také silnou eskortu, poněvadž kmen Beni M'tir, kterým musili projet, byl zrovna ve špatné náladě.

O dámách Červeného kříže jsem své mínění úplně změnil k lepšímu. Měl jsem několikrát příležitost být svědkem jejich obětavé a nadmíru milé činnosti.

Nečiním výjimku ani u té dámy Červeného kříže, která mě na francouzské frontě z neopatrnosti chytila za prostřelené rameno, takže jsem bolestí zbledl.

Neomdlel jsem ovšem já, nýbrž omdlela, ubožák, téměř ona, když to zpozorovala.

LÉČÍM RYCHLOSTI 4 KILOMETRŮ HODINOVÝCH

Při slovech „Červený kříž“, zranění a nemoc, vzpomínám ještě jednoho příběhu: Velel jsem tenkrát v pevnůstce „Na černochově skále“. Udržoval jsem pořádek na průsmyku Zegota se svými arabskými střelci a stavěl jsem silnice s marokánskými domorodci.

Mnohokrát mi časně zrána arabský adjutant hlásil, že mezi mými Marokány jsou nemocní, kteří dnes nemohou jít do práce.

Bývalo mezi nimi i dost raněných a to hlavně po nemírném požití hašišu nebo kifu. Obojí jsou omamné byliny podobné opiu, které se kouří. V nemírném množství vyvolávají hádky a bitky.

Začal jsem tedy pravidelně svou každodenní práci tím, že jsem si prohlédl nemocné a raněné.

Nerozuměl jsem lékařské vědě ani za mák, ale podle názoru domorodců, francouzský důstojník rozumí všemu, nesměl jsem tedy dělat výjimku.

Moje léčivé metody byly velmi prosté. Měl jsem jen dva léky: chinin a jodovou tinkturu. Zařídil jsem si to takto:

Byla-li rána nebo nemoc viditelná, dal jsem to místo natřít jodovou tinkturou, nebyla-li viditelná, dostal pacient do úst pilulky chininu.

Při takové lékařské prohlídce pacienti seděli na bobku v jedné řadě před mým stanem. Přešel jsem rychle před touto řadou sledován dvěma vojíny, kteří nesli: jeden láhev s jodovou tinkturou a štětcem, druhý nádobu s pilulkami chininu.

Dal-li jsem znamení nosiči chininu, dostal pacient sedící na zemi do úst pilulku chininu.

Dal-li jsem znamení nosiči jodové tinktury, dostal pacient nátěr jodovou tinkturou.

Tak byla prohlídka hotova vždycky za několik málo minut. A nejzajímavější přitom je to, že jsem se proslavil v celém kraji.

Domorodci o mně říkali:

„To je veliký t u b í b (lékař). Sotva se na tebe podívá, a už ví, co ti chybí.

Protože to byli všichni chlapíci statní a otužilí, vždycky se rychle uzdravili, což by se bylo stalo asi i bez mého zákroku.

Moje lékařská sláva rostla, také patrně proto, že jsem jako francouzský důstojník ovšem nikdy nepřijal odměny, a naopak jsem chudé domorodce pohostil čajem, nebo kávou ze stanů arabských markytánů, což mě stálo vždy 5 haléřů za jednu porci. To byla tedy cena přístupná.

Dával jsem jim také chléb, protože moji vojáci měli vždycky chleba nazbyt.

Horale začali ke mně vodit i choré ženy, ovšem, že pečlivě zahalené. Ukazovaly mi jen prst, podle kterého jsem měl posoudit, jakou nemoc která má.

Mně to ovšem nevadilo, mé rozhodnutí bylo vždy stejné:

„Není-li to vidět, chinin, je-li to vidět, náťer jodem.“

Jednou jsem však přece přišel do rozpaků. Přivedl mi totiž jeden horal svou ženu, že prý ztrácí mnoho krve. Byl jsem na rozpacích.

Patří na to chinin, nebo na to patří jod?

Rozhodl jsem se. Řekl jsem manželovi, aby to zastavil vodou. Ale nevěděl jsem, mám-li doporučit vodu teplou nebo studenou.

Rozhodl jsem se náhodou pro vodu teplou a řekl jsem manželovi:

„Zahřeješ vodu, nesmí být ovšem příliš horká, a abys věděl, je-li dobrá, strčíš do ní nos. Vydržíš-li to, je voda dobrá. Tou vodou pak zastavíš krvácení.“

Obával jsem se totiž, že zkusí-li teplotu vody pouze svou rukou, bude voda příliš horká. Tito muži mají pracky jako z tvrdého dřeva.

Byl jsem spokojen, když muž se mi za 14 dní vrátil se zprávou, že jeho žena se uzdravila.

Prvního lékaře, kterého jsem později potkal, jsem se zeptal, jaké vody by byl on použil, aby zastavil haemorrhagii.

Lékař mi odpověděl: „Studené, ale hodně studené.“

Řekl jsem si: „Teď nevím zase nic. Studené jsem měl použít, ale teplá ji uzdravila.“

Neočekával jsem, že moje sláva dosáhne až do města Rabat, kde sídlil guvernér Maroka, slavný g e n e r á l L y a u t e y.

Jednoho dne jsem dostal návštěvu dvou vyšších důstojníků ze štábu generála Lyauteye.

Zůstali u mne dva dny a zdálo se mi, že si všímají všeho, co dělám. Jmenovitě byli přítomni mé lékařské prohlídce, která náhodou toho dne byla velmi čteně navštívena.

Měl jsem velký počet nemocných, sedících na bobku a musil jsem si počínat velmi rychle.

Již dávno jsem přestal nařizovat slovy chinin, nebo jod, a nahradil jsem to posunkem, což šlo mnohem rychleji a bylo nutné vzhledem k lavinovitě vzrůstajícímu počtu mých pacientů.

Prošel jsem před řadou nemocných. Zdvihl-li jsem levou ruku, znamenalo to: „Chinin.“ Zdvihl-li jsem pravou ruku, znamenalo to: „Jod.“

Takto jsem mohl konat své lékařské prohlídky rychlostí 4 kilometrů za hodinu.

A tak tomu bylo i v tento den návštěvy důstojníků z Gouvernement Général.

Když jsem byl s přehlídkou nemocných hotov a obrátil jsem se zdvořile k důstojníkům, viděl jsem, že se smějí až mají slzy v očích.

Pak mě vzal stranou vyšší z nich, byl to plukovník, a řekl mi:

„Milý příteli, snad ani netušíte, že jsme přišli vyšetřit vaši činnost, která se zdála nějakým hlupákům podezřelá. Když se dověděli o vaší ohromné popularitě, podívali se do vašich kvalifikačních dat a tam čtli, že jste narozen na Moravě, tudíž Autrichien (Rakušan).

Hlášení o tom šlo ihned na generála Lyauteye, který je však rozumný člověk. Poslal nás sem a já mám to potěšení, že vám mohu vyslovit své blahopřání k vaší činnosti, což také budu hlásit generálovi.

Doporučím generálovi, aby, chce-li utéci svým papírům, trochu se rozveselit a při tom se přiučiti lékařskému umění, přišel sem na inspekci.“

Já na to:

„Děkuji vám, mon colonel, dostane u mne výbornou kávu.“ (Znal jsem totiž generálovu slabost pro dobrou kávu.)

FILMY O LEGII

Daly by se udělat.

Nejsou.

Snad „Pevnost mrtvých“ se trochu, trochu blíží pravdě.

Anglický major Warren tam byl. V legii. Dal to natočit. Opravdu jednou leželi mrtví v pevnosti seřazeni.

Škoda Marleny Dietrichové. S její erotickou postavou by se musil opravdový film o legii i líbit lidem.

Jinak: nevím. Nevím, kdo by vystihl tu opravdovou, tvrdou krásu legie. Tvrdá krása legie to je: krev a boj. Krev a boj.

Film podle pravdy: ale ne, aby Evropanka pak šla pěšky s tlupou Arabek do pouště. Nikam by nedošla.

Místem děje by musila být pevnůstka. Ženy tam nesmí, pravda. Ale třeba se tam dostaly. Dvě, tři.

Já nikdy nebral s sebou ženu do pevnosti.

Když mám hájit pevnost, nemohu hájit ženu.

A potom: někdy je třeba pevnost opustit a táhnout na pomoc pevnosti druhé. Co potom s ženou?

Nejde dohromady.

Netřeba vymýšlet reguli. Nikdo to neřekne lépe než Nietzsche: „Muž je určen pro boj. Žena pro potěšení bojovníka.“

Potěšení nepatří do pevnosti.

POMORANČEM DO SRDCE

V Oranu jsem musil z kasáren jezdit kolem farmy (velkostatek.) Jednou po mně kdosi ze zahrady hodil pomorančem. Netrefil.

Druhý den zas. Netrefil. Všimnu si: nějaký chlapec. Pěkně rostlý. Trochu dlouhé vlasy.

Třetí den jsem poslal vojáky napřed. Jedu poslední. A zas: ze zahrady přes zeď letí pomoranč.

Zajel jsem s koněm ke zdi a se sedla jsem zeď přskočil, chytím kluka, chci mu ukázat, jak se správně hází.

Za tři měsíce jsme měli svatbu.

Mám skvělou, statečnou ženu. Skvělý jezdec na koni. Ještě dnes, matka provdané dcery, proháni spolužačky našeho syna po tenisovém courtu.

Statečná. Člověk může myslet jen na svou povinnost. Ona se umí postarat o sebe.

Pamatuji se, jednou se v Oranu vloupali do vily dva ozbrojení lupiči, Arabové. Žena byla sama doma s maličkou Mirriam. Bála se o dítě. Oba zastřelila.

Za světové války jsem vezl transport vojáků z Afriky do Evropy. Ženu s dítětem jsem vzal s sebou.

Nemohli jsme jet přímo, protože bylo hlášeno, že na nás cestou číhají dvě německé ponorky. Tak tedy kolem Sardinie. Dobra.

Jednou jsme jednu shlédli. Ona nás taky. Ale bylo velké vlnobití, nemohla střílet. To jsme nevěděli.

Záchranných člunů málo. Vyhledal jsem ženu a řekl jsem jí: Vzpomněl jsem si, že na lodi je tolik mužských a jediná žena. Že nemůžu být všude. Tak pro všechny případy: zde je revolver.

A posadil jsem ji nenápadně poblíž záchranného člunu.

Totíž: m y s l i l j s e m, že to dělám nenápadně.

Statečná žena a rozumná. Řekla mi; „Ponorka?! Neboj se o Mirriam.« Dostali jsme se do Toulonu. Když jsme vylodžovali, začla kanonáda. Dva hydroaviony, které patrolovaly nad přístavem, shlédly ponorky, ty dvě, co pluly za námi. S výšky je vidět pod vodu.

Jednu ponorku hydroaviony rozmáčkly. Ta druhá torpedovala francouzskou loď „Manouba“. Za čtyřicet minut byla loď pryč. Dívali jsme se, nemohli jsme pomoci. Špatné.

Ponorky jsou neřádstvo.

VZPOMINKA SLADKOBOLNÁ

Kdyby se mne někdo zeptal, jakou mám nejkrásnější vzpomínku, odpovídal bych asi napřed, že do toho nikomu nic není.

Ale potom bych asi řekl: byla to chvíle, kdy mi moje žena řekla, že si mne vezme.

Bylo to v městě Alžír, ve vilové čtvrti zvané Consolation, to znamená: Útěcha.

S tím hned souvisí vzpomínka velmi bolná. Na nejsilnější žaludeční nevolnost, kterou jsem vůbec kdy měl.

V předvečer toho dne mi Madame de Constancin, dáma, kterou jsem si přál mít za tchyni, velmi vychvalovala kuchařské umění své dcery, a já jsem poprosil, aby nazítří – kdy jsem měl přijít k obědu – byl na jídelním lístku rýžový pudding, vyrobený slečnou Cathérine, nynější paní Šnejdárkovou.

Do rýžového puddingu patří množství věcí a jistě tam všechny byly; když se však šnala s mísy báh s tím puddingem, ukázalo se, že ty rozličné věci vůbec nedrží dohromady. To bylo podezřelé, ale dělal jsem, jako bych neviděl a najedl jsem se toho.

Tak špatně jako potom, mi nebylo ani dřív ani později. Úžasně.

Teď je mi to dobré.

V každém manželství jsou chvíle, kdy žena myslí, že ji muž už nemiluje. Mrzuté. Žena se zlobí. Nejlepší obrana protiútok. Ale já mám ženu tak ideální, že jí nemohu nic vytknout.

Znamení věc s tím puddingem. Přivedu řeč na Alžír. Než se hovor může stočit na pudding, je zase dobře.

O ŽENÁCH

Je jedním z největších umění a tajemství života, najít pravou cestu v zacházení s ženami.

Žena může být největší vzpruhou i úplnou zkázou muže. Dokáže zničit v muži všechnu manifestaci síly, energie a logiky.

Moc těžké: najít míru energie, aby muž neuškodil ženě, když ji chrání proti ní samotné. Často potřeba.

Nejtěžší: muž nerozhoduje sám.

Řekl jsem starému Arabu: Co děláš, když tě žena zlobí?

Řekl: „Vezmu ji do náruče a odnesu ji domů. Při tom ji tak líbám, že umlčím její křik.“

„To křičící,“ řekl Arab. „Ono“ to křičí, a on to „ono“ líbá. Ono – věc – nic – – a přece tolik něžnosti.

„Krása muže je v jeho rozumu,“ řekl Prorok, „a rozum ženy je v její kráse.“

Četl jsem na prastarém arabském koberci:

„Lovil jsem v poušti a zabloudil jsem. Hledal jsem cestu a spatřil jsem gazelu. Zeptal jsem se jí: ‚Gazelo, kde je moje cesta?‘ Zahleděl jsem se do krásných očí gazely a navždy ztratil jsem cestu.“ – – – Já jsem svou cestu neztratil. Našel jsem svou cestu, když jsem se zahleděl na okraji pouště do očí své ženy.

VÍTĚZ NAD DŽEBEL DRUZOU

Generál C. G., z prastaré hugenotské šlechty, protestant, skvělý voják, takové vousy – velel za mých afrických časů tak zvané „kárné rotě“, rotě nebezpečných vyvrženců z legie. Nebezpečná služba. Moc.

Potom zvítězil v Syrii nad nejdivočejšími povstalci, nad kmenem Druza. – Družové, známe.

Když byl C. G. ještě v cizinecké, jel do Francie na dovolenou a tam dostal dopis; jeho ordonanc mu psal ze Sahary:

„Prosím, mon capitain, ukradl jsem Vám všechny uniformy a věci a prodal jsem je. Nezapomeňte si koupit v Paříži nové.“

C. G. se vrátil, zavolal si ordonanc a řekl: „Patříš před soud a do žaláře. Ale že jsi mne nenechal přijet před prázdnou skříň a do kraje, kde nic nedostanu koupit, a že nemusím běhat po poušti v salonní uniformě, nedám tě zavřít. Budeš chodit měsíc po táboře s cedulí: Okradl jsem svého důstojníka.

C. G. – dobrý důstojník.

DOMY BEZ OKEN

Slyším-li nebo řeknu: Družové, musím vzpomenout na domy bez oken.

Když jedete druzskou krajinou, najdete v kamenných osadách – jsou všechny postaveny z materiálu římských a byzantských paláců – domy bez oken.

Ježto Drúzové jsou prastarý národ, jsou tam už tisíce let, mají velkou zkušenost co se týče žen.

Tak si říkají, že oheň, který nesmí uhasnout a nemá se rozšířit v požár, nutno ohraničit. Nutno mu dát, což jeho jest.

To se dělá u Drúzů tím, že se reguluje nevěrnost žen.

V jistý den v roce – má to nějaký náboženský podklad, aby to víc imponovalo – se všechny ženy osady shromáždí v domě bez oken, aby byla tma.

S nimi se tam shromáždí stejný počet mužů.

A tak tam zůstanou pohromadě celou noc a dělají, co chtějí.

K dámám patří také žena náčelníka osady. Aby byla patřičně respektována, nosí kolem krku zavěšený zvoneček. Myslím, že praktický důsledek je opačný, protože u divokých kmenů mívají náčelníci osad nejkrásnější ženy. Čímž se liší od mnoha osad a kmenů evropských.

Jinak je u Drúzů na nevěru trest smrti.

Domy bez oken jsou oblíbené.

Staré, ale skvělé zvyky.

MANŽELSTVÍ, JEŽ TRVALO 10 MINUT

Veliká oasa Figuig, která se skládá vlastně ze sedmi oas, je hlavním tržištěm jihovýchodního Maroka a zároveň místem, kde se scházejí všichni bandité a loupežníci východních a jižních svahů Atlasu.

Formálně náležela oasa Figuig k sultanátu marokánskému, ve skutečnosti tam však vládli shromažďující se tam loupežníci.

Nadělala nám mnoho nepříjemností. Byla útočištěm všech těch, kteří na francouzském území něco provedli.

Francouzově je pronásledovat nesměli, protože se proti tomu stavěla Anglie, která prohlásila, že, poruší-li Francie svrchovanost a samostatnost oasy Figuig, bude Anglie nucena jako kompensaci obsadit veliké přístavní město marokánské Tanger naproti Gibraltar.

Jeden z nejprotivnějších pohraničních lupičů byl Hamed uld Bu Amema, který měl své doupě v horách za oasou Figuig, kam se

vždycky uchýlil do bezpečí, když byl na francouzském území dosti uloupil. Měl také několik vražd na svědomí.

Neoficiální výprava

Jednoho dne si mě zavolal náčelník štábu guvernéra a řekl mi: „Naskýtá se nám příležitost likvidovati jednou provždy Bu Amemu. Dostali jsme spolehlivou zprávu, že leží ve svém doupěti a je z neznámých příčin skoro sám. Jeho banda odešla pod vedením jeho bratra na delší čas směrem k Tafileltu. Jsou u něho jen dva muži. Zde máte generálův rozkaz, abyste se ho zmocnil živého nebo mrtvého. Protože vaše výprava není oficiální, nevezmete s sebou žádné pravidelné vojsko, ale naverbujete asi 20 jezdců. Nezapomeňte, že my, vaši nadřízení, o vaší výpravě nic nevíme. Na shledanou.“

Svých 20 jezdců jsem měl brzy pohromadě. Sebral jsem je na trhu a v kavárnách. Pocházeli hlavně z kmene Ulád Sidi Šeikh. Byli to šedovousí starci a bezvousí mladíci, všichni však otužilí rváči. Každý přivedl svého koně a dodal svou pušku.

Chlapec Kaddúr

Byl mezi nimi jeden chlapec asi 18letý. Měl veliké tmavé oči a nevypadal zvlášť bojovně. – Přijal jsem ho však přece, poněvadž byl zrovna dvacátý. Jmenoval se Kaddúr.

Tak jsme vyrazili. Pochodovali jsme jen v noci, abychom nebyli prozrazeni. Přes den jsme odpočívali dobře skryti ve vyschlém řečišti, anebo v roklích. Rozumí se, že jsme nikdy nedělali ohně.

Druhý den, ještě na francouzském území, nařídil jsem malou přehlídku zbraní; ne tak proto, abych se přesvědčil o nečistotě zbraní, ale hlavně proto, abych tu svoji sebranku „dostal do ruky“. Bylo to tak mým zvykem, zbaviti se možného rebelanta hned na počátku.

Všechny zbraně byly v nejlepší pořádku, jen karabina mladého Kaddúra byla nečistá. Pravím mu: „Kaddúr, tvoje zbraň není čistá. Trestám tě. Dnes v noci nepojedeš na koni, ale půjdeš pěšky.“

Bylo to ovšem dosti snadné, protože jsme měli před sebou pochod dlouhou, skalnatou roklí, kterou se mohlo jíti jen krokem.

Následující noci, bylo to již k ránu, sedím v rokli a přemýšlím. Noční pochod byl dosti namáhavý. Najednou stojí přede mnou postava. Poznávám Kaddúra. „Pane,“ praví arabsky, „prosím, abych směl přednést prosbu.“

„Mluv!“ Nato Kaddúr položí jednu nohu na kámen. Vidím, že noha jest zakrvácena, pokryta prasklými krvavými puchýři a neobyčejně malá, jemná. „Pane,“ pokračuje Kaddúr v nejčistší franštině, „nemohu již jíti pěšky, mám zničené nohy, vždyť jsem žena. Já jsem Isabella Eberhardová.“

Rozbřesklo se mi. Slyšet' jsem o této ženě, dceři Arabky a protestantského misionáře francouzského. Byla spisovatelkou. Psala příběhy ze života Arabů a Berberů. Psala málo, ale neobyčejně živě. Sama se vyjadřovala, že píše jen to, co sama zažije.

A tak se octla pravděpodobně v mé tlupě: Slyšela, že verbuji pro nějaké dobrodružství, a chtěla něco zažít, aby to mohla napsat.

Ošetřil jsem jí nohy vaselinou borovou, pěšky již nešla. Později jsem celý tento příběh z jejího pera někde četl.

Záležitost Bu Amemy, čtyřnásobného vraha, moji jezdci vyřídili. Co z něho zbylo, bylo dopraveno v pytli na francouzské území.

S Isabellou Eberhardovou jsem se rozloučil, ale za několik týdnů jsem se s ní zase shledal.

Dostal jsem totiž jednoho dne telegram od guvernéra z Alžíru: „Doporučujeme Vám slečnu Isabellu Eberhardovou, spisovatelku, která si přeje ztrávití krátký čas ve Vašem annexu (malý okres, podrobený vojenské správě), aby získala nějaké dojmy z tamějšího života.“

Za týden jsem ji měl zde. Ubytoval jsem ji v malém baráku ze sušené hlíny, v bordži (pevnůstka), v kterém jsem sám bydlil, a to proto, aby se jí nic nestalo, protože jsem svoji odpovědnost bral vážně.

Asi dva týdny jsem ji sotva spatřil. Slyšel jsem jen o ní, že doprovází mé jezdce na jejich hlídkách, že pilně navštěvuje domorodé chyše a stany, jedním slovem, že opravdu sbírá „dojmy“.

Jednoho dne se mi ohlásí. Byla to pěkná žena. Štíhlá. Podobala se spíše mladému Arabovi než ženě. Chodívala obyčejně v jezdeckých kalhotách, automatickou malou pistoli v kapse a bičik v ruce.

„Mon lieutenant,“ praví mi, „chci se vdávat a prosím, abyste nás laskavě oddal.“ K mým úředním povinnostem náleželo totiž zapisovat sňatky. Odpovím: „Samozřejmě. A s kým, prosím, přejete si býti oddána?“

„S Abd El Kadrem.“

Nehnul jsem ani brvou, poněvadž jsem si určil za pravidlo, u Isabelly Eberhardové ničemu se nedívat.

Abd El Kadr byl šéfem mých jezdců, čili mého gumu. Byl to chlapík asi 1.90 m vysoký, hubený, tmavý, úzkých ramenou jako většina Arabů, neměl skoro lýtek, což prozrazovalo, že měl černošskou krev v žilách.

Ale řekl jsem si, patrně se Isabelle líbí, a ona sem přece přijela, aby sbírala dojmy. Pravím tudíž Isabelle: „Stojí to šest franků padesát, poplatek na kolek.“

Jelikož Abd El Kadr již čekal, oddal jsem je s rukou na koranu a zapsal sňatek.

Novomanželé odešli do obydlí Isabellina. Za nějakých 10 minut se vrátí Abd El Kadr, turban trochu na stranu, v tváři červený pruh, sedne si do svého obvyklého kouta a začne si kroutit cigarety.

Hned nato se objeví Isabella ve svém jezdeckém úboru a bičuje bičikem své boty. Zastaví se přede mnou, ukáže bičikem na Abd El Kadra a vypraví ze sebe; „Cest un brut. (To je surovec.) Já chci rozvod, ihned, tout de suite, tout de suite.“

„Prosím, mademoiselle,“ odpovím klidně, „bude to šest franků padesát na kolek.“

Učinil jsem potřebné, načež Isabella odešla jako uražená bohyně, práskajíc bičem do bot.

Nevím, co se mezi oběma přihodilo, ale lze si to snadno domyslet.

Jelikož jsem se však obával nějaké msty se strany primitivního Araba, zavolal jsem si ho a řekl mu;

„Abd El Kadr, poslyš, ty již nejsi manželem této ženy. Nemáš tudíž žádné právo se jí přiblížit. Uvidím-li tě nablízku jejího domu, dostaneš kulku do hlavy.“

Abd El Kadr zděšeně vztáhl obě ruce od sebe: „Allah je mým svědkem, že tam ani hlavu neotočím. Vždyť to není žena, to je šejtán (d'ábel)!“

Za nějaký čas jsem opustil jih a odebral se za svou službou na sever. O Isabelle jsem slyšel, že přišla o život v nějaké rozvodněné řece, chtějíc zachránit jezdce, který tonul.

Roku 1920 jsem byl vojenským velitelem města Prahy. Slavný malíř Viktor Stretti maloval můj portret. Maloval mě v noci ve svém atelieru na Riegrově nábřeží.

Paní Strettiová nám připravovala dobrou kávu, aby nás udržovala při náladě. Aby mé tahy byly „živé“, žádal ode mne Stretti, abych při sezení něco vyprávěl. Vyprávěl jsem tudíž tyto vzpomínky na Isabellu Eberhardovou a připojil jsem k tomu: „Četl jsem v novinách, že vyšel druhý svazek novel Isabelly Eberhardové a rád bych jej měl; mám doposud teprve první svazek.“

Bylo zrovna po půlnoci, tedy předepsaná hodina duchů. Rozloučil jsem se, skočil do auta a za několik minut jsem byl doma.

Bydlil jsem tenkrát v Nekázance, v paláci Zemské banky. Vstoupím do pracovny, zaměřím podle svého zvyku ke stolu a spatřím uprostřed ležet zelenou knihu se zlatým půlměsícem. „A l'ombre chaude de l'Islam. IIe. Volume par Isabelle Eberhardi“ (V horkém stínu Islamu, druhý svazek od Isabelly Eberhardové.) Zavolám sluhu. Ukáží na knihu a ptám se: „Kdo to sem položil?“ Odpoví; „Já.“

„Kdo ti to dal?“

„Nevím.“

„Jak to?“ ptám se. Vysvětluje: „Několik minut před tím, než jste přijel, bylo zvoněno. Otevřel jsem dveře a někdo mi vstrčil dveřmi tuto knihu.“

„Jak to, žes neviděl osobu?“

„Byla tma. V deset hodin se zhasínají světla na chodbách.“ Propustil jsem ho a zůstal s knihou samotén.

Zdálo se mi směšné myslet, že by Isabella Eberhardová z onoho světa mi poslala svoji knihu. Ale řekl jsem si: „Člověk nikdy neví.“

V následujících dnech jsem prošel všechny knihkupce pražské, pátraje, kterým způsobem se mohla ta kniha ke mně dostat.

Psal jsem i do Paříže. Nic jsem se nedověděl. Konečně jsem si řekl; Je-li to iluse, je to pěkná iluse. Proč bych si ji kazil, vždyť pěkné iluse jsou v našem čase vzácné. A přestal jsem pátrat.

KARDINÁL LAVIGERIE

Kardinál Lavigerie založil v severní Africe řád Bílých otců, pěstitelů známého mešního vína.

Bílí, že nosili šaty jako Arabové.

Nápad dobrý.

Úspěch žádný.

Biskup Charles de Foucault, později ho upálili Senussiové, mi ukázal jednoho pokřtěného Araba.

Mluvil jsem o tom s jiným. Řekl mi: „Proč se mám dát pokřtít? Proč mám vzít Knihu Bílých, když mám všechno v Knize své? Ta vaše Kniha je úplně nejasná. Žádá od člověka šílenství. Co by bylo z mých dětí, kdybych nastavil pravou tvář, byv udeřen do levé?“

Křesťanství příliš dobré pro svět vůbec.

Natož pro Afriku, tvrdou zemi..– Možná v Evropě za 1000 let. V Africe za deset tisíc. Zatím: Korán – úžasná tvrdost a úžasná spravedlnost.

MARKÝZ DE FOUCAULT, NADPORUČIK-MUČEDNÍK

Čítával jsem o svatých, ale nečekal jsem, že se s jedním svatým opravdu setkám.

Marquis de Foucault byl důstojníkem nejaristokratičtějšího jezdeckého pluku Francie.

De Foucaultové jsou velmi stará a velmi bohatá rodina.

Ten můj byl nadporučíkem, a to velmi veselým. Za přítelkyni měl známou hvězdu pařížské opery.

Když toho měla jeho rodina již dost, postarala se, aby byl přeložen do Afriky k arabskému jezdeckému pluku, který byl posádkou v Setifu.

Rozumí se, že se hvězda pařížské opery bez svého markýze nudila. I rozjela se za ním do Setifu a ubytovala se v hotelu pod jménem markýza de Foucault, jak tomu byla zvyklá.

De Foucault však právě nebyl v Setifu, nýbrž na manévrech. O několik dní později si jej zavolal generál a řekl mu:

„Nadporučíku, ani jsem nevěděl, že máte tak rozkošnou paní. Moje žena mi píše, že markýza de Foucault již několik dní dlí v Setifu a že ji tam už všichni zbožňují, počínajíc paní generálovou, mou chotí, a paní plukovníkovou.“

Nadporučík de Foucault vyslechl uctivě generálovu poznámku, ale zatočila se mu při ní hlava, protože viděl blížící se pohromu. Srazil paty a vykřikl: „Mon general, já, já-já... nejsem ženat.“

Věc měla ohromné následky, uváží-li se, že paní generálová i paní plukovníková byly zesměšněny.

I dostal nadporučík de Foucault 60 dní basy.

Podobných historek se vyprávělo o de Foucaultovi mnoho.

Přišel však okamžik, kdy de Foucault začal přemýšlet o významu života a rozhodl se, že chce vést život užitečný.

Jednoho dne, pozván na hostinu u guvernéra Alžíru, seděl vedle slavného kazatele Pére Didona z řádu dominikánů. (Je to tentýž kazatel, kterého papež poslal do kláštera na Korsice, aby si tam odpykal trest za to, že schvaloval požár pařížské nemocnice „jako trest boží za zvrhlost lidskou“.) Bavili se a de Foucault mu svěřil úmysl přestoupiti k islamu, poněvadž, jak se vyjádřil, nenalézá ve víře katolické dosti pevných směrnic pro užitečný život. Na otázku Didonovu, zná-li dokonale katolickou víru, odpověděl de Foucault, že ovšem.

„Tak mi popřejte desítiminutovou rozmluvu,“ odpověděl P. Didon.

Rozmluva byla dost dlouhá a výsledek její byl, že se de Foucault nestal mohamedánem, ale mnichem-misionářem, členem řádu Bílých otců, kteří šíří v Africe evangelium. Řád nosí arabský kroj. Byl založen slavným kardinálem Lavigerie.

V přestrojení za marokánského žida podnikl pak de Foucault několik nadmíru nebezpečných cest v Maroku a v Atlasu, aby doplnil

o těchto krajích zeměpisné vědomosti, kterých jsme do toho času úplně postrádali.

Na těchto cestách byl několikrát mučen a jenom smrtí upálením unikl pětkrát.

Jeho výzkumné cesty měly neobyčejnou vědeckou cenu.

Roku 1902 v Beni Unifu v písčitém údolí saharské řeky Suzfánu, která vytéká z jižního svahu Atlasu a ztrácí se v saharských pouštích, spatřili jsme malý obláček prachu.

Byli to dva jezdci na krásných bělavých velbloudech, nejlepší rasy běhounů „mehara“. Přiběhli ohromným tempem a mohli být zastaveni svými jezdci jen poněáhu.

Pak velbloudi klekli. Sestoupil s nich jeden Arab a jeden Evropan, který však byl tak osmahlý, že mohl být považován za Araba.

Byl to muž menší postavy, hubený, s řídkým plnovousem na bradě.

Na sedle Arabově, v kožených tuaregských brašnách, byly připevněny dvě karabiny, opakovačky Winchester na 16 ran.

Evropan ozbrojen nebyl.

Byl to marquis de Foucault, misionář.

Byl ihned obklopen důstojníky, z nichž někteří byli jeho bývalí kamarádi.

Zůstal v Beni Unifu několik dní, aby se informoval o poměrech na jihu, zatím co já jsem se odebral do své posádky v Beni Abbes, ležící několik set kilometrů jižněji.

Za krátký čas se tam dostavil také de Foucault, vystavěl si vlastníma rukama chyši, při čemž mu poněkud pomáhali moji vojáci tím, že sušili na slunci cihly.

Tato jeho chyše měla dvě místnosti. Ve větší stálo několik pytlů obilí, menší byla jeho ložnicí. Ložnice byla tak krátká, že se v ní nemohl úplně natáhnout. Chtěl takto „pykat za hříchy svých bližních“.

Pytle s obilím byly určeny pro chudé. Přišel-li takový chudý poutník, kterých tam prošlo dost, daroval mu de Foucault míru obilí, vsypav mu ji do kapuce jeho burnusu. Za míru mu sloužila stará vojenská miska.

Jednou jsem byl přítomen, když takový obdarovaný mlčky přijal dar a odešel bez jediného slova díky. Pozastavil jsem se nad tím, ale de Foucault mi odvětil:

„Tento muž jistě mi děkoval v srdci, netřeba tudíž díky ústy.“

V Beni Abbesu žil de Foucault nějaký čas.

Pak se odebral mnohem dále na jih mezi Tuaregy, na něž získal časem ohromný vliv a kteří jej považovali za svatého.

Podnikal daleké cesty, a to mnohdy úplně sám, a nikdy žádný Targi jej nenapadl, což je pozoruhodné, jelikož Tuaregové se nebojí ničeho a mehara de Foucaultův měl cenu (předválečnou) alespoň 3000 korun.

Přišla světová válka. Misionář de Foucault si vzpomněl, že je vlastně markýzem de Foucault ze starého francouzského rodu a že je zároveň nadporučíkem francouzské armády.

I požádal ihned své daleké církevní představené, aby jej zprostiti mnišského slibu, protože chce sloužit Francii se zbraní v ruce.

Jeho církevní představení mu odpověděli, že mu nařizují, aby zůstal na místě, kde je. Tam že bude sloužit Francii svým vlivem mnohem lépe, než by sloužil někde v čele několika jezdců jako subalterní důstojník.

De Foucault se podrobil. Zabránil svým vlivem, že Tuaregové neobrátili své zbraně proti kmenům, stojícím pod vlivem Francie.

To nebylo po chuti Velikému Senussi, hlavě mocné sekty Senussi, která ovládá Tripolis a sahá hluboko do Sahary. Vyslal proti němu výpravu s úkolem jej zavraždit.

De Foucault byl jednoho dne přepaden, zavražděn, jeho tělo rozsekáno a spáleno a jeho popel rozmeten do větru, aby „nezůstala po něm žádná stopa, u které by se lidé mohli modlit.“

Tak zahynul markýz de Foucault, francouzský důstojník a misionář.

Podařilo se nám najít a sebrat několik opálených kostí z jeho těla a nějaký ten knoflík a také malý železný kříž, jež nosíval kolem krku a jež jsem si ponechal na památku.

Pohřbili jsme jeho ostatky a vystavěli nad nimi skromný náhrobek. K němu putují Sahařané zdaleka a udržují jej vápnem

neposkvrněné bělosti, jako to dělají mohamedáni u náhrobku svých svatých, svých Marabů.

ŠILENÝ LÉKAŘ

Tam, kde se křížuje 31. stupeň severní šířky s 6. stupněm východní délky, je v Sahaře několik studní. Kolem jsou kopce písku a nablízku plochá skála, Araby zvaná „Gara“. Na této skále vystavěli Francouzi pevnůstku, jejíž posádka měla bdíti nad pořádkem u studní. Jejím velitelem jsem byl já. Měl jsem. za úkol dbáti, aby karavany studně neznečistily a aby se těmto karavanám dostalo vody, ovšem v takovém množství, v jakém to dovoloval stav studní, v nichž se voda doplňuje velmi pomalu.

Tento pořádek u studní se udržoval pomocí klacků, pokud neposlušní byli lidé mírní, a pomocí pušek, jestliže to byli lidé charakteru vznětlivého.

Moje posádka se skládala výlučně z Arabů, až na lékaře, který mi byl přidělen nejen proto, aby pečoval o zdraví posádky, ale také hlavně proto, aby pomáhal hojiti eventuální nemoci, které se vyskytnou v procházejících karavanách, aby rozdával jodovou tinkturu a chinin, a pracoval tak o rozšíření dobré pověsti a slávy francouzské civilisace v těchto krajích žízně a písku.

Každý den ráno prohlížel lékař eventuální nemocné posádky. Jednoho dne však přišel ke mně poddůstojník, který měl službu, poněkud rozčilen a hlásil mi, že e l Tu b i b (lékař) je m a b u l (zešílel).

Postavil si prý stan na dunu a střílí na každého, kdo se přibližuje.

Řekl jsem si: „Dobrá, podíváme se.“

Vyjdu ven s poddůstojníkem a směřujeme na dunu, kde bylo velmi dobře vidět bílý stan lékařův. Ihned začnou hvízdát kulky kolem nás. Viděl jsem, že to chlapík myslí vážně a vrátil jsem se do pevnůstky vyhledat veliký arch bílého papíru.

Tento arch jsem opatřil množstvím razítek a tímto textem:

„Generál X., velitel saharských oasis, má čest informovati vojenského lékaře Y., že studijní cesta do Tonkinu, o kterou se ucházel za účelem studií, je mu ministerstvem války povolena.

Tento vojenský lékař má se dostavití co nejdříve do Alžíru, kde dostane další rozkazy.

Velitel pevnůstky, do které je tento lékař přidělen, se postará, aby byl co nejdříve odeslán do Alžíru.

Podpis; plukovník XX., velitel saharských oas.“

A pak jsme se opětně vydali na cestu s tímto papírem.

Držel jsem jej vysoko v ruce a mával jsem jím. Vedle mne kráčet můj poddůstojník, který byl velmi dobrý střelec. Také v ruce něco držel, ale arch papíru to nebyl. Doufal jsem však, že nedojde k nejhorsšímu.

Lékař nás, jak jsem dobře viděl, chvilku pozoroval dalekohledem. Mé zuřivé mávání bílým papírem v něm probudilo zvědavost, takže nestřílel. Dokonce naopak nám přišel vstříc.

Dal jsem mu do ruky popsany arch papíru a doplnil jsem jeho obsah prohlášením; „Odjíždíte ihned, směrem k Alžíru.“

Chudák se úplně uklidnil. Jeho mysl byla nyní zaujata novými plány. Dostal se šťastně do Alžíru a ztrávil tam asi 6 měsíců. Byl pak odtamtud propuštěn úplně vyléčen.

Podobný případ se v horkých krajinách často vyskytuje, ale nemá vždy stejně dobrý konec.

ZBĚH Z PEVNOSTI IGLO

Vedro je zlým rádcem. Pamatuji, jak žár pomátl mnohého člověka, mnohého zběha.

Byl jsem velitelem oasy Igly.

V místě, kde se sbíhají dvě saharské řeky, vyčnívají z písku skály, a na nich je rozloženo opevněné ležení.

Sedíte-li na skále, marně byste hledali kapku vody v řekách pod sebou.

Jsou to jen dvě široká písčítá údolí. Voda je asi 2 metry pod pískem, takže si můžete na kterémkoli místě vykopat studni. Voda má barvu čokolády a je trochu slaná, ale přece vítaná.

Po nějaké době máte však žaludek úplně zkažený a ztráty, které utrpí francouzské posádky tam na jihu, lze přičítati ze dvou třetin vlivu vody a přílišnému vedru, a pouze z jedné třetiny zraněním.

Život je velmi jednotvárný a zklamání jsou ti vojáci, kteří vstoupili do cizinecké legie proto, aby prožili život plný dobrodružství.

Stává se proto velmi často, že se legionáři pokusí o desertci, aby unikli tomuto životu, který si představovali jinak.

Cizinecká legie není žádný pensionát pro mladé dívky. Vojáci cizinecké legie, kteří pocházejí ze všech koutů světa, nesnesli by měkkého velení. Železní jsou to muži a železná tam panuje kázeň.

Zběhnout z cizinecké legie, jmenovitě z krajů saharských, není snadné, protože zběha chytanou domorodci, kteří za každého chyceného živého uprchlíka dostávají prémii 50 franků.

Francouzské úřady zavedly prémie proto, aby zachránily uprchlíky od mučení a od smrti, jelikož domorodci měli dříve ve zvyku, chytli-li uprchlíka, uřezati mu všechno, co se dalo uřezat, nakonec hlavu. Že v takovém mučení nejhorlivější byly vždycky ženy, je mi záhadou a rád bych potkal odborníka-vědce, který by mi to mohl vysvětliti.

Při takovém mučení si počínají ženy jako šílené, zatím co jedny řezou, tančí jiné divoké rytmické tance při zvuku bubnů, vydávající ze sebe nelidské skřeky, až jsou úplně znaveny a až klesají k zemi v bezvědomí.

Do hluku tohoto pekelného tance se mísí křik mučeného a výstřely, které nesmějí chyběti při žádné zábavě.

Mezi tím vším pobíhají malé děti, pozorují zvědavě svíjející se oběť a odhánějí psy, kteří se příliš nedočkavě přibližují.

Pro muže atlaských kmenů vypadá problém takto: žili po staletí ve svých horách tvrdým, ale svobodným životem. Nikdo jim nevelal, ani sultán, jehož moc nikdy nevnikla do jejich hor Blad es Siba, „Země strachu“

Tu přišli cizinci jiného náboženství a vnutili jim nadvládu. Že tato nadvláda nesla jméno civilisace, tomu nerozuměli, a že se jim pod touto nadvládou povede lépe, tomu nevěřili.

Tito cizinci přišli se zbraní v rukou a zatlačili je do neschůdných ho; kde mřeli nedostatkem i lidé i jejich stáda koz a ovcí. Tak si lze vysvětliti ukrutnost horalů berberských vůči zajatcům.

Jednoho dne mi bylo hlášeno, že lidé z kmene Dui Menia přivedli desertéra.

Před vchodem do pevnůstky stála skupina Dui Meniů na velbloudech. Měli s sebou velblouda, na kterém byly naloženy dva pytle; v jednom byly datle, v druhém polomrtvý člověk. Pytel datlí byl naložen na velblouda proto, aby tvořil protiváhu člověku v pytli druhém. Protože byl v bezvědomí, nemohl býti vyslechnut. Bylo však nesporné, že ještě žije, a proto bylo Dui Meniům vyplaceno 50 franků „za živého desertéra“. Dui Meniové nasedli a brzy zmizeli na obzoru.

Zběh se probral z bezvědomí za několik hodin. Ukázalo se, že má tělo pruhované od ran a jedno oko vypíchnuté. Při výslechu vypovídal, že utekl proto, že měl k a f á r.

Kafár, to už jsme si řekli, je zvláštní nálada, která někdy legionáře svádí k nejztěštnějším kouskům: Někdy desertuje, někdy roztrhá své věci, někdy zastřelí sebe, někdy zase některého z představených.

Náš desertér se připravil na útěk. Po nějaký čas spořil potravu na cestu tím, že si ukládal porce sucharů, uspořil si i trochu rýže, trochu soli a cukru, zaopatřil si guerbu (měch) na 10 litrů vody, zhotovil si ze starých stanových plachet něco, co se podobalo gandure, to jest volné arabské košili, pak si přehodil svou Lebelku (opakovačka na 8 ran) a jednoho večera za tmy desertoval.

Namířeno měl na jihozápad do španělského Rio de Oro, vzdáleného asi 800 km.

Při sestavení tohoto plánu se dopustil několika chyb. Předně neměl prchat, když jeho rota byla v Sahaře, ale čekat, až zase bude přeložena někam na sever, blíže pobřeží, odkud mohl potom utéci buďto do španělského Riffu anebo na nějakou nefrancouzskou loď.

Ale přeložení jeho roty se nedalo očekávat dříve, než asi za rok a on měl zrovna kafár, který vám nedovolí chladně přemýšlet.

Mohl také čekat, že bude určen ke službě ve francouzské asijské kolonii Tonkinu a utéci, až jeho loď bude plouti kanálem Suezským, kde je naděje na zdařilý útěk devadesátiprocentní.

Byly časy, kdy z francouzských transportů v kanále Suezském skákali legionáři do vody jako žáby s hráze, aby dopluli na egyptský břeh, jen asi 30 metrů vzdálený.

Francouzi posílali proto za plavby kanálem legionáře pod palubu, nahoře pak stáli stráž vojáci francouzské Infanterie Coloniale. Tyto stráže pak tvořily těch 10 procent nejistoty útěku. Někdy se zběhem sletěl do vody zároveň nějaký ten voják ze stráže, který mu byl zrovna v cestě.

Druhá chyba v plánu našeho desertéra byla ta, že si vybral cestu přes poušť, která právě v těchto krajinách jest dosti rovná, bez roklí a skal, a neskýtá tudíž přes den úkrytu ani před lidmi, ani před sluncem, které praží tak, že předměty nevidíte jinak, než v neustálém vlnění. Měl, když už se k útěku rozhodl, jíti směrem severovýchodním, údolím řeky Samy, což by ho bylo přivedlo do Atlasu alžírského a pak asi 400 kilometrů dále na alžírské pobřeží.

Vím, že existují na světě lidé, kteří jsou tak bohati na peníze, že nevědí, co s nimi, a na čas, že nevědí, jak jej utratit. Zároveň prý tito lidé trpívají nedostatkem apetitu a nevědí také, jakým nápojem by uhasili svou žízeň. Někteří trpí tělnatostí, někteří zase touží po vynikajících sportovních výkonech.

Těmto všem by bylo pomoheno, kdyby vstoupili v Africe do cizinecké legie a pak se pokusili se z ní zase dostat.

Po 14 dnech nočních pochodů, již úplně vysílen, dostal se náš muž do jakési krajiny pokryté velmi řídké keří.

Před východem slunce zalezl o jednoho z těchto keřů, aby se tam přes den ukryl.

Za krátký čas zpozoroval nablízku stádo koz, které se páslo pod dozorem malého polonahého chlapce.

Tu spatřil u keře kozu. Snadno ji chytil a podojil ji. Mléko jej neobyčejně osvěžilo, ale na neštěstí byl zpozorován psem, který strhl ohromný štěkot. Tím byla také zakončena cesta za svobodou. Marně se zběh pokoušel prchnouti. Pes mu byl neustále v patách, až byl konečně obklopen asi 20 ženami z blízkého ležení Dui Meniů a hrozně zbit.

Na štěstí příběhlo konečně několik mužů, kteří ho vysvobodili z rukou zuřivých žen.

Brániti se nemohl, jelikož byl úplně vysílen. Dui Meniové jej přivázali na velblouda, když jej byli předtím vecpali do velikého pytle na datle, při čemž mu jedna z žen vrazila prst do oka.

Předpisy zní, že uprchne-li vojín od svého tělesa a chybí-li šestkrát dvacet čtyři hodiny, jest považován za desertéra a musí býti jako takový souzen.

Stane-li se tak za nějakého vojenského tažení, je na to trest smrti zastřelením.

Podánilo se mi věc zařídit tak, že byl odsouzen jen na dva roky vojenského vězení.

VYSÍLÁNÍ SMRTI NA 2.000 KILOMETRŮ Otevřete-li největší pařížské časopisy, najdete velmi často jméno dr. P e r r e g a u x pod článkem o důležitých denních událostech, a jak je známo, podepsati svůj článek jest dovoleno ve francouzských novinách pouze osobnostem vynikajícím.

Dr. Perregaux, který jest koloniálním lékařem a zabývá se ve volné chvíli vědeckým okultismem, mi vyprávěl toto:

„Bylo to v Dahomeyi, tam, kde pralesy se mění ve stepi a přecházejí k řece Nigeru. Tyto končiny Dahomeye, Toga a Ašanti jsou plné čarodějů.

Dověděl jsem se, že v jedné vesnici žijí dva staří kováři, bratři, kteří dovedou „učarovat tvého nepřítele k smrti.“

Navštívil jsem je. Vidím před sebou dva starce, jejichž skoro holé lebky, vráskami pokryté obličejy a vychrtlá těla prozrazovaly velmi vysoké stáří.

Sedí na zemi před malými kovadlinami a cosi kovají. Myslím, že to byly šípy.

Koupil jsem několik šípů a velmi bohatě jsem je zaplatil. Pak jsem se tvářil, jako bych se měl k odchodu.

Ti dva starci se na sebe podívali, pak jeden z nich mi praví:

„Počkej. Nemáš nepřítele?“

Přemýšlím, kdo by tak zasluhoval tohoto označení, a konečně mě napadnou jména dvou význačných lékařských kapacit. Jeden bydlí v Marseilli, druhý v Paříži. Chovali se ke mně několikráte velmi nepřátelsky, a značně mě poškodili, aniž jsem jim zavedl nějakou příčinu.

Mohl jsem je tudíž považovati za své nepřátele a vyslovil jsem jejich jména, hlavně ze zvědavosti, co se stane.

Nestalo se na pohled nic zvláštního, jen to, že moji kováři dali přinésti dva kohouty a na svých kovářských jim jednou ranou svých rozžhavených kladiv rozmáčkli hlavy.

Pak odhodili mrtvé kohouty a řekli: „Tak, nyní již nemáš nepřátele.“

Řekl jsem si: „To bylo ovšem velmi jednoduché.“ Nepřikládal jsem tomuto obřadu ovšem žádného významu a brzy jsem na věc zapomněl.

Brzy potom jsem opouštěl loď v Marseilli. Večeřím u Basso s několika kamarády. Jsou to koloniální lékaři jako já.

Hovoříme o událostech denních, politických a podobně. Jeden z nich prohodí: „Viš, kdo zemřel? Tvůj velký „přítel“ doktor X.“

Byl to jeden z mých „nepřátel“, jejichž jména jsem tam dole v Dahomeyi udal čarodějům. Dívám se do zápisníku a konstatuji, že datum smrti souhlasí s datem mé návštěvy u kovářů.

Zdálo se mi to ovšem dosti zvláštní.

Několik dní na to jsem byl v Paříži. Jedna z mých prvních otázek byla, jak se má dr. Y., ten druhý z mých „nepřátel“.

„Zemřel,“ zněla odpověď. „Kdy?“

„Ten a ten den.“ Byl to také den mé návštěvy u kovářů.

„Přiznávám se,“ zakončil dr. Perregaux, „že mi přejel mráz po zádech.“

Když jsem pak doprovázel dr. Perregaux při jeho odchodu, řekl mi; „Chci vám něco svěřit: zažil jsem mnoho divných věcí v oboru okultismu. Mám velmi zajímavé poznámky, ale nic neuveřejním, pokud budu živ, anebo alespoň pokud budu psát do pařížských listů, a víte, proč? Poněvadž by pak nikdo mé články v novinách nečetl, byl bych považován za blázna.“

„Ale věřte mi, milý příteli, že mezi nebem a zemí jsou věci, o kterých je lépe nemluvit.“

ZÁZRAČNÁ STUDNA

Jsou ovšem na světě i záhady méně hrozná. P e r n o d je osvěžující nápoj, ve všech horkých zemích velmi známý. Průmyslník, který jej vynalezl, nahrabal pěkné miliony.

V koloniích umírají lidé následkem zranění, vředů na játrech, horečkami rozličných druhů a požíváním pernodu.

Byl jsem abstinentem proto, že mi stačily tři první možnosti eventuálního odchodu se světa.

Podle názoru odborníků se připravuje sklenice pernodu tak, že se nalije do sklenice trochu absintu, a nechá se do něho kapat voda, až je sklenice plná.

Podle toho, jak mnoho si gentleman nalije do sklenice absintu, můžete s dostatečnou přesností posoudit, jak daleko má ještě do deliria tremens.

My lidé napodobíme mnohdy přírodu: pěstujeme umělé perly, děláme uměle diamanty a podobně.

Já jsem však viděl, jak příroda napodobila člověka. Viděl jsem totiž, jak příroda připravila pernod.

Bylo to v jihoalžírské oase Ain Sefra na jižním svahu Atlasu. Venku za oasou na tvrdém terénu Dem-Dem bylo ležení cizinecké legie.

Markytán byl Španěl, jak tomu obvykle bývá v provincii Oranské.

Tento Španěl přijde jednoho rána ke mně se stížností:

„Pane adjutante, dnes v noci mi ukradli legionáři soudek absintu. Utrpěl jsem velkou ztrátu, soudek mě stál několik set franků..

Je-li absinth požíván dostatečně rozředěný vodou, vede k smrti jen pomalu.

Je-li však požíván jen málo rozředěný, způsobí opilství, mnohdy zuřivě, a končící se obvykle i vraždami.

Bylo tedy nutno ztracený soudek s absinthem vypátrat.

Přísná prohlídka byla ovšem bezvýsledná. Mohl jsem si to předem myslet, protože je známo málo případů, že by se bylo našlo něco, co schovali legionáři.

V následujících dnech, když byla odtroubena večerka, bylo mi pravidelně hlášeno, že není sice nic nového, ale že legionáři jsou neobyčejně veselí a že zpěvem ruší noční klid.

Řekl jsem si:

„To je ten ukradený absinth!“

A nařídil jsem znovu prohlídku. Byla opět bezvýsledná.

Až konečně pátý nebo šestý den mi přinesl rozluštění.

V afrických trupách se podává večeře kolem páté hodiny odpolední.

Jeden poddůstojník zpozoroval, že po večeři se legionáři trousili velmi nenápadně směrem do písečných dun.

Sledoval je obratně a hle, co spatřil:

Asi kilometr od ležení mezi písečnými závějemi, byla studně, velmi úzká a velmi hluboká, jako jsou všechny saharské studně. Vody je v ní málo a shromažďuje se velmi pomalu a jen po kapkách.

Kolem této studně na písčitéch svazích seděli legionáři jako v nějakém amfítheatru, a pili ze svých vojenských plecháčů pernod, který vytahovali již úplně připravený ze studně.

Když byli totiž ukradli soudek absintu, vylili jej částečně do této studny a soudek ukryli nablízku v písku. Večer pak si přišli na šálek pernodu, který byl zatím připraven přírodou podle všech pravidel a po kapkách.

Před odchodem pak vylili do studně zase částku absintu ze soudku, vědouce, že příštího dne najdou svůj pernod zase dobře podle pravidel připravený.

PEJSEK HRABĚTE ISMAELA

O překvapení není v Africe vůbec nouze.

Ismaelovi hraběti Lessepsovi, vnuku slavného stavitele Suezského průplavu, byl za kmotra egyptský Khedive, což vysvětluje jeho jméno Ismael. Hrabě Ismael měl zvláštní nápady. Byl důstojníkem u Spahiů, kde jsem ho poznal.

Potkám jednoho dne Ismaela na nádraží v Rabbatu. Stál tam v průvodu jakési ohromné dogy. Nasedalo se do vlaku, takže jsem

neměl kdy se na dogu pořádně podívat. Vstoupíme do kupé, kde už seděla jedna starší dáma.

Doga neobyčejně pružným skokem se usadila. vedle dámy, my dva naproti. „Máte krásného psa,“ praví dáma. Vtom náhodou krásný pes otevře tlamu a zívá. Ohromná tlama, špičáky a při tom nějaký nezvyklý výraz v očích, ale celkem dobrácký. Dáma zase: „Jaká to je prosím rasa, tento krásný pejsek?“

Lesseps na to sejme čepici, jak činí francouzský důstojník, když mluví s dámou: „Madame, to není pes, to je prosím lvice. Je ale úplně krotká.“

Dáma s neobyčejnou hbitostí opustila kupé. Nemusela to dělat. Bylo to zlaté zvíře, dalo se hladit jako kočka domácí.

Za chvílku přijde zřízenec vlaku a začalo vyjednávání: „Do psího oddílu tu lvici dát nemohu, protože předně je psí kupé příliš malé, za druhé pach psů by tu lvici dráždil, a za třetí Lessepsova lvice nebude nikdy cestovat v podřadném oddílu.“

Na to zřízenec: „Vidíte ale, že znepokojuje spolucestující.“

A tak dále a tak dále. Konec byl ten, že zřízenec, moudrý člověk, nechal lvici lvici a ubytoval raději jinam onu dámu. Rozhodujícím při tom bylo, že mu de Lesseps na konec nabídl, že svolí ke všemu, v zájmu míru, jen že průvodčí vlaku musí tu lvici přimět osobně k tomu, aby se přestěhovala.

Bylo to krásné zvíře. Úplně krotké. Jenže se nikdy neví, jak dlouho. I Lesseps ji pak musel dát pryč – do zoologické zahrady v Paříži.

RÁNA DO BRADY VDĚČNĚ PŘIJATÁ

Bylo to v Dženan ed Dar, jižně od Atlasu v provincii oranské v severní Africe. Byl jsem velitelem tak zvané section de discipline.

Section de discipline je složena z těch vojáků cizinecké legie, kteří nechtějí rozumět kázni a jsou posláni tam dolů, aby se kázni naučili.

Není možno je nechat na svobodě, na druhé straně se zase neprovinili tak těžce, aby mohli být zavřeni do žaláře nebo zastřeleni.

Úkolem velitele této section de discipline je starat se o nadměru přísnou kázeň, která má legionáře přivést k názoru, že je přece lépe u pluku pravidelného, kde kázeň je mírnější. Ti, kteří se polepší, jsou pak vráceni k svému pluku do cizinecké legie. –

Zavedl jsem metody lidské. Nechci se rozepisovati blíže. Uvádím pouze jedno: před mým příchodem existoval trest, při němž provinilec musil 6 hodin denně pochodovat s torbou na zádech; v torbě bylo 15 kg pisku i víc. Pochodoval dokola, uprostřed stála stráž.

Zrušil jsem tento trest a nahradil jsem jej šestihodinovou prací v zahradě, kterou jsem založil mezi palmami oasy Dženan ed Dar. Podařilo se mi tam vypěstovat zeleninu neobyčejné velikosti, a to v místech zanesených pískem.

Nemohl jsem ovšem zamezit nekázeň, která někdy měla příčinu v zoufalství z pobytu tam na jihu se vším, co s tím souvisí.

Případy nekázně musily ovšem být potlačeny.

Protože nebylo vězení, byli vězňové drženi pod stanem, totiž ten, který byl trestán, si postavil na zem svůj osobní stan. Osobní stan je plachta 2 metry do čtverce, pod kterou si trestaný lehne a kterou nesmí opustit bez dovolení stráže. Ve dne, za saharských veder je pobyt pod ní hrozný.

Vyleze-li voják bez dovolení zpod stanu, má stráž právo jej zastřelit. Zdá se to nelidské, ale zde jsou lidé, kteří neznají ani Boha, ani čerta.

Přes to jsem dovolil, aby za velkých veder vězni seděli vedle svých stanů a nemusili ležet uvnitř. –

Jednoho dne jsem dostal návštěvu vyššího důstojníka, který přišel přehlížet moji section.

Šel rychle podél těchto malých stanů (t. zv. tombeaux, čili hroby), já v patách za ním.

Pojednou vidím, že těsně za mnou jeden z vězňů vyskočil ze stanu a hnal se za důstojníkem.

V ruce držel velmi ostrý kámen.

Viděl jsem ihned, co je. Byl to chudák, který toho měl dost a kterého se zmocnila zuřivost, když spatřil vysokého důstojníka.

Nyní jej chtěl udeřit, což by ovšem bylo mělo za následek odsouzení k 12 kulkám.

To jsem nechtěl připustit.

Rozpřáhl jsem se a dal jsem mu pod bradu jeden z nejlepších „swingů“, který se mi kdy podařil.

Můj chlapík se zhroutil.

Důstojník se obrátil a ptal se mne, co se děje.

Odpověděl jsem nedbale: „Nic, pletl se mi pod nohy.“

Druhého dne jsem šel zase podél tombeaux, ovšem opatrně, když tu cítím, že se někdo dotýká mých nohou. Byl to můj zuřivec, kterého jsem včera knockoutoval.

„Mon lieutenant,“ pravil, „děkuji vám za tu ránu. Mám starou matku v Marseilles, která by byla nesnesla zprávu, že její syn byl popraven. Děkuji vám také jménem jejím.“

Podařilo se mi do roka tohoto muže vrátit jeho pluku.

TŘI LVI A JEDEN MUŽ

Bylo to v době, kdy se Bu Haman prohlásil za sultána Riffu a vypověděl poslušnost sultánovi marokánskému Muley Hafidovi.

Nebylo to po prvé, že Riffané nebo někdo z Riffanů vypověděl poslušnost sultánovi z rodu Alaitů, kteří se zmocnili vlády v Maroku, když ztratili Idrissově moc, ale bylo to po prvé, co někdo zdůraznil svoji neposlušnost tím, že se prohlásil sám za sultána.

I rozhodl se Muley Halid učiniti Bu Hamaru co možná nejdříve neškodným a vytáhl proti němu do boje.

Bu Hamara byl také šerifem, totiž jedním ze 40.000 potomků Prorokových, kteří žijí v Maroku, a kteří vám odříkají svůj rodokmen na požádání pozpátku na 3300 let, což zřejmě považují za důkaz, že potomky Prorokovými opravdu jsou.

Bu Hamara byl však také dobrým vojákem a výborným řečníkem, který nejen dobře mluvil, ale měl také nejsilnější hlas, jaký jsem v celé severní Africe slyšel.

Nezdály-li se jeho argumenty posluchačům úplně přesvědčivými, pomáhal si Bu Hamara tím, že podle vzoru Afričanů, ať již Arabů nebo černochoů, provedl nějaký kejklířský kousek. Na příklad našel

peníze ve vousech svého souseda nebo z brašny nějakého Riffana vytáhl živé kuře.

Byl to, celkem vzato, odpůrce velmi vážný a Muley Hafid jej nepřemohl jinak, než že jej zbavil jeho přátel tím, že je koupil. Tohoto prostředku se tedy užívá nejen v Evropě, ale i v Maroku.

Tak upadl Bu Hamara do zajetí Muley Hafida. Ten jej zavřel do klece a dal nosit a ukazovat po celém Maroku, t. j. aspoň tam, jak daleko sahala jeho moc.

Klec, ve které byl nošen Bu Hamara, byla asi 1 metr dlouhá a 1 metr široká. Jídlo se mu házelo dovnitř, výkaly zůstávaly uvnitř.

Takto zkroucen trpěl muž ohromné bolesti. Muley Hafid se ukázal hodným ukrutnické pověsti, která se o něm šířila.

Přes to se Bu Hamara nepoddal. Kolem stojícím předpovídal, že Muley Hafid zahyne ve vyhnanství a že on, Bu Hamara, se Muley Hafida nebojí, jelikož četl ve hvězdách, že on nezahyne mučením, ale kulkou, jak se na muže sluší.

Když pak byl Bu Hamara jednoho dne přinesen do Fezu, aby byl ukázán Muley Hafidovi, nařídil Muley Hafid, aby Bu Hamara byl hosen do klece tří berberských lvů, kteří byli drženi v sultánově zahradě ve Fézu Lakdal.

Několik dnů před zamýšlenou popravou byl vypuštěn Bu Hamara ze své klece a vpuštěn do klece velké. Tam byl dobře krmen, aby zesílil, a Muley Hafid se těšil na zápas mezi třemi lvy a mužem, který bojuje o svůj život.

A opravdu, byla to podívaná, na kterou nezapomenu.

Dlouhá, velká klec, před klecí v zahradě sultán, čekající, až začne boj mezi člověkem a bestii. V kleci netrpělivě sem tam chodí tři lvi. Je na nich vidět, že mají hlad.

Otevrou se zadní dvířka a do klece je vstrčen Bu Hamara. Je úplně nahý. Jeho hubená postava se zdá ještě větší. Protože již dlouho nebyl ani holen, ani vlasy mu nebyly stříhány, má plný, černý vous a dlouhé, poněkud kudrnaté vlasy mu odstávají od hlavy.

Stalo se něco neočekávaného. Bu Hamara zdvihl ruce a kráčel pevným krokem proti lvům. Jeho černé oči svítily temným žářem a upíraly se na lvy.

Lvi ustupovali.

Vtom Bu Hamara spatřil sultána. Rozevřel ústa a z úst se mu řinula spousta nejhroznějších urážek proti sultánovi.

Sultán je překvapen a zdá se i polekán.

V kleci tři lvi se tlačí v jednom rohu a uprostřed klece nahý muž se zdviženýma rukama proklíná sultána.

Tu vytrhl sultán černochovi své gardy karabinu a jednou ranou do hlavy skolil Bu Hamaru.

Tak se vyplnilo proroctví Bu Hamary, že nezemře mučením, nýbrž kulkou. Zbývala nevyplněná druhá část proroctví, že Muley Hafid zemře ve vyhnanství. To byla také myšlenka všech přítomných.

Dnes víme, že Muley Hafid zemřel ve vyhnanství ve Francii a to tam, kde před ním byl vězněn slavný Abd el Kadr, rebel alžírský.

MILOSRDNÝ TREST SMRTI

Roku 1912 jsem v Maroku stavěl silnici, která vedla z města Meknes směrem k Tangeru. Měl jsem k této práci 500 dělníků Marokánů, kteří si odpykávali na silničních pracích tresty, uložené jim jejich marokánskými soudy.

Nebyla to tudíž společnost zvláště vybraná.

Měl jsem svůj stan na jakési výšině, kolem něho byly stany strážního oddílu a trochu dál byly stany mých marokánských dělníků.

Stávalo se, že se obyvatelé okolních hor cvičili ve střelbě na mé pracující dělníky jako na střelnici. Můj strážní oddíl byl určen k tomu, aby se ti páni z hor nebavili touto střelbou příliš nerušeně.

Jedné noci se strhl hluk v kterémsi stanu. Chytili tam muže ze sousedního stanu při krádeži.

Svázali jej a ráno mi jej předvedli, abych jej potrestal.

„Tys kradl,“ pravím k svázanému Marokánovi. „Budeš potrestán.“ Rozmýšlím se, jaký trest mu uložit.

Musí to být trest takový, aby zloději bylo znemožněno vrátit se do stanu a pomstít se těm, kteří ho chytili a prozradili.

Žádný trest však, kromě trestu smrti, nezabrání tomuto zloději v návratu a v pomstě. Trest smrti za krádež celkem nepatrnou se mi zdál nepřiměřeným, a tu jsem se rozhodl takto:

Zavolal jsem si toho zloděje a pravím mu:

„Budeš zastřeleni“ Marokán se klaní a odpovídá: „Mektúb,“ t. j. „Stane se, jak je psáno.“

Nato jsem si zavolal jednoho výborného střelce a řekl jsem mu: „Tento muž bude postaven na 30 metrů. Ty na něho namíříš a na povel střelíš, ale trefit ho nesmíš.“

Tím jsem chtěl dosáhnout předně toho, aby moji Marokáni mohli říci: „Náš velitel je spravedlivý a přísný.“ A za druhé, aby si zloděj řekl: „Podařilo se mi utéci, ale vrátím-li se, bude mě to stát život, protože jsem odsouzen k smrti. Tudíž se sem nikdy nevrátím.“

Zloděj byl zbaven pout a postaven na vzdálenost 30 metrů mezi keře halfy. Eskorta se od něho vzdálila, můj výborný střelec, určený za popravičáka, míří, tiskne kohoutek, rána vyjde... V tom okamžiku se můj odsouzenec bleskurychle choulí k zemi, vrhá se stranou a utíká, co ho nohy nesou, pohybuje se při tom cik-cak, přesně jako přehající šakal.

Moji alžírští střelci ze strážního oddílu tomuto clownskému výkonu přihlíželi s velikým zájmem a shledali jej zajisté velmi poučným pro ten případ, že by se jednou octli v podobné situaci.

Já jsem pak o tom odsouzení nikdy více neslyšel, jak jsem si také přál.

DOHRA ROMÁNU „ATLANTIS“

Každý z nás zná pravděpodobně knihu od Pierre Benoita „Atlantis“, která byla podkladem krásnému filmu stejného jména.

Málo lidí však ví, že podnět k této knize dal děj skutečný.

Znal jsem jednu jeho osobu, kapitána markýze de Segonzac od pluku arabských jezdců spahiů.

To bylo tak: Kapitán de Segonzac, tenkrát ještě nadporučík, byl vyslán ještě s jedním důstojníkem do Sudanu, aby prozkoumal jisté území.

Velení expedice, která byla dosti početná, měl onen druhý důstojník.

De Segonzac byl podvelitelem. Dni byly horké, námaha ohromná, nervy napjaty. Noci příliš teplé, aby přinesly nervům trochu klidu a hádky mezi oběma důstojníky byly velmi časté.

Tak to již bývá v tropech, když bílí muži přibližně stejné hodnosti jsou nuceni žít v těsné blízkosti.

Jednoho dne, když de Segonzac byl ve stanu svého velitele, kam byl povolán, bylo slyšet ze stanu prudkou hádku.

Třeskla rána a muži, kteří vnikli do stanu, spatřili velitele na zemi s ranou v srdci.

Vedle něho klečel de Segonzac a snažil se zastavit krev, tekoucí z prsou umírajícího. Opodál na zemi ležel revolver.

Raněný důstojník zemřel, aniž mohl promluvit nebo dáti nějaké znamení.

De Segonzac prohlásil, že velitel expedice spáchal sebevraždu z rozčilení při hádce. Pak on sám, jsa v hodnosti nejvyšší, převzal velení expedice. Dovedl ji potom úspěšně k cíli.

Při této velmi dobrodružné a odvážné expedici hrála jakousi roli dívka ze vznešené rodiny Tuaregů Hoggar, jak to líčí film „Atlantis“.

Při návratu do Francie se našli lidé, kteří podezřívali de Segonzaca, že svého velitele zastřelil proto, aby se stal sám velitelem expedice a mohl se takto vyznamenat.

Já osobně jsem tomu nikdy nevěřil.

De Segonzac se proslavil později odvážnými činy a stal se také rytířem Čestné legie.

Za několik let potom jsem byl posádkou v městě Sousse, přistavě to na východním břehu Tunisu.

Toho dne měla plouti v malé vzdálenosti kolem přístavu loď, ubírající se do přístavu Sfax, ležícího dále na jih.

Na této lodi byl kapitán de Segonzac. Jel do Sfax ke svému pluku.

Bylo zvykem, že důstojníci, jedoucí s touto lodí, použili její zastávky před přístavem k návštěvě svých kamarádů od jezdeckého pluku čtvrtých spahiů, jehož jedna část ležela v Sousse.

Byl jsem přítomen v důstojnickém kasinu v Sousse, když se důstojníci čtvrtých spahiů usnesli poslat někoho na loď se žádostí, aby de Segonzac do Sousse nepřijížděl, protože by mohla vzniknout „trapná situace“.

Tím si mysleli, že se de Segonzac podle jejich mínění dostatečně neočistil od podezření z vraždy svého kamaráda a že by bylo pod jejich důstojnost, aby mu stiskli ruku.

Byl jsem přítomen také, když se vrátil důstojník, poslaný na loď k Segonzacovi. Při svém hlášení nevypadal zvláště duchaplně.

Segonzac mu totiž řekl hned při jeho příchodu na palubu: „Mon cher camarade, lituji velice, že k vůli mně jste byl přiveden do trapné situace a nucen vyřídít nemilé poselství. Ale vyříd'te pánům, kteří vás poslali, že jejich obavy byly zbytečné zrovna tak, jako jejich úsudek neodůvodněný a přehálený. Neměl jsem ani v úmyslu se zde zastavit a navštívit je.“

Zamyslel jsem se. Na jedné straně bezvadní důstojníci, bezvadní tak, jako byly puky na jejich kalhotách. Bezvadní tak, jak jen mohou být dobře vychovaní lidé, nad kterými bděla starostlivá maminka a kteří se od její sukně nikdy daleko nevzdálili.

Bezvadní tak, jako jsou lidé, kteří nikdy neměli hlad a žízeň, kteří nikdy nebojovali na život a na smrt proti mnohonásobné přesile, bezvadní jako lidé, kteří jsou pod ochranou zákona od okamžiku, když ráno sladí svou kávu cukrem ve stříbrných kleštičkách, až pozdě do večera, když se baví s ženami velmi dekoltovanými, ale způsobem nanejvýše zákonitým.

Na druhé straně muž, který se odřekl i stříbrných kleštiček na cukr, i žen ve večerním úboru, ačkoliv byl bohat a nesl slavné jméno, a šel do končin, kde neměl ani vodu k uhašení své žízně, a to jen pro trojbarevnou vlajku Francie.

A tito bezvadní důstojníci se nestyděli odsoudit takového muže, proti kterému nebylo žádného důkazu, ačkoliv právě ten zákon, který umožňuje existenci nulám, jako byli oni, právě ten zákon vyžaduje důkazů před odsouzením.

Bezvadní muži se však obešli bez důkazů a ani si jich nepřáli, poněvadž jejich zakrnělé bezvadné mozky by byly ani nepochopily, oč vlastně šlo.

SIDI OMAR A JEHO SVATÉ HRDLO

Jednou jsem jel na lodi „Général Chanzy“ do Evropy.

Na palubě se mi představil starší pán. Tázal se mne, nepřicházím-li z jihu. Řekl jsem, že ano. – „Tak znáte jistě Sidi Omara,“ řekl mi. – „Ano, vždyť je to ten největší ožrala jižních provincií.“ – „To já také vím,“ odpověděl, „vždyť je to můj zeť.“

Viděl jsem nyní, koho mám před sebou a vzpomněl jsem si na celou historii. Jakýsi přednosta stanice alžírských drah měl dceru, krásnou blondýnku.

Do té se zamiloval Sidi Omar, náčelník největšího kmene jihu, a žádal ji za ženu. Otec se zeptal vlády a ta mu poradila, aby svolil pod tou podmínkou, že tato Francouzka bude jedinou ženou Sidi Omara.

Francouzská vláda tomuto sňatku přála z politických důvodů. – V případě rozvodu se vláda zavázala platit rozvedené paní 5.000 franků měsíčně.

Stalo se, co se dalo předvídat. Sidi Omar smlouvu nedodržel, měl žen kolik chtěl, a byl k mladé ženě surový. – Rozvod a rozluka byly provedeny Vidával jsem tohoto Sidi Omara v ulicích jistého města na jihu. Jeho rod se honosil, že pochází od Sidi Abu Bekra, Průvodce Prorokova.

Sidi Omar pil přes míru, ale byl tak svatý, že si to mohl dovolit, ačkoliv pití kvašených lihových nápojů je mohamedánům přísně zakázáno.

Ale s ním to bylo tak: Vlíli-li si do hrdla nějaký ten likér, tak se tento likér pod vlivem jeho svatosti ihned proměnil v mléko.

Tím ovšem jeho vážnost u souvěrců jen rostla.

Umřel v deliriu tremens.

NAHÁ PAM KAPITÁNOVÁ

Kapitán X –. v severní Africe velmi dobře známý – mimochodem: Žid, jel na dovolenou do Francie. Vzal s sebou svou paní a dal se provázet ordonancem, kterého vzal přímo hor. Chlapík velmi poctivý, ale civilisovaných zvyků neznalý.

První překvapení čekalo v hotelu. Ordonanc se k smrti vyděsil, když přišel do pokoje, kde byl kapitán. Voják totiž šel s kufry po schodech, zatím co kapitán s chotí jeli zdviží. Arab z hor si nedovedl vysvětlit, jak se kapitán dostal nahoru, když ho na schodech nepředběhl..

Druhé překvapení přišlo trochu později.

Kapitán s chotí byli pozváni na slavnostní večeři. Kapitán odjel z hotelu dřív, ještě něco obstarat, a dal si s paní schůzku přímo na hostině.

Před odjezdem postavil ordonanc na chodbu před svůj byt a řekl mu: „Zůstaneš zde a dáš dobře pozor na Madame.“ Což mělo znamenat v kapitánově úmyslu, aby byl k dispozici jeho paní a dával dobře pozor, kdyby něco potřebovala. Kapitán odešel.

Jelikož paní na slavnost dlouho nepřijížděla, odjel do hotelu, znepokojen, co se mohlo stát.

Kapitán našel ordonance rozčileného, přecházejícího divoce po chodbě sem a tam. Z vnitřku bytu zaznívaly rány pěstí do dveří. Co se stalo Paní žaluje manželovi, že nemohla přijet; byla sice včas oblečena do plesových šatů, ale sotva chtěla vstoupit na chodbu, objevil se před ní ordonanc, chytil ji za rameno, bez slova vysvětlení ji strčil do pokoje a zamkl.

„Mon capitain,“ žaluje arabský voják, „tys mi poručil: dávej dobře pozor na Madame! A víš, co chtěla udělat? Chtěla utéci! A to ještě odsud až po sem – ordonanc udělal oblé gesto od ramen k pasu – skoro načisto nahá...“

LALA HASSAN, ŽENA V ŽALÁŘI DOŽIVOTNÍM

Tyto dny prošla novinami zpráva, že ve Fezu byla odsouzena k smrti L a l a H a s s a n, a že jí trest byl cestou milosti změněn v doživotní žalář.

K smrti byla odsouzena proto, že se v jejím domě našly zadržené mrtvoly dvou mladých žen.

Lala Hassan měla ve Fezu, ve čtvrti k tomu určené, dům. Příčí se mi nazvat jej nevěstincem, protože v Evropě toto jméno označuje cosi sprostého, s hrubými ženštinami, smlouvajícími o poplatek. Lala

Hassan však měla něco, čemu se v Japonsku říká: Čajový dům. V arabském „čajovém domě“ můžete klidně ztrávit mnoho hodin, aniž byste věděli, kde jste, nejste-li předem informováni, kam jdete.

Lala Hassan vypověděla, že tato dvě děvčata ji chtěla otrávit, aby se zmocnila jejích šperků, a že je za to zabil starý otrok, věrně jí oddaný. Za to byla Lala Hassan odsouzena k smrti.

V roce 1911, když byla velká protifrancouzská vzpoura v Maroku, provázená hromadným vražděním všeho francouzského, slyšel jsem o této ženě Lala Hassan. Neboť zachránila život čtrnácti francouzským důstojníkům tím, že je u sebe skryla, a že odvedla pronásledující tlupu vrahů na falešnou stopu. Učinila tak ovšem s nasazením vlastního života.

A proto dostala Lala Hassan milost.

Bude mít čas k přemýšlení: obě děvčata zardousil otrok, jenž byl přesvědčen, že plní zákon.

Ji odsoudili.

Neuslyší už nikdy zpěv děvčat, cinkání těžkých berberských šperků na snědých pažích, neuslyší hudbu kytary, která zní ve dne i v noci touto čtvrtí, a neucítí už nikdy vůni jasmínů.

A nemá ani možnost vzít si život, protože jí to zakazuje Korán...

VRAH A RYTIŘ ČESTNĚ LEGIE

R i v e t byl poddůstojníkem spahiů. – V kvalifikaci měl napsáno: prchlivý, se sklonem k surovosti.

Proto byl přeložen před krátkým časem od francouzského pluku k pluku arabských spahiů.

Krátce po svém příchodu k spahiům udeřil bičíkem jezdce Mustafu uld Mohameda a byl od něho na místě zastřelen.

Vešel jsem tenkrát v okolí města Tlemcenu, nedaleko marokánských hranic a dostal jsem tento rozkaz: „Spahi Mustafa uld Mohamed zastřelil poddůstojníka Riveta od pluku druhých spahiů a uprchl. – Dlí pravděpodobně u svého otce, který jest kaidem kmene Beni Snassen, jehož duar (ležení) jest těsně u marokánských hranic. Jest nutno jej ihned zatknouti.“

Pak následoval v dopise podrobný popis vraždy.

Řekl jsem si: „Pěkná práce pro mne; poddůstojník, surovec, udeř Araba, dospělého muže, kterého kromě jeho otce nikdo asi neudeřil. Arab, který má karabinu v ruce, jej zastřelí v návalu zlosti nad pokořením, kterého se mu dostalo před kamarády. Nyní jej očekává trest smrti a já to mám být, který jej má pronásledovat a chytit, ačkoliv bych na jeho místě byl pravděpodobně nejednal jinak.“

Dal jsem se na cestu se svými jezdci. Jeli jsme velmi rychle a k večeru jsem spatřil v rovině pod sebou v kruhu rozložený tábor kmene Beni Snassen. Bylo tam asi 20 černo-bíle pruhovaných stanů; z některých se kouřilo. – Připravovali večeri.

S okolních strání se scházely ovce, aby se shromáždily na noc kolem stanů. Poháněli je chlapi, hrající na rejtu (flétnu). Psi pobíhali kolem stáda.

Poslal jsem jezdce do ležení, aby oznámili náš příchod starému kaidovi, neboť „se nesluší přijít bez ohlášení“. Káže tak staletý, anebo ještě starší zvyk stepních Arabů-Beduinů, od kterých, mimochodem řečeno, by se mohli mnozí Nearabové učit.

S našeho místa jsme ihned viděli ruch v ležení. Ženy vyběhly ze stanů a počaly kolem nich zametati. Z největšího stanu byl vynesena úzký pruh koberce a rozvinut na celou svou délku.

– Pak jsme vjeli do ležení. Na koberci mne očekával starý kaid, několik mužů s ním. Ženy se pečlivě schovaly. Chlapci byli zaměstnáni odháněním psů. Podle starého zvyku mne kaid uvítal tím, že položil ruku na srdce, hluboce se uklonil a políbil můj třmen, který držel, když jsem sestupoval s koně. Pak mne uvedl do svého stanu.

Ve stanu jsme usedli k ohni, do kterého pečlivě foukala stará žena a na který pak přistavila vodu na čaj i na kávu. Moji jezdci zůstali před stanem a usedli na zem v polokruhu, své karabiny v ruce a své koně za sebou.

Řekl jsem kaidovi: „Kaide, hledám uprchlíka, který někoho zabil. Prohledám tvé ležení. Ale učiním tak až zítra ráno, poněvadž chci poskytnout odpočinek svým jezcům, kteří jsou unaveni.“

Starý náčelník na mne upřel oči, pak je zase sklopil, nalil mi třesoucí se rukou čaj do šálku a pak z něho dříve polovičku upil podle zvyku domorodců, abych viděl, že čaj není otrávený.

Mluvil jsem k němu nářečím berberským, aby mi bylo porozuměno i v druhé části stanu, kde jsem zaslechl za visícími koberci šest ženských hlasů.

Zbytek večera jsme ztrávili u ohně před stany tak dlouho, až slunce zapadalo za horami Beni Varem, které lemují blízké hranice Maroka.

Druhý den moji jezdci prohledali ležení. Byli při tom doprovázeni muži kmene, zatím co ženy, shromážděny na nedalekém pahorku, mlčky přihlížely.

Prohlídka byla ovšem bezvýsledná. Sedli jsme tudíž na koně k odjezdu. – Nikdy nezapomenu na vděčný výraz v očích starého muže, když se se mnou loučil.

Nejednal jsem jistě ve smyslu slov, psaných v knihách „Předpisů“, ale nikdy jsem nelitoval, že jsem tak jednal.

Odjeli jsme a ještě dlouho nám znělo v uších volání žen, které nám přály šťastnou cestu a mnoho dobrého pro život.

Mužové kmene a náčelník stáli uprostřed ležení, mlčky, s rukama vztaženýma k pozdravu za námi.

Později při dobývání Maroka se tento kmen velmi vyznamenal ve službách Francie. Mustafa uld Mohamed byl amnestován a vyznamenán „Čestnou legií“ za hrdinství v čele svého kmene, v bojích proti El Hibovi, „modrému Proroku pouště“.

PÉČE O RANĚNÉ

Asi 120 km od města Fezu leží Imuser. Již v Malém Atlasu.

Poutnické místo, slavné mezi mohamedánskými obyvateli. Je tam k u b b a čili hrobka nějakého mohamedánského svatého a hojnost pramenů s výbornou pitnou vodou. Leží na pláni obklopené strmými stráněmi.

Velkou část roku 1912 ztrávilo francouzské vojsko tím, že podnikalo výpady z Fezu do Imuseru, aby odtamtud zahnal Berbery, které nebylo možno trpět v takové blízkosti města Fezu.

Program výpadů byl vždy stejný:

Po několikadenním pochodu dosáhlo vojsko, chráněné marokánskými partyzány, berberského území u Imuseru.

Berberi nevyčkali útoku, ale útočili sami na přicházející vojsko. Útok byl vždycky odražen a Berberi se stáhli na hory, obklopující imuserskou planinu.

Francouzské vojsko na znamení vítězství zůstalo pak několik dní utábořeno u Imuseru a potom se stáhlo zpět do Fezu.

Nástup k návratu byl vždy kritickým momentem, poněvadž velitelé Berberů, mezi kterými vynikal El Moha, namluvili svým kmenům, že Francouzové ustupují, protože se cítí poraženi, a přiměli je tak k útoku na ustupující Francouze, to jest na jejich zadní voje.

Při jednom takovém ústupu měl jsem příležitost prokázat službu francouzskému veliteli dělostřelectva L e R o n d o v i, který byl již zaskočen Berbery.

Tento velitel, pozdější generál Le Rond, byl pak členem delimitační komise mezi Maďarskem a republikou Československou a sešli jsme se a hovořili o dávných časech. To je však jiná historie, a vracím se k svému Imuseru.

Takový pobyt na planině imuserské skýtal zvláštní podívanou, hlavně v noci.

Představte si francouzské ležení s četnými ohni, poněvadž noci bývají chladné. Kolem ležení zákopy – zákopy mělké, protože půda je skalnatá. Kolem dokola hory obsazené Berbery.

Ve francouzském ležení klid. V berberských posicích na výšinách plápolají velké ohně, kolem nich tančí Berberi i jejich ženy své divoké tance, fascinující svým rytmem.

Chvilkami se zastaví v tanci a volají dolů směrem k francouzskému ležení výzvu, určenou mohamedánským bojovníkům v řadách francouzských:

„Aaah Moslemin, aaah Muahdžim“ – nebojujte proti Věřícím, ale bojujte proti Nevěřícím, kteří vám velí. Zabijte je, uřežte jim hlavy. Ráj jest vám otevřen. Huri vás zvou.“ A pak, jako na potvrzení těchto slov, střelají do francouzského ležení. Jejich střely zabíjejí obyčejně jen zvířata, protože vojsko, které zná již dobře tyto zvyky, se dobře kryje do zákopů nebo za plné bedny a podobně.

Pamatuji se, jak skvěle a klidně jsem tam spal mezi čtyřmi bednami na zemi.

Pamatuji se také, že při jedné takové expedici jsme měli mohamedánských vojáků asi 3 tisíce a nás křesťanů bylo 50.

Kdyby se bylo zachtělo našim mohamedánům poslechnout výzvy Berberů nahoře a uřezat nám hlavy, myslím, že by se jim to bylo rychle podařilo.

A tyto výzvy zněly velmi slibně, ženy berberské při nich skandovaným voláním slibovaly největší slasti těm, kteří výzvy poslechnou.

Přes to, mimo ojedinělé deserce, mohamedánští vojáci francouzští nikdy neporušili věrnost Francii. Hlavní příčinu toho shledávám v tom, že Francouzové se výborně starali o ženy a rodiny vojáků v Alžíru, v Tunisu i v Senegal. Padl-li voják, dostávala vdova po něm od francouzské vlády neobyčejně vysoký plat a ten jí byl ponechán, i když se znovu vdala. Býti vdovou po francouzském mohamedánském vojákovi v těchto krajinách, kde obyvatelé nemají velkých potřeb, znamenalo býti bohatá. Takovéto „bohaté“ vdovy měly zvláštní jméno. Nazývaly se „bent ul beylik“ čili: „dcery těch, kteří vládou“.

Takové návraty s nepřítelem v patách, který myslil, že je vítězem, a bojoval někdy s šílenou odvahou, nebyly veselé hlavně proto, že jsme s sebou vezli všechny své raněné a nemocné.

Protože jsme neměli vozů, byli tito ubožáci naloženi na mezcích a na koních a přivázáni, aby nespádli.

Pro těžce raněné byly skládací železné židle. Každý mezek mohl nést dvě.

Byl-li počet raněných lichý, bylo místo chybějícího raněného vyplněno pytlím ovsa nebo rýže, což mělo tu výhodu, že se váha pytle dala regulovat, až měl přesně váhu raněného, který seděl na druhé židli, aby se sedlo nepohybovalo a neranilo mezka.

Pochodovat nablízku těchto nešťastníků, trpících svými ranami v hrozném vedru marokánského léta a v prachu pochodujícího vojska, s ústy a s očima skoro zacpanýma mouchami, bylo snesitelné jen pro nejotužilejší.

Kolikrát jsem porovnával osud raněného v koloniích, hlavně afrických, s osudem raněného v evropské válce.

Tam peklo, kde vítáte smrt jako vykupitele, může-li váš mozek vůbec na něco myslit a nešlíte-li dříve.

Zde v Evropě vás odnesou na obvaziště, pak do nějakého lazaretu, kde vás hýčkají jemné ruce ošetřovatelek, nebo dám Červeného kříže. Starají se o vás, hladí vás po tváři, piší za vás dopisy, řekl bych skoro: ráj na zemi. Mluvím zde ze zkušenosti. Zakusil jsem oboje. Zranění v Africe a zranění ve světové válce.

Tu vzpomínám na jednoho kamaráda z francouzské armády, kapitána Parise, který, byv raněn, byl ošetřován v bretoňském ženském klášteře na nějakém poloostrově u Atlantického oceánu.

Protože tam bylo jeptišek sedm a on jediný raněný, a k tomu ne příliš těžce, tak jsem mu rád věřil, že se tam cítí úplně šťasten a že by nic nenamítal proti tornu, kdyby se tam zase jednou vrátil do ošetření.

Několik dní po této rozmluvě leželi jsme v zákopech před Arrasem a čekali jsme na hodinu H, abychom vyrazili k útoku. Hodina H přišla, vyskočili jsme ze zákopu a hned nato se můj přítel Paris svalil s prostřelenou hlavou. Jeho přání, býti raněn, se splnilo až příliš.

Slavný italský generál, nynější maršál Graziani, dobyl oasy jižní Lyoie kolonami, jejichž vojsko bylo naloženo většinou na motorových vozidlech, takže únava byla poměrně malá, zatím co koloniální výpravy francouzské byly spojeny, jak vím z vlastní zkušenosti, s útrapami někdy hroznými. Bylo to pěší vojsko (cizinecká legie a afričtí střelci), které pochodovalo na– přič velikým Ergem, pokrytým vysokými závěsemi písečnými, aby dobylo Timimumu a oasy Gurarské. Musíme však uvážít, že v době, kdy Francouzově rozšiřovali své africké kolonie na jih, totiž asi před třiceti tety, motorová vozidla v dostatečném počtu neexistovala. Ale o těchto vojensko-koloniálních otázkách budu psátí jindy.

ŽENA A TAJEMSTVÍ

Byl jsem přidělen k Bureau Arabe ve městě Laghuat v jižním Alžírsku. – Převzal jsem dům od svého předchůdce a podle svého zvyku jsem prohlížel veškeré místnosti. Při tom jsem zpozorovat v

nejvyšší části domu úzkou štěrbinu, která dovolila pohled do zahrady souseda, arabského to bohatého kupce.

Hleděl jsem štěrbinou, abych se orientoval, což nikdy není na škodu, a spatřil jsem vysoké zdi, husté fikové stromy a květiny. Byla tam také nádrž na vodu, patrně pro ptáky, aby tam mohli hasit žízeň. – Takové nádržky staví Arabové kde se dá, řídíce se tak předpisem Prorokovým.

V zahradě jsem spatřil tři polonahé mladé ženy.

Bylo zvláštní, že mě ihned zpozorovaly, ačkoliv jsem se ani nepohnul a štěrbinu byla tak malá, že jsem ji mohl zacpat palcem. Tvářily se ovšem, jako by mě neviděly. – Mám podezření, že nejen mě spatřily, ale také věděly, že u štěrbinu stojí nový velitel, poněvadž, jak řekl Prorok, „jest málo věcí na světě, které můžeš před ženou skrýti“.

Ženy začaly tančit. Tančily svůj svůdný břišní tanec, v kterém ženy kmene Ulad Nait jsou mistryně.

Jsem toho názoru, že jen v přírodě (tím líp, je-li to krásná zahrada) působí tento tanec úplně a jen v přírodě může tanečnice vyjádřiti úplně své umění.

Rád jsem se vracel ke své štěrbině.

Tenkrát byl u Arabek velmi oblíbený parfum „Lubin“.

Skoupil jsem ho u M'zabitského kupce celou jeho zásobu, a spustit jsem do zahrady po šňůře postupně všechny lahvičky.

Uložil jsem svému M'zabitovi, aby se staral o stálou zásobu „Lubinu“, a měl jsem pak každodenní představení arabských tanců, umělecky provedených v přírodě.

PRVNI NOC V „CIVILISACI“

Konečně jsem dostal dovolenou. – Byl jsem tenkrát velitelem malé strážní stanice v Sahaře.

Žil jsem tam již přes rok. Se zdi svého ležení jsem daleko široko neviděl nic jiného, než písčité kopce a ploché vrchy (gara). Tu a tam sem zabloudila nějaká hyena se svým průvodem šakalů. Někdy minuly celé týdny, aniž se u studny mé stanice zastavil živý člověk. Baval jsem se opravováním studen a pozorováním fauny v jemném

písku pouště. V noci pak pohledem na hvězdnaté nebe nebo lovem hyen s nožem v ruce (podle arabského zvyku).

Pojednou se mne zmocnila neodolatelná touha vidět něco zeleného. Nějakou květinu, nějaký strom. – I žádal jsem o dovolenou. Protože korespondence tam dole jde velmi pomalu, obdržel jsem ji teprve po jednom a půl roce pobytu v písku.

Byl to pro mne slavnostní den, když jsme se vypravili na cestu k severu. Jeli jsme na velbloudech, mého koně (byl jediný) jsme vedli na uzdě. Po dlouhých pochodech jsme spatřili ve svitu měsíce nějaké francouzské ležení. Bílé stany, postavené ve velkém kruhu. Uprostřed kruhu koně a několik velbloudů, zásoby pokryté plachtami.

Zastavili jsme se a těšili se pohledem na toto nezvyklé divadlo. Z ležení se ozývala čarokrásná hudba. – Zdálo se mi, že jsem v životě ještě takové neslyšel.

Přiblížili jsme se a byli vpuštěni dovnitř ležení. – To, čemu jsem se obdivoval jako čarokrásné hudbě, pocházelo ze starého, polorozlámaného gramofonu. Ale v měsíčním svitu a na vzdálenost působily tyto zvuky neobyčejně na člověka, který byl zvyklý neslyšeti jiného zvuku, než arabské rejty (píšťaly) a dunění tajemného „bubeníka pouště“. (Nestejně oteplování a ochlazování vrstev saharské půdy při západu a východu slunce jejich vzájemné tření působí zvláštní zvuk, který je znám pod jménem „bubeník pouště“.) Druhý den jsme opustili ležení a pokračovali v cestě k severu.

– Tak jsme se dostali k první železniční stanici. Poslal jsem své vojáky dál, jak to kázal jejich cestovní rozkaz, a sám jsem čekal na vlak, který měl přijet teprve příštího dne.

Zatím jsem si zašel do hotelu na nocleh. Hotel byla dřevěná bouda, patřící jakémusi Španělovi. – Uvázal jsem koně ve dvoře a ulehл na postel.

Postel byla z prken, na kterých byl slamník. Nevydržel jsem na ní. I lehl jsem si na koberec na zem. – Ani tam jsem nevydržel. – Překážel mi strop nad hlavou a nedostatek vzduchu.

Konečně, vida, že odpočinek je nemožný, vyšel jsem si na dvůr a přistoupil k svému koni. Chudák tam stál se sklopenou hlavou a byl

asi ve stejné situaci jako já. Nevěděl totiž, kam si lehnout. Byl zvyklý měkkému písku čisté, světlé barvy, a zde byla černá, špinavá zem.

I odvázal jsem koně a šli jsme ze dvora ven, do noci. – Vzpomněl jsem si, že nedaleko před osadou jsem spatřil písečné návěje. – Za krátký čas jsme tam došli a udělal jsem lůžko pro sebe i pro koně do tohoto jemného, poctivého saharského písku.

Pod hlavu jsem si dal sedlo, k němu jsem přivázal dlouhou uzdu svého koně, zaobalil jsem se do svého burnusu a čekal jsem spánek, oči upřeny na hvězdnaté nebe.

Přemýšlel jsem a měl jsem vážné pochybnosti o tom, budu-li moci vůbec dovolené použít, protože, jak se mi zdálo, jsem již ztratil schopnost přivyknout obydlí civilisovaných lidí.

JÁ A MŮJ VRAH

Dostal jsem rozkaz, abych se postaral o klid v krajině východně od Muley Idrissu.

Přitáhl jsem se svou rotou afrických střelců a zařídil jsem ležení na pěkném svahu, obráceném k jihu, s vodou nablízku.

Ležení mělo vyhlídku na cestu, která se táhla směrem k Meknesu, jednomu to z hlavních měst Maroka.

Poblíž této silnice ve stínu stoletých fiků prodával bělovousý stařec kávu a čaj mimojdoucím, kterých bylo dost, protože po této cestě procházelo množství karavan. Hned odpoledne zašel jsem si na severní svah návrší, jehož jižní svah zabíralo mé ležení.

Chtěl jsem se poohlédnout po okolí a doplnit vojenské mapy, které v té době byly dost neúplné.

Stojím s busolou u jakéhosi kamene a zapisuji si na kus papíru všelijaké číslice, znamenající úhly mezi rozličnými směry.

Všímal jsem si těch směrů až příliš, zapomínaje se starat o směr za svými zády, takže jsem se až v posledním okamžiku uhnul noži, kterým mě chtěl poslat k Allahovi jakýsi polonahý hnědý gentleman, jemuž se podařilo se přiblížit.

Odrzil jsem chlapa jednou rukou a druhou jsem uchopil svůj browning 6.35 mm.

Ale tu jsem teprve poznal, jak umí běžet takový berberský horal. Chlapisko běželo ohromně rychle, pohybujíc se při tom cikcak mezi kameny a keři, takže jsem nemohl střelit tak najisto, jak jsem chtěl.

Protože jsem tenkrát byl ve znamenitém tréninku, dopadl jsem jej přece, ale až v kavárně, o které jsem se výše zmínil.

Chlap tam skočil mezi muže, klidně popíjející kávu, vrhl se na zem, zakryl si rukama obličej a očekával smrt z mé pistole.

Při běhu o závod mě však přešla zlost a když jsem pak chlapa viděl ležet na zemi v úplné oddanosti osudu, nebyl jsem schopen, nebo lépe řečeno, nebyl jsem dostatečně rozzloben, abych jej zastřelil.

Konečně by to již nebylo bývalo v sebeobraně atd.

Dal jsem jej tedy odvést do ležení s rozkazem, aby jej spoutali.

Příštího dne jsem zavolal domorodého náčelníka a odevzdal mu vězně.

Jelikož jsem viděl, že přes noc mu moji hoši svázali nohy a ruce tak, že se mu provazy zařezávaly do masa, zakázal jsem každé další trýznění.

Náčelník si zajatce odvedl do blízkého svého sídla, jehož zdi se rýsovaly na obzoru. –

Asi za šest měsíců jsem se svou rotou odcházel, volán jinam. Když se se mnou přišel rozloučit náčelník, vzpomněl jsem si náhodou na svého „přítele“ a ptám se po něm náčelníka.

„Je v silosu,“ odpoví.

Silos je hluboká díra v zemi, vyhrabaná svisle do země. Leze se tam dírou tak úzkou, že jen jeden muž může prolézt. Když jste v něm, je to asi tak, jako byste byli v jakési jizbě, která má úzký východ ve stropě, ale tak vysoko, že ho nemůžete dosáhnout.

Silosu se užívá jako úkrytu pro obilí a jiné zásoby. Jeho otvor nenajdete, protože se zacpe roštím, slamou a konečně hlinou, do které se zaseje obilí zrovna tak jako v sousedství, takže nikdo nemůže pojmout podezření, že pod rostoucím obilím je nějaká skrýše.

Silosu se jinak užívá také jako vězení. Vězeň se tam shodí, potrava se mu tam hází.

Šest měsíců silosu se mi zdálo dostatečným trestem za diletantský pokus, a řekl jsem proto náčelníkovi, aby vězně okamžitě pustil. Pak jsem se svými střelci odtáhl.

Asi tři měsíce potom vedla mě cesta touže krajinou a zastavil jsem se s dvěma jezdci svého průvodu ve známé kavárničce.

Zatím co moji jezdci seděli poněkud opodál se svými berberskými kamarády, upravil mi starý Kahuadži místo ve stínu starých fíků a jejich ohromných listů.

Jeho pomocník položil na zem z rákosí pletenou rohožku a na ni rozprostřel dva nebo tři koberce na sebe.

Potom mi upravil z polštářů nádherné ležení.

Tvář tohoto pomocníka se mi zdála povědomá. Byl mi nápadný svou neobyčejnou péčí o mé pohodlí. Pilně mi odháněl mouchy s mosazného podnosu na kávové šálky a s mého obličejce.

Když mě pak začal i ovívat velkým palmovým listem, podíval jsem se mu lépe do obličejce.

A tu jsem poznal svého „vraha“.

Patrně změnil názor. Nedivil jsem se tomu zvláště, neboť průběh celého příběhu byl dosti logický.

Nejprve mě chtěl zabít a takto získati nároky dostat se ihned do ráje, kde je všeho dost a kde by byl obsluhován nejkrásnějšími ženami. Byl to chud'as a měl své bídy již dost.

Že se mu to nepodařilo, v tom viděl jako věřící moslim vůli boží.

Že jsem jej pak nezastřelil já, byla podle jeho názoru nelogičnost s mé strany, ale stalo se tak z vůle Allahovy a znamenalo to, že Allah nechtěl, aby zahynul již tenkrát, nýbrž že si jej rezervuje k úkolům pozdějším, a ovšem slavným.

Že jej náčelník pak uvrhl do silosu, byla věc v Maroku tak samozřejmá, že se to mohlo stát i bez vůle Allahovy, jaksi automaticky.

Že jsem jej pak dal vytáhnout ze silosu, to považoval asi za důkaz, že jsem byl předurčen Allahem, hrát v jeho životě důležitou roli.

Aby pak toto moje působení bylo pro něj příznivé, bylo nutno získat si mou přízeň velkou péčí o mou osobu. Jen za tím účelem mě Allah zavedl do jeho kavárny.

Při těchto myšlenkách jsem pohlížel na postavy klidně tam sedících mohamedánů a zdálo se mi, že rozumím jejich klidu. Vždyť všechno je v jejich hlavách tak vysvětlitelné a logické, neboť všechno je již předem určeno, „mektub“

A nenašel jsem již příčiny pochybovat o tom, že je psáno, abychom se rozloučili, já a můj „vrah“, jako dobří přátelé.

Což se také stalo.

VELKÝ ŘÁD SPOJENECTVÍ

V jedné posádce na jihu Alžírska byl velitelem vojska mladý důstojník.

Jak v těch končinách bývá, měl také pravomoc nad obyvatelstvem.

Jednoho dne dostal tento mladý důstojník od guvernéra Alžíru telegram:

„Muley Abd El Kadr ze Zauie Džilani, šéf řádu Sidi Abd El Kadr Džilani, přijde do Vašeho kraje sbírat ziaru Stop Jest vlivný Stop Přijměte jej dobře Stop Jest třeba, aby získal dobrý dojem, poněvadž potřebujeme jeho vlivu v Temassininu Konec Generální guvernér.“

Tomuto telegramu náš důstojník rozuměl. Věděl, že Zauia znamená jakýsi klášter, tam někde o samotě, jehož obyvatelé se věnují studiu Koránu a Ritu svého zakladatele.

Věděl také, že Sidi Abd El Kadr Džilani byl zakladatelem řádu Džilani, jehož členové nosí na růženci kolem krku mosazný kruh.

Věděl, že řád Džilani je celkem klidný, uznáváje nadvládu Francouzů s odůvodněním, že, je-li tomu tak, je tomu tak proto, že tomu tak mělo být, čemuž se po arabsku říká „Mektub“ čili „Bylo to psáno“

Co se týče ziary, má se věc takto: Ziara je dobrovolná daň, kterou odvádějí svému mohamedánskému řádu nebo náboženské sektě jejich členové.

Každý rok jsou vysláni poslové, aby ziaru sbírali.

Vydá-li se na cestu za ziarou náčelník sám, znamená to pro věřící velikou čest, veliké požehnání a ovšem povinnost odvést velikou zlatu.

V tomto případě byla čest a požehnání obzvláště veliká, poněvadž Muley Abd El Kadr byl přímým potomkem zakladatele sekty, který zemřel tam někde na východě, nedlouho po smrti Proroka samého.

Temassinin jest oasa severně od území Tuaregů Azdžeru, kteří žijí v Sahaře jižně od vysokých dun, kam Francie začala zrovna pronikati.

Důstojník přijal slavnostně Muley Abd El Kadra. Poslal mu naproti několik jezdců, kteří dostatečně stříleli do vzduchu na jeho počest.

Za těmito jezdci jeli jiní, kteří na svých vztyčených kopích nesli nabodnuté pečené ovce. Tímto způsobem se prakticky nahrazuje psaný jídelní lístek.

Pak byla připravena veliká diffa čili hostina, při které důstojník posadil vedle sebe na zem na polštář Muley Abd El Kadra a předkládal mu nejlepší kusy. Trhal je rukama z pečené ovce, která před ním ležela na veliké míse. Jak každý ví, jsou nejlepší kusy z ovce žebírka.

Můžeme říci, že se diffa velmi dobře vydařila. Zbývalo však ještě vyvolat podle guvernérova přání u vznešeného hosta dobrý dojem.

Prostředky důstojníkovy stanice byly dosti omezené, aby mohl pomýšleti na nějaký zvláštní dar.

A tu ho napadlo, že by to mohl udělat tak, jak to dělají vlády na celém světě, chtějí-li někoho za laciný peníz potěšit.

Dají mu totiž nějaký řád, nějaký kříž nebo hvězdu.

A zde začínaly nesnáze: Francie zná vlastně jen jeden řád, t. j. Čestnou legii, založenou Velikým Napoleonem, a pak má Francie ještě rozličné medaile za válečná tažení.

Medaili za nějaké vojenské tažení pro Francii důstojník svému hostu dáti nemohl, poněvadž se to nesrovnávalo s jeho svědomím.

Na řád Čestné legie se neodvážil ani pomyslit, poněvadž ten může udělit jenom president Francouzské republiky, a to jen za jistých podmínek. A potom a především také neměl zrovna žádných křížů Čestné legie při ruce.

Na tomto místě je však třeba vysvětlit, co je to „Alliance Francaise“. Je to spolek, který šíří ve světě řeč a kulturu francouzskou. Má veliký počet odboček po celém světě. Z Francie se

jim zasílají knihy, noviny, jezdí k nim přednášet muži a ženy a za „vynikající činnost“ v tomto spolku se udělují stříbrné medaile rozličných druhů a velikosti.

Náš důstojník sloužil svého času v cizinecké legii, tam vyučoval cizince francouzské řeči a tam byl souhrou několika šťastných náhod obdařen velkou stříbrnou medailí Alliance Francaise.

Tato „veliká stříbrná medaile“ byla skutečně veliká, nebylo lze ji pokrýt dlaní. Byla také přiměřeně těžká. Byla to spíše kulatá plaketa.

Nebyla snad úplně ze stříbra, ale postříbřená jistě byla.

Důstojník ji přechovával v krabici, ve které měl své knoflíky, hřebíky a staré britvy. Náhoda tomu chtěla, že hledal britvu a jeho zrak padl na uvedenou medaili.

V tom okamžiku se mu velice ulehčilo.

Zavolal svého ordonance a přikázal mu prorazit hřebíkem díru při okraji medaile.

Protože neměl trojbarevnou stužku s barvami Francie, poslal sluhu pro tři šňůry barvy modré, bílé a červené a provlékl jimi medaili. Zavolal z kanceláře písaře a nadiktoval mu na papír Jmenovací dekret.

Pak dal nastoupit svým jezdcům. Proti nim seděl na koni odcházející Muley Abd El Kadr se svou suitou.

Náš důstojník vzal do ruky stříbrnou medaili, a zatím co poddůstojník předčítal dekret, popohnal svého koně k Abd El Kadrovi a slavnostně mu pověsil medaili kolem krku.

Při tom zrovna tak, jak to viděl dělat při dekorování Čestnou legií, objal Muley Abd El Kadra a potřásl mu rukou, srdečně mu blahopřeje. Vojenský trubač troubil „Pozor“.

Za nějaký čas francouzská expedice kapitána Armoux prošla oasou Temassininem. Byla Muley Abd El Kadrem skvěle pohoštěna.

Při kávě předložil Muley Abd El Kadr kapitánu Armouxovi velkou stříbrnou medaili, na které byla vyryta slova: „Alliance Francaise“. Ptal se ho zároveň, co ta slova znamenají.

Kapitán Armoux svědomitě a přesně přeložil: „Alliance znamená společenství. Francaise znamená francouzské.“

Abd El Kadr byl s tímto vysvětlením velmi spokojen, jelikož měl tak potvrzení, že byl spojencem mocné Francie.

Tak získala medaile za vyučování řeči Francii mocného spojence v Sahaře. A jestliže se důstojníci štábu generálního guvernéra této příhodě smáli, až jim tekly slzy z očí, bylo to patrně proto, že neměli dostatečné zkušenosti.

MUŽ, KTERÝ NIKDY NESPAL

Důstojník, velitel saharské pevnůstky východně od Temassinin, zavolal si k sobě četaře meharistů (jezdci na velbloudech) a řekl mu: „Určil jsem vás k prohlídce Zauii. Odjedete dnes večer.“

Četařem poněkud trhlo.

Prohlídka Zauii znamenala inspekci jakýchsi klášterů v Sahaře, kde sídlili přívrženci sekty Senussiu, která je úhlavním nepřitelem všech nevěřících i těch mohamedánů, kteří jsou poněkud vlažní ve víře.

Tato prohlídka se konala každý druhý měsíc. Ti, kteří ji prováděli v posledních 4 měsících, se z ní nevrátili. Jejich arabští průvodci vždy přišli s hlášením, že umřeli na cestě. Hlídka meharistů, poslaná na místo úmrtí, našla jejich mrtvoly sluncem úplně vyschlé, bez jakékoliv stopy násilné smrti.

Důstojník pokračoval: „Vezmete s sebou tohoto mého malého psa. Necháte jej po celou cestu schovaného v brašně sedla. Nechá si to líbit, protože já sám tak dělávám. Schováte jej tak, aby nikdo z vašich průvodců neměl ani zdání o jeho existenci. Jest vycvičen, aby se choval úplně tiše, a budete-li ho krmit a napájet jen v noci, nikdo se o něm nedozví. V noci si lehnete tak, abyste měl brašnu se psem pod hlavou. Jedněte přesně podle mého rozkazu, je-li vám život milý. Sbohem.“

K večeru se dostavili tři jezdci na velbloudech z kmene Chaamba jako doprovod četaře meharistů. Byli to muži hubení, zasmušilí, což však není nic zvláštního, poněvadž muži pouště jsou všichni hubení a většinou zasmušilí.

Když za 10 dní stráž na věži pevnůstky hlásila, že se na obzoru objevili jezdci čtyři, a když velitel pevnůstky v těchto jezdcích poznal svého četaře meharistů a jeho průvodce Chaamby, byl mimořádně spokojen.

Četař meharistů podal svému veliteli hlášení: „Pátého dne jsme dorazili, jak bylo předvídáno, do Zauui. Kolem studní bylo rozloženo asi 30 Tuaregů se svými mehary. V Zauui samé jsem byl přijat pohostině a slušně. Na zpáteční cestě, za které jsme přenocovali čtyřikrát, byl jsem ze spánku několikrát v noci probuzen neklidem malého psíčka, kterého jsem měl schovaného v brašně pod hlavou, a po každé jsem spatřil, jak se ke mně blíží některý z mých průvodců Chaamba. Protože mi to bylo podezřelé a protože k nim nechovám zvláštní sympatie, nenechal jsem ho přiblížit se a zdvihl jsem hlavu. K ruce jsem měl ovšem připevněn browning. Když Chaamba viděl, že nespím, vždy zmizel. Na mou otázku, co návštěvník chce, obyčejně odpovídali: „Nic, nemohu usnout.“

Důstojník byl velmi spokojen, zavolal velitele stráží a řekl mu tichým hlasem: „Ihned zatkneš a dobře svážeš ty tři Chaamby.“ To se také stalo.

Jednomu Chaambovi se však podařilo uprchnout díky jeho výbornému meharu (velbloud-běhoun).

V pytli na datle, který jeden ze Chaambů měl naložen na svém meharu, našel se malý košík, pletený z palmových listů. Když jej vojáci vytáhli z pytle, zvolal důstojník: „Pozor!“ Pak přistoupit blíže s tenkou rákoskou v ruce: „Otevřte, ale pozor, je tam had.“ Košík byl otevřen a z něho vyjel menší zuřivý had, asi 50 cm dlouhý, dosti široký, na hlavě měl roh. Byla to zmiije rohatá, nebezpečný had pouště.

„Zde máme vysvětlení smrti našich dvou poslů, byli uštknuti hadem ve spánku,“ pravil důstojník.

— —

Za několik dní potom byl v Zauui čilý ruch. Tuaregové, kteří leželi kolem studni, překotně Zauiu opustili a Svatí otcové Zauui, asketičtí to muži sekty Senussiu, měli dlouhé porady o způsobu, jakým vysvětlí Francouzům příčinu přítomnosti Tuaregů kolem jejich studní v souvislosti s krádežemi ve stádech velbloudů, pasoucích se na jihu a patřících kmenům podřízeným Francouzům.

V jedné místnosti v Zauui sedí na zemi na rohožce jeden z velitelů Zauui a ptá se Chaamby před ním stojícího: „Proč jste ho neusmrtili

ve spánku, jak vám bylo přikázáno?“ – „Nemohli jsme ho usmrtit, jak nám bylo přikázáno, protože to byl m u ž, k t e r ý n i k d y n e s p a l.“

ČERVENÝ ŠÁTEK

Každý měsíc odchází z města Alžíru vojenský transport. Jsou v něm vojáci, kteří se vracejí ze severu nebo z dovolené ve Francii a mají být dopraveni do svých jižních posádek na jihu kolonie, vyléčení nemocní, trestanci, odsouzení vojenskými soudy a transportovaní do vězení někam tam na jih, aby pracovali na stavbě silnic atd.

Někteří trestanci jsou spoutáni, ti pak, kteří jsou zvláště nebezpeční, jsou mimo to přivázáni dlouhým provazem k dvoukolovým vozíkům, jiné zase, ty nejnebezpečnější, vedou jezdci, spahiové, na provaze. Takových jednotlivě vedených nebývá obyčejně více než 3 nebo 4. Znamená to obyčejně smrt, protože spahi, který takového zajatce vede, je oprávněn při nejmenším pokusu o útěk nebo o vzpouru jej na místě zastřelit. A protože není svědků... Z těchto důvodů spahiové nejedou těsně za sebou, nýbrž udržují mezi sebou vzdálenost 400 až 500 metrů.

Takový transport dosáhl studně Hadžra el Hamra, kde měl zůstat přes noc.

Stany byly rozestaveny, ke studni postavena stráž, natrháno křoví, polní kuchyně vyhrabány, ohně zapáleny, vše bylo v pořádku. Mladý důstojník afrických střelců se pak podle svého zvyku šel podívat na okolní kopce. Stmívalo se. Na stráni před sebou spatřil černý stan, na stanu pštrosi pero. Z toho viděl, že tento stan patří kmenu Ulád Sidi Šeikh. Stan stál o samotě, z toho soudil, že jeho obyvatel byl pro něco z kmene vyhoštěn. Před stanem plápolal malý ohýnek.

Důstojník se přiblížil ke stanu, z něho mu vyšla vstříc stará žena. Bylo patrné, že muže zde nebylo. Stará žena se zdvořilostí Arabům vrozenou, jak u žen tak u mužů, pozvala důstojníka do stanu.

Ve stanu u ohně seděla na zemi mladá Arabka. Důstojník si sedl k ní a dostal čaj, parfumovaný thymem, který nahradil již úplně na mnoha místech kávu.

„Kam jdeš?“ táže se důstojníka mladá Arabka. – „Jdu až do Laghuatu.“ – „Kdy se vrátíš?“ – „Za deset dní – a co ti mám z Laghuatu přinést?“ – „Meharma hamra“ (červený šátek), odpovídá dívka...

O několik dní později vrací se transport z Laghuatu. Vede s sebou mužstvo, které musí na sever. Jsou to zločinci, kteří mají být předvedeni vojenským soudům tam na severu, jsou to vojíni, kteří jdou na dovolenou, aneb se odebírají definitivně na sever, poněvadž nevydrží jižní podnebí a pod.

Transport již před čtyřmi dny opustil město Laghuat. Zítra bude přenocovat zase u studně Hadžra el Hamra. Důstojníkem v čele najednou trhlo: vzpomněl si totiž, že zapomněl koupit červený šátek.

Volá jednoho spahi a praví mu: „Vrátíš se ihned do Laghuatu, koupíš tam meharma hamru, tu největší, kterou najdeš. Přineseš mi ji do Hadžry co nejrychleji, totiž zítra ještě před západem slunce.“

Spahiovi se zasvítily oči, konečně může ukázat, co jeho kůň dovede. Za několik okamžiků zmizí na obzoru.

Druhý den u studně Hadžra el Hamra. Vše je v pořádku. Ohně hoří. Před několika okamžiky pyšně se tvářící spahi doručil červený šátek. Je to věc velmi malá, takový hedvábný šátek, když se pořádně smáčkne, ačkoli je značných rozměrů, 1 a půl metru do čtverce. Důstojník si vecpal šátek pod stejnokroj, vzal na sebe místo červeného pláště spahiských důstojníků modrý plášť nepravidelných arabských jezdců, který jej úplně zakrýval, přes hlavu si natáhl kapuci. Snad to udělal proto, aby vyzkoušel, zdali ho Aiša pozná; pak se dal na cestu.

Brzy spatřil stráň, nahoře na stráni černý stan, asi 100 metrů před stanem malý ohníček, u něho seděly dvě ženy. Byl vzdálen asi půl kilometru a byl přesvědčen, že ho v přestrojení nikdo nepozná.

Ale vtom vyskočí malá postavička, přeskočí oheň a utíká přes stráň dolů, směrem k němu, zastaví se před ním, pak udělá notný skok do výše, aby se mu dostala rukama na krk a zavěsí se na něm, takže důstojník ji musí k ohníčku odnést. Pak seděli, pili čaj a

rozprávěli. Aiša měla neustále oči upřeny na poněkud vzdutou bluzu důstojníka. Ten jako náhodou rozepjal jeden knoflík, takže bylo vidět zpod bluzy něco červeného. Tu jedním skokem byla Aiša u důstojníka a vytáhla mu šátek. Nebylo mu konce, poněvadž byl skoro a metry dlouhý. Pak si jej ovinula kolem hlavy, měla velikou radost a jala se tančit.

Velkou radost měl i spahi a v ležení u ohně vyprávěl kamarádům o ohromných vlastnostech svého koně, který za tak krátký čas dojel do dalekého Laghuatu a zpět, aby odtamtud přinesl veliký červený šátek pro hezké děvče.

SETKÁNÍ DVOU „NEOPATRŇÝCH BOJOVNIKŮ“

Veliký kmen Džebala obývá západní Riff, to jest tu část severní Afriky, která se rozprostírá jižně od Tangeru až k hranicím francouzského Maroka.

Náčelníkem Džebalu, čili kajdem, byl šerif Er Raisuli, týž, který na severu měl neustále potyčky se Španěly.

Jednoho dne se nám nevrátila hlídka spřátelených Beni M'tiru, či vlastně se nám vrátil ze šesti jezdců této hlídky jen jeden.

Dva leželi někde v horách mrtví a tři byli odvléčeni do zajetí Džebalu.

Přepadl je Er Raisuli pro nějakou krevní mstu.

Odpoledne si mě zavolal do svého stanu plukovník, velitel pohraničního úseku:

„Nadporučíku,“ praví mi, „nechtěl byste se podívat k Er Raisulimu? Sebral nám tři Beni M'tiry a chtěl bych je mít z prestižních důvodů zpět. Nabídnete mu na výměnu tři Džebaly, je mezi nimi nějaký příbuzný Er Raisuliho. Jsou nyní ve vězení v Meknesu.“

„Zkusím to.“

Nato plukovník:

„Věděl jsem, že přijmete, máte jakousi náklonnost k takovým banditům. Neuřízne-li vám krk, jistě se vám to podaří. Sbohem!“

Zavolal jsem Tahara, starého horala, který znal Riff, jak svoji kapsu. Sedli jsme na koně a jeli. Noc jsme ztrávili u našich jezdců na

řece Ued Zeghun. Ještě v noci jsem dal oznámit svůj příchod Er Raisulimu.

Druhého dne za svítání čekalo na nás na druhém břehu několik jezdců Džebala.

Občerstvili jsme se všichni šálkem kávy a vydali se na cestu. Jeli jsme pěšinkami, hlavně řečištěm polovyschlých potoků, pak zase přes hory a doly, až jsme se dostali k večeru do ležení Er Raisuliho. Kolem jeho stanu z černé ovčí vlny bylo několik jiných podobných stanů.

Celé ležení bylo pod staletými fíkovými stromy na břehu divokého potoka. Koně se volně pásli, před stany byla narovnána sedla. Er Raisuli s několika svými náčelníky seděl u ohně. Stranou u jiného ohně se pekla ovce na rožni.

Jeden z Džebalů mého průvodu se přiblížil Er Raisulimu a ohlásil mu můj příchod.

Byl jsem asi na 50 m vzdálen, seskočil jsem s koně a zůstal jsem stát.

Er Raisuli přišel mi vstříc. Byl to chlapík velký asi jako já, ale neobyčejně široký.

Plece a ruce jako gorila.

Hustý, černý vous kryl mu obličej.

Byl pečlivě oblečen. Pod sněhobílým pláštěm světlefialová gandurah. V levé ruce winchestrovka na 16 ran, pravou ruku mi podal k pozdravu.

Dotkli jsme se navzájem rukou, pak jsme si políbili vlastní ruce, odříkali těch několik obvyklých otázek při setkání a Raisuli si mě odvedl k ohni.

Mezitím vstali Raisulovi podvůdcové a sedli si na své koňské deky teprve když Raisuli sám usedl.

Večeřeli jsme všichni spolu. Káva a čaj před večeří, pak pečená ovce. Raisuli z ní trhal rukama nejlepší kusy a se mnou se o ně dělil.

Pak zase čaj a káva.

Viděl jsem, že Raisuli je ve skvělé náladě. Podařil se mu totiž, jak jsem se z hovoru dověděl, nějaký dobrý kousek.

Té náladě jsem měl co děkovat za své zdvořilé přijetí Raisulim. Také vyhověl bez dlouhého smlouvání mé žádosti o výměnu zajatců.

Sedíme u toho ohně a pijeme kávu. Raisuli vypravuje svým hlubokým hlasem raubířské historky. Všichni se smějeme, nejsrdečněji on sám, a cení při tom sněhobílé zuby uprostřed černých vousů.

Sedí vedle mne.

Najednou cítím na prsou něco tvrdého a vidím, že je to hlaveň jeho karabiny, kterou mezi vypravováním opřel o má prsa, zatím co palec jeho nahé nohy byl opřen o spoušť karabiny.

Když viděl, že jsem to zpozoroval, vysmál se mi rozpustile a pravil:

„Ty nejsi opatrný válečník, kde máš oči? Vždyť jsem tě mohl zastřelit, aniž ses mohl bránit.“ Řekl jsem si v duchu:

„To ti odplatím.“

Za chvíli, když jsme se loučili, podal jsem tnu ruku, ale pod mou dlaní byl skryt malý browning kalibru 6 mm. Když se dotkl mé ruky a pocítil chlad ocele browningu, bezděčně utrl prudce rukou.

Právím mu:

„Šerife, ty nejsi opatrný válečník, kde máš oči? Mohl jsem tě klidně zastřelit. Prokážeš mi radost, přijmeš-li tento browning ode mne jako upomínku.“

Přijal browning se zřejmou radostí. Pak vytáhl z kožené tašky malý stříbrný hřebínek na vousy jako dar na oplátku a rozloučili jsme se jako dobří přátelé.

Tento hřebínek mi prokázal jednou dobrou službu.

SVÍCEN „HROZNÉHO SVATÉHO“ V POUŠTI

Seděl jsem s několika Araby na zemi kolem nízkého stolku pili jsme kávu a čaj.

Hovořilo se o udatnosti. – Po delším rozhovoru bylo uznáno, že nárok na označení „udatný“ by měl ten, kdo by dokázal, že se nebojí *M u l e y e t T r i k a*.

Muley et Trik je svatý Islamu (ne svatý v našem slova smyslu). Jeho jméno znamená „Ten, kdo je pánem cest.“

Jest již dávno mrtev. Běda tomu, kdo v noci na cestách vzbudí nevěli Muley et Trika. Muley et Trik mu jednoduše zakroutí krk.

Proto domorodci vyslovují toto jméno vždy s posvátnou úctou.

Kubba čili náhrobek Muley et Trika stál několik set metrů od místa, kde jsme pili kávu.

I řekl jsem si: „To by byla dobrá příležitost, ukázat jednou domorodcům, že francouzský důstojník se nebojí ničeho, ani Muley et Trika.“ I odešel jsem nepozorovaně ven, byla asi půlnoc, a zašel jsem si na hřbitov, kde byl pohřben ten hrozný svatý.

Tento hřbitov patří k nejkrásnějším, které jsem kdy viděl. Všechny hrobky jsou pod ohromnými, staletými fíkovníky. Našel jsem bez námahy velkou bílou kubbu, v jejím vnitřku na dosah ruky stál velký svícen z pálené hlíny. Ve svícnu olej, místo knotu proužek starého plátna. I vzal jsem tento svícen a donesl jej své společnosti, která nic netušíc, seděla kolem nízkého stolku. Postavil jsem svícen doprostřed stolku. Všichni byli ohromeni a zděšeni. Svícen pro jeho formu ovšem každý znal. Sotva si troufali se na něj pořádně podívat.

Pak jsem svícen vzal a vrátil na jeho místo v kubbě.

Při návratu k společnosti jsem pozoroval, že účinku bylo dosaženo. Všichni se na mne dívali s posvátnou hrůzou a velkou úctou.

Zbývalo mi pak jen již, abych usmířil eventuálně uraženého ducha Muley et Trika, což jsem učinil tím, že jsem vložil stříbrný pěti frank do ruky staré ženy, která udržovala olej ve svícnu.

PEVNŮSTKA DOBRÝCH STŘELCŮ

Roku 1911 jsem dostal rozkaz, abych vystavět malou pevnůstku v prostoru průsmyku Zegota na ochranu nově vystavěné silnice, protože obyvatelé toho kraje byli dosti bouřliví.

Přítáhl jsem tudíž se svými sty arabskými střelci, abych se rozhlédl po krajině. Uviděl jsem pěknou skálu, nahoře poměrně prostrannou pro ležení, a hned pod skalou tekla řeka, což mi zajišťovalo vodu.

A výstřel a voda, to je hlavní, co v Maroku si srdce přátel může, zejména jsme-li v Blad es Siba, krajině „strachu a střelného prachu“.

Rozhodl jsem se založit ležení na této skále, která nesla jméno: „Skála mouřenínova“, poněvadž jednou s ní byl svržen nějaký černoch.

I založili jsme své ležení. Nejdříve jsem dal vykopat kolem stanu příkop, který nám dal dosti země pro nízkou zeď, za níž bychom se mohli při útoku dobře bránit.

Na několik metrů před zdí, venku, jsme zřídili jinou zeď, a to ze suchého roští. Této ohradě se říká zeriba. Je velmi užitečná tím, že se jí nikdo v noci nemůže prodrat, aniž by se praskotem suchých větví neprozradil. Pak jsem podle svého zvyku dal vykopat uprostřed ležení jámu asi 2 m hlubokou pro mého koně, aby mi nebyl zastřelen při nějakém útoku a já pak nemusil chodit pěšky.

Taková jáma je podle zkušenosti lepším krytem než nějaká zeď ze suché hlíny, a svého koně jsem považoval za něco velmi důležitého.

Několik kilometrů stranou ležela v horách cizinecká legie.

Druhý nebo třetí den zastaví se pod skalou malá skupina jezdců. Byl to kaid čili náčelník tohoto kraje, který mi přišel udělat návštěvu a při té příležitosti se podívat, jak by se této pevnůstky mohlo nejlépe dobýt.

Měli jsme tenkrát rozkaz hledati s domorodci styky přátelské. Řekl jsem si tudíž: „Musíš mu nahnat takový respekt, aby ho přešla chuť na nějaký útok.“

Měl jsem ve svém oddílu desátníka Riffana, znamenitého střelce. Zavolał jsem si ho stranou a řekl mu: „Viděl jsi toho Marokána. Chci mu ukázat, jak znamenitě umíme střílet. Vezmeš tři ovce, uvážeš je tak, aby jedna byla na 250, druhá na 400 a třetí na 600 m. Až pak tě zavolám, vezmeš svoji dobrou pušku, smíš ji opřít o zeď a zastřelíš mi tyto tři ovce. Každou jedinou ranou. Připrav to.“

Pak jsem se vrátil k svému kaidovi a pokračoval v hoštění pečeným masem, kávou a čajem.

Můj host, aby mi imponoval, ukázal mi jízvy, kterých měl úctyhodný počet na těle po železe i kulkách. Byl to zřejmě vynikající rváč.

Když byly ovce přivázány, vyšli jsme před stan, jakoby náhodou podívat se trochu na krajinu. I řekl jsem k svému hostu: „My všichni

jsme výbornými střelci. Ručím ti na příklad za to, že každou z těchto tří ovci sestřelíme jednou ranou.“

„Nonono,“ kroutil kaid nedůvěřivě hlavou. Zavolal jsem svého střelce, který se tam potuloval, zase jakoby náhodou, a řekl mu: „Vidíš ty tři ovce, zastřel je.“

Desátník přikročí ke zdi, položí na ni pušku, namíří na nejbližší ovci a střelí. Ovce padne. Kaid zamručí pochvalně.

Desátník namíří na ovci, která je ve vzdálenosti 400 m, klidně míří, střelí, ovce padne, trhne několikrát nohama a je po ní.

Desátník namíří na ovci, která je vzdálena 600 m. Můj kaid přistoupí s velikým zájmem. Rána padne, ovce se rozmýšlí půl vteřiny, než klesne, pak několikrát škubne nohama a je po všem.

Kaid neskrbí chválou. Prohlíží zvědavě pušku, pak se rozloučí a odchází. Pozoruji, že poněkud zvažněl.

Za několik dní bylo v noci přepadeno ležení cizinecké legie.

Na naše ležení neútočil nikdo. Byli v něm příliš dobří střelci.

SVĚTOVÁ VÁLKA

MOBILISACE 1914

Roku 1914 vypukla, jak známo, světová válka.

Byl jsem zrovna posádkou v Tunisu, ve svatém městě Kajruan, které je svaté proto, poněvadž tam jsou pohřbeny tři chlupy z vousu proroka Mohameda.

Najednou je celým městem slyšet troubení „generálského pochodu“, kterým se ve francouzských posádkách oznamuje mobilisace. To byl začátek války 1914-1918.

Když jsem si zde odbyl svoji mobilisační práci sebráním několika set výborných koní, dal jsem se k dispozici svému pluku, se kterým

jsem pak odjel drahou do Alžíru, kde nás čekala loď „Charles-Roux“, aby nás převezla do Francie.

Před vyplutím byl na palubě lodi velký oběd, kterému předsedala moje žena.

Tři čtvrtiny důstojníků, účastnivších se tohoto oběda, padly na bojištích světové války. – Mezi nimi byl i můj velitel pluku a přítel, Alsasan plukovník M ü l l e r. Padl, provrtán 16 kulkami kulometu.

Z jízdy Francií se pamatuju na výkřiky úžasu, které vyráželi moji vojáci: „Dženu barka! Dženu barka!“ volali synové afrických pouští a skal. Což znamená: „Je to jediná zahrada...“

OČ JDE, HOCHU?

ČILI: MUDROVATI JE NEBEZPEČNÉ!

Jak známo, neočekával francouzský generální štáb útok přes Belgii. Africkému vojsku, jež mohlo dorazit na bojiště ovšem teprve se zpožděním čtyř dnů, uloženo, aby tvořilo kryt a krylo ústup do přeorientování hlavních francouzských sil.

Úkol vrchního velení byl nadmíru složitý. Musilo se toho udělat mnoho najednou.

Joffre to dokázal. Měl totiž jedinečnou metodu, když nikdo nevěděl, kde mu stojí hlava.

Když hrozil největší zmatek, říkal Joffre sám sobě: „Hochu, oč vlastně jde napřed? A oč jde potom?“ Tak si zjednodušoval velké problémy nepřehledné v řadu menších problémů přehledných a rychle řešitelných.

Jedině správné.

Jak to vypadá jinak, ukázal Bonin. Bonin byl pruský generál, jenž prohrál roku 1866 jedinou bitvu, kterou Prusové prohráli, totiž bitvu u Trutnova.

B o n i n táhl se svou armádou z A do B a uprostřed zjistil, že se na něho chystá z boku G a b l e n z, rakouský generál.

– Bonin, důstojník historicky velmi vzdělaný, si sedl a zrekapituloval si po paměti, jak by který velký vojevůdce byl řešil tuto situaci. Když jasně viděl, jak by to byl udělal Napoleon a jak

Julius Caesar, bylo po bitvě. Gablenz to vyhrál rychlým velitelským rozhodnutím.

Pravda, Gablenz měl na své straně výhodu, že nebyl oslněn ani hypnotisován pověstí pruské armády. Gablenz totiž dva roky před tím – v dánské válce – dobyl Holštýn a znal Prusy zblízka a věděl tudíž i o chybách, které má každá armáda.

Ale Bonin to prohrál hlavně proto, že mudroval, když měl jednat. Nebezpečné.

NEBEZPEČNÉ PŘILBY

Na začátku války jsem chodil po zákopech se smotaným pláštěm na hlavě. První přilby – které za čas přišly – byly horší než nic. Příliš přilehaly. Střepinu sice nepropustily, ale vibrace po úderu byly tak silné, že při snímání přilby raněnému spadl i kus temenní kosti.

Z bojů se pamatuju nejlépe na bitvu o pahorek, který jsme měli podle rozkazu držet do 5 hodin 40 minut. Rozkaz jsem se svou rotou vyplnil, ale nejhorší byl ústup. Musili jsme p ř e s pahorek, který byl v přímé německé palbě.

Vedlejší úsek držel kapitán, jenž se svým poručíkem seděl na pozorovacím stanovišti. Najednou byl pryč. „Pulverisé“, změněn na prach tomu říkají Francouzi. Nenašli jsme ani knoflík.

Při opuštění posice jsem tam musil uvázat psa, černého, krásného pudla, který se k nám přidal. Báł jsem se, aby za námi neutíkal a nebyl zastřelen. V krytu se mu nic nemohlo stát.

Při tomto přesunu jsem ztratil padesát procent mužstva.

Bylo mi líto raněných, kteří zůstali v palbě.

Umírající Francouz volá matku: „Mama..“

Umírající Arab otce: „Ja Buja, Buja..“

Jak to, že mě netrefili, nevím.

Když jsem přešel nejhorší kopec, našel jsem tam svého kapitána. Byl k smrti vyčerpán. Pamatuji se, že jsem v dálce viděl blýskat se pronásledující kavalerii.

Naložil jsem si kapitána na rameno a odnesl jsem ho.

Pamatuji se na terén a situace, kde jsme pro 36 kilometrů pochodu potřebovali 72 hodiny.

Na Chemin des Dames jsme byli také.

Před námi byli Zuávové, kteří posici „s a m o z ř e j m ě“ ztratili.

A my, Afričtí tirajéři, jsme „s a m o z ř e j m ě“ dostali rozkaz, dobýt ji zpátky. A samozřejmě jsme rozkaz splnili.

Ta „samozřejmě“ v uvozovkách se nesmí brát tragicky. Ale říci to Tirajér musí, když je řeč o Zuávech.

ŠACHY

Šachy jsem hrál rád. Porazil jsem v kadetce vítěze nad mistrem Rakouska.

Na východní frontě jsme byli u praporu čtyři nadporučíci. Jedním z nich byl záložník, přednosta Pasteurova ústavu. Nosit za opaskem vedle pistole ještě jedno pouzdro. Skládací šachy.

Když jsme měli oba volno, hráli jsme v kaverně.

Když jsem měl službu vpředu a nadporučík „Pasteur“ volno, přicházel si zahrát za mnou. Napříč bubnovou palbou. Čtyři kilometry. Potřeboval na to půl třetí hodiny. Němci stříleli. To je takový zvyk. A dobře.

Jednou se zpozdil.

Na konec se však přece jen připlížil. Měl hlavu jak bíle natřený džber. Samý obvaz. Později jsem se dověděl, že byl pokropen střepinami šrapnelu. Jeden úlomek rozměru makového zrníčka, mu projel zdola bradou a uvázl v jazyku.

To jsem nevěděl, jenom jsem viděl, že nemůže mluvit. Vyrážel nesouvislé zvuky. Podal jsem mu papír a tužku, aby napsal, co se mu stalo.

Psal a podal mi lístek. Bylo na něm: „Jsi dnes bílý nebo černý?“

Moc hrát neuměl. Tenkrát jsem ho nechal vyhrát.

MOJI PŘÁTELE, ZLODĚJI

Když jsem se dostal z lazaretu za německo-francouzskou frontou, kde mi vykurýrovali rány, poslali mě do Afriky, provést nábor dobrovolníků. V Tunisu se odvádí, v Alžíru se najímá.

Mě vybrali, protože znám Knihu Arabů. Korán.

Kdo zná Knihu národa, zná i národ.

Když už jsem byl dole, napsali mi z Jihu, že se přihlásilo korporativně 200 Arabů, pod podmínkou, že já jim budu velet.

– Dvě stě z jednoho kmene, to se málokdy stává a proto se jim chtělo vyhovět.

Přečtl jsem si dopis dvakrát: byli to opravdu muži z kmene
S u a s i.

To jsem věděl, že Suasi jsou slavní a znamenití z l o d ě j i
k o n í. Dobrá, Afrika je Afrika. Ale oni také neplatili daně. A to je
Afrika jako Evropa.

Ta jejich snaha dostat mě za komandéra byla přímo kompromitující.

Teprve potom jsem vypátral, že z toho kmene Suasi byl
Tirailleur, kterého jsem vysekal před válečným soudem. Bylo to tak:

Střelec byl obžalován z vraždy. Stál před soudem.

Soud, to jsou tam dva právníci a jeden „kolonjál“ (důstojník
koloniální armády). Tím jsem byl já.

Obžaloba byla taková: bylo třeba poslat dva vězně, loupežné
vrahy, z tábora do nejbližší pevnosti. Bylo málo lidí, mohli postrádat
na eskortu jen jednoho. Africký střelec přijal oba vězně spoutané,
přisahal při bradě Prorokově obvyklou formuli, že zajatce nepropustí
ani nenechá utéci a šel.

Za dva dny se vrátil se dvěma hlavami v rukou.

„Tu ten,“ hlásí a třepe jednou hlavou, „mi utekl. Tak jsem ho
sledoval a zastřelil.“

„A proč jsi zastřelil toho druhého? Ten taky utíkal?“

„Ne,“ hlásí arabský Tirailleur, „ten (třepe druhou hlavou za
pačesy) zůstal stát. Ale co jsem s ním měl dělat? Musel jsem se přece
vydat za uprchlíkem, ale přísahal jsem, že nepropustím ž á d n é h o.
Zastřelil jsem tedy nejdříve stojícího, a za půl dne toho druhého.“

Tirailleur stál před soudem a vůbec nechápal, co po něm chtějí. Přisahal, že nenechá žádného utéci a přísaze dostál. Nešlo mu na rozum, jak tomuhle někdo může nerozumět.

Rozuměl jsem mu.

Oba soudci stríhali ušima, ale na konec mi uvěřili, že Afrika má své zákony. Pustili toho Tirailleura.

Byl z kmene Suasi.

Poučení: chránit spravedlivě vojáka je práce pro vlast.

Případ s arabským Tirailérem z kmene S u a s i se ostatně tenkrát rozhlásil i směrem nežádoucím.

Bylo to v údolí saharské řeky Ued Saury. Velel jsem v malé pevnůstce.

Do nejbližších pevnůstek směr sever a směr jih jsem měl asi 40 km.

Dostával jsem z jihu odsouzené Araby, které jsem měl dát dopravovat dál na sever, kde pak byli dirigováni do vězení Tadmit, určeného pro domorodce.

Někdy mi byli posláni vězni po jednom nebo po dvou. V těch případech byla ovšem silná eskorta zbytečná. Obstarával ji jediný jezdec.

V předpisech je psáno, že pokusí-li se vězeň o útěk a nezastaví-li se na zavolání, má eskorta právo jej zastřelit.

Jednoho dne měl můj spahi úkol dovésti do nejbližší pevnůstky dva vězně. Vrátil se po krátkém čase s hlášením, že věžňové chtěli utéci, že je zastřelil a že zde v pytli přináší jejich hlavy. Byl pochválen a odměněn.

Bylo to v pořádku. Za několik dní mi přichází s podobným hlášením, ale protože eskortoval pouze jednoho vězně, přináší mi hlavu jen jednu.

V příštích dnech mi přinesl opět hlavy dvě.

To již nemohlo býti v pořádku. I dal jsem ho sledovati, a tu vyšlo najevo, že byv za první dvě hlavy odměněn, očekával za další hlavy také odměnu.

Činil to totiž tak: Když byl se svými zajatci urazil několik kilometrů, zastřelil je, uřízl hlavy, ulehk ke krátkému odpočinku do stínu skály (dělo se to vždy na témže místě) a podal pak své hlášení.

Ovšem, že jsem jej neodměnil. Dal jsem ho zastřelit, což pokládal asi za nespravedlivost vůči své osobě.

Šablonou nelze řešit nic lidského. Nejméně v Africe.

INJEKCE JSOU ZNAMENITÁ VĚC

Na francouzsko-německé frontě, kam jsem se zase vrátil s novými vojáky z Afriky, vybuchl jednou granát blíž ode mne, než jindy, a trochu mě vyhodil do vzduchu. Špatně jsem se asi otočil. Padl jsem na hlavu.

Večer jsem nemohl usnout.

Druhý den také ne.

Když jsem nespal týden, šel jsem a řekl jsem: „Tu-bíbe, nespím.“ Tu-bíb je arabské označení doktora medicíny.

Tu-bíb řekl: „Hnedle to bude“ a dal mi injekci. Řekl, že působí za deset minut.

Byl jsem ubytován ve stodole, na slámě. Protože jsem chtěl do usnutí číst, postavil jsem si vedle svíčky vojáka a řekl jsem mu: „Jakmile usnu, zhasneš svíčku a můžeš jít.“

Injekce působila znamenitě. Do pěti minut voják usnul. Ovšemže jsem ho nevzbudil. Četl jsem do rána.

Ráno jsem šel hledat tu-bíba. Nechtěl mi věřit a nechtěl mi dát druhou injekci, protože prý by to zabilo koně. Na konec mi ji přece dal.

Lehce jsem si po ní zdříml.

FRANCOUZI

Je lépe je mít za přátele, než za nepřátele.

F r a n c o u z – v o j á k ?

Nezapne knoflíky, které mají být zapjaty.

Nenasadí si čepici rovně, ačkoliv má být nasazena rovně.

Škrábe se někde, kde se nikdo nemá škrábat; zejména když s ním mluví důstojník.

Ale když potřebujete na věc, odkud se nikdo nevrátí, pět dobrovolníků, přihlásí se jich padesát.

ZACHRÁNĚN PRO VERDUN

Když jsem byl seržantem cizinecké legie, měl jsem důstojníka lieutenanta Junoda.

Byl původem Švýcar a býval kapitánem švýcarské armády. Do cizinecké legie vstoupil ze záliby v dobrodružstvích. Byl to gentleman každým coulem. Málo bylo důstojníků, kteří se mu jen v tom směru poněkud přiblížili.

Mám na něj nejlepší vzpomínky.

7. května 1915 útočila marokánská divise na výšiny Vimy u Arrasu. Cizinecká legie napravo, afričtí střelci nalevo.

Byl jsem tenkrát kapitánem afrických střelců. Dobyli jsme výšiny Vimy za hrozných ztrát.

Zakopali jsme se na dobytých výšinách.

Z údolí před sebou jsme slyšeli čilý ruch Němců, kteří přivázeli posily, aby dobyli výšiny zpět. Napravo od sebe ve svitu měsíce jsem viděl dlouhé řady legionářů, ležících na zemi. Ti, kteří byli ještě živi, očekávali protiútok Němců.

Ti, kteří byli raněni, hleděli se dostat, jak jen jejich chabé síly stačily, dozadu na obvaziště. Někteří tam šli vzpřímeni, někteří ležli po čtyřech.

Byl tam velký počet mrtvých.

Ptám se nejbližšího legionáře, jak se jmenuje jejich velitel. Odpoví mi:

„Kapitán Junod.“

Ihned jsem se za ním vypravil.

Našel jsem ho s velkou námahou na kotě 140.

Před farmou „de la Folie“ (farma Šílenství) ležel na zádech, zalit krví, měl ránu v břiše. Vedle něho klečel jeho seržant a Junod se mu snažil vyrvat revolver, aby se zastřelil a učinil svému trápení konec.

Vzal jsem jeho hlavu do náručí a šťastně se mi podařilo jej přesvědčit, že rána, ačkoliv bolestná, není smrtelná. Sestrojili jsme z pušek a řemenů nosítka a dal jsem jej dopravit na obvaziště.

Uzdravil se, ale jen proto, aby později padl u Verdunu.

Čest jeho památce.

KAPITÁNŮV KMEN

Bylo to 8. května 1915 v zákopech před Arrasem.

Velel jsem 4. rotě pluku afrických střelců.

Vrchní velitelství francouzské armády se rozhodlo k pokusu o průlom německé fronty u Arrasu.

Útok měl být proveden především pověstnou marokánskou divísi, ke které patřila také cizinecká legie.

Bylo známo, že když se někde objevily červené fezy marokánské divise, byl tam pak proveden útok.

Aby tento útok u Arrasu zůstal co možná nejdéle utajen, byli jsme tam zavezeni teprve dva dny před útokem a vysazeni z vlaku dost daleko za frontou.

K frontě jsme se pak přiblížili nočním pochodem.

Pamatuji se, že když jsme tak v noci procházeli malým městečkem před Arrasem, potkali jsme několik dělostřeleckých důstojníků s lucernami. Posvítili si na nás a když poznali, jaký je to pluk, vykřikli: „La division marocaine – a va barder!“ Marokánská divise – bude to práskat!

Poslední den před ztečí byli velitelé posláni do předních zákopů, aby se podívali na terén, kudy půjdou útokem.

Na zpáteční cestě z předních zákopů jsem najednou zaslechl mluvit česky.

Zastavuji se a vidím, že je to zákop, obsazený cizineckou legií, která tam byla v záloze.

Později jsem se dověděl, že to byla rota „Nazdar“.

Hoši tam seděli a bavili se. Stál jsem nepovšimnut – nepozorován ve tmě – u nich a poslouchal jsem mateřskou řeč, kterou jsem zde slyšel asi po druhé v šestnácti letech.

Po prvé to bylo v Maroku, při historii s dvěma pětifranky, kterou jsem už vyprávěl.

Poslouchám tedy a slyším hovor o vojně: že strava je dobrá, ale káva že nestojí za nic.

Ne všímali si mne zvlášť, snad mě považovali za Araba nebo aspoň za Berbera.

Měl jsem na sobě zlatem lemovanou uniformu kapitána afrických střelců, měl jsem plnovous, byl jsem hubený a v obličejí osmahlý.

Že jsem neměl černé oči jako Arabové, to nevadilo, protože Berbeři afričtí mají oči modré a o pořádný nos, jaký mívají Berbeři, se příroda u mne postarala.

Těšilo mě, že moji krajané mají dobrou stravu, že však mají špatnou kávu, to se mi nelíbilo.

Jako starý Afričan jsem totiž věděl, co dobrá káva znamená.

Mé vlastní zákopy byly nablízku. Poslal jsem tudíž ke své rotě s nařízením, aby mi poslali ihned čtyři kotlíky kávy.

Moji Arabové si totiž potrpěli na výbornou kávu. Raději nejedli, ale káva musila být dobrá. Kus chleba k tomu, cigareta, a Arab byl šťasten.

Za malou chvíli mi moji Afričané přinesli žádané čtyři osmilitrové kotlíky kávy.

Věděl jsem, že tato káva je ještě lepší, než obyčejně, neboť jsem dal zavařit dvojitou porci. Předpokládal jsem totiž, že z mé roty padne při zítřejším útoku asi polovic, a že je spravedlivé, aby si ti, kteří zítra padnou, a nebudou již pít kávu, vypili svoji dobrou kávu už dnes.

Pak jsem se obrátil k svým Čechoslovákům a řekl jim česky: „Tak, hoši, tady máte kafe. Doufám, že je lepší než to vaše.“

Později jsem si uvědomil, že jsem zde měl krásnou příležitost k nějaké vzletné řeči „o vzdálené vlasti, o boji za svobodu“. Ale přiznám se zkroušeně, že mi v tu chvíli nic vzletného nenapadlo.

Bylo mi divně kolem srdce, setkat se s krajany, v předvečer smrti pro mnohé z nich, daleko od vlasti.

Teprve později jsem si uvědomil, jak se mi ten zákop zdál zákopem českým. Obličje a výraz očí připadaly mi tak známé.

Děkovali mi udiveně. Ještě jednou jsem se na ně podíval a pak jsem odešel.

Druhý den v tutéž hodinu polovice z nich ležela mrtva tam napřed. Padli při útoku na hrozné Ouvrages blancs nebo na výši 140.

Ve svých zákopech jsem pak slyšel, jak ti dva střelci, kteří nesli kávu Čechoslovákům, vyprávěli svým kamarádům: že se kapitán

shledal tam napřed s muži ze svého kmene, že je pohostil tou kávou a že s nimi mluvil jejich řečí.

SMRT NADPORUČIKA AHMEDA BEN SAIDA

Bylo to roku 1915, v krvavých bojích na Chemin des Dames. Velel jsem 250 střelcům-Arabům.

Druhého dne jsme měli vyrazit k útoku na německé zákopy. Sedím v zákopu a prohlížím si terén periskopem. Vtom přichází ke mně spojka od velitelství a odevzdává mi nějaký papír.

Řekl jsem si:

„Musí to být něco zvláštního, když mi nosí papíry až do zákopu.“

Čtu: „Mám čest Vám sdělit, že převezmete pod své velení nadporučíka Ahmed ben Saida, který se k Vám dostaví ještě dnes. Tento důstojník selhal již několikrát v boji, nevyrazí přesně ze zákopu v hodinu H (předem stanovená hodina útoku) a dává tím velmi špatný příklad vojákům. Pochází ze vznešené a vlivné rodiny alžírské a jen ohledu na svou rodinu má co děkovat, že nebyl ještě za zbabělost popraven.

Je vám poslán proto, abyste ho ke konání povinností přinutil, používaje přitom prostředků, kterých Vám skýtají předpisy.“

Podepsán velitel pluku.

Uvažuji: „Jedním slovem, posílají ti důstojníka, kterého nechtějí postavit před soud a zastřelit, ačkoliv to zasluhuje, poněvadž by to dělalo tam na alžírském jihu zbytečný rozruch. Posílají ti ho, abys jej ke konání povinností přinutil, používaje při tom prostředků, kterých Vám skýtají předpisy.“

Znám dobře tyto předpisy. Znějí krátce:

„V boji má nadřízený právo zastřelit zbabělce na místě. Toto právo se stane povinností, dává-li zbabělec svým chováním špatný příklad podřízeným vojákům.“

Premýšlím.

Zbabělý Arab ze stepí jižního Alžíru je zjev skoro nemožný. Ahmed ben Said není asi zbabělec, ale nějaký chudák, který je hotov s nervy. Uvidíme.

Odpoledne se mi hlásí nadporučík Ahmed ben Said.

Černý plnovous, tmavé, smutné oči. Stiskl jsem mu ruku na uvítanou a řekl jsem mu:

„Nadporučíku Ahmede, vítám tě. Papíry ještě nedošly, ale slyšel jsem o jednom Ahmedovi, který byl velmi udatný. Zítra útočíme. Mám k tobě důvěru. Budeš mě doprovázet, až vyrazíme na zteč. Jsem přesvědčen, že mě nezklameš – a že uděláš čest svému slavnému rodu.“

Následujícího dne v pět hodin ráno.

Krátká, ale prudká dělostřelecká příprava. Mám již v zákopu dost mrtvých i raněných. Dělostřelci prodlužují palbu na větší vzdálenost.

Hodina H je blízka.

Ohlížím se po Ahmedovi.

Stojí vedle mne, smrtelně bledý, oči upřeny před sebe a bez výrazu, jako by duchem nebyl přítomen.

Do pekelné vřavy děl, do ran pětasedmdesátek, které znějí, jako by někdo prudce trhal plachty, se mísí nyní ohlušující rachot kulometů.

Moji arabští střelci nasazují bodáky, velitelé vytahují hodinky...

Hodina H se blíží.

Hodina H je zde.

Jakoby magickou hůlkou vyčarování, vyrážejí ze zákopu skupiny Afrikánů:

Nelidsky řvou.

„En avant! – Kupředu!“ volají Francouzové.

„En avant“ – opakují Arabové tak, jak tomu byli naučeni.

Nepřátelské kulomety řadí mezi námi.

Padá to napravo i nalevo.

Když jsem v hodině H dal povel k útoku a vykřikl své „En avant“, otočil jsem se k Ahmedovi a ukázal rukou směr k nepříteli.

Pak jsem vyskočil ze zákopu.

Ahmed za mnou.

Tak jdeme kupředu v pekelné vřavě děl, kulometů, praskajících granátů a výkřiků raněných.

Jdu stále vpředu.

Ahmed je mi v patách.

Vidím, že jde jako automat, jakoby poslušen nějaké vyšší síly.

Mluvím k němu.

Neodpovídá.

Vidím, že se chvěje, ale jde kupředu pevným krokem.

Najednou klesá na kolena. Z čela se mu řine krev, potom padá na prsa. Obrací hlavu ke mně.

Klekám k němu a chápu ho za ruku. Upírá na mne oči a zdá se, že vidím v tomto zraku pýchu a dostiučinění.

Pak se již nehýbá.

Tak zemřel statečně nadporučík Ahmed ben Said ze čtvrtého pluku domorodých afrických střelců, až do tohoto okamžiku podezřelý ze zbabělství.

V uznání své čestné smrti byl jmenován po smrti rytíře m ě s t n ě l e g i e, kříž Čestné legie doručen jeho rodině na jihu od Laguatu, a památka jeho neposkvrněna žije v pověsti hrdinných válečných činů synů kmene Laarba.

U NÁRODNÍ RADY VE FRANCII

Za světové války jsem byl raněn po druhé roku 1917. Byl jsem na léčení v městě Sousse, když mi byl doručen dekret ministra války, jímž jsem dán k dispozici jako „officier-guide“, jako důstojník-vůdce, Národní radě československé, která se právě tvořila.

Národní rada tehdy přikročila k organizaci československých legií ve Francii a já měl Národní radě v této její práci pomáhat radou i skutkem.

Za velitele byl určen francouzský generál J a n i n.

Divisní generál Janin, bývalý člen štábu generála Joffra, vrchního to velitele všech francouzských a částečně i spojeneckých vojsk, byl muž bezvadného charakteru, neobyčejného rozhledu a vzdělání. Byl delší čas před válkou vojenským atašé v Petrohradě a velmi oblíben u carského dvora.

Byl pak vrchním velitelem všech spojeneckých vojsk (i československého) na Sibíři.

Nedožil se zvláštního vděku a žije stoicky na svém zámku v Savojských horách. Umí česky.

Za velitele tvořivšího se prvního pluku čs. legií ve Francii (21. pluk francouzských legií) byl určen podplukovník Zuavů F i l i p, muž chrabřý, poctivý, a pobožný katolík.

Jeho nekompromisní pobožnost mu poněkud škodila.

Československá legie se měla budovat v městě Cognac.

Moje práce spočívala v organisaci čs. legií a vůbec všeho v Cognacu, v častých cestách po zajateckých táborech ve Francii a v severní Africe, a ve vymáhání všeho, co legie potřebovala, u ministerstva války, kde jsem měl na štěstí četné přátele.

ŠTEFÁNIK

Měl jsem i četné konference s generálem Janinem a dr. Štefánikem, když mu k tomu jeho práce rázu diplomatického popřály času.

Se Štefánikem, jenž měl tehdy francouzskou hodnost majora „s dočasnou platností“, jsem se setkával nejčastěji v kavárně „Aux deux Magots“ na rohu slavné Rue Bonaparte, kde v čísle 18 byla kolébka samostatného československého státu.

Tam Štefánik rád se mnou rozprávěl a ve vojenských věcech se radil. Byl jsem v jeho očích dobrý frontovní voják (měl jsem za sebou 18 polních tažení, čtyřicet ranění a četná vyznamenání, kříž za chrabrost a rytířský řád Čestné legie) – snad trochu tvrdý voják, do salonu méně se hodící, ale celkem diskretní a velmi užitečný.

Měl ke mně velkou důvěru, „jako voják k vojákovi“, jak rád zdůrazňoval.

Sem a tam si mi postěžoval, i na osoby i na události.

Štefánik pil rád dobrou kávu. Nemuselo jí být mnoho, ale musela být dobrá. K dobré kávě patří však, jak známo, dobrý cukr. Protože se však v Paříži tenkrát sladilo sacharinem, vrtěl sebou Štefánik neklidně v židli po každé, když mu přinesli po obědě sacharinovanou kávu. A tu jsem pomohl já: měl jsem dobré kamarády u americké jízdy. Ti měli cukru dost a mohl jsem tudíž vypomáhati Štefánikově kávě.

Tím jsem si získal také nějaké zásluhy při budování československého státu. Ptáte se asi, jak to.

Vysvětlím vám to tedy, jak jsem to vysvětlil svého času panu ministru zahraničí. Řekl jsem mu: republiku spolubudovaly Štefánikovy dobré nápady. K dobrým nápadům potřeboval dobrou kávu. K dobré kávě potřeboval cukr. Ten cukr jsem mu dával já. Tudíž...

A pan ministr souhlasil.

CO PAŘÍŽSKÝ ČECH – TO SILÁK

Jednoho dne jsem byl pověřen, provést odvody československých občanů v Paříži.

Místnosti k tomu ovšem nebyly žádné. Zašel jsem si tedy k vojenskému guvernérů města Paříže, k jednorukému generálu G o u r a u d o v i, který byl svého času mým velitelem v Maroku, a se kterým jsem tam bránil sultána Riffu Bu Amaru.

Požádal jsem ho o místnosti a Gouraud ihned vyhověl.

Lékaře jsem ovšem nedostal žádného, což však vůbec nevadilo.

Dělal jsem prostě lékaře sám.

Abych se nezmýlil, a aby nebylo žárlivých, prohlásil jsem všechny bez rozdílu za „schopné“.

Řekl jsem si při tom, že až tito moji nováčci narukují k plukům, plukovní lékař při předepsané presentaci neschopné beztak vrátí do civilu, což se také stalo. Nikdo nemohl tedy být nespokojen.

Francouzské úřady byly nadšeny skvělým výsledkem mých odvodů, a nabyly nejlepšího mínění o tělesné i morální zdatnosti Čechoslováků.

TELEFON – VĚC ZNAMENITÁ

Nyní, po více než dvaceti letech, mohu prozradit, co jsem provedl při jedné z okružních cest po zajateckých táborech.

Chartres, pěkné francouzské město, bylo roku 1917 a 1918 sídlem několika velkých zajateckých táborů. Přístup do nich byl přísně zakázán, a dovolení směl vydati jen posádkový velitel, generál.

Do Chartres jsem však přišel jedné neděle a generála nebylo lze sehnat. Na posádkovém velitelství byl toliko telefonista.

Odešel jsem tedy do města, vešel jsem do telefonní budky a dal jsem se spojit po řadě s tábory.

Velitelským hlasem jsem sdělil všem velitelstvím tuto větu: „Přijede major Afrických střelců Šnejdárek, kterému se povoluje návštěva tábora. Rozkazuji vám, abyste tomuto důstojníku ve všem vyšli vstříc.“

A situace byla zachráněna.

NĚMEC SE OBDIVUJE FRANCOUZSKÉ ORGANISACI!

Toto jest historický případ, kdy Němec, syn národa organisátorů, vyslovil obdiv Francouzům. Bylo to roku 1918 na francouzské frontě. Francouzský generál M a n g i n provedl na německé zákopy jeden ze svých prudkých útoků, které byly jeho specialitou.

Program takového útoku byl asi takový: nejdříve střílelo dělostřelectvo všech možných kalibrů do nepřátelských posic.

Bombardování trvalo několik hodin, někdy den, dva.

Účelem bylo zničit drátěné překážky před zákopy, aby pěchota, vyrazivší k útoku, se rychle dostala na nepřítele, který ji očekával v zákopech.

Dále rozbít pořádně tyto zákopy, aby z nepřítele tam čekajícího mnoho nezbylo, pak neustále kropit terén mezi předními zákopy a zadními posicemi, aby se posily nemohly přiblížit, a konečně zničit všechna obranná zařízení, skladiště munice atd., atd., do hloubky několika kilometrů.

Pak, v hodinu H, vyrazí pěchota a tanky k útoku, aby zabraly nepříteli z těch zákopů a z terénu za nimi ležícího co možná nejvíc.

I osvojili si obránci zákopů obou nepřátelských stran zvyk na začátku bombardování zalézt co možná nejhluběji do země do hlubokých krytů, k tomu účelu připravených.

Později ovšem přišel slavný generál G o u r a u d, velitel čtvrté armády v Champagni, na myšlenku, vyklidit před bombardováním přední posice úplně, což mu vyneslo jedno velké vítězství, ale o tom jindy.

Zůstaňme při těch obráncích, kteří na začátku bombardování zalezli do podzemních krytů. Když přestalo bombardování, pokračuje program tím, že nepřátelská pěchota proběhne pásmem rozstřílených drátěných překážek, přeskočí tolik zákopů, kolik jí je možno, a vnikne do posic, nechávajíc starost o překročené zákopy oddílům následujícím, t. zv. č i s t i č ů m.

Čističi, toť název pro muže, kteří provádějí řemeslo velmi nečisté a krvavé, ale nutné.

Mluvili jsme o útočnicku, který překročil co možná nejrychleji zákopy a žene se kupředu. Tu však za nimi vylézají ze svých hlubokých krytů obráncově zákopů a střílejí útočnicku, který se žene kupředu, do zad.

Aby se tak nestalo anebo dělo se co nejméně, k tomu účelu byli vynalezeni čističi.

Ti prohledávali kryty a „čistili“. Je přirozeno, že vojín z Bretoňska a senegálský černoch z hor lidožroutů futa-džalonských, „nečisti“ stejným způsobem.

Senegálci užívali k čištění se zálibou velkých, širokých nožů.

Provádí tedy generál Mangin svůj útok.

V jednom úseku se ženou kupředu Zuavové, vedle nich senegalští střelci.

Zuavové byli doprovázeni svým kurátem, katolickým polním knězem, který měl v úmyslu být nablízku umírajících v jejich posledních okamžicích.

Náhodou se připlctl tento kněz mezi Senegalce, mezi senegalské „čističe“, a tu tam patřil tuto scénu:

Senegalští čističi v jednom širokém zákopu vytáhli z krytu nepřátelské obránce a pracovali se svými širokými noži.

Marně prosil kněz, aby zanechali krveprolití. Nezbyvalo mu konečně, než předcházet rychle Senegalce a křížem žehnat ty, kteří stáli před smrtí.

Tu vidí vysokou postavu německého důstojníka, který klidně stojí se založenýma rukama a očekává smrt.

Kněz zdvihne ruku, aby udělal znamení kříže nad tímto důstojníkem. Se skloněnou hlavou přijímá Němec požehnání nepřátelského kněze.

První Senegalci se již blíží se svými krvavými noži. To však bylo pro kněze přespříliš. Vrhel se s otevřenou náručí na německého důstojníka, objímal ho křečovitě, aby jej chránil před čistiteli a volal:

„Ne le touchez pas! C'est mon frère!“ – „Neubližujte mu, je to můj bratr.“

Barevní vojáci, ať již mohamedáni nebo fetišisté, hluboce si váží kněží.

Senegalští černoši sklonili poslušně své nože a nedotkli se důstojníka.

Kněz se však ještě obával o život svého zajatce. Dovedl jej proto osobně za frontu na místo, kde již byl úplně v bezpečí.

Němec mu srdečně poděkoval a při tom řekl:

„U nás v Německu jsme toho mínění, že Francouz není organisátor. Ale konstatoval jsem dnes, že Francouzové jsou naopak dobrými organisátory. Viděl jsem to při čištění. Byl v tom pořádek: Nejdříve přišlo požehnání a potom...“ A učinil pohyb rukou, jako by v ní držel nůž.

VOLÁM Z ITALIE MARŠÁLA FOCHE

V měsíci prosinci 1918 jsem dostal od ministra Beneše z Rue Bonaparte rozkaz, abych se ujal velení 22. pluku francouzských legií a dovedl jej do vlasti.

Tento 22. pluk ležel tenkrát v severní Itálii v okolí města Padua.

Rozkaz byl velmi jednoduchý, provedení méně jednoduché.

V Itálii jsem našel naše hochy ve špatné náladě: měli nedostatek tabáku, nedostali nějaký čas žold, uniformy byly rozedrané, tak jak si je přivezli z francouzských zákopů.

Nápravu jsem sjednal okamžitě. Navštívil jsem ihned generála Grazianiho (vrchní velitel francouzských vojsk v Itálii, neměl nic společného s italským generálem téhož jména!) a žádal jsem zdvořile, ale energicky o všechno, čeho se chlapcům nedostávalo.

Graziani si zavolal šéf-intendanta, šéf-intendant se zabarikádoval za předpisy a za obvyklé „nevím, na čí účet...“

Odpověděl jsem: „Pánové, je to jednoduché. Československá armáda podléhá jako armáda spojenecká maršálu Fochovi, o čemž, doufám, neráčíte pochybovat. Maršál „záhadu na čí účet“ rozluští. Víím, že je v Paříži. Spojte mě s ním telefonicky a budete mít ihned jasnou odpověď. Já zde budu čekat na spojení a nehnu se, dokud věc nebude vyřízena.“

Pak jsem se s gestem velmi rozhodným uvelebil v pohovce.

Krátký můj projev měl patřičný úspěch. S maršálem Fochem jsem spojen nebyl: intendant nebyl na rozhovor zvědav, neboť věděl, že Foch není zvláštním milovníkem intendantů, a že je s trestem rychle po ruce.

Místní intendant si na nějaký účet okamžitě vzpomněl, generál Graziani řekl, že dává ihned příslušné rozkazy a bylo mi sděleno, že poukázky budou za mnou poslány do tábora.

Na to jsem ho požádal, aby mi je raději dal hned do ruky, že to bude jistější. Stalo se.

Když jsem odcházel, slyšel jsem, jak Graziani říká svému intendantovi, mluvě o mně: „C'est typ!“ Což znamená „To je chlapík!“

Souhlasil jsem s ním úplně.

Na velkých kamionech jsem si pak osobně odvezl všechny věci potřebné pro svůj pluk a toho večera jsem spokojeně usnul.

Po tomto krátkém informačním zakročení jsem potom nacházel u francouzských velitelů v Itálii největší ochotu. Vycházeli nám všeobecně a radostně vstříc.

Byrokrati a hlavně intendantí jsou na celém světě stejní!

NÁVRAT DO VLASTI

CESTA DO VLASTI

Pak – bylo to na vánoce 1918 – nastoupil pluk několika vlaky přes Alpy cestu do vlasti.

Viděli jsme v Rakousku velkou bídu. Polní kuchyně na vagoncích vařily plnou parou. Vedle vozů shromažďovali se na rakouských nádražích tamní železničáři a dívali se toužebně na kotle, v nichž se vařil vonný guláš. Dal jsem rozkaz, aby těmto chudákům bylo rozdáno co možná nejvíc potravy. Velice mě dojalo, když jsem viděl, že tito muži se většinou jídla ani nedotkli. Balili je pečlivě do papíru nebo do šátků a odnášeli je domů. Patrně své hladovějící rodině.

Dne 4. ledna 1919 jsme přijeli do Veselí-Mezimostí, na nové hranice Československé republiky.

Tam nás čekalo malé překvapení, totiž rozkaz nějakého traťového velitele, že máme být dirigováni nikoliv do Prahy, ale někam jinam. Moji hoši, kteří přicházeli z hrozných francouzských bojišť, se těšili na matičku Prahu a to plným právem. Byli zklamáni.

Rozhodl jsem se rychle. Dal jsem si zavolat strojvedoucího a řekl jsem mu: „Povezete nás do Prahy!“

Odpověď zněla: „Já, prosím, nesmím.“

Obrátil jsem se k hochům a pravím: „Kdo z vás umí řídit lokomotivu?“ Ihned se přihlásilo několik mužů najednou.

Řekl jsem si: Co se může stát? Nějaká malá srážka – pojedete se tedy pomalu. Obrátil jsem se k strojvůdci a řekl jsem mu:

„Tak, příteli, vidíte! Máme za vás náhradu, do Prahy pojedeme a vás nechám zastřelit.“

Strojvůdce asi nebyl zvyklý, být odsuzován k smrti, neboť se velmi lekl. Ačkoliv všechno záleží na formě. Pamatuji se, že jsem jednou odsoudil vyzvědače k smrti. Když stál před zdí, přistoupil jsem k němu, podal jsem mu ruku a řekl jsem:

Kamaráde, nejde to jinak. – Podal mi ruku a bylo vidět, že ho to těší. Na formě mnoho záleží.

Tento strojvůdce však zbledl, když předstoupili čtyři muži s „bayonette au canon“, s nasazeným bodlem. Strojvůdce ze sebe vyrazil: „Pane generále!“ (Byl jsem sice jen majorem, ale chápal jsem, že mě povýšil ze strachu.) „Pane generále,“ řekl strojvůdce, „kdybyste mi aspoň mohl dát rozkaz písemně...“

P o d l e t é t o o d p o v ě d i j s e m p o z n a l, ž e j s e m š ť a s t n ě d o m a, n a p ů d ě b ý v a l é c. k. m o n a r c h i e.

Protože jsem v hloubi své duše věděl, že s tímto strojvůdcem dojedeme přece jen jistěji do Prahy, než se strojvůdci-dobrovolci, ochotně jsem na písemný rozkaz přistoupil a okamžitě jsem odsouzení udělil „milost“.

Výjevu přihlížel celý nádražní personál, shromážděný ve velkém kruhu. Slyšel jsem, jak si říkají: „To jsou holt legionáři, s těmi není žádný špás.“

Tak jsme jeli do Prahy.

ZLATÁ PRAHA

Přijeli jsme do Prahy.

V ministerstvu národní obrany zděšení. Jak to, vždyť – Veselí-Mezimostí – traťový velitel..

V Praze nás ovšem nikdo nečekal. My však jsme měli právo na oficiální i nadšené uvítání. Prohlásil jsem, že se nehne z nádraží, dokud nás nepřijde uvítat osobně ministr národní obrany. (Moji hoši na to měli zajisté právo!) Sehnali tudíž narychlo ministra Václava K l o f á č e a S c h e i n e r a, tehdy generálního inspektora československé armády, kteří se dostavili na nádraží a slavnostně nás uvítali vzletnými proslovy.

Nepočítal jsem ovšem s rubem té slávy, že totiž budu muset řečnit také. Improvisoval jsem tudíž řeč. Nebyla dlouhá.

Jak mi v tyto dny sdělil bývalý důstojník 22. pluku, zmohl jsem se tehdy na „řeč“ zděli dvanácti slov. Počítal je, jsa zvědav, jak budu „rozvláčný“.

Zažil jsem ve svém životě mnoho dojmů, ale bylo by mi těžké líčit dojem, který se mne zmocnil při pochodu Prahou. Praha po 21 letech. A jakých!

Pryč byla kadetka, kde jsem žil čtyři roky. Pryč zeď, přes kterou jsme lezli, když jsme přetáhli večerku. U zdi stávali chocholatí strážníci a pomáhali nám, špuntům z kadetky, skákat do dvora. Taxa byla: Šesták. Na druhé straně čihávali feldveblové. Jednou jsem jednomu skočil se zdi omylem rovnou na hlavu. Než se vzpamatoval, byl jsem už pod dekou a dělal jsem, že spím. Nechtyl mě.

Mnoho domů pryč, všechno skoro jiné.

U Národního divadla – po 21 letech zase Hradčany, svatý Vít.

Nic jsem skoro neviděl. Divné. Moc divné u srdce. A v očích. Dobra. Tak tedy Praha. Zlatá Praha...

T Ě Š Í N S K O

NA TĚŠÍNSKO!

Dne 16. ledna 1919 jsem byl zavolán do pracovny Václava Klofáče, ministra národní obrany.

V jeho kanceláři byl také přítomen dr. Josef Scheiner, generální inspektor a jak známo starosta Sokola.

Ministr Klofáč se ujal slova. Stěžoval si na jednání Poláků na Těšínku, „že Poláci již zabrali Těšín, Karvinsko-orlovské doly, že zabrali Bohumín a blíží se Moravské Ostravě“.

Zakončil těmito slovy: „Tak to již nejde dál! Ministerská rada se rozhodla, že jest nutno obsaditi Těšínsko a hlavně zajistiti úplně Košicko – Bohumínskou dráhu. Usnesla se, že toto obsazení provedete vy jako nejvyšší velitel operující armády.“

Scheiner tato slova potvrdil.

Odpověděl jsem, že potřebuji vědět, jak daleko mám postoupit, a ohlížel jsem se po nějaké mapě.

Jelikož žádná nebyla po ruce, vzal jsem se stolu jízdni řád, jenž tam ležel, a na známé mapce jsme stanovili velmi zhruba nejnutnější data.

Toto mé setkání s ministrem a generálním inspektorem bylo podkladem polního tažení, za kterého jsem do desíti dnů zatlačil polského generála Latiníka, dobyl Těšínska, a získal pro republiku uhelné doly miliardové hodnoty.

POKUS O VÁLKU BEZ STŘÍLENÍ

Byv pověřen československou vládou, abych získal zpět Těšínsko Československu, chtěl jsem to zkusit bez zbytečných vdov a sirotků, tedy bez krveprolití a bez střelení.

Své vojsko jsem shromažďoval v prostoru Moravská Ostrava.

Dne 21. ledna 1919 jsem se rozhodl, že promluvím s velitelem vojsk polských, s generálem L a t i n í k e m.

Ježto generál Latiník měl štáb v Těšíně a já v Moravské Ostravě, vydal jsem se na cestu. V mém průvodu byli: francouzský podplukovník G i l l a i n, italský major N o s e d a, anglický plukovník C o u l s o n a poručík amerického vojska V o s k a.

Ozbrojené vojíny jsem s sebou nevzal.

Přijeli jsme do Těšínského zámku, kde byl polský štáb a kde se právě konala nějaká politická schůze s páterem L o n d z i n e m.

Rozmluva byla krátká. Protože generál Latiník nerozuměl francouzsky, mluvili jsme německy. Řekl jsem mu: „Pane generále, z pověření své vlády vás vyzývám, abyste opustil i se svým vojskem území Těšínského Slezska, které jste obsadil neprávem.“

Do generála Latiníka jak by hrom udeřil. Odpověděl mi konečně, že Těšínsko nevyklidí, a že se spojí s Varšavou, aby si vyžádal instrukce. – Pak se vzdálil, radil se ve vedlejších místnostech s páterem Londzinem a jinými osobnostmi a telefonoval, PO krátké době se pak vrátil a pronesl tato slova:

„Těšínsko nevyklidíme a budeme se bránit do poslední kapky krve.“

Byla to odpověď pravého vojáka a vlastence hrdého na slavnou minulost polskou.

Uklonili jsme se navzájem, rozloučili jsme se s páterem Londzinem a bývalým místodržitelem dr. Michejdou – oba byli poctiví, nadšení vlastenci polští – a rozešli jsme se.

Generál Latiník byl důstojník velmi schopný. Náhodou ale válečné štěstí přálo mně – a za deset dní jsem byl už za Vislou.

Později jsem se dověděl, že rozkaz odporovat dostal generál Latiník od samého maršála P i l s u d s k é h o.

Opustil jsem zámek a odjel jsem se svým průvodem do Moravské Ostravy, kolem polských a československých hlídek.

Jeli jsme velmi rychle, což byl dobrý nápad, protože nás tak alespoň nedohonila ozbrojená polská auta, která byl za námi poslal generál Latiník, jatý podezřením, že se pod našimi dohodovými uniformami skrývá nějaká lest.

Nepřátelství bylo zahájeno.

To byl počátek tragedie, při níž Čechoslováci a Poláci navzájem prolévali krev.

PROPAGANDA

Za následujících bojů padl mezi jinými i polský kapitán H a l l e r, blízký příbuzný polského generála téhož jména.

Dověděl jsem se, že jistá propaganda rozšířila zprávu, že „česká soldateska“ mrtvému – či živému – kapitánu Hallerovi vypíchlá oči.

Byla to ovšem lež, ale lež, v kterou začnou věřit tisíce lidí, je potom těžko rozlišitelná od pravdy.

Proto jsem jel ihned poklonit se ostatkům nepřátelského hrdiny, dal jsem jeho tělesné pozůstatky uložit do slušné rakve, nařídil jsem kondukt a dal jsem mrtvého důstojníka dopravit na linii mezi oběma vojsky. Zavolal jsem polské důstojníky.

Tam – rakev otevřít, spočítat oči, zjistit, že tělo je neporušené a pietně uložené. – Řeči ztichly.

Vůbec jsem se snažil, nerozšiřovat propast mezi oběma národy.

Jednoho dne mi byla předvedena v Moravské Ostravě skupina dám a pánů z nejlepší polské společnosti. Nevěděli o vypuknuvších bojích, jeli z Vídně do Varšavy a byli v Moravské Ostravě zadrženi; byli mezi nimi i generálové; pamatuji se na jméno jednoho z nich: Ledochowski, příbuzný generála řádu Jezuitů hraběte Ledochowskiho.

Dal jsem společnosti k dispozici několik našich aut, přidělil jsem jim důstojníky a dal jsem je v bezpečí odvézt k Polákům.

Nesmím zatajit, že jsem přes to měl u Poláků přezdívku „Waligura“. Waligura je v polských pohádkách chlap, který žere děti. Nesl jsem tento titul klidně, protože jsem v tom směru měl naprosto čisté svědomí.

PŘIMĚŘÍ

Když jsem již byl zatlačil Poláky za Vislu a sám tuto řeku na několika místech překročil, dostal jsem od své vlády telegram, abych zastavil nepřátelství, jelikož „účelu boje bylo dosaženo“. (Později jsem se dověděl, že popud k rozkazu přišel z Paříže.) Na to jsem poslal generálu Latiníkovi příslušný vzkaz po kapitánu Pekárkovi (byl to výtečný důstojník a velmi schopný. Opustil potom předčasně armádu a věnoval se civilnímu zaměstnání).

Generálu Latiníkovi jsem vzkázal, že ve smyslu rozkazu svého ministra národní obrany Klofáče zastavuji zatím nepřátelství přesně o půlnoci. Padne-li však po této lhůtě s polské strany jediná rána, že budu pokračovati v útoku.

Spokojen jsem se zaražením vítězného postupu nebyl, protože jsem měl vypočítáno, že nejpozději do dvou dnů dosáhnou polských hranic u Bělic-Bialé.

VOJENSKÁ SMLOUVA NA JÍDELNÍM LÍSTKU

Myslil jsem, že těšínská záležitost je odbyta.

Versailleská konference však vrátila Polákům značnou část území mnou dobytého i s městem Těšínem. Na Těšínsku úřadovala jakási odbočka versailleské rady pod názvem Commission Internationale de

Techen. Boje s Poláky byly až na věčné menší přestřelky ukončeny, ale měl jsem s touto Comission Internationale vždy co dělat. Musel jsem za ní jezdit do Těšína k Polákům. Komise úřadovala v hotelu „Zum braunen Hirsch“ kterýžto hotel byl prohlášen za neutrální půdu.

Tak jednoho dne přijedu do hotelu „Zum braunen Hirsch“ projednat nějakou věc s anglickým členem této komise, plukovníkem anglické armády Coulsonem. Byli jsme hotovi; bylo 5 hodin, hodina čaje, a plukovník, jako správný Angličan, mě pozval na čaj. Řekl jsem: „All right“ a sešel jsem s ním po schodech do sklepa, který byl upraven v jídelnu.

Čekal jsem, že tam najdu obyčejnou společnost „five o clock“, ale ocitl jsem se uprostřed velmi početné a vybrané společnosti elegantních pánů a dám. Byli to účastníci zájezdu polské šlechty do Těšína, asi z důvodů politických.

Byl jsem překvapen, ale Poláci byli překvapeni ještě více. Že by se jim pozval na čaj velitel nepřátelského vojska, to se jim přece zdálo mnoho. Protože mě však uvedl anglický splnomocněnec, a asi také vlivem dobrého svého vychování, se ihned vzpamatovali a posadili mě na význačné místo, totiž mezi paní Michejdovou (choť bývalého císařského presidenta Slezska), paní Latiníkovou (choť generála Latiníka, velitele polských vojsk, kterého jsem byl v předcházejících dnech porazil).

Zraky přítomných se zvědavě upřely na mne. Měl jsem totiž špatnou pověst. Prý jsem střílel napotkáni a bůhví, co ještě. Teď byla společnost zvědavá, jak vypadá Waligura zblízka. Ujistil jsem je, že ani děti a tím méně ženy n e j í m.

Byl jsem skvěle obsluhován. Zákusky mi podávala pěkná, elegantní dáma, která byla i slavná. Byla to totiž jedna krásná Polka z Karvinné, která prý v předcházejících bojích podněcovala polské vojáky k chrabrosti proti našim vojákům.

Musím se přiznat, že když jsem bral zákusky s podnosu, který mi nabízela, díval jsem se vždycky jedním okem, nedrží-li v ruce nějaký

veliký špendlík do klobouku, kterým by se mohla pokusit probodnout srdce nenáviděného nepřátelského velitele.

Naproti mně seděl sám generál Latiník, a tu jej slyším, jak praví svému sousedovi:

„Potřeboval bych jet do Krakova, dát si tam dělat novou uniformu. Všechno mi ti čeští chlapi vykradli, když přepadli Těšín. Jen tak, že jsem ujel do zámku.“

Možná, že mluvil pravdu. Já jsem totiž přepadl Těšín v noci a není vyloučeno, že moji hoši si trochu pomohli z garderoby generála Latiníka. Pamatuji se, že v den dobytí Těšína se u oběda vyprávělo, že v Těšíně dva vojáci běhají s generálskými lampasy.

Ale vraťme se k našemu čaji. Latiník ještě pokračoval:

„Nevím však, mohu-li opustit byt' i nakrátko své místo. S tím chlapem naproti (tím mínil zdvořile mne) člověk nikdy neví.“

Vmísil jsem se do hovoru a táži se generála:

„Pane generále, jak dlouho potřebujete, abyste si dal dělat novou uniformu?“

„Dva dny,“ zní odpověď.

„Pane generále, dávám vám čtyři dny času, protože já bych chtěl letět do Paříže navštívit svou paní.“

I vzal jsem kartonek, na kterém bylo natištěno menu, a na jeho čistou stránku jsem napsal:

„Plukovník-divisionář Šnejdárek, velitel československého vojska, se zavazuje, že po čtyři dny nepodnikne žádný útok na polské vojsko, aby se generál Latiník mohl odebrat do Krakova za účelem obnovení své garderoby.“

Aby mi nemohl nikdo vyčítat porušení nějakých diplomatických pravidel (čert nespí), dal jsem tento akt podepsat všemi přítomnými členy mezinárodní komise.

Mohl jsem lehce slíbit, že nebudu útočit, jelikož mi byl od prvního února naší vládou každý útok na Poláky zakázán.

Příběh tento vylíčil James A. Roy ve své knize „Pole and Czech in Silesia“, London, John Lane, the Bodley Head.

K ZELENÉMU STOLU

Zde se musím zmínit o tajuplné události, která tenkrát vzrušila veřejné mínění na Českém Těšínsku, a o které se tam i po mnoha letech ještě hovořilo.

Z čista jasna mně totiž došel z Prahy rozkaz, abych se odebral ihned osobně do Varšavy, abych tam „Velké mezispojenecké radě“, které předsedal bývalý francouzský ministr války, vyslanec Noulens, vysvětlil stanovisko československé vlády a objasnil situaci na Těšínsku. Doprovod jsem si měl určit sám.

Situace byla zajímavá: na hranicích se ještě střílelo – já sám jsem byl v Polsku člověk pod dojmem posledních událostí poněkud neoblíbený – a měl jsem si zajet do Varšavy, jako by se nechumelilo. Němci takovému „nechumelení“ říkají: mir nichts – dir nichts.

Leč bylo v tom nějaké riziko a to mě lákalo. Připomínalo mi to Afriku.

Vzal jsem tudíž lokomotivu, dal zapřáhnout vagon první třídy a jel jsem. Doprovod jsem s sebou nevzal žádný, jelikož jsem byl o všem nejlépe informován sám. Provázet mě pouze jeden telegrafista, znalý aparátu Hughes, abych zůstal ve spojení se svým štábem i za pobytu ve Varšavě.

Byl jsem poněkud zvědav, jak se budou Poláci ke mně chovat. Musím uznat, že se chovali bezvadně.

Když jsme přešli hranice, vlezlo sice několik důstojníků do mého vagonu a dívalo se sklem dveří na mě. Nu, chtěli vidět Waliguru.

Ve Varšavě na nádraží na mě čekalo auto s pobočníkem, kterého mi Poláci přidělili. Uznávám, že jsem byl touto pozorností překvapen. (Tímto pobočníkem byl korvetní kapitán známého jména.) Ubytován jsem byl v hotelu Bristol, kde bydlila většina diplomatů, kteří tehdy ve Varšavě působili.

Nazítří v devět hodin ráno jsem se dostavil před Mezispojeneckou radu, která mě již v plném počtu očekávala. Můj výklad, trvající několik hodin radu úplně uspokojil – jak mi oznámili. Rada ostatně své uspokojení také tlumočila Praze.

Pak mě pozval ministr Noulens k přátelské večeři, které se účastnila také paní Noulensová a jeden francouzský důstojník, ministrův pobočník.

Večeře proběhla velmi příjemně, jako všechny večeře ve francouzské společnosti. Byl bych se však bavil mnohem méně dobře, kdybych byl věděl, co se v mé nepřítomnosti děje na Těšínsku.

RÁNA DO ZAD – TUŽKOU

Mezitím totiž, co jsem byl ve vlaku na cestě z dobytého Těšína do Varšavy, poslala mezispojenecká komise francouzského generála Niessela na Těšínsko se zvláštním posláním: aby na mém zástupci ve velení nad československými vojsky, B I á h o v i, potomním generálu a náčelníku prezidentovy vojenské kanceláře, vynutil vyklizení části území mnou dobytého. Generál Niessel si počínal – jak mi bylo potom hlášeno – přímo vyhrůžně a prosadil také ústup československých vojsk až na čáru, kterou vlastnoručně tužkou naznačil na mapě. Aniž se ohlížel na to, že čára přetíná vesnice a dělí i bohumínské nádraží na dva díly.

Praha se k jeho propositím připojila ve formě rozkazu. Niessel se také z Těšína do Prahy odebral.

Mně do Varšavy o celé věci nedošla vůbec žádná zpráva. Bohužel. Byl bych rozhodl jinak.

Ačkoliv jsem tedy nevěděl, co se na Těšínsku děje, neměl jsem ve Varšavě stání a pospíchal jsem zpátky do Těšína. Žádal jsem tudíž zase svou lokomotivu a vagon, ale přistaven mi byl teprve, když jsem velmi energicky vystoupil, a i vyslanec Noulense vzbudil v noci, aby intervenoval. (Původně přistavený vagon II. třídy jsem odmítl s odůvodněním, že delegát ČSR cestuje jen I. třídou.) Jel jsem tedy zpět na Těšínsko. Na jedné osamělé stanici v Polsku, kde lokomotiva brala vodu, ke mně přišel pán a prosil mě, abych ho vzal s sebou. Byl to redaktor pařížského listu *Le Temps*, který přešel po četných dobrodružstvích rusko–polské hranice a teď nemohl dál. Ovšemže jsem mu vyhověl.

Shledání s mými vojáky na Těšínsku nebylo zrovna veselé. Nikdo nechápal, proč byl dán vítěznému vojsku rozkaz k ústupu. Nerozuměli tomu ani vojáci ani civilisté. Ani mně ta věc nebyla jasná a není mi úplně jasná ani dnes.

INTENDANTI A LID

Uvažuje o Těšíně, vzpomínám na dvě charakteristické epizody: jedna se týká nepochopení (ovšem se strany intendance) a druhá ukazuje pochopení, jež projevil dělný lid.

Za lednových bojů trpěli vojáci i ranění zimou. Chtěl jsem jim tudíž rozdávat horký čaj s rumem. Nevím dnes už, zda jsem napřed dal rozkaz, nebo zda jsem napřed telegrafoval do Prahy.

Fakt je, že jsem Hughesovým telegrafem dostal z Prahy vyrozumění, že se zakazuje čaj s rumem rozdávat, protože „se nemíní v československé armádě podporovat alkoholismus“.

Podotýkám, že já sám jsem byl tehdy naprostý abstinents, takže jsem měl plné právo rozzlobit se na takovou odpověď. I požádal jsem pana ministra Klofáče osobně k Hughesově telegrafu a uctivě jsem se ho ptal na jméno intendanta, který odpověď stylisoval. Ačkoliv jsem velmi prosil, ministr Klofáč mi autora neprozradil. Možná proto, že jsem dal telegrafovat:

Potřebuji jméno znát, protože tomu pánovi po příjezdu do Prahy rezervuji pár...“

Jednou se ke mně dostavila dělnická deputace z Karvinských uhelných dolů a přednesla nějaké požadavky. Na konec prohlásila, že – nebudou-li požadavky splněny – vyhlásí stávkou.

Řekl jsem jim několik vět o situaci a shrnul jsem: „Vidíte, hoši, sami, že za nynější situace by stávka byla velezrada.“

Za pár hodin jsem dostal zprávu, že delegáti svým kamarádům věrně řekli, co se dověděli, a že dělníci se nejen usnesli nestávkovat; usnesli se, že budou pracovat přes čas a i v neděli a o svátcích. Byli to rozumní a slušní hoši!

MÍSTO ROZPRAVY O TĚŠÍNSKÉ VÁLCE

Mezeru v generálových vyprávěních – mezeru vznikající z generálovy snahy po objektivitě – vyplňuje vydavatelstvo kapitolou z knihy „Pole and Czech in Silesia“, Polák a Čech ve Slezsku. Autorem knihy je anglický diplomat James A. Roy.

James A. Roy píše:

„Vedoucím duchem na straně české je plukovník Šnejdárek, důstojník francouzské armády, původem Čechoslovák, který převzal kromě velení českých pluků na Těšínské frontě, též administrační kontrolu v obsazeném území. Šnejdárek je silný muž mimořádných schopností, který dlouhým stykem s Araby a podobnými národy nabyl zvláštní bystrosti a schopnosti úsudku, mnohdy těžce pochopitelného, vždy však originálního a – nejlepšího!

Jest dobrým organisátorem a dělá na každého dojem dobrého vojáka, muže činu, inteligence a velké síly charakteru.

Je velmi zajímavý ve způsobu vystupování a zdvořilý v rozhovoru, typ muže, který přesvědčí okamžitě každého, že na jeho dané slovo je naprosté spolehnoutí. Že jeho slovo bude splněno do poslední písmeny.

A tak má komise (pozn. překl.: Mezinárodní komise pro Těšínsko) tím větší úctu před jeho schopnostmi; obdiv k jeho výkonnosti vzrostl, ale komise ztratila poněkud důvěru v sílu vlastního s v é h o úsudku.

Šnejdárek je nesporně vedoucím duchem, a podle melodie, kterou hodlá písukat, budou zajisté všichni tancovat.“

NEMILUJI POLEMIKY

Jednou mi naše ministerstvo zahraničí poslalo brožuru, která vyšla v Polsku. Generál L a t i n í k, kterého jsem porazil na Těšínsku, prý píše také o mně, a zda bych prý chtěl odpovědět.

Brožuru jsem nečetl. Nač?

Podíval jsem se jen na výstřižky polských novin, které k tornu byly přiloženy. Tak jsem si všiml jedné recenze, která končila slovy:

„Ať má pravdu generál Latiník nebo nemá, tenkrát na Těšínsku to vyhrál z obou protivnických generálů t e n s c h o p n ě j š í.“
Nehádám se.

Z TĚŠÍNSKA NA SLOVENSKO

Zatím vnikli maďarští bolševici na Slovensko a zatlačili naše vojsko povážlivě, místy až k samým polským hranicím.

Generál Pellé, vrchní velitel československých vojsk, mě povolal na Slovensko, abych tam převzal velení nad středním Slovenskem na místě odvolaného podmaršálka Lehotského.

Jelikož jsem věděl, že bolševici postupují velmi rychle – vzal jsem s sebou z Těšína půl kulometné roty, abych mohl nejhorsím případě alespoň „čestně zemřít“, jak to řekl generál Galieni na Madagaskaru, když se ho ptali, proč bere sebou i jeden batalion cizinecké legie...

SLOVENSKO

TĚŽKÉ ZAČÁTKY

Pro vojsko je poměrně snadné bojovat, má-li dobré zbraně a boty, má-li dostatek nábojů a žaludek plný.

Nic z toho náš voják roku 1919 neměl. Na vzdory tomu se osvědčil. Tím větší jeho zásluha.

Druhá československá divise, jejíž velení jsem na Slovensku převzal dne 5. června 1919, byla v plném ústupu.

Sebral jsem narychlo všechno vojenské, co se kde dalo a ukázalo v polích i lesích, údolích a horách a dal jsem ihned rozkaz k útoku.

Demoralisované šarže jsem degradoval.

Říká se, že jsem do zbabělců střílel.

Tím jsem poněkud zastavil ústup.

Dne 9. června jsem zahájil všeobecný útok, který počal dobytím Báňské Št'avnice v týle nepřítele dne 10. června. (Tento skvělý útok vedl potomní generál inž. Silvestr Bláha.) Pak následovaly rána za ranou. Dne 2. června jsem dobyl soustředným útokem ze dvou stran Hronskou Březnici, nazítří taktéž soustředným útokem Zvoleň a hodil jsem Maďary směrem na Lučenec.

Protože se však pod prudkou ofensivou bolševiků nedařilo valně sousední VII. divisi u Levic, převezl jsem během 24 hodin celou svou divisi na Levice a zastavil jsem nepřítele na čáře Sv. Benedikt-Levice.

Nezmiňuji se o podrobnostech těchto bojů. Čtenář, kterého to zajímá, je najde v rozličných publikacích; na příklad: J. Zimák a Pogarilov: „Vpád maďarských bolševiků na Slovensko.“ – J. Kalva a P. Kompiš: „Na slovenském bojišti.“ – Gen. Ing. Bláha: „O vojně na Slovensku.“

KLID VELITELSKÝ

(Z vyprávění o generálu Šnejdárkovi)

Šnejdárek vůbec nekouří – to ví každý, ale tabatěrku má. To vím zas já a má v ní nějaké obrázky, fotografie, nebo co. Ale jistě žádné cigarety.

Jednou si přece zakouřil. Byl jsem při tom. Bylo to za bolševického vpádu na Slovensko. V zákopech přední linie byl nějaký „šum“ – no, jak bych to řekl: velký nedostatek bojechtivosti. To se někdy stává, bůhvíjak taková panika vznikne.

Najednou se přihnal Šnejdárek. Francouzskou flintu v ruce. Podíval se po nás, snad také zaslechl nějakou poznámku, protože on nás viděl jistě dřív, než my jeho.

Šnejdárek se rozhlédl po nás, skrčencích – bolševici hodně stříleli.

Potom řekl: Kdo mi dá cigaretu?

Dostal ji, vyhoupl se na zákop, zapálil si a cigaretu vykouřil. V palbě.

Špačka zahodil, seskočil zpátky do zákopu.

Asi nás už nepoznal. Každý ležel za svou břízou a střílel, jak by byl placen od kusu. Potom byla steč. Měli s námi práci, aby nás zastavili.

Jo, Šnejdárek!

KDYŽ NEBYLO ZÁLOH...

Jak jsem řekl:

Mínil jsem útočit na Maďary ve směru Levice od severu.

S c h ü l e r, Alsasan, francouzský generál, měl útočit ze západu. Kdo velel bolševikům, nevím, nikdy jsem se o něm nic nedověděl. Tvrdilo se, že tam byl Bela Khun.

Početní stavy byly slabé, musil jsem dát do linie všechno, co jsem měl a záloh tedy nebylo. Špatné. Kdyby se to nepřítel dověděl, ještě horší.

Zavolal jsem si tedy jednoho důstojníka svého štábu a řekl jsem mu toto:

„Pojedeš do Žiliny a ze Žiliny směrem ke Košicím. Vezmeš s sebou asi 100 vojáků v plátěných uniformách. Tito vojáci si začerní tváře a ruce a na hlavu si uváží bílé šátky po způsobu turbanu. Šátky nemusí být zrovna moc bílé.

Vojáci na každém nádraží vystoupí a budou chodit po peroně a mluvit budou hlasitě senegalsky.“

Důstojník mi hlásil, že nemá vojáků, kteří umějí senegalsky. Řekl jsem mu: To nevádí. Budou něco brebentit a v každé větě bude srozumitelné jen slovo „Senegal“.

Počítal jsem s tím, že maďarští špioni se toho slůvka chytí. Věděl jsem, že každý špion přehání, aby dostal větší odměnu. Když uvidí sto „Senegalců“, bude hlásit, že jich bylo tisíc, a když bolševici mají jen na třech nádražích vyzvědače, dovědí se v Pešti už o třech tisících.

Můj důstojník vykonal rozkaz velmi svědomitě. Moje zpravodajská služba mi potom hlásila, že už za 48 hodin v Pešti

„věděli“, že mi Franchet d'Esperey, vrchní velitel spojenecké armády na Balkáně, poslal přes Rumunsko jako zálohu dva pluky Senegalců.

Moji „Senegalcí“, většinou hoši z Prahy-Vršovic, to tedy dělali dobře.

Pověst o Senegalcích se rozšířila ještě dál. Z Pešti zase zpátky na frontu.

Přišli jsme na to tak: když jsme obklíčili u Hronu oddíl bolševiků tak, že se musili vzdát, začali skákat do řeky i neplavci.

Vytahali jsme je ven a já jsem jim řekl: „Proč to děláte? Můžete být přece rádi, že se dostanete do zajetí pořádné armády.“

Na to mi řekli: „Bojíme se. Protože velitelem Čechů je Negr, lidožrout.“

KAREL HAŠLER „ZVEDÁ MORÁL“

Roku 1919 jsem chtěl vzít Budapešť. – Užitečné.

K tomu účelu jsem nechal nastoupit zvoleňskou divisi. Napřed k přehlídce na velké louce.

Ráno přijel z Prahy Hašler. Prý ho posílá ministr národní obrany, to byl tenkrát Klofáč, aby u trupy zvedl písničkami morál. (Pozn. red.: francouzsky: le moral, morálka.) Říkám mu: Františku – nevím, jak se jmenuješ křestním jménem – Františku, to jsi měl přijet zvedat ten morál dřív. Teď už je znamenitý, Maďarům nestačíme, jak utíkají. No, ale jsi tady – buď zdrav. Jmenuju tě caporalem, desátníkem. (Tak je Hašler dosud čestným desátníkem zvoleňské divise!) Ale teď nemám čas, mám přehlídku.“

Hašler řekl, zda by mohl jít se mnou.

Říkám mu: „Františku, nestačíš, já konám přehlídky na koni a to ještě cvalem. Nestačíš mi.“

Hašler požádal o koně a dostal ho.

Jel v mé družině. Na cvičišti se dávám do cvalu – to je jenom cvik vidět i ve cvalu všechno, co se má vidět i co se nemá vidět. Najednou vidím, že kolem mě supí kůň, a že mě jiný kůň předhání.

Říkám si: co to? Velitelem divise jsem přece já?

Podíval jsem se. Byl to Hašler. Volám na něho: „Františku, kam jedeš?“

On ještě stačil říci: „Nevím“ – a už byl dvacet metrů přede mnou. Já jsem konal své řemeslo, zahrnul jsem do prava za první sled. Když jsem se podíval po Hašlerovi, byl už kůň zvlášť a Hašler také zvlášť.

Kůň běžel do stáje.

Hašlera jsem spatřil až v noci. (Jak říká Kipling: to je zase jiná historka.) Hašler měl dobré srdce.

Ten kůň taky. Posadil ho na měkkou louku.

POHLAVEK NA PRAVÉM MÍSTĚ

Řekl jsem, že Hašler má dobré srdce. To bylo tak:

V červenci 1919 jsem byl ubytován ve Zvoleni, v domě u Wittmannů. Něco po půlnoci přichází ke mně vojenský prokurátor s několika důstojníky a Hašlerem, slavným pěvcem. Hašlera, jak jsem už řekl, k nám poslal pečlivý ministr národní obrany, aby – jako kdysi slavný jeho řecký kolega Tyrtaios – hrdinnými zpěvy povzbuzoval bojovníky k hrdinným činům.

Hašlera jsem v ten den ztratil z dohledu dopoledne, u příležitosti vojenské přehlídky, a byl jsem zvědav, co mi přichází říci. Přicházel orodovat.

Prokurátor mi totiž nesl k podpisu rozsudek smrti nad vojákem pro podněcování k vzpouře.

Prokurátor klade papír s ortelem přede mě a podává mi namočené pero. Ptám se ho: „Jak starý je ten váš vzbouřenec?“

„Je mu 18 let,“ odpovídá prokurátor.

„A co provedl?“ ptám se dál.

„Je to bolševik a pobuřuje svými řečmi vojsko k vzpouře.“

Já na to: „Mladík, kterému je 18 let, je skoro ještě dítě. Nemůže být nebezpečným bolševikem sám o sobě. A vojsko, které by se dalo podnítit k vzbouření řečmi 18letého dítěte, není vojsko! Ortel nepodepíšu! Potrestejte ho jinak. Myslím, že nejsprávněji by bylo pár pohlavků.“

A tak se i stalo.

Po nějakém čase mi bylo hlášeno, že z nebezpečného bolševika se stal tak dobrý voják, že mohl být povýšen na desátníka.

Děkovný dopis, který jsem dostal od jeho matky, jsem si uložil na památku.

PŘEDPISY A CHOLERA

Když jsem pronásledoval bolševiky směrem na Lučenec, získala moje divise mnoho zajatců.

Šel jsem jednoho rána městem Zvoleň a vidím před kinem množství žen a dětí, jak podávají okny chléb a pokrmy lidem, kteří byli uvnitř kina. Před kinem byla četnická stráž s četnickým důstojníkem.

Volám si důstojníka a ptám se ho, co to je. Praví mi: „Máme zde v kině zavřených 400 bolševických zajatců.“ – „A ty ženy a děti venku?“ – „To jsou jejich ženy a děti, které přinesly jídlo.“

Vcházím do kina. – Byl tam nesnesitelný zápach a úplně zkažený vzduch.

Muži, bylo jich asi 400, stáli a seděli podél stěn a uprostřed sálu, kde jen mohli.

Místnost byla zašpiněna a pokálena, protože záchodu skoro nebylo. Řekl jsem si: „Za 48 hodin mám ve Zvoleni cholera.“ Vstoupil jsem dovnitř, zdvihl jsem ruku a zjednal jsem si ticho. Pak jsem se ptal: „Odkud jste všichni?“

„Jsme všichni ze zdejší továrny. Když bolševici byli z města zahrnání, vzali nás násilím s sebou. Když jsme se z Lučence vraceli zpět do Zvoleně, pochytili nás v lesích českoslovenští vojáci a dopravili sem. Naše ženy a děti nám donášejí jídlo.“

Obracím se k četnickému důstojníkovi a táži se ho: „Proč je zde držíte zavřené?“ – „Musíme s nimi sepsat protokoly,“ zněla odpověď.

Já na to k těm zajatcům: „Pustím-li vás na svobodu, slibujete mi, že nikdo neuteče a že se dostaví po každé, když ho bude třeba k výslechu?“ – „Slibujeme.“

„Tak marš ven! Venku již na vás čekají vaše ženy.“

Četníci byli zděšeni tímto neprotokolárním postupem, ale mně šlo spíš o to, abych nedostal do vojska cholera, než abych se staral o nějaký papírový předpis.

Rád si vzpomínám na pohled, který skýtal průvod chudáků zajatců: ženy si vedly své muže, milenky své šuhaje, otcové nesli, ačkoliv byli zesláblí, své děti na ramenou.

Přes to, že předpisy utrpěly pohromu, republika se nezhroutila a při výsledku nechyběl ani jeden.

Zdravotní stav města a vojska zůstal dobrý a z mých 400 tak zvaných bolševiků se stali zase tak dobří občané, jako byli dříve.

MÍR – A BUDOVÁNÍ ARMÁDY

PŘECHOD DO MÍRU

Mladá československá armáda obstála čestně v prvních svých bojích, ať už na Těšínsku nebo na Slovensku.

Byla v plné reorganizaci a byla převážně složena z bojovníků unavených světovou válkou, mezi nimiž vojenská kázeň musila být úplně obnovována.

Není snad nesnadné vésti k vítězství vojska dobře organisovaná, vším vybavená, vysoké morální hodnoty. Méně snadné však jest vésti do boje vojska, jež toho všeho postrádají.

Tím větší byla zásluha bojovníků všech stupňů hodnosti, kteří se zbraní v ruce zachránili republice Těšínsko a Slovensko.

Není zvlášť obtížné řídití nekrvavé bitvy na papíře, na mapě, manévrech, kde se předpokládá vojsko hodnotné a plná skladiště.

Jiná věc je vésti do skutečného boje vojska nedostatečně vybavená materiálně i morálně.

Zde je třeba vzbuditi především důvěru ve vedení, a vyvolati u vojáků skálopevnou víru v konečný úspěch.

Dokázati to – tomu se nelze naučit v žádné vojenské škole. To jest to záhadné „cosi“, čím se za všech časů lišili praví vojevůdci od – těch jiných.

Důvěra ve vůdce činí pravé vojáky nepřemožitelnými tak, jak byli naši českoslovenští vojáci nepřemožitelní na Těšínsku a v druhé polovině bojů na Slovensku.

Zvláštní uznání patří generálu P e l l é-ovi a energickému francouzskému generálu M i t t e l h a u s e r o v i.

VOJENSKÝM VELITELEM PRAHY

V září roku 1919 jsem byl pověřen velením Prahy. Rozmáhala se tam nekázeň a já měl udělat pořádek.

Což se mi také během krátkého času podařilo. Musil jsem si počínat občas dost energicky, což mi vyneslo hodně písniček na mou adresu. Nepamatuji se na všechny. Jednu jsem si nechal opsat a později ji uvedu.

Souvisí s tím, že jsem musil 28. pluk poslat na nějaký čas do Josefova, aby se trochu ukáznil. Udělalo mu to dobře. Byl pak z něho jeden z nejlepších pluků armády.

Z ostatního bych snad měl uvést zboření baráků na Letné, které jsem bez dlouhých okolků dal zbourat, abych umožnil slet.

Slet – jedna z věcí, které mě ve vlasti nejvíc dojaly.

Likvidoval jsem v Praze nejedno nedorozumění. Nechci zabíhat do podrobností, ale myslím, že mě z té doby mají pražští policisté rádi. Alespoň jsem se snažil dopomoci jim k spravedlnosti.

Do doby mého pražského pobytu spadá přehlídka na Invalidovně, za které mi prezident T. G. Masaryk osobně odevzdal Československý válečný kříž.

PÍSEŇ O ZLÉM ŠNEJDÁRKOVI (Jméno autora jsem zapomněl)

Regiment „Pražské děti“, z nichž vyšel mnohý rek, na rozkaz z Prahy letí, dal ho sám Šnejdárka.

Šnejdárku, Šnejdárku, neměls nás z Prahy brát, my neměli času děvčatům sbohem dát!

Praho, ty zlatá Praho, my jsme tvůj regiment, udělej něco pro nás himlhergotsakrament!

A vy, pražské děvy, vám je to fuk, že vám k tanci nezbyl ani jeden správný kluk?

Važte si, hoši, Šnejdárka, ctěte ho jak boha!
Nám je to takhle volný, nám je to „jak noha“.

Dal jsem si představit básníka. Přišel drkotaje zuby. Dal jsem mu 100 korun odměny za to, že jeho báseň byla celkem slušná. Mohlo to se mnou totiž dopadnout hůř.

O mém pražském pobytu zmiňuje se ve své knize „Pět let v kasárnách“ spisovatel a básník M a c h a r, který byl tenkrát generálním inspektorem branné moci.

ZPROPITNÉ JEHO EXCELENCI – A JINÉ

Jednou jsem večerel na Střeleckém ostrově. Protože jsem byl tenkrát slavným mužem, bylo mi představeno několik přítomných pánů; za představování přistoupil ke mně pán ve smokingu a já mu – pohřížen v hovor – vtiskl několik papírových korun do ruky natažené tak, jak se to při představování dělá.

Nebyl to však číšník, kterého jsem si před tím volal, nýbrž anglický diplomat.

Jeho Excellence koruny klidně přijala, spočítala, usmála se a řekla: „Děkuji vám, ale podotýkám, že jste pro první setkání příliš štědrý.“

Jest jedna věc na světě, se kterou se mohu jen těžce a nedokonale sprátnit: totiž, chodit v dlouhých kalhotách a v tenkých botičkách, které k tomu patří.

Nosím jezdecké boty vždy a všude a nosil jsem je i v Africe, v největších vedrech. Ovšem, mám těch bot více párů.

Jednoho odpoledne jsem byl pozván s jinými na Hrad k čaji u presidenta Masaryka. Přišel jsem tam v jezdeckých botách.

Osmačtyřicet hodin na to jsem dostal písemnou výtku, podepsanou samým ministrem národní obrany, jehož jméno neuvádím. Pan president sám o „botové aféře“, jíž se dostalo cti státního aktu, ani nevěděl.

Prohlašuji, že jsme tam byli ve vysokých botách tenkrát tři: pan president, přednosta jeho vojenské kanceláře a já. Pamatuji se zřetelně, že moje boty, lakýrky, byly ze všech nejhezčí.

OBŘAD PRO VYSLANCE

Za pražského pobytu jsem dostal vysoký řád. Udělil mi jej panovník velkého státu a jeho pražský vyslanec, můj dobrý známý, mi oznámil, že mi má odevzdat řádové insignie.

Z úcty ke státu i vyslanci jsem chtěl aktu dodat slavnostní rám.

Nechal jsem tudíž nastoupit k parádě pluk.

Kdo z vojáků tomu tenkrát asistoval a snad si lámal hlavu, jaká vznešená rčení jsme si potichu vyměňovali: vyslanec – zmocněný ministr a generál, velitel Prahy, tomu to mohu prozradit.

Když mi vyslanec před šikem věšel řádový kříž kolem krku, řekl jsem mu: „Ta pentle je mi dlouhá!“

Vyslanec řekl: „Tak si potom kousek ustříhnete.“

Tím byla slavnost skončena.

NEMÁM ÚSPĚCH S ANEKDOTAMI

Jednou po nějaké poradě vysoké generality pozval nás ministr národní obrany B r a d á č na přesnídávku.

Protože každý něco vyprávěl, přišla také řada na mě. I vyprávěl jsem příběh jednoho anglického plukovníka, který za burské války byl střelen do hlavy. Kulka mu uvízla v mozku. Leží plukovník na operačním stole, chirurg mu čistí mozek, má zrovna mozek ležet na talíři, když pojednou přijde telegram pro plukovníka. Plukovník čte telegram, zdvihne se a chce odejít. Chirurg běží za ním: Pane plukovníku, počkejte, zapomněl jste mozek. Běží za ním s mozkiem

na talíři, plukovník na to odpoví: Mozek? Nepotřebuju. Stal jsem se generálem.

Kupodivu nemělo toto vypravování valný úspěch u vysokého shromáždění.

ŠEST SET KLACKŮ

Jako posádkový velitel Prahy měl jsem k dispozici také 600 vojenských policistů, vojáků, určených pro pořádkovou bezpečnostní službu na ulici. Byli ozbrojeni flintami.

Časy byly trochu nejisté, měl jsem obavu, že ta či ona strana v případném konfliktu davu s vojenskou policií ztratí nervy, a že se začne střílet. Nemám rád zbytečné vdovy a sirotky.

Chtěl jsem, aby vojenští policisté měli místo kvěru něco, co tak snadno nespustí, i když někdo dostane strach. (V civilu začíná střílet vždycky ten, kdo má strach.) Učinil jsem, co bylo prospěšné oběma stranám. Dal jsem shánět obušky. Gumy bylo tehdy málo. Uvítal jsem nabídku jedné firmy, která nabízela „dubové klacky v solidním, elegantním provedení“.

Koupil jsem je, samozřejmě přímo, bez dlouhé papírové cesty. Já to potřeboval hned, ne až napřesrok.

Klacky se osvědčily. Mrtvých nebylo, ale osud mě stihl přece. Na Slovensko za mnou přišel účet. Pamatuji se, klacek mě přišel na Kč 650 za kus.

Neměl jsem kdy tahat se s intendancí. Klacky jsem zaplatil. Pomstil jsem se však Václavu Klofáčovi – byl tehdy ministrem národní obrany – tím, že jsem mu jeden klacek, dekorovaný barevnými stužkami, poslal na památku. S patřičnou delegací a říkáním.

Bedny s klacky jsem dal někam do sklepa. V Praze. Kdo si jednou bude mořit hlavu, co to je a nač to bylo, nevím.

BRATISLAVA

Roku 1921 jsem se vrátil na Slovensko jako velitel Bratislavské divise. Přišel jsem právě včas: bývalý císař Karel provedl svůj puč, a

já jsem hlídal Dunaj po celý čas, co ta věc trvala. Byl jsem totiž ustanoven velitelem „dunajské fronty“.

Jednou mi bylo oznámeno z Prahy, že za tři dny přijede do Bratislavy kníže Lanza di Scala, italský ministr kolonií, aby mí odevzdal řád Italské koruny, kterým mne vyznamenal italský král a potomní císař Habeše.

Ihned mi napadlo, že kníže, syn národa, který ctí hrdiny své i cizí, bude chtít navštívit místo, kde se zřítíl náš hrdina generál Štefánik, a kde našel smrt on i příslušníci italské armády, kteří ho provázeli.

Zavolal jsem si velitele bratislavského ženijního pluku a jeli jsme na místo, kde před dvěma lety došlo k historické katastrofě. Místo jsme musili hledat hezkou chvíli, protože i skromný kříž, jenž je označoval, už byl pryč.

Když jsme s pomocí obyvatel, pracujících tam v okolí, místo spolehlivě zjistili, řekl jsem veliteli ženistů: „Kamaráde, dávám ti rozkaz, aby do 48 hodin stál na tomto místě malý pomník s vytesanými jmény generála Štefánika a padlých Italů. Tento pomník musí vypadat tak, jako by zde stál už dva roky. Zaopatříš si starý blok a zařídiš vše potřebné. Čeho je třeba, všechno dostaneš, ale pomník tu do 48 hodin musí být.“

Neuplynulo ani 40 hodin a pomník tam byl a vypadal hodně staře.

V určenou dobu přijela italská mise. Byl jsem s předepsanou slávou a patřičným hlukem dekorován na Náměstí Svobody.

Do Bratislavy přijeli Italové s jedním autem, plným věnců. Byly určeny pro pomník generála Štefánika a jeho průvodců.

Na místě Štefánikovy smrti pronesl kníže dojemnou řeč.

Musel jsem při ní myslit na hanbu, jež by byla v očích rytířského muže padla na celý náš národ vinou několika neodpovědných funkcionářů, kdyby Italové byli tragické místo našli neposvěcené nějakým znamením.

OLOMOUC A KOŠICE

Roku 1923 jsem se stal velitelem divise O l o m o u c k é. Tam přijížděly spojenecké mise pozorovat postupující organizaci

československé armády, a tam jsem velel prvním velkým moderním manévřům naší armády.

Předvedl jsem generálu Mittelhauserovi u Poličky divisi v moderním nástupu s tanky a tak.

Roku 1925 jsem se stal velitelem divise K o š i c k é, kde jsem vybudoval zemské vojenské velitelství, jehož prvním šéfem jsem se stal.

Do Košic mi maršál Pétain přivezl osobně komandérský kříž Čestné legie.

U Košičanek měl Pétain velký úspěch. Děvčata mu na ulici salutovala po francouzsku, s dlaní kupředu a Pétain mile děkoval. Pak se mi přiznal, že se při tom nedíval na salutování, ale na jejich nožičky. Moc se mu líbily.

Také Franchet d'Esperey, velitel soluňské fronty, kolonjál, za mnou přijel do Košic.

Rád vzpomínám na Košice. A teď bolestně.

Občané košičtí bez rozdílu národnosti a náboženství byli skvělí chlapíci. Vycházeli jsme spolu znamenitě. Měsíc po mém příchodu do Košic přestali zdobit květinami „Honvédův pomník“. Tento honvéd je speciálně košická aféra, a byl to jakýsi barometr.

Za osm košických let mne navštívilo – kromě jmenovaných osobností – přemnoho cizinců, kteří se zajímali o poměry v naší republice. Přijížděli s doporučením našeho zahraničního ministerstva nebo našich legací v zahraničí.

Byli to Francouzi, Angličané, Američané atd. atd., namnoze i se svými ženami.

Byli to politikové, žurnalisté, spisovatelé atd, Odcházel všichni zřejmě spokojeni s přijetím, jehož se jim dostalo.

Já zase byl spokojen zadostiučiněním, že jsem tak republice získal mnoho přátel. (Bylo to ovšem jediné dostiučinění, kterého se mi dostalo. Finančně mě to vyčerpalo.) Nebyl bych upřímný, kdybych nedodal, že jsem byl u civilního obyvatelstva opravdu oblíben.

Jednoho dne mě navštívil československý význačný státník, jenž později hrál velkou úlohu.

Tento státník se mne ptal: „Jak to děláš, že jsi zde tak populární, a to jak u Slováků, tak u Maďarů a u Němců?“

Odpověděl jsem: „Je to asi tím, že zacházím – pokud to moje pravomoc dovoluje – s menšinami tak, aby se u nás cítily při nejmenším tak spokojeně, jako jejich soukmenovci za hranicemi. Jelikož jsme držiteli moci, můžeme si podle mého názoru dovolit býti velkorysí a elegantní...“

Mezi návštěvníky Košic jsem ještě neuvedl návštěvu pozdějšího krále Rumunska, tehdejší Královskou Výsost prince *K a r o l a a J. K. V. prince N i c o l a e*.

PRINC CAROL RUMUNSKÝ V BRATISLAVĚ (Z vyprávění arm. gen. Šnejdárka)

Jednoho dne přišel rozkaz: přijedou rumunští princové Carol a Nicolae, *d o b ř e u v í t a t!* Carol – nynější král.

Dobrá – tak tedy dobře uvítat.

Čestná rota, čestné strážce, pobočníci, hudba, kanonáda.

Letadla vstříc vlaku. Kroužila až do Bratislavy.

Dobrá.

Myslím, že se to hostům líbilo.

Potom: letecké cvičení.

Ostré bomby.

Měli jsme na tom cvičišti pozorovatelný. Hoši házeli jedna radost. Co puma, to trefa. Znamenité ten den, znamenité. Dobrá.

Takovému bombardování na ostro se přihlíží s věží. Jsou vysoké. Železné. Nahoře takový ohoz. Krytý pancéřovými deskami. V nich jsou škvíry. Těmi se kouká.

Byl rozkaz: dobře uvítat!

Tak tedy: svačina na věži.

Jenomže taková věž se ve větru kývá. Řekl jsem si: co mi pomůže ordonance potom zavřít, když napřed poleje hosta?

Dal jsem rozkaz najít někoho, kdo byl číšníkem na lodi. Našel se bývalý mariňák. Tak: ty budeš servírovat víno!

Všecko klapalo. Podíval jsem se potají, jak mu to jde. No, nebylo to valné, ale když naléval princ Nicolovi, nešla mimo ani kapka, ačkoliv vítr byl velký. Jenom mi bylo nápadné, že princ Nicolae nedrží sklenici nehnutě, ale kývá s ní. A námořník s flaškou musel kývat za ním.

Když bylo po všem, zavolám si mariňáka.

„Tys byl stewardem na lodi?“

On: „Ne, pane generále. Ale princ Nicolae to umí, On je admirálem a od malička na lodi,“ Tak.

Ještě se pamatuji, že jsem se prince Carola, nynějšího krále, ptal na jeho názor na různé vojevůdce. Líbilo se mi, že pochválil generála, který jeho zemi za války udělal velké škody. – Kavalířské. Dobra.

Jednou jsme vyšli na ulici. Tam byl fotograf pro noviny. Nějaký moc horlivý funkcionář ho chtěl odstranit. Zakazoval mu fotografovat. Princ Nicolae to viděl a řekl:

„Nechte ho. Má při takové parádě těžší práci, než my. Vid?“

„Ano,“ řekl princ Carol. „Ať si udělá obrázek. Počkáme.“

DVA PĚTIFRANKY

Bylo to v Maroku, v pevnůstce, která byla pověstná tím, že tam žily statisíce krys, takže v ní nemohl nikdo bydlet a vojenská ležení byla proto rozprostřena kolem.

Měl jsem tam zrovna co dělat, vrátil jsem se z nějaké expedice a vypadal jsem podle toho.

Najednou zaslechnu mluvit česky. Byli to dva legionáři z nedalekého ležení cizinecké legie.

Musím se přiznat, že ve mně hrklo. Bylo to asi 12 let, co jsem neslyšel mateřskou řeč.

Zavolal jsem si je k sobě a táži se jich:

„Vy jste Češi?“

„Oui, mon Lieutenant.“

Údivem nad českou otázkou byli celí zkoprnělí.

Já na to:

„Tak proto, že vy jste Češi a já Moravan, tady máte každý pětifrank.“

To byl totiž pro legionáře ohromný peníz.

Poděkovali, salutovali a odešli. Za malou chvilku slyším, že někdo za mnou běží. Krajané s papírem v ruce se staví přede mnou a prosí, abych jim dal písemné dovolení koupit si dva litry vína.

Vojínům se totiž víno smělo prodávat jen na písemné dovolení důstojníka. Vyhověl jsem.

Uplynula doba a já jsem byl zemským vojenským velitelem v Košicích.

Jednoho dne přijedou do Košic dva štábní důstojníci z ministerstva národní obrany za nějakým služebním výkonem a hlásí se mi.

Při odchodu mi jeden z nich praví: „Bratře generále, jistě nevíš, že jsem ti dlužen pětifrank.“

Ovšem, že jsem nevěděl. „Bratře generále, já jsem jeden z těch dvou legionářů, kterým jsi dal po pětifranku a dovolení koupit si víno tam dole v Maroku.“

Byl to podplukovník N. z ministerstva národní obrany.

ZEMĚPÁNEM V BRATISLAVĚ (Z vyprávění arm. gen. Šnejdárka)

V Bratislavě, kam jsem přišel z Košic, jsem měl také oficiální titul Zemský vojenský velitel. Ale říkali mi: zeměpán.

Vzpomněl toho slovenský básník Sandor. Psal takové historicky. Veselé a tak.

Na příklad: Nějaký letec v noci hlasitě mluvil na ulici.

Nu – ba jo: řekněme: mluvil. Hlasitě.

Ponocný ho napomenul, ten nadporučík ho dal sebrat vojenskou hlídkou a zavřít. Tak. Proč prý se mu pletl do cesty?

A ponocný, prý je to veřejné násilí, zločin a tak.

Tak zavřeli i nadporučíka.

Pustil jsem je oba.

Vzpomněl jsem si, že ten letec právě vykonal nebezpečný let. Líbilo se mi to. Potom byl rád, že je na světě. Nemohl za to, že je zrovna tma. To jsem řekl ponocnému. Uznal to. Tak.

A Sandor napsal, že „zeměpán...“ Dobra.

PO DRUHÉ BRATISLAVA

Prvním lednem 1933 jsem převzal funkci zemského vojenského velitele v Bratislavě, kde jsem si dovolil z vlastní iniciativy opevnit město a hranice. Roku 1933, to znamená o nějaký rok dřív, než se to začalo jinde.

Koncem roku 1934 jsem byl poslán do Francie, abych tam zastupoval československou armádu při pohřbu francouzského presidenta Poincaré, který se byl zasloužil při tvoření československého státu.

Při této příležitosti mi francouzský generalissimus G a m e l i n nabídl důkladnou prohlídku Maginotovy linie.

Viděl jsem dopodrobna toto gigantické dílo.

Málo jest důstojníků nefrancouzských, kterým byla podobná návštěva dovolena.

V Paříži jsem vyhledal přátele a dobré známé: maršála Pétaina, generála Mittelhausera a jiné a jiné.

Nevěděl jsem, že maršál Franchet d'Esperey je právě v Paříži a velké bylo tudíž mé překvapení, když sedě u oběda s vyslancem dr. Osuským, slyším pojednou hlásit: „Maršál d'Esperey přichází.“

Maršál vstoupil o berlích – měl obě nohy přeražené automobilovou havárií – a zvolal: „Když Šnejdárek nepřichází k Franchet d'Espereyovi, musí přijít Franchet d'Esperey k Šnejdárkovi!“

Věru milé a vpravdě francouzské.

Několik dní později jsem se vrátil do vlasti, kde mi bylo oznámeno, že jsem dán do výslužby počínaje dnem 1. července 1935.

CELKEM VZATO...

O VELITELI

Řeknu to stručně, protože čím delší řeč, tím méně srozumitelná. V mých divisích nesměl proslov k vojákům trvat déle než dvě minuty. Za každou minutu víc jsem dal řečníkovi den domácího vězení. Tak tedy:

Velitel má velet. – Velet má velitel.

Musí mít intuici, zkušenost, důvěru svých lidí.

Musí myslit na své vojáky a na otce vojáků, kteří mu jsou svěřeni. A usoudit, zda oběť je úměrná cíli.

Ale první jeho povinností je: dá t a r m á d ě k l i d. Š í ř i t v e s v é m o k o l í k l i d. – Dát r o z k a z, to je až druhé.

Když dělá přípravy, musí rozhodovat s á m. Veliteli stačí k ruce odborník s metrem: tohle mi změřte! Ostatní, k čemu je třeba škol, to udělá štáb. Nač ho mám?

Jen žádné komise. Také jsem posílal komise, ale jen když se mělo něco zabít. Komise je pohřební ústav pro nápady.

Veliteli neškodí, když ví, jak je dlouhá hlaveň patnáctky. Ale škodí mu, když neví v í c.

Strategie a taktika jsou odvěké. Jen prostředky se změnily.

V každé době bylo něco, čemu nebylo lze se ubránit. Dnes jsou to letecké útoky. Ale v každé době lze zmírnit, zmenšit následky toho neodvratného. O to jde. – A neodvratnost útoku: to platí i pro nepřítele.

Z á k l a d e m v e l e n í j e s t v ě d ě t, c o v o j á k m ů ž e s n ě s t a c o n e m ů ž e s n ě s t.

Velká chyba: myslit, že voják nemůže, a on zatím nechce.

Větší chyba: myslit, že voják nemůže, a on může.

Největší chyba, protože křivda: myslit, že voják nechce, a on zatím nemůže.

To se člověk v Ležjonu naučí.

Jediné, čeho jsem se na vojně bál: ukřivdit vojákovi.

Spravedlnost je základem velení.

Spravedlivý velitel je milován.

Milovaný velitel může všechno.

USNÁŠIME SE NA VRAŽDĚNI RANĚNÝCH

Spravedlivý velitel je milován. Milovaný velitel zmůže všechno.

Roku 1914 jsem útočil se svou rotou Afrických střelců proti německým posicím. Věděl jsem, že dosáhneme úspěchu jen tehdy, budeme-li postupovat tak rychle, že nám nepřátelská dělostřelba „nestačí“.

Rychlý postup proti palbě znamená: nezdržovat se a n e t ř í š t i t se. Když je moc raněných, zdržuje. Potom: v množství raněných se ztratí ne jeden zdravý, který si v tom pekle lehne a raněného hraje. Rota se tříští. Špatné. Protože u cíle, na nůž, pak málo lidí.

Svolal jsem si Tirajéry a řekl jsem jim: „Dnes má každý příležitost dosíci Allahova nebe a slávy Prorokovy, neboť každý může padnout v bitvě. A je psáno, že bojovník bude po pravici Všeslitovníka. Je ale možné, že někdo bude jen raněn a bude se dlouho trápit. Ptám se vás: nemáme se rozhodnout, že ušetříme každého muk, a že každému raněnému otevřeme bránu do nebe tím, že ho zastřelíme? Budu-li raněn já, zastřelí mě seržant a převezme velení.“

Návrh na zavraždění raněných byl mými africkými střelci přijat jednomyslně.

Vyrazili jsme k útoku. Prapor v rotách za sebou.

Moje rota v čele se přenesla až přes cíl. Dostali jsme se na pouhých d v ě s t ě m e t r ů p ř e d d ě l o s t ř e l e c k é p o s i c e N ě m c ů.

Ztráty nebyly neúměrně velké. Raněného jsem ovšem žádného nezastřelil. Bylo jich ostatně velmi málo, kteří zůstali pozadu.

Když jsem se vrátil do posic, doručil mi kurýr lístek od velitele, majora B a r r o i s, jenž sledoval dalekohledem naši akci.

Na lístku bylo napsáno tužkou: „Prokázal jste přepychový elán. Seberte, co vám zbylo a jděte do krytů.“

Když jsem se šel majoru Barrois poděkovat za pochvalu, byl už mrtev.

Před smrtí však – to jsem v tu chvíli ještě nevěděl – mě zadal k povýšení a vyznamenání. Byl jsem potom v zákopech jmenován kapitánem a rytířem Čestné legie. Nezvyklý případ.

AUTORITA

Ležjonér, jenž složí důstojnickou zkoušku, nepřijde už zpět do Legie. Nikdo nepřijde zpět, kdo tam začal. Neimponoval by. A důstojník cizinecké musí imponovat.

To víte, cizinečtí. Řeknete mu něco – on neodmlouvá. Jenom přednáá špačka cigarety jazykem z jednoho koutku do druhého, a jenom se podívá... Jsou to chlapi.

Důstojník musí imponovat. V nejlepším smyslu slova. Svým výkonem. Statečností. Vším.

Po převratu si mi stěžovali dva důstojníci, že je vojáci nezdraví.

Zavřel jsem vojáky veřejně a důstojníky tajně.

Důstojník si musí umět vynutit kázeň.

DÁVÁM ROZKAZ: NEMYSLIT!

Velitel musí znát své lidi. Musí znát jejich mentalitu.

Francouzský voják odmlouvá, smlouvá, vykrucuje se, má moc hlasitého rozumu – ovšem dokud neřeknete: dost! Pak je zticha a v pozoru. A rozkaz splní bezvadně.

Po převratu u nás to bylo jinak: samé, rozkaz, pane generále, samé srážení podpatků. – A když ses obrátil, už vládl Švejk. A mudrlant.

Když se množily dodatečné výmluvy: „Já jsem myslil...“ vydal jsem rozkaz: „Zakazuji myšlení. J á m y s l í m z a v á s. A když

už chcete přemýšlet, přemýšlejte jediné, jak můj rozkaz nejlépe vyplnit.“

KOSTKY, VINO A TABÁK

Nekouřím. Nepiju.

Nekouřil jsem, nepil jsem ani v cizinecké.

Nenávidím vojáka, jenž nevypraví ze sebe slovo, aniž si odchrchlal.

Pít a nemírně kouřit není vojenské. Vojenství znamená nejvyšší vypětí nejlepších vlastností muže. Právě vojenství je tak ušlechtilé, že nesnese moc alkoholu a tabáku.

O kartách nevím, co říci. Neumím hrát. Nic.

Jako mladý poručík jsem si jednou na dovolené v Paříži šel koupit bridgeovou soupravu.

Viděl jsem v táboře Ležjonu, že generál, když se tam nějaký ukázal, měl vždycky s sebou tři pány – aby byli čtyři. Seděli ve stanu, stranou – a zatím co ostatní umírali pro Francii, hráli bridge. Rozčilení nebyli a generál také nemá být rozčilen. Na to je vždycky dost času.

Řekl jsem si: budeš generálem, nebudeš umět bridge. Dobra. Řekl jsem v Paříži: nejlepší bridge. Dostal jsem moc věcí se zlatou ořízkou. Stálo spoustu peněz.

Nic jsem se nenaučil. Asi jsem líný.

Moc formulek. Formulky – dobré ve škole jako trening. Pro život bezcenné znát formulky nazpamět. I inženýr se podívá do tabulek. Aspoň se nezmylí. Ale v kartách: pořad formulky. Nenaucil jsem se. Věci se zlatou ořízkou jsem rozdál.

Hraju jen Černého Petra. Děti naučily. Krásná hra.

Napřed byly děti rády, když prohrávaly a dostávaly na tvář černé šmouhy. – Potom, když dorůstaly, byly rády, když prohrávám já. Zajímavé pozorovat rozvoj intelektu u dětí.

RESTRIKCE

Měl jsem spolužáka ve vojenském učilišti Saint Maixant ve Francii. Tenkrát korunní princ, nyní Jeho Veličenstvo M o n i w o n g, král Kambudže, Indočína.

Často jsem si říkal: má se lépe. Nehoní ho intendance. Nemusí se prát s úspornou komisí o každou slepou patronu.

Chyba.

Restrikce řadí všude.

Tuhle jsem se dověděl, že mu z úsporných důvodů parlament zdecimoval harem ze tří set žen na pouhých sto. A škrtili polovinu bílých slonů.

No, Moniwong si poradí. S těmi slony si nebude lámat hlavu. A jinak je přece i veleknězem a odjakživa dbal na správný výběr chrámových tanečnic.

Často mě zval, abych přijel do jeho království „bílých slonů a hnědých žen“. Dřív jsem neměl kdy. Ted' bych kdy měl – zas je ta restrikce. Nevím.

ŽIVOT VOJÁKA

Jsem rváč a voják a miluji boj.

Čtyři roky kadetky. Dobré.

Šestnáct let Afriky. Krásné.

Čtyři roky světová. Samozřejmě.

Nejkrásnější: bránit v čele armády svou vlast. Se zbraní v ruce přivtělit republice, nač měla právo.

Jsem rváč a voják. Kdybych se znovu narodil: zase Legie.

Syna jsem nenutil ani nevedl k vojně. Ve válce, v každé, rozhoduje mnoho štěstí. – V míru ještě víc. Velká chyba. Zejména při povyšování. Velitel třeba sám neví, jak velký vliv na něho má, že poručík X. hraje šachy: hraje-li je sám – dobré. Nehraje-li je: Špatné.

V cizích zemích jsem viděl: moc rozhoduje, zda se paní admirálové Y. dobře tančí s korvetním kapitánem X. nebo špatně. – Nedobré. Admirál si třeba ani neuvědomí.

Moc kariér dopadlo špatně, protože nadporučík X. nevydrží sedět s plukovníkem do svítání; je-li plukovník starý mládenec; nebo proto, že vydržel sedět s panem plukovníkem, když je ženatý. Vojna v míru – moc špatná.

Já jsem voják a rváč. Ale hluboce si vážím člověka, který umí zařídít, aby tuhle rostly pořádné brambory, nebo tamhle aby jezdil pořádně vlak.

CELKEM VZATO

Ptáte se mne na životní úspěchy?

Divné, když jsem vtáhl do Prahy. Po tolika letech Praha. A tak. Napřed dvanáct a potom pět let jsem neslyšel českého slova.

Napsali mi, že v čestné hale Ležjonu v Sidi bel Abbés je můj obraz. Je jich tam málo: Lyautey, Pétain, několik ještě a já.

A jsou tam prapory cizinecké legie. Dobra.

Pétain mi osobně připjal Komandérskou hvězdu Čestné legie.

Joffre dal na frontě kříž. Masaryk Válečný.

Jmenovali mě čestným předsedou francouzské důstojnické školy v Saint Maixant. Tak.

N e j v í c: všechno jsem provedl, co mi bylo poručeno. A jak mi bylo poručeno.

Ať jsem vedl hlídku dvou vojáků nebo armádu dvou divisí.

N i c j s e m n e p r o h r á l. Ve válce.

Největší životní úspěch? Nevím ještě.

J e š t ě ž i j u!

JEŠTĚ JEDNOU...

Ještě jednou bych chtěl do Afriky.

Vidět a cítit slunce Afriky. Slyšet pochod legie.

Dnes večer si jej dám zahrát.

Kávu budu pít z plechového šálku legionáře číslo 5.824. Dal jsem si šálek pozlatit. Nejcennější památka. Šel mockrát Saharou, přes moře, zpátky, zase na frontu.

Nejdražší památka. Symbol.

Jsem dnes jako on: pozlacený a dřavý.

Moc zoufalého se dnes ve světě děje.

Já nezoufám.

JOSEF ŠNEJDÁREK

CO JSEM PROŽIL

MELANTRICH A. S. PRAHA 1939